

ISBN: 978-80-902606-7-2

Praktická a cílevědomá ochrana
životního prostředí
v obcích Středočeského kraje

Praktická a cílevědomá ochrana životního prostředí v obcích Středočeského kraje

sborník textů ze seminářů

Praha, listopad 2009

Obsah

Úvod (<i>Miroslav Lupač</i>)	5
Ochrana ovzduší a klimatu v obcích (<i>Ing. Vladislav Bízek, CSc.</i>)	7
Ochrana vod v podmínkách obcí (<i>Ing. Jiří Kučera</i>)	43
Zemědělství a půda (<i>Ing. Jitka Tobolová</i>)	54
Ochrana přírody, krajiny, ochrana zvířat (<i>Mgr. Michael Pondělíček</i>)	73
Ochrana zeleně (<i>Karel Brandejský</i>)	80
Energetické úspory, využití obnovitelných zdrojů energie, energetické audity a projekty (<i>Ing. Lucie Stuchlíková</i>)	89
Odpadové hospodářství (<i>Ing. Marcela Týlová</i>)	106
Územní plánování (<i>Doc. Ing. arch. Vladimíra Šilhánková, PhD.</i>)	130
Udržitelný rozvoj, strategické plánování, zapojení veřejnosti (<i>PhDr. Alena Bauerová</i>)	149
Obecně závazné vyhlášky (<i>Ing. Jiří Kučera</i>)	171
Poskytování informací o životním prostředí (<i>RNDr. Viktor Třebický, Ph.D., Karel Brandejský</i>)	178
Environmentální poradenství veřejnosti (<i>David Kunssberger</i>)	186
O autorech	189

Úvod

Vážené dámy, vážení pánové,

dovoluujeme si vám předložit sborník příspěvků z cyklu seminářů „Praktická a cílevědomá ochrana životního prostředí v obcích Středočeského kraje“. Tento cyklus pořádala pro starosty a zastupitele obcí a další zájemce Agentura Koniklec, o.s. od druhé poloviny roku 2008 do ledna 2009 za podpory Státního fondu životního prostředí ČR.

Cílem seminářů a doprovodných aktivit bylo přinést starostům, zastupitelům a dalším zájemcům z menších obcí ve Středočeském kraji aktuální informace o požadavcích v oblasti ochrany životního prostředí. Zaměřili jsme se zejména na obce, které nezabezpečují výkon státní správy v rozšířené působnosti a přizpůsobili jsme obsah seminářů požadavkům na jejich agendu.

Při sestavování obsahu seminářů jsme se snažili postihnout nejen všechny legislativní požadavky na tyto obce, ale poskytnout i praktické rady a doporučení, které s těmito požadavky souvisí. K tomu nám významně pomohli naši spolupracující lektori a autoři příspěvků, jejichž profily najdete v závěrečné kapitole. Jsou to lidé, kteří mají nejen odpovídající kvalifikaci v jednotlivých oblastech, ale současně zkušenosti na všech úrovních veřejné správy.

Jistě je na místě se ptát, proč sborník příspěvků vychází se zpožděním. Původní záměr byl vydat jej v polovině roku 2009. Důvodem pozdějšího vydání je naše snaha, aby soubor textů odpovídal co možná nejpřesněji legislativě platné v okamžiku jeho vydání. Proto jsme v polovině roku 2009 požádali všechny autory o aktualizaci jejich příspěvků a zohlednění změn právních předpisů v tomto období. Čekali jsme především na osud návrhu novely zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny a některé další očekávané změny.

Výsledkem je publikace, která obsahuje přehled požadavků na obce v oblasti ochrany životního prostředí a současně přináší náměty na praktické postupy odpovídající současné praxi v obcích.

Přestože jsme se, jak už jsme zmiňovali, snažili, aby výsledná publikace nebyla jen sborníkem původních příspěvků, ale doplněnou a aktualizovanou praktickou příručkou, je možné, že vzhledem k rychlému vývoji legislativy, nebudou některé informace zcela aktuální. Tam, kde se však rychlé změny očekávaly, autoři příspěvků důsledně doporučili sledovat další vývoj.

Na závěr bychom se stručně zmínili o struktuře publikace: Sborník je rozdělen do 12 tématických kapitol. Každá kapitola obsahuje úplný text příspěvku, a to převážně v následující struktuře:

- 1) Věcný popis problematiky
- 2) Požadavky právních předpisů
- 3) Požadavky dalších dokumentů na národní a krajské úrovni
- 4) Výhled vývoje legislativy v horizontu 5 let
- 5) Možné zdroje financování
- 6) Zdroje dalších informací

Každý příspěvek je však původním autorským textem, takže forma i rozsah se může lišit.

Věříme, že se tento sborník stane jednou z užitečných pomůcek pro starosty a pracovníky obecních úřadů. Publikace, doufejme, poslouží jako souhrnný zdroj co možná nejaktuálnějších informací o praxi ochrany životního prostředí v obcích podaných prostřednictvím odborníků s vlastní zkušeností z veřejné správy.

Na závěr nezbývá než poděkovat všem odborným lektorům za autorskou spolupráci, Státnímu fondu životního prostředí za podporu a všem účastníkům seminářů za zájem a pozornost.

Za celý realizační tým

Miroslav Lupač

Ochrana ovzduší a klimatu v obcích

Ing. Vladislav Bízek, CSc.

1. Věcný popis problematiky

Úvod

Základním cílem ochrany ovzduší je zajištění „přípustné úrovně znečištění ovzduší“, tedy takové kvality ovzduší, která nemá významné negativní vlivy na lidské zdraví a na složky životního prostředí (zejména vodu, půdu, les, faunu a flóru).

Nejvýznamnější negativní vlivy na lidské zdraví byly prokázány u jemných suspendovaných (prachových) částic (velikostní frakce PM_{10} a zejména $PM_{2,5}$), troposférického (přízemního) ozónu, oxidu uhelnatého, těžkých kovů a persistentních organických polutantů (polycyklické aromatické uhlovodíky, polychlorované bifenylly, polychlorované dibenzodioxiny a dibenzofurany). Negativní vliv na ekosystém a vegetaci vykazují zejména oxid siřičitý, oxidy dusíku a troposférický ozón. Těžké organické látky (VOC) jsou, spolu s oxidy dusíku, prekurzory tvorby ozónu a některé z nich mají výrazný negativní dopad na lidské zdraví (např. benzen). Amoniak je pak nutriem ohrožujícím kvalitu vod. Oxid siřičitý, oxidy dusíku, těžké organické látky a amoniak jsou prekurzory „sekundárních částic“.

Imisní problematika

Kvalita ovzduší je charakterizována „imisemi“ (koncentracemi znečišťujících látek v objemové jednotce venkovního vzduchu). Požadavky na kvalitu ovzduší jsou vyjádřeny „imisními limity“ nebo „cílovými imisními limity“, tedy nejvyššími přípustnými koncentracemi příslušných znečišťujících látek v ovzduší. Zatímco imisní limity musí být od právním předpisem stanoveného termínu dodržovány „vždy a všude“, cílové imisní limity musí být dodrženy pouze tehdy, pokud je to běžně dostupnými prostředky ve stanovené lhůtě možné. **Imisní limity a cílové imisní limity** jsou u všech regulovaných znečišťujících látek stanoveny **pro ochranu lidského zdraví**, v některých případech jsou navíc stanoveny ještě **imisní limity pro ochranu ekosystémů a vegetace**. Konečně jsou pro „smogové situace“ stanoveny „**zvláštní imisní limity**“ – koncentrace znečišťujících látek, které jsou tak vysoké, že obyvatelstvu hrozí akutní nebezpečí a je nutno obyvatelstvo upozornit / varovat, případně přistoupit k okamžitým opatřením ke snížení znečištění vypouštěného do ovzduší. Imisní limity jsou nejčastěji vyjádřeny jako průměrné roční hodnoty, v některých případech také jako krátkodobé hodnoty (24-hodinový, hodinový, klouzavý 8-hodinový průměr). Cílové imisní limity jsou nejčastěji vyjádřeny jako roční průměrné hodnoty. Imisní limity jsou u průměrné roční hodnoty považovány za dodržené, jestliže je skutečná roční průměrná koncentrace nižší nebo rovná limitu. U krátkodobých limitů je stanoven maximální počet překročení limitní hodnoty, při kterém je imisní limit ještě považován za dodrženy.

V současné době jsou českými právními předpisy (nařízení vlády č.597/2006 Sb., vyhláška č.553/2002 Sb.) stanoveny **imisní limity pro ochranu zdraví** pro následující znečišťující látky: **suspendované částice velikostní frakce PM_{10}** (jemné prachové částice s velikostí pod 10 mikrometrů), **oxid siřičitý, oxid dusičitý, oxid uhelnatý, benzen a olovo**. **Imisní limity pro ochranu ekosystémů a vegetace** jsou stanoveny pro **oxid siřičitý a oxidy dusíku**. **Cílové imisní limity jsou stanoveny pro troposférický (přízemní) ozón** (zvláště pro ochranu zdraví a pro ochranu vegetace) a dále pro **arsen, kadmium, nikl a polycyklické aromatické uhlovodíky**, vyjádřené jako **benzo(a)pyren**. Pro ozón jsou dále vyhlášeny **dlouhodobé imisní cíle** – koncentrace při kterých lze negativní dopady na zdraví a ekosystém považovat za nevýznamné. **Zvláštní imisní limity** jsou stanoveny pro **oxid siřičitý, oxid dusičitý a ozón**. Pro ty vyhlášené imisní limity, jejichž termín, od kterého musí být dodržovány, dosud nenastal, byly vyhlášeny „**meze tolerance**“ – procento, o které může být hodnota limitu v příslušném roce, předcházejícím termínu, překročena. V současné době jsou stanoveny meze tolerance pro imisní limity pro ochranu zdraví pro oxid dusičitý a pro benzen, u kterých je termín pro plošné dodržování stanoven na 31. 12. 2009. Přehled v současné době platných imisních limitů, cílových imisních limitů, dlouhodobých imisních cílů a zvláštních imisních limitů je uveden v následující tabulce č. 1:

Tabulka č. 1: Přehled imisních limitů a dalších limitních hodnot

Látka	Druh limitu	Doba průměrování	Hodnota limitu	Připustný počet překročení za rok	Nutno dodržovat od:
Částice PM ₁₀	Imisní limit pro ochranu zdraví	Kalendářní rok	40 µg/m ³	0	2005
	Imisní limit pro ochranu zdraví	24 hodin	50 µg/m ³	35	2005
Oxid siřičitý	Imisní limit pro ochranu zdraví	1 hodina	350 µg/m ³	24	2005
	Imisní limit pro ochranu zdraví	24 hodin	125 µg/m ³	3	2005
	Imisní limit pro ochranu ekosystému a vegetace	Kalendářní rok a zimní období (1.10. – 31.3)	20 µg/m ³	0	2002
	Zvláštní imisní limit - upozornění	1 hodina	250 µg/m ³ po 3 hodiny	0	2002
	Zvláštní imisní limit - regulace	1 hodina	500 µg/m ³ po 3 hodiny	0	2002
Oxid dusičitý	Imisní limit pro ochranu zdraví	Kalendářní rok	40 µg/m ³	0	31.12.2009
	Imisní limit pro ochranu zdraví	1 hodina	200 µg/m ³	18	31.12.2009
	Zvláštní imisní limit - upozornění	1 hodina	200 µg/m ³ po 3 hodiny	0	2002
	Zvláštní imisní limit - regulace	1 hodina	400 µg/m ³ po 3 hodiny	0	2002
Oxidy dusíku	Imisní limit pro ochranu ekosystémů a vegetace	Kalendářní rok	30 µg/m ³	0	2002
Oxid uhelnatý	Imisní limit pro ochranu zdraví	Maximální denní 8-hodinový průměr	10 mg/m ³	0	2005
Benzen	Imisní limit pro ochranu zdraví	Kalendářní rok	5 µg/m ³	0	31.12.2009
Olovo	Imisní limit pro ochranu zdraví	Kalendářní rok	0,5 µg/m ³	0	2005
Ozón	Cílový imisní limit pro ochranu zdraví	Maximální denní 8-hodinový klouzavý průměr	120 µg/m ³	0	31.12.2009
	Cílový imisní limit pro ochranu vegetace	Expoziční limit AOT40	18000 µg/m ³ .h	0	31.12.2009
	Dlouhodobý imisní cíl pro ochranu zdraví	Maximální denní 8-hodinový klouzavý průměr	120 µg/m ³	0	-
	Dlouhodobý imisní cíl pro ochranu vegetace	Expoziční limit AOT40	6000 µg/m ³ .h	0	-
	Zvláštní imisní limit - upozornění	1 hodina	180 µg/m ³ po 3 hodiny	0	2002
	Zvláštní imisní limit - varování	1 hodina	240 µg/m ³ po 3 hodiny	0	2002
Arsen	Cílový imisní limit pro ochranu zdraví	Kalendářní rok	6 ng/m ³	0	31.12.2012
Kadmium	Cílový imisní limit pro ochranu zdraví	Kalendářní rok	5 ng/m ³	0	31.12.2012
Nikl	Cílový imisní limit pro ochranu zdraví	Kalendářní rok	20 ng/m ³	0	31.12.2012
Benzo(a)pyren	Cílový imisní limit pro ochranu zdraví	Kalendářní rok	1 ng/m ³	0	31.12.2012

Poznámka: Expoziční limit AOT40 je součet rozdílů mezi hodinovou koncentrací větší než 80 µg/m³ (=40 ppb) a hodnotou 80 µg/m³ v dané periodě užitím pouze hodinových hodnot změřených každý den mezi 8.00 a 20.00 SEČ, vypočtený z hodinových hodnot, v letním období (1.5 až 31.7.); průměrováno za jeden kalendářní rok.

Oxid siřičitý, oxid dusičitý, oxidy dusíku, oxid uhelnatý, benzen, arsen, kadmium, nikl, olovo a benzo(a)pyren jsou do ovzduší emitovány přímo ze zdrojů znečišťování ovzduší zatímco troposférický ozón vzniká ze svých přímo emitovaných prekurzorů – oxidů dusíku a těkavých organických látek – prostřednictvím fotochemických reakcí v ovzduší. Nejsložitější situace je u suspendovaných (pevných) částic, které mohou být emitovány jednak přímo zdroji znečišťování ovzduší („primární částice“), jednak mohou vznikat z plynných prekurzorů – oxidu siřičitého, oxidů dusíku, těkavých organických látek a amoniaku – prostřednictvím chemických reakcí v ovzduší („sekundární částice“). Suspendované částice postupně sedimentují na zemský povrch odkud se mohou znovu dostat do ovzduší atmosférickým pohybem nebo mechanickými ději („resuspendované částice“, „sekundární prašnost“). Suspendované částice jsou různé velikosti a různého chemického složení a mohou obsahovat toxické prvky a sloučeniny (těžké kovy, polycyklické aromatické uhlovodíky). V současné době je imisními limity regulována velikostní frakce PM₁₀ (částice menší než 10 mikrometrů), v nejbližší době budou navíc vyhlášeny limitní hodnoty pro velikostní frakci PM_{2,5} (částice menší než 2,5 mikrometru), u níž byly prokázány ještě vyšší negativní dopady na lidské zdraví.

Území České republiky je pro účely sledování a řízení kvality ovzduší rozděleno do 3 aglomerací (Praha, Brno, Moravskoslezský kraj) a do 12 zón (všechny ostatní kraje; Jihomoravský kraj s výjimkou území města Brna).

Poznámka: Aglomerace je sídelní seskupení, na kterém žije nejméně 350 tisíc obyvatel, vymezené s přihlédnutím k dlouhodobě zhoršené kvalitě ovzduší (§ 7, odstavec 2 zákona o ochraně ovzduší).

Koncentrace znečišťujících látek v ovzduší jsou průběžně sledovány sítí monitorovacích stanic. Monitorovací stanice provozuje zejména Český hydrometeorologický ústav (ČHMÚ) a zdravotní ústavy (ZÚ), výjimečně také jiné organizace či některá města. Data z monitorovacích stanic jsou shromažďována v Informačním systému kvality ovzduší, provozovaném ČHMÚ, zpracovávána a jednou ročně vyhodnocována pomocí matematických modelů. Na základě vyhodnocení jsou každoročně vyhlášovány **oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší**.

V posledních letech nejsou na území České republiky ve velkém rozsahu dodržovány imisní limity pro suspendované částice PM₁₀, které je ČR povinna plošně dodržovat od 1. 1. 2005. Dále jsou ve velkém rozsahu překračovány cílové imisní limity pro troposférický ozón a pro benzo(a)pyren. Všechny ostatní imisní limity jsou dodržovány nebo k jejich nedodržování dochází pouze výjimečně na několika lokalitách.

Detailní informace o kvalitě ovzduší na území ČR (jak z předchozích let, tak i aktuální) jsou k dispozici na webové stránce ČHMÚ www.chmi.cz. ČHMÚ dále každým rokem vydává dvě publikace – „Znečištění ovzduší v datech – Česká republika“ (souhrn dat ze všech monitorovacích stanic) a „Znečištění ovzduší na území České republiky“ (interpretace dat a mapové zobrazení znečištění). Tyto publikace vycházejí pro daný rok cca ve třetím čtvrtletí roku následujícího. Oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší jsou každoročně vyhlášovány ve Věstníku Ministerstva životního prostředí.

Emisní problematika

I když se určité množství znečišťujících látek dostává do ovzduší přírodními procesy, **největší podíl na znečišťování ovzduší mají lidské aktivity, zejména výroba elektrické energie a tepla na bázi spalování fosilních i jiných paliv, mobilní technika na bázi spalovacích motorů a provoz některých technologických procesů.**

Pro účely omezení množství vypouštěných znečišťujících látek do ovzduší jsou definovány **zdroje znečišťování ovzduší** (dále jen „zdroje“). Zdroje se obecně dělí na **mobilní zdroje** a **stacionární zdroje**. Do kategorie mobilních zdrojů patří **veškerá mobilní technika, vybavená spalovacími motory**: dopravní prostředky (silniční vozidla, drážní vozidla a stroje, letadla a plavidla), nesilniční mobilní stroje (stavební stroje, zemědělské a lesnické stroje, mobilní vojenská technika) a přenosná nářadí (např. motorové sekačky a pily). Stacionární zdroje se dělí podle míry svého vlivu na znečištění ovzduší na **zvláště velké, velké, střední a malé zdroje**, podle technického a technologického uspořádání na **zařízení spalovacích technologických procesů, spalovny odpadů a ostatní stacionární zdroje**.

Emise znečišťujících látek jsou každoročně zjišťovány - v případě zvláště velkých, velkých a středních zdrojů individuálně (na základě měření nebo výpočtu), v případě malých zdrojů a mobilních zdrojů skupinově (na základě spotřeby paliv u maloodběratelů a na základě spotřeby pohonných hmot). **Údaje o emisích jsou shromažďovány v databázi REZZO** (Registr emisí a zdrojů znečišťování ovzduší), provozované Českým hydro-meteorologickým ústavem. Registr je členěn na 4 kategorie.

Kategorie **REZZO1** zahrnuje **velké a zvláště velké stacionární zdroje znečišťování ovzduší** – spalovací zdroje, jejichž jmenovitý tepelný výkon je vyšší než 5 MW, spalovny odpadu a nejvýznamnější ostatní (technologické) zdroje.

Zvláště velké zdroje jsou velké spalovací zdroje, jejichž jmenovitý tepelný příkon je 50 MW nebo vyšší, spalovny nebezpečného odpadu s kapacitou vyšší než 10 tun denně, spalovny komunálního odpadu, jejichž kapacita je větší než 3 tuny za hodinu, spalovny jiného odpadu, jejichž kapacita je větší než 50 tun denně a nejvýznamnější ostatní (technologické) zdroje (podrobná kategorizace je v nařízení vlády č.615/2006 Sb. a vyhláška MŽP č.355/2002 Sb., ve znění pozdější úpravy).

Kategorie **REZZO2** zahrnuje **střední stacionární zdroje znečišťování ovzduší** – spalovací zdroje, jejichž jmenovitý tepelný výkon je v rozmezí 0,2 MW až 5 MW včetně a významné ostatní (technologické) zdroje. Kategorie **REZZO3** zahrnuje **malé stacionární zdroje znečišťování ovzduší** – spalovací zdroje, jejichž jmenovitý tepelný výkon je nižší než 0,2 MW (zejména **lokální topeniště**) a méně významné ostatní zdroje. Kategorie **REZZO4** zahrnuje **mobilní zdroje znečišťování ovzduší** – dopravní prostředky a mobilní techniku vybavenou spalovacími motory (stavební a zemědělské stroje, vojenskou techniku, přenosná zařízení).

Základním nástrojem omezování emisí na úrovni zdroje je **emisní limit** – nejvyšší povolené množství znečišťující látky nebo skupiny znečišťujících látek vypouštěné ze zdroje. Emisní limity jsou nejčastěji vyjádřeny jako hmotnostní koncentrace látky v odpadních plynech, méně často jako hmotnostní tok látky za jednotku času nebo hmotnost látky na jednotku produkce či jednotku lidské činnosti.

Emisní limity se dělí na **obecné emisní limity** a **specifické emisní limity**. Obecné emisní limity jsou stanoveny pro jednotlivé znečišťující látky bez ohledu na druh stacionárního zdroje, specifické emisní limity jsou stanoveny pro jmenovitě uvedené stacionární zdroje. Obecné i specifické emisní limity jsou stanoveny pro stacionární zdroje prováděcími předpisy k zákonu o ochraně ovzduší. Emisní limity pro mobilní zdroje jsou stanoveny zvláštními právními předpisy. **Specifické emisní limity jsou vyhlášeny obecně pouze pro zvláště velké, velké a střední zdroje znečišťování ovzduší.**

Obecně platí, že emisní limity (jak specifické, tak zejména obecné) jsou stanoveny pro mnohem vyšší množství znečišťujících látek nebo jejich skupin, než pro které jsou stanoveny limity emisní. V případě tuhých znečišťujících látek jsou emisní limity stanoveny pro jejich celkové množství, zatímco emisní limity jsou stanoveny pro velikostní fraksi PM₁₀ (a v budoucnosti pro PM_{2,5}). Za **hlavní znečišťující látky** jsou považovány **tuhé znečišťující látky, oxid siřičitý, oxidy dusíku, oxid uhelnatý, těžké organické látky (VOC) a amoniak.**

Pro zvláště velké, velké a střední **stacionární spalovací zdroje** jsou stanoveny specifické emisní limity pro tuhé znečišťující látky, oxid siřičitý, oxid dusíku a oxid uhelnatý; v případě některých velkých a středních zdrojů také pro organické látky vyjádřené jako celkový organický uhlík. Pro malé spalovací zdroje je stanovena limitní koncentrace oxidu uhelnatého (nařízení vlády č.146/2007 Sb.).

Pro **spalovny odpadu** (které mohou patřit pouze buď do kategorie zvláště velké zdroje nebo do kategorie velké zdroje) jsou stanoveny specifické emisní limity pro tuhé znečišťující látky, organické látky, oxid siřičitý, oxidy dusíku, sloučeniny chloru, sloučeniny fluoru, kovy a jejich sloučeniny (Cd, Tl, Hg, Sb, As, Pb, Cr, Co, Cu Mn, Ni, V) a pro polychlorované dibenzodioxiny a dibenzofurany (nařízení vlády č.354/2002 Sb., ve znění pozdější úpravy).

Pro ostatní (technologické) zvláště velké, velké a střední stacionární zdroje jsou specifické emisní limity stanoveny dle technologického charakteru zdroje. V případě zemědělských zdrojů (chovy hospodářských zvířat), které emitují amoniak, jsou stanoveny požadavky na přípravu plánu zavedení zásad správné zemědělské praxe nařízení vlády č.615/2006 Sb.)

Specifickou skupinou zdrojů znečišťování ovzduší jsou **stacionární zdroje emitující těžké organické látky (VOC) z procesů aplikujících organická rozpouštědla a ze skladování a distribuce benzínu**, protože u nich dochází k tzv. „fugitivním“ (plošně uvolňovaným) emisím. Pro tuto skupinu zdrojů jsou, souladu s právními předpisy Evropských společenství, stanoveny specifické emisní limity pro organické látky (v některých případech také tuhé znečišťující látky) a další povinnosti technické povahy (vyhláška MŽP č.355/2002 Sb., ve znění pozdější úpravy).

Seznam znečišťujících látek a obecné emisní limity jsou vyhlášeny vyhláškou MŽP č.356/2002 Sb., ve znění pozdějších úprav.

Vedle emisních limitů, které jsou nejvýznamnějším nástrojem omezování emisí znečišťujících látek do ovzduší, jsou dále právními předpisy (viz kapitola 3) stanoveny **požadavky na kvalitu paliv a pohonných hmot, požadavky na výrobky s obsahem těžkých organických látek a technické požadavky na provoz zdrojů znečišťování ovzduší** (včetně požadavků na měření emisí). U vybrané skupiny zvláště velkých spalovacích zdrojů jsou zvláštním právním předpisem (nařízení vlády č.372/2007 Sb.) stanoveny „emisní stropy“ (množství znečišťujících látek, které může zdroj za rok emitovat) pro tuhé znečišťující látky, oxid siřičitý a oxidy dusíku.

Na úrovni vyšší než úroveň jednotlivých zdrojů jsou vyhlášeny **emisní stropy pro oxid siřičitý, oxidy dusíku, těžké organické látky a amoniak**. Tyto stropy, které musí být dodrženy k roku 2010, jsou závazné na národní úrovni, na krajskou úroveň byly národní hodnoty rozpočítány a vyhlášeny jako směrné doporučené hodnoty.

Kromě výše uvedených administrativních nástrojů omezování emisí jsou v České republice aplikovány **poplatky za vnášení znečišťujících látek do ovzduší**, které se vztahují na všechny kategorie stacionárních zdrojů a na široké spektrum znečišťujících látek. Vzhledem ke svým sazbám tyto poplatky nemotivují provozovatele zdrojů k omezování emisí a jejich význam je převážně fiskální – jejich výnos je v případě zvláště velkých, velkých a středních zdrojů příjmem Státního fondu životního prostředí ČR, v případě malých zdrojů příjmem obcí.

Kromě samotného znečišťování ovzduší je v České republice regulováno také **pachové znečištění**. Prováděcí předpis k zákonu o ochraně ovzduší (vyhláška MŽP č.362/2006 Sb.) stanoví přípustnou míru obtěžování zápachem, způsob jejího zjišťování, emisní limity pachových látek a rozsah a způsob stanovení koncentrace pachových látek.

Detailní informace o emisích znečišťujících látek do ovzduší na území České republiky jsou k dispozici na webové stránce Českého hydrometeorologického ústavu www.chmi.cz. Český hydrometeorologický ústav dále každým rokem vydává publikaci „Znečištění ovzduší na území České republiky“, která vedle interpretace imisních dat a mapového zobrazení znečištění uvádí také základní údaje o emisích. Tato publikace vychází pro daný rok cca ve třetím čtvrtletí roku následujícího. Další informace o emisích z konkrétních zdrojů znečišťování ovzduší lze nalézt také v Integrovaném registru znečištění (IRZ; www.irz.cz), provozovaném agenturou CENIA (www.cenia.cz).

Problematika ochrany klimatu

Lidskou činností zvýšené koncentrace některých látek, nazývaných „skleníkové plyny“, v atmosféře mají vliv na klimatický systém Země. Jedná se především o oxid uhličitý (CO₂), vznikající spalováním fosilních paliv a metan (CH₄), který se uvolňuje jako důsledek zemědělské činnosti a ukládání biologického odpadu na skládky, dále o oxid dusný (N₂O) a v minimální míře o některé další chemické látky s obsahem fluoru.

Kromě „skleníkových plynů“ mají významný přímý vliv na klima také některé látky znečišťující ovzduší – troposférický ozón a suspendované částice. Další znečišťující látky – oxid siřičitý, oxidy dusíku, těžké organické látky a amoniak – mají vliv nepřímý, protože jsou prekurzory tvorby sekundárních částic a v případě oxidů dusíku a VOC také prekurzory troposférického ozónu.

Riziko změny klimatu je v současné době většinou považováno za největší globální problém životního prostředí a jsou přijímána četná a rozsáhlá „mitigační“ opatření k omezení emisí skleníkových plynů a dále „adaptační opatření“, předjímající dopady možných klimatických změn (např. protipovodňová opatření).

Základní přehled o celkových emisích hlavních skleníkových plynů skleníkových plynů v České republice v období 1990 až 2007 je uveden v následující tabulce č.2 (v Mt CO_{2ekv.} bez zápočtu LULUCF) spolu s „Kjótským závazkem“, v jehož rámci se Česká republika zavázala dosáhnout v období 2008 až 2012 průměrných ročních emisí skleníkových plynů nižších o 8% vůči roku 1990 :

Tabulka č.2: **Vývoj emisí hlavních skleníkových plynů v ČR v letech 1990 až 2006**

Rok	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Kjótský závazek
Emise celkem CO _{2eq.}	196,3	154,5	149,1	149,4	144,1	147,6	147,2	145,7	148,5	150,0	180,6
CO ₂	165,1	132,1	129,0	129,0	124,0	128,1	127,3	125,9	128,8	133,7	
CH ₄ (v CO _{2eq.})	18,6	13,6	11,5	11,5	11,4	11,1	10,9	11,0	11,0	11,9	
N ₂ O (v CO _{2eq.})	12,6	8,7	8,1	8,4	8,1	7,7	8,3	8,0	8,1	7,4	

Zdroj: ČHMÚ

Poznámky: LULUCF – využívání krajiny, změny využívání krajiny, lesnictví; CO_{2ekv.} - emise ostatních skleníkových plynů se přepočítávají pomocí příslušných radiačních potenciálů na ekvivalentní emise oxidu uhličitého CO₂

Z uvedených údajů vyplývá, že Česká republika sice s rezervou plní své mezinárodní závazky, zejména cíl snížení emisí stanovený „Kjótským protokolem“, roční emise oxidu uhličitého na obyvatele přesahující 12 tun jsou v rámci Evropské unie vysoké.

Vzhledem k tomu, že nejvýznamnějším skleníkovým plynem je oxid uhličitý ze spalování fosilních paliv, spočívá možnost omezování jeho emisí zejména v úsporách energie, vyšší účinnosti výroby a využívání energie a v rozvoji a co neširší aplikaci „bezuhlíkových“ technologií výroby energie (obnovitelné a alternativní zdroje, jaderná energie). V případě metanu je významným nástrojem omezení ukládání biologicky rozložitelného odpadu na skládky. Většina opatření k omezení emisí skleníkových plynů vede také k omezení emisí znečišťujících látek do ovzduší a proto je nutno, v souladu s aktuálním světovým trendem, volit integrovaný přístup k ochraně ovzduší a klimatu.

Informace o emisích skleníkových plynů a o problematice globální změny klimatu obecně lze nalézt na webových stránkách Ministerstva životního prostředí (www.mzp.cz) a Českého hydrometeorologického ústavu (www.chmi.cz). Velmi podrobně je dosavadní i očekávaný vývoj problematiky ochrany klimatu popsán ve „Čtvrtém národním sdělení České republiky k Rámcové úmluvě OSN ke změně klimatu“, které je dostupné na stránce MŽP www.mzp.cz/cz/ochrana_klimatu. (v současné době je připravováno Páté národní sdělení České republiky k Rámcové úmluvě OSN ke změně klimatu.)

Stav a vývoj emisní a imisní situace Středočeského kraje

Emise znečišťujících látek do ovzduší Středočeského kraje

V následující tabulce č. 3a jsou uvedena emisní data Středočeského kraje pro hlavní znečišťující látky (tuhé znečišťující látky – TZL, oxid siřičitý – SO₂, oxidy dusíku – NO_x, oxid uhelnatý - CO, těžké organické látky – VOC a amoniak – NH₃) za období 2000 až 2007, srovnaná se směrnými doporučenými hodnotami krajských emisních stropů, kterých by mělo být dosaženo v roce 2010 (viz nařízení vlády č.351/2002 Sb., ve znění pozdějších úprav).

Tabulka č. 3a: Vývoj emisí hlavních znečišťujících látek na území Středočeského kraje 2000 - 2007 (kt/rok)

Látka	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Strop 2010
TZL	8,19	8,05	8,74	8,66 / 11,28	11,52	10,98	9,75	10,2	Není stanoven
SO ₂	29,15	30,26	28,15	26,82	26,15	24,88	22,03	21,8	29,0
NO _x	54,19	43,77	39,42	40,54	40,09	43,56	40,22	41,6	38,7
CO	80,03	82,10	62,46	65,77	65,03	70,33	60,98	57,9	Není stanoven
NH ₃	(9,10)	10,4	6,95 (9,70)	9,52	9,32	9,37	9,49		11,5
VOC	(32,70)	29,60	30,0	28,83	27,80	27,99	26,36		29,6

Zdroj: ČHMÚ; údaje v závorkách z nezávislých šetření (VÚZT, EKOTOXA Opava, SVÚOM)

Poznámka: Hodnota emisí tuhých znečišťujících látek za rok 2003 ve výši 11,28 kt zahrnuje 2,62 kt pocházejících z oterů vozovek, pneumatik a brzdových systémů vozidel; v následujících letech jsou již tyto emise zahrnovány. Data za rok 2007 pro TZL, SO₂, NO_x a CO jsou předběžná, pro VOC a NH₃ nejsou k dispozici.

Z údajů uvedených v tabulce č. 3a lze vyvodit následující závěry:

- V případě tuhých znečišťujících látek, oxidu siřičitého, oxidu uhelnatého a těkavých organických látek lze od roku 2003 pozorovat klesající trend,
- V případě oxidů dusíku a amoniaku lze od roku 2003 pozorovat stagnaci,
- Aktuální emise oxidu siřičitého, těkavých organických látek a amoniaku jsou nižší než směrné doporučené hodnoty krajských emisních stropů,
- Aktuální emise oxidů dusíku jsou vyšší než směrná doporučená hodnota krajského emisního stropu,
- Podíl Středočeského kraje na celkových emisích hlavních znečišťujících látek České republiky činil v roce 2006 16 % u tuhých znečišťujících látek, 11 % u oxidu siřičitého, 14 % u oxidů dusíku, 13 % u oxidu uhelnatého, 15 % u amoniaku a 16 % u těkavých organických látek,
- V roce 2007 činil podíl Středočeského kraje na celkových emisích České republiky cca u tuhých znečišťujících látek cca 15 %, u oxidu siřičitého cca 10 %, u oxidů dusíku cca 15 % a u oxidu uhelnatého cca 12 %.
- Vzhledem k tomu, že ve Středočeském kraji žije cca 11,5 % obyvatel České republiky a je zde vytvářeno cca 10,5 % HDP, je podíl kraje na národních emisích hlavních znečišťujících látek mírně vyšší, v případě tuhých znečišťujících látek a oxidů dusíku znatelně vyšší.

Vývoj zdrojové struktury krajských emisí hlavních znečišťujících látek - TZL, SO₂, NO_x, CO, NH₃ a VOC v letech 2002-2006 a VOC v letech 2004-2006 na území Středočeského kraje je uveden v tabulce č. 3b (u roku 2006 jsou v závorce hodnoty za celou ČR):

Tabulka č. 3b: Vývoj podílu jednotlivých kategorií zdrojů (%)

Látka	Rok	REZZO1	REZZO2	REZZO3	R1 – R3	REZZO4
Tuhé látky	2002	19 %	9 %	56 %	84 %	16 %
	2003	12 %	9 %	45 %	66 %	34 %
	2004	14 %	6 %	43 %	63 %	37 %
	2005	14 %	7 %	29 %	50 %	50 %
	2006	14 % (22 %)	5 % (8 %)	25 % (22 %)	44 %	56 % (48 %)
Oxid siřičitý	2002	69 %	4 %	24 %	97 %	3 %
	2003	65 %	4 %	28 %	97 %	3 %
	2004	65 %	4 %	28 %	97 %	3 %
	2005	71 %	4 %	24 %	99 %	1 %
	2006	77 % (88 %)	2 % (2 %)	20 % (9 %)	99 %	1 % (1 %)
Oxidy dusíku	2002	41 %	2 %	5 %	48 %	52 %
	2003	37 %	2 %	5 %	45 %	55 %
	2004	39 %	2 %	5 %	46 %	54 %
	2005	35 %	1 %	5 %	41 %	59 %
	2006	35 % (50 %)	1 % (1 %)	3 % (3 %)	39 % (54 %)	61 % (46 %)
Oxid uhelnatý	2002	6 %	3 %	35 %	44 %	56 %
	2003	4 %	2 %	35 %	42 %	58 %
	2004	6 %	1 %	35 %	42 %	58 %
	2005	7 %	1 %	27 %	35 %	65 %
	2006	8 % (35 %)	1 % (1 %)	22 % (14 %)	31 % (50 %)	69 % (50 %)
Amoniak	2002	19 %	24 %	57 %	100 %	-
	2003	15 %	20 %	63 %	98 %	2 %
	2004	17 %	19 %	61 %	97 %	3 %
	2005	20 %	18 %	58 %	96 %	4 %
	2006	20 % (25 %)	12 % (17 %)	64 % (54 %)	96 % (96 %)	4 % (4 %)
VOC	2004	13 %	2 %	56 %	71 %	29 %
	2005	13 %	2 %	53 %	68 %	32 %
	2006	14 % (11 %)	2 % (2 %)	53 % (61 %)	69 % (74 %)	31 % (26 %)

Zdroj: ČHMÚ

Z uvedených údajů o zdrojové struktuře emisí lze vyvodit následující závěry:

- V případě tuhých znečišťujících látek, oxidů dusíku a oxidu uhelnatého lze pozorovat silný trend poklesu podílu stacionárních zdrojů a nárůstu podílu mobilních zdrojů ne celkových krajských emisích,
- Zdrojová struktura v případě oxidu siřičitého, amoniaku a těkavých organických látek je ve sledovaném období zhruba (s výkyvy) konstantní,
- Zdrojová struktura emisí se u všech sledovaných látek liší od republikového průměru; podíl emisí tuhých znečišťujících látek, oxidů dusíku a oxidu uhelnatého z mobilních zdrojů je zřetelně vyšší než republikový průměr,
- Situaci lze vysvětlit dopravní zátěží území Středočeského kraje, kterým prochází veškeré pozemní spojení s hlavním městem a velmi významný podíl tranzitní nákladní dopravy v severojižním i západovýchodním směru (viz následující tabulka č. 3c).

V následující tabulce je uveden **výčet nejvýznamnějších liniových zdrojů** znečišťování ovzduší na území Středočeského kraje:

Tabulka č. 3c: Nejvýznamnější liniové zdroje

Liniový zdroj		počet vozidel na sčítacích úsecích / 24 hodin
1	Dálnice D1 Praha – Brno	35 000 – 94 000
2	Dálnice D11 Praha – Hradec Králové	21 000 – 32 000
3	Dálnice D 5 Praha Plzeň	17 000 – 29 000
4	Silnice 1. třídy č. 4 Praha – Písek	12 000 – 25 000
5	Silnice 1. třídy č. 3 Mirošovice (D 1) – České Budějovice	11 000 – 25 000
6	Rychlostní komunikace č.7 Praha – Slaný	9 000 – 25 000
7	Dálnice D 8 Praha – Drážďany	12 000 – 20 000
8	Rychlostní komunikace č.10 Praha – Liberec	12 000 – 20 000
9	Silnice 1. třídy č. 6 (a rychlostní komunikace č. 6) Praha – Karlovy Vary	6 000 – 20 000
10	Silnice 1. třídy č. 9 Praha – Mělník	6 000 – 19 000
11	Silnice 1. třídy č. 38 Poděbrady – Čáslav	5 000 – 19 000

Zdroj: ŘSD, sčítání dopravy 2005

Poznámka: Pojem „liniový zdroj znečišťování ovzduší“ není zákonem o ochraně ovzduší explicitně definován, je však běžně používán v praxi.

Dálnice D1 při vjezdu do Hlavního města Prahy je nejexponovanější silniční komunikací na území ČR.

Výčet nejvýznamnějších stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší na území Středočeského kraje v roce 2006 a jejich podíl na celkových krajských emisích ze stacionárních zdrojů je uveden v následující tabulce č. 3d (jsou uvedeny ty zdroje, jejichž individuální podíl na celkových krajských emisích příslušné znečišťující látky ze stacionárních zdrojů přesahuje 1%; v případě amoniaku je uvedeno pět největších zdrojů, přičemž individuální podíl žádného z nich nedosahuje 1%):

Tabulka č. 3d: Emise hlavních znečišťujících látek z nejvýznamnějších stacionárních zdrojů (2006, t)

Zdroj	Emise (t)	Podíl na emisích kraje ze stacionárních zdrojů (%)	Kumulativní podíl na emisích kraje ze stacionárních zdrojů (%)	
Tuhé znečišťující látky (celkové emise kraje ze stacionárních zdrojů 4 310 tun)				
1	ČEZ a.s. – Elektrárna Mělník	362	8,4 %	8,4 %
2	Energotrans a.s. . Elektrárna Mělník	128	3,0 %	11,4 %
3	ECK Generating s.r.o. – Elektrárna Kladno	76	1,8 %	13,2 %
4	Kaučuk a.s. Kralupy	62	1,4 %	14,6 %
5	Froněk a.s. – Obalovna živiničných směsí	49	1,1 %	15,7 %
6	Cukrovary TTD a.s. Dobruška, Příčina	48	1,1 %	16,8 %
7	Spolana a.s. Neratovice	40	0,9 %	17,7 %

Zdroj		Emise (t)	Podíl na emisích kraje ze stacionárních zdrojů (%)	Kumulativní podíl na emisích kraje ze stacionárních zdrojů (%)
Oxid siřičitý (celkové emise kraje ze stacionárních zdrojů 21 920 t)				
1	Energotrans a.s. . Elektrárna Mělník	3 096	14,1%	14,1%
2	ECK Generating s.r.o. – Elektrárna Kladno	2 938	13,4%	27,5%
3	ČEZ a.s. – Elektrárna Mělník	2 668	12,2%	39,7%
4	Příbramská teplárenská a.s. CZT	1 984	9,0%	48,7%
5	Spolana a.s. Neratovice	1 248	5,7%	54,4%
6	Elektrárna Kolín a.s.	1 001	4,6%	59,0%
7	Česká rafinérská a.s. Rafinérie Kralupy	941	4,3%	63,3%
8	Kaučuk a.s. Kralupy	808	3,7%	67,0%
9	Teplárna ŠKO-ENERGO s.r.o. Mladá Boleslav	792	3,6%	70,6%
10	Papírný Bělá a.s.	359	1,6%	72,2%
11	Thermoservis a.s., Kotelna ŽOS Nymburk	194	0,9%	73,1%
Oxidy dusíku (celkové emise kraje ze stacionárních zdrojů 15 650 t)				
1	ČEZ a.s. – Elektrárna Mělník	4 516	28,9%	28,9%
2	Energotrans a.s. . Elektrárna Mělník	2 359	15,1%	44,0%
3	ECK Generating s.r.o. – Elektrárna Kladno	2 337	14,9%	58,9%
4	Spolana a.s. Neratovice	1 228	7,8%	66,7%
5	Příbramská teplárenská a.s. CZT	671	4,3%	71,0%
6	Teplárna ŠKO-ENERGO s.r.o. Mladá Boleslav	495	3,2%	74,2%
7	Kaučuk a.s. Kralupy	427	2,7%	76,9%
8	Elektrárna Kolín a.s.	402	2,6%	79,5%
9	Sklárný KAVALIER a.s., KAVALIER Sázava	173	1,1%	80,6%
10	Saint Gobain Slévárna s.r.o., Králův Dvůr	155	1,0%	81,6%
11	Česká rafinérská a.s. Rafinérie Kralupy	132	0,8%	82,4%
Oxid uhelnatý (celkové emise kraje ze stacionárních zdrojů 18 860 t)				
1	Energotrans a.s. . Elektrárna Mělník	1 013	5,4%	5,4%
2	Vápenka Čertovy Schody a.s.	951	5,0%	10,4%
3	Příbramská teplárenská a.s. CZT	147	0,8%	11,2%
Amoniak (celkové emise kraje ze stacionárních zdrojů 9 080 t)				
1	PRAVE Rakovník a.s.	68	0,75%	0,75%
2	Zemědělská a.s. Hluboš - závod Hluboš	61	0,67%	1,42%
3	Mydlářka a.s. – chov prasnic Božkovice	53	0,58%	2,00%
4	Mydlářka a.s. – chov prasat Mezno	48	0,53%	2,53%
5	Mydlářka a.s. – chov drůbeže Benešov	47	0,52%	3,05%
Těkavé organické látky (celkové emise kraje ze stacionárních zdrojů 18 080 t)				
1	ČEZ a.s. – Elektrárna Mělník	406	2,2%	2,2%
2	TPCA s.r.o. Kolín	283	1,6%	3,8%
3	ECK Generating s.r.o. – Elektrárna Kladno	228	1,3%	5,1%
4	Energotrans a.s. . Elektrárna Mělník	226	1,3%	6,4%
5	Teplárna ŠKO-ENERGO s.r.o. Mladá Boleslav	69	0,4%	6,8%

Zdroj: ČHMÚ

Z uvedených údajů lze vyvodit následující závěry:

- **Sumární podíl třech nejvýznamnějších stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší – ČEZ a.s., Elektrárna Mělník, Energotrans a.s., Elektrárna Mělník a ECK Generating, s.r.o., Elektrárna Kladno – na celkových krajských emisích ze stacionárních zdrojů činí 13,2% u tuhých znečišťujících látek, 39,7% u oxidu siřičitého, 58,9% u oxidů dusíku, cca 6% u oxidu uhelnatého a 4,8% u těkavých organických látek,**
- **Podíl zdrojů, jejichž individuální příspěvek k celkovým krajským emisím ze stacionárních zdrojů je nejméně 1%, činí u tuhých znečišťujících látek 16,8% (6 zdrojů), u oxidu siřičitého 72,2% (10 zdrojů), u oxidů dusíku 81,6% (10 zdrojů), u oxidu uhelnatého 10,4% (2 zdroje) a u těkavých organických látek 6,4% (4 zdroje),**
- **V případě amoniaku není v databázi REZZO evidován žádný zdroj, jehož individuální příspěvek k celkovým krajským emisím ze stacionárních zdrojů by dosáhl jednoho procenta.**

Vývoj imisní situace Středočeského kraje

Na území Středočeského kraje bylo k 28. únoru 2009 prováděno pravidelné měření imisních koncentrací znečišťujících látek na 22 monitorovacích stanicích. Koncentrace suspendovaných částic PM_{10} se měří na 19 stanicích, koncentrace suspendovaných částic $PM_{2,5}$ na třech stanicích, koncentrace oxidu siřičitého na 19 stanicích, koncentrace oxidů dusíku a nebo oxidu dusičitého na 20 stanicích, koncentrace oxidu uhelnatého na dvou stanicích, koncentrace těžkých kovů na 11 stanicích, koncentrace troposférického ozónu na třech stanicích a koncentrace polycyklických aromatických uhlovodíků (vyjádřených jako benzo(a)pyren) na jedné stanici.

Nedodržení imisních limitů a/nebo překročení cílových imisních limitů, zjištěné na monitorovacích stanicích na území Středočeského kraje v letech 2001 až 2008, je uvedeno v následujících tabulkách č. 4a až 4.l (jsou uvedeny pouze ty stanice, které jsou v provozu v současné době a na kterých došlo ve sledovaném období alespoň jedenkrát k nedodržení imisního limitu pro ochranu zdraví a nebo k překročení cílového imisního limitu):

*Poznámka: **Nedodržení imisního limitu nebo překročení cílového imisního limitu je indikováno tučným písmem.** U 24-hodinového limitu pro částice PM_{10} je v závorce uveden počet překročení za rok (povolený počet překročení je 35 za rok).*

Vzhledem k tomu, že imisní data za rok 2008 nebyla dosud vyhodnocena, jsou v tabulkách uvedeny hodnoty pouze pro stanice, na kterých nebyl dodržen imisní limit (Beroun, Kladno- Švermvo).

Tabulka č. 4a: Stanice ČHMÚ Beroun

Znečišťující látka	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PM_{10} roční průměr	42,0 $\mu\text{g}/\mu\text{m}^3$	43,0 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	38,4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	36,6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	43,6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	44,2 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	34,3 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	
PM_{10} max 24 hod (počet překročení)	178,0 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (80)	240,0 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (88)	115,6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (67)	153,7 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (53)	182,3 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (103)	257,4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (89)	145,0 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (54)	116,5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (53)
$PM_{2,5}$ roční průměr	Měření nebylo prováděno				31,9 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	28,5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	18,2 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	
NO_2 roční průměr	32,0 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	48,0 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	62,7 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	35,2 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	36,2 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	38,3 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	31,9 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	

Zdroj: ČHMÚ

Tabulka č. 4b: Stanice ČHMÚ Kladno-střed města

Znečišťující látka	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PM ₁₀ roční průměr	39 µg/m ³	32 µg/m ³	41,6 µg/m ³	31,8 µg/m ³	33,8 µg/m ³	32,8 µg/m ³	25,9 µg/m ³	
PM ₁₀ max 24 hod (počet překročení)	161 µg/m ³ (78)	118 µg/m ³ (57)	207,6 µg/ m ³ (84)	310,2 µg/ m ³ (39)	150,4 µg/ m ³ (63)	200,7 µg/ m ³ (46)	338,0 µg/m ³ (25)	
PM _{2,5} roční průměr	Měření nebylo prováděno				26,7 µg/m ³	25,9 µg/m ³	18,2 µg/m ³	

Zdroj: ČHMÚ

Tabulka č. 4c: Stanice ČHMÚ Kladno-Švermov

Znečišťující látka	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PM ₁₀ roční průměr	48,0 µg/m ³	55,0 µg/m ³	70,5 µg/m ³	51,7 µg/m ³	53,2 µg/m ³	54,9 µg/m ³	35,1 µg/m ³	
PM ₁₀ max 24 hod (počet překročení)	146,0 µg/ m ³ (121)	297,0 µg/ m ³ (147)	318,7 µg/ m ³ (197)	341,6 µg/ m ³ (119)	291,8 µg/ m ³ (131)	381,0 µg/ m ³ (130)	146,9 µg/ m ³ (73)	152,9 µg/ m ³ (67)
BaP roční průměr	Měření nebylo prováděno				1,7 ng/m ³	1,7 ng/m ³	5,0 ng/m ³	
As	Měření nebylo prováděno					6,4 ng/m ³	6,5 ng/m ³	

Zdroj: ČHMÚ

Tabulka č. 4d: Stanice ZÚ Kladno-Dubí

Znečišťující látka	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PM ₁₀ max 24 hod (počet překročení)	Měření nebylo prováděno			271,0 µg/ m ³ (38)	111,0 µg/ m ³ (23)	152,0 µg/ m ³ (30)	121,0 µg/ m ³ (32)	
As roční	1,7 ng/m ³	3,0 ng/m ³	7,3 ng/m ³	4,7 ng/m ³	3,0 ng/m ³	4,0 ng/m ³	5,4 ng/m ³	

Zdroj: ČHMÚ

Tabulka č. 4e: Stanice ZÚ Kladno-Vrapice

Znečišťující látka	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PM ₁₀ roční průměr	Stanice nebyla v provozu					40,4 µg/m ³	32,3 µg/m ³	
PM ₁₀ max 24 hod (počet překročení)	Stanice nebyla v provozu					234,0 µg/ m ³ (60)	124,0 µg/ m ³ (39)	

Zdroj: ČHMÚ

Tabulka č. 4f: Stanice ZÚ Stehelčevy

Znečišťující látka	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PM ₁₀ roční průměr	Stanice nebyla v provozu					53,9 µg/m ³	41,0 µg/m ³	
PM ₁₀ max 24 hod (počet překročení)	Stanice nebyla v provozu					290,0 µg/m ³ (107)	114,0 µg/m ³ (42)	
As	Stanice nebyla v provozu					5,8 ng/m ³	6,6 ng/m ³	

Zdroj: ČHMÚ

Tabulka č. 4g: Stanice ZÚ Buštěhrad

Znečišťující látka	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PM ₁₀ roční průměr	Stanice nebyla v provozu					48,8 μg/m ³	32,2 μg/m ³	
PM ₁₀ max 24 hod (počet překročení)						218,0 μg/ m ³ (89)	114,0 μg/ m ³ (43)	

Zdroj: ČHMÚ

Tabulka č. 4h: Stanice ZÚ Mělník

Znečišťující látka	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PM ₁₀ roční průměr	Stanice nebyla v provozu			n.a.	30,2 μg/m ³	31,8 μg/m ³	23,7 μg/m ³	
PM ₁₀ max 24 hod (počet překročení)				101,0 μg/m ³ (23)	114,0 μg/ m ³ (40)	170,0 μg/m ³ (33)	118,0 μg/m ³ (12)	

Zdroj: ČHMÚ

Tabulka č. 4i: Stanice ČHMÚ Brandýs nad Labem-Stará Boleslav

Znečišťující látka	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
BaP	Stanice nebyla v provozu						2,1 ng/m ³	

Zdroj: ČHMÚ

Tabulka č. 4j: Stanice ČHMÚ Mladá Boleslav

Znečišťující látka	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PM ₁₀ roční průměr	21,0 μg/m ³	24,0 μg/m ³	44,7 μg/m ³	36,4 μg/m ³	35,8 μg/m ³	39,7 μg/m ³	30,4 μg/m ³	
PM ₁₀ max 24 hod (počet překročení)	68 μg/ m ³ ()	(> 105)	240,0 μg/ m ³ (93)	208,7 μg/ m ³ (63)	134,5 μg/ m ³ (70)	298,7 μg/ m ³ (70)	110,7 μg/ m ³ (42)	

Zdroj: ČHMÚ

Tabulka č. 4k: Stanice ČHMÚ Příbram

Znečišťující látka	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PM ₁₀ max 24 hod (počet překročení)	Stanice nebyla v provozu			123,1 μg/ m ³ (42)	129,3 μg/ m ³ (57)	214,0 μg/ m ³ (49)	112,9 μg/m ³ (30)	

Zdroj: ČHMÚ

Tabulka č. 4l: Stanice ČHMÚ Sedčany

Znečišťující látka	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PM ₁₀ max 24 hod (počet překročení)	Stanice nebyla v provozu				145,0 μg/ m ³ (55)	216,0 μg/ m ³ (39)	89,0 μg/ m ³ (19)	

Zdroj: ČHMÚ

Z údajů v tabulkách vyplývá, že v letech 2001 až 2008 došlo:

- k překročení ročního imisního limitu pro suspendované částice velikostní frakce PM_{10} na stanicích Beroun, Kladno-střed, Kladno-Švermov, Kladno-Vrapice, Stehelčeves, Buštěhrad a Mladá Boleslav,
- k nedodržení 24-hodinového imisního limitu pro suspendované částice velikostní frakce PM_{10} na stanicích Beroun, Kladno-střed, Kladno-Švermov, Kladno-Dubí, Kladno-Vrapice, Stehelčeves, Buštěhrad, Mělník, Mladá Boleslav, Příbram a Sedlčany,
- k nedodržení ročního imisního limitu pro ochranu zdraví pro oxid dusičitý na stanici Beroun,
- k překročení cílového imisního limitu pro arsen na stanicích Kladno-Dubí, Kladno-Švermov a Stehelčeves,
- k překročení cílového imisního limitu pro benzo(a)pyren na stanicích Kladno-Švermov a Brandýs nad Labem – Stará Boleslav,

Pokud by již platil roční imisní limit pro suspendované částice $PM_{2,5}$, byl by ve sledovaném období překročen nejméně na stanicích Beroun a Kladno-střed.

Z uvedených údajů vyplývá, že v rámci Středočeského kraje je kvalita ovzduší dlouhodobě nejhorší na Kladsku a v Berouně. Významnější problémy s imisní zátěží prachovými částicemi se dále objevují v Mladé Boleslavi a v Příbrami.

V případě ozónu je, na rozdíl od ostatních znečišťujících látek, hodnocení dodržení cílového imisního limitu posuzováno na základě průměrných výsledků za předchozí 3 roky. Za období 2004 až 2007 došlo k nedodržení cílového imisního limitu pro ochranu zdraví na stanicích ČHMÚ Mladá Boleslav a Ondřejov; na stanici ČHMÚ Kladno-střed města byl v tomto období limit dodržen. Vzhledem k tomu, že koncentrace ozónu jsou dlouhodobě nadlimitní jak na většině území Středočeského kraje, tak i na většině území celé České republiky, nejsou podrobnější data uvedena.

Oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší

Výsledky modelového hodnocení kvality ovzduší – výpočtu oblastí s nedodrženími imisními limity pro ochranu lidského zdraví – pro zónu Středočeský kraj v letech 2001 až 2006 jsou uvedeny v následující tabulce (jako podíl na celkovém území zóny):

Tabulka č. 5a: *Výměra oblastí s nedodrženími imisními limity pro ochranu zdraví*

Rok	NO_2 roční	PM_{10} roční	PM_{10} denní	Celkem
2001	-	0,1%	1,3%	1,34%
2002	0,04%	0,8%	3,44%	3,72%
2003	0,04%	1,0%	9,8%	9,9%
2004	-	0,2%	1,5%	1,5%
2005	-	0,1%	51,5%	51,5%
2006	0,20%	0,4%	38,3%	38,4%
2007	0,10%	-	4,5%	4,6%

Zdroj: ČHMÚ

Z uvedených výsledků vyplývá, že jediným problémem většího rozsahu je v případě Středočeského kraje nedodržování 24-hodinového imisního limitu pro ochranu zdraví pro suspendované částice PM_{10} .

Překračování imisních limitů pro ochranu ekosystémů a vegetace pro oxid siřičitý a oxidy dusíku bylo podle výsledků modelového hodnocení v letech 2001 až 2007 následující (údaj v % chráněných území, na kterých musí být tyto limity dodržovány):

Tabulka č. 5b: **Výměra oblastí s překročenými imisními limity pro ochranu ekosystému a vegetace**

Rok	SO ₂	NO _x	Celkem
2001	-	4,61 %	4,61 %
2002	-	0,46 %	0,46 %
2003	-	0,73 %	0,73 %
2004	-	3,00 %	3,00 %
2005	-	0,50 %	0,50 %
2006	-	< 1 %	< 1 %
2007	-	< 1 %	< 1 %

Zdroj: ČHMÚ

Z uvedených výsledků vyplývá, že **překračování imisních limitů pro ochranu ekosystému a vegetace pro oxid siřičitý a oxidy dusíku nepředstavuje v případě Středočeského kraje problém.**

Výsledky modelového hodnocení kvality ovzduší – výpočtu oblastí s překročenými cílovými imisními limity – pro zónu Středočeský kraj v letech 2001 až 2007 jsou uvedeny v následující tabulce (jako podíl na celkovém území zóny, v případě O₃ (EKO) jako podíl ploch území, na kterých musí být k roku 2010 dodržen):

Tabulka č. 5c: **Výměra oblastí s překročenými cílovými imisními limity**

Rok	Ni	As	B(a)P	O ₃ (LZ)	O ₃ (EKO)
2001	0,14 %	0,11 %	-	70,8 %	76,2 %
2002	-	0,14 %	0,04 %	50,9 %	87,9 %
2003	-	0,07 %	-	88,3 %	87,3 %
2004	-	-	0,3 %	99,9 %	83,2 %
2005	-	-	0,3 %	99,9 %	18,5 %
2006	-	-	7,9 %	83,0 %	100 %
2007	-	0,10 %	5,3 %	99,6 %	100 %

Zdroj: ČHMÚ

Poznámky: B(a)P – benzo(a)pyren, O₃ (LZ) – cílový imisní limit pro ochranu zdraví, O₃ (EKO) – cílový imisní limit pro ochranu vegetace

Z uvedených údajů vyplývá, že **setrvalým problémem Středočeského kraje je překračování cílových imisních limitů pro ozón** (jak limitů pro ochranu zdraví tak i limitů pro ochranu vegetace) a **v poslední době také překračování cílového imisního limitu pro benzo(a)pyren.**

Oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší vyhláší Ministerstvo životního prostředí, v souladu s ustanovením § 7, odstavec 4 zákona o ochraně ovzduší, na základě modelového vyhodnocení imisních dat. **Počínaje rokem 2004 jsou oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší vyhlášeny na úrovni obcí se stavebním úřadem.** Nejnověji byly oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší vyhlášeny ve Věstníku Ministerstva životního prostředí částka 2. únor 2009 (na základě dat za rok 2007). Přehled vyhlášených oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší a oblastí s překročenými cílovými imisními limity na základě imisních dat za roky 2004, 2005, 2006 a 2007 je uveden v následující tabulce (v abecedním pořadí):

Tabulka č. 6: *Oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší na území Středočeského kraje v letech 2004 - 2007*

Stavební úřad	Rok (data)	PM ₁₀ roční (%)	PM ₁₀ denní (%)	CO (%)	NO ₂ roční (%)	Celkem (%)	B(a)p (%)	As (%)
MÚ Bakov nad Jizerou	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	28,4	-	-	28,4	14,3	-
	2007	-	2,7	-	-	2,7	5,3	-
MÚ Benátky nad Jizerou	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	1,2	66,3	-	-	66,3	6,5	-
	2007	-	12,0	-	-	12,0	3,0	-
MÚ Benešov	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	8,7	-	-	8,7	-	-
	2006	-	38,4	-	0,2	38,4	4,0	-
	2007	-	-	-	-	-	2,2	-
MÚ Bělá pod Bezdězem	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	-	-	-	-	4,3	-
	2007	-	7,6	-	-	7,6	2,1	-
MÚ Beroun	2004	-	17,3	-	-	17,3	-	-
	2005	1,3	99,7	-	-	99,7	-	-
	2006	-	50,5	-	0,8	50,5	12,0	-
	2007	-	7,6	-	0,3	-	11,6	-
OÚ Bezno	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	2,0	-
	2006	-	-	-	-	-	-	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
MÚ Brandýs n. L. - Stará Boleslav	2004	-	-	-	-	-	1,8	-
	2005	-	100	-	-	100	1,7	-
	2006	3,4	100	-	-	100	40,2	-
	2007	-	46,8	-	-	46,8	21,2	-
MÚ Březnice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	-	-	-	-	-	-
	2006	-	-	-	-	-	2,0	-
	2007	-	-	-	-	-	1,3	-
OÚ Březno	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	2,6	-
	2006	-	6,3	-	-	6,3	-	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
MÚ Bystřice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	-	-	-	-	-	-
	2006	-	11,9	-	-	11,9	0,5	-
	2007	-	-	-	-	-	0,5	-
OÚ Byšice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	-	-	-
	2006	-	15,1	-	-	15,1	1,8	-
	2007	-	3,6	-	-	3,6	1,8	-
MÚ Čáslav	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	11,3	-	-	11,3	-	-
	2006	-	36,8	-	-	36,8	2,9	-
	2007	-	-	-	-	-	1,9	-
OÚ Čechtice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	33,8	-	-	33,8	-	-
	2006	-	-	-	-	-	-	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
OÚ Čerčany	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	68,0	-	-	68,0	-	-
	2006	-	100	-	-	100	34,5	-
	2007	-	-	-	-	-	29,6	-
MÚ Černošice	2004	-	2,6	0,2	-	2,6	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	94,3	-	4,8	94,3	22,9	-
	2007	-	11,9	-	4,8	14,3	12,0	4,3

Stavební úřad	Rok (data)	PM ₁₀ roční (%)	PM ₁₀ denní (%)	CO (%)	NO ₂ roční (%)	Celkem (%)	B(a)p (%)	As (%)
MÚ Čelákovice	2004	-	-	-	-	-	0,9	-
	2005	-	100	-	-	100	1,1	-
	2006	0,3	100	-	-	100	25,6	-
	2007	-	38,5	-	-	38,5	18,1	-
MÚ Český Brod	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	93,4	-	-	93,4	-	-
	2006	-	98,7	-	-	98,7	5,4	-
	2007	-	1,9	-	-	1,9	3,1	-
ÚM Divišov	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	-	-	-	-	-	-
	2006	-	-	-	1,2	1,2	1,5	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
MÚ Dobruška	2004	-	0,4	-	-	0,4	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	5,3	-	-	5,3	3,6	-
	2007	-	0,6	-	-	0,6	1,5	-
OÚ Dobřichovice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	95,4	-	-	95,4	-	-
	2006	-	89,3	-	-	89,3	35,5	-
	2007	-	22,2	-	-	22,2	12,3	-
MÚ Dobříš	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	1,5	-	-	1,5	-	-
	2006	-	37,9	-	-	37,9	5,0	-
	2007	-	-	-	-	-	3,5	-
MÚ Dolní Bousov	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	-	-	-	-	1,5	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
OÚ Dolní Břežany	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	96,7	-	-	96,7	-	-
	2006	-	95,8	-	-	95,8	19,2	-
	2007	-	1,4	-	-	1,4	2,8	-
OÚ Dolní Kralovice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	0,4	-	-	0,4	-	-
	2006	-	-	-	-	-	-	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
MÚ Hořovice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	37,9	-	-	37,9	-	-
	2006	-	23,8	-	-	23,8	15,1	-
	2007	-	-	-	-	-	7,6	-
MÚ Hostivice	2004	-	-	-	-	-	25,9	-
	2005	-	100	-	-	100	25,6	-
	2006	-	26,1	-	8,0	30,2	32,7	-
	2007	-	8,6	-	-	8,6	21,3	-
MÚ Hostomice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	68,5	-	-	68,5	-	-
	2006	-	58,3	-	-	58,3	2,5	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
OÚ Jesenice u Prahy	2004	-	10,3	-	-	10,3	0,9	-
	2005	-	90,7	-	-	90,7	1,1	-
	2006	-	96,5	-	-	96,5	18,5	-
	2007	-	0,1	-	-	0,1	5,8	-
OÚ Jesenice u Rakovníka	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	17,7	-	-	17,7	-	-
	2006	-	3,4	-	-	2,4	0,8	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
MÚ Jílové u Prahy	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	48,0	-	-	48,0	-	-
	2006	-	60,1	-	-	60,1	6,9	-
	2007	-	-	-	-	-	1,8	-

Stavební úřad	Rok (data)	PM ₁₀ roční (%)	PM ₁₀ denní (%)	CO (%)	NO ₂ roční (%)	Celkem (%)	B(a)p (%)	As (%)
OÚ Jince	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	0,2	-	-	0,2	-	-
	2006	-	-	-	-	-	2,8	-
		-	-	-	-	-	2,8	-
OÚ Kamenice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	5,2	-	-	5,2	-	-
	2006	-	2,4	-	-	2,4	6,0	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
OÚ Kamýk nad Vltavou	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	-	-	-	-	-	-
	2006	-	41,7	-	-	41,7	-	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
Magistrát města Kladna	2004	3,3	26,0	-	-	26,0	0,1	-
	2005	3,7	99,6	-	-	99,6	0,1	-
	2006	5,4	26,4	-	-	27,2	38,1	2,1
	2007	0,4	21,9	-	-	21,9	39,3	4,2
MÚ Klecany	2004	-	-	-	-	-	15,0	-
	2005	-	100	-	-	100	14,7	-
	2006	0,6	100	-	-	100	37,6	-
	2007	-	24,8	-	-	24,8	15,0	-
OÚ Kněžmost	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	0,1	-	-	0,1	-	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
MÚ Kolín	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	27,4	-	-	27,4	-	-
	2006	-	66,3	-	-	66,3	13,6	-
	2007	-	-	-	-	-	7,9	-
MÚ Kouřim	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	44,0	-	-	44,0	-	-
	2006	-	55,7	-	-	55,7	0,9	-
	2007	-	-	-	-	-	0,9	-
MÚ Kosmonosy	2004	-	19,9	-	-	19,9	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	7,0	64,4	-	-	64,4	64,7	-
	2007	-	24,5	-	-	24,5	20,8	-
MÚ Kostelec n.č.Lesy	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	7,8	-	-	7,8	-	-
	2006	-	52,2	-	-	52,2	3,1	-
	2007	-	-	-	-	-	1,5	-
MÚ Kostelec nad Labem	2004	-	100	-	-	100	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	100	-	-	100	12,8	-
	2007	-	27,8	-	-	27,8	4,2	-
MÚ Kralupy nad Vltavou	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	7,1	84,0	-	-	84,0	24,7	-
	2007	-	29,4	-	-	29,4	19,3	-
MÚ Králův Dvůr	2004	-	3,6	-	-	3,6	-	-
	2005	-	60,4	-	-	60,4	-	-
	2006	-	34,5	-	-	34,5	5,8	-
	2007	-	3,9	-	-	3,9	5,8	-
OÚ Křivoklát	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	60,4	-	-	60,4	-	-
	2006	-	22,4	-	-	22,4	-	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
MÚ Kutná Hora	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	1,8	-	-	1,8	-	-
	2006	-	20,3	-	-	20,3	11,6	-
	2007	-	4,9	-	-	4,9	8,8	-

Stavební úřad	Rok (data)	PM ₁₀ roční (%)	PM ₁₀ denní (%)	CO (%)	NO _x roční (%)	Celkem (%)	B(a)p (%)	As (%)
MÚ Libčice nad Vltavou	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	100	-	-	100	23,5	-
	2007	-	24,1	-	-	24,1	22,5	-
OÚ Líbeznice	2004	-	-	-	-	-	1,7	-
	2005	-	100	-	-	100	1,6	-
	2006	-	100	-	-	100	26,5	-
	2007	-	27,2	-	-	27,2	6,6	-
MÚ Lysá nad Labem	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	1,8	100	-	-	100	11,4	-
	2007	-	15,1	-	-	15,1	7,3	-
MÚ Mělník	2004	1,6	-	-	-	1,6	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	2,5	39,0	-	-	39,0	10,3	-
	2007	-	9,3	-	-	9,3	6,6	-
MÚ Městec Králové	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	99,7	-	-	99,7	-	-
	2006	-	99,4	-	-	99,4	1,3	-
	2007	-	-	-	-	-	0,4	-
OÚ Mílin	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	-	-	-	-	-	-
	2006	-	-	-	-	-	1,1	-
	2007	-	-	-	-	-	0,6	-
MÚ Milovice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	100	-	-	100	12,0	-
	2007	-	9,6	-	-	9,6	9,6	-
Magistrát města Mladá Boleslav	2004	1,4	4,6	-	-	5,0	-	-
	2005	0,4	99,6	-	-	99,6	-	-
	2006	0,4	36,8	-	-	36,8	11,6	-
	2007	-	7,4	-	-	7,4	7,8	-
MÚ Mnichovice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	15,9	-	-	15,9	-	-
	2006	-	54,2	-	2,5	54,2	5,2	-
	2007	-	2,6	-	-	2,6	-	-
MÚ Mnichovo Hradiště	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	17,4	-	-	17,4	5,2	-
	2007	-	-	-	-	-	1,3	-
MÚ Mníšek pod Brdy	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	42,9	-	-	42,9	-	-
	2006	-	45,3	-	-	45,3	6,3	-
	2007	-	0,3	-	-	0,3	2,8	-
MÚ Mšeno	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	97,5	-	-	97,5	-	-
	2006	-	-	-	-	-	1,3	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
MÚ Neratovice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	0,3	100	-	-	100	29,8	-
	2007	-	30,7	-	-	30,7	19,0	-
OÚ Neveklov	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	7,0	-	-	7,0	-	-
	2006	-	34,1	-	-	34,1	-	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
MÚ Nymburk	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	86,8	-	-	86,8	10,8	-
	2007	-	5,8	-	-	5,8	5,8	-

Stavební úřad	Rok (data)	PM ₁₀ roční (%)	PM ₁₀ denní (%)	CO (%)	NO ₂ roční (%)	Celkem (%)	B(a)p (%)	As (%)
MÚ Nový Knín	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	18,9	-	-	18,9	-	-
	2006	-	56,7	-	-	56,7	0,9	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
MÚ Nové Strašecí	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	51,5	-	-	51,5	-	-
	2006	-	2,1	-	-	2,1	7,4	-
	2007	-	1,0	-	-	1,0	9,6	-
MÚ Odolena Voda	2004	-	-	-	-	-	1,2	-
	2005	-	100	-	-	100	1,1	-
	2006	6,2	100	-	-	100	26,1	-
	2007	-	36,2	-	-	36,2	15,3	-
MÚ Pečky	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	99,6	-	-	99,6	-	-
	2006	-	99,7	-	-	99,7	12,1	-
	2007	-	1,9	-	-	1,9	7,4	-
OÚ Petrovice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	-	-	-	-	-	-
	2006	-	28,0	-	-	28,0	-	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
MÚ Poděbrady	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	100	-	-	100	13,7	-
	2007	-	8,4	-	-	8,4	7,2	-
OÚ Průhonice	2004	-	-	-	-	-	34,2	-
	2005	-	100	-	-	100	34,2	-
	2006	5,1	100	-	-	100	59,4	-
	2007	-	31,0	-	-	31,0	18,5	-
MÚ Příbram	2004	-	0,7	-	-	0,7	-	-
	2005	-	2,7	-	-	2,7	-	-
	2006	-	4,1	-	-	4,1	21,8	-
	2007	-	-	-	-	-	14,6	-
MÚ Rakovník	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	47,9	-	-	47,9	-	-
	2006	-	7,4	-	-	7,4	4,7	-
	2007	-	2,1	-	-	2,1	2,9	-
MÚ Roztoky	2004	-	-	-	-	-	0,1	-
	2005	-	100	-	-	100	0,2	-
	2006	-	100	-	-	100	76,5	-
	2007	-	31,4	-	-	31,4	56,0	-
OÚ Rožďalovice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	36,0	-	-	36,0	-	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
MÚ Rožmitál pod Třemšínem	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	-	-	-	-	-	-
	2006	-	-	-	-	-	4,3	-
	2007	-	-	-	-	-	1,1	-
MÚ Rudná	2004	-	1,3	-	-	1,3	4,7	-
	2005	-	100	-	-	100	4,8	-
	2006	-	42,3	-	11,5	42,3	19,6	-
	2007	-	9,9	-	11,6	13,3	8,5	-
MÚ Řevnice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	94,7	-	-	94,7	32,9	-
	2007	-	18,3	-	-	18,3	14,8	-
MÚ Říčany	2004	-	-	-	-	-	4,8	-
	2005	-	55,9	-	-	55,9	4,9	-
	2006	-	77,6	-	4,1	77,6	15,2	-
	2007	-	7,1	-	-	7,1	7,1	-

Stavební úřad	Rok (data)	PM ₁₀ roční (%)	PM ₁₀ denní (%)	CO (%)	NO ₂ roční (%)	Celkem (%)	B(a)p (%)	As (%)
MÚ Sadská	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	2,1	100	-	-	100	8,8	-
	2007	-	25,8	-	-	25,8	1,0	-
MÚ Sedlec-Prčice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	-	-	-	-	-	-
	2006	-	0,9	-	-	0,9	1,6	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
MÚ Sázava	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	2,2	-	-	2,2	-	-
	2006	-	31,0	-	0,4	31,3	4,7	-
	2007	-	-	-	-	-	1,5	-
MÚ Sedlčany	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	5,8	-	-	5,8	-	-
	2006	-	91,3	-	-	91,3	2,6	-
	2007	-	-	-	-	-	2,6	-
MÚ Slaný	2004	-	10,3	-	-	10,3	-	-
	2005	-	97,0	-	-	97,0	-	-
	2006	2,2	17,0	-	-	17,0	14,3	-
	2007	-	10,0	-	-	10,0	16,5	-
MÚ Stochov	2004	-	11,0	-	-	11,0	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	21,6	-	-	21,6	50,7	-
	2007	-	13,4	-	-	13,4	57,3	-
OÚ Štěchovice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	71,4	-	-	71,4	-	-
	2006	-	72,1	-	-	72,1	-	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
MÚ Týnec nad Labem	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	63,2	-	-	-	-	-
	2006	-	-	-	-	-	1,4	-
	2007	-	-	-	-	-	1,4	-
MÚ Týnec nad Sázavou	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	36,1	-	-	36,1	-	-
	2006	-	73,0	-	-	73,0	1,8	-
	2007	-	-	-	-	-	0,9	-
MÚ Uhlířské Janovice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	-	-	-	-	-	-
	2006	-	0,5	-	-	0,5	1,0	-
	2007	-	-	-	-	-	0,5	-
MÚ Unhošť	2004	-	0,6	-	-	0,6	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	2,1	-	-	2,1	20,7	-
	2007	-	4,6	-	-	4,6	22,7	-
MÚ Úvaly	2004	-	-	-	-	-	4,1	-
	2005	-	99,8	-	-	99,8	4,0	-
	2006	0,7	100	-	-	100	36,3	-
	2007	-	13,0	-	-	13,0	15,1	-
OÚ Velké Popovice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	10,6	-	-	10,6	-	-
	2006	-	28,2	-	-	28,2	2,8	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
OÚ Velké Přílepy	2004	-	-	-	-	-	3,4	-
	2005	-	100	-	-	100	3,5	-
	2006	-	59,7	-	-	59,7	14,9	-
	2007	-	8,5	-	-	8,5	9,1	-
OÚ Veltrusy	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	4,9	100	-	-	100	14,4	-
	2007	-	36,3	-	-	36,3	6,3	-

Stavební úřad	Rok (data)	PM ₁₀ roční (%)	PM ₁₀ denní (%)	CO (%)	NO ₂ roční (%)	Celkem (%)	B(a)p (%)	As (%)
MÚ Velvary	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	51,9	-	-	51,9	4,0	-
	2007	-	6,9	-	-	6,9	2,0	-
MÚ Vlašim	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	7,7	-	-	7,7	-	-
	2006	-	0,5	-	1,0	1,5	2,0	-
	2007	-	-	-	-	-	1,5	-
MÚ Votice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	-	-	-	-	-	-
	2006	-	2,8	-	-	2,8	0,7	-
	2007	-	-	-	-	-	0,7	-
OÚ Vrdy	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	84,0	-	-	84,0	-	-
	2006	-	99,4	-	-	99,4	2,6	-
	2007	-	-	-	-	-	2,6	-
OÚ Všetaty	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	99,3	-	-	99,3	5,2	-
	2007	-	10,1	-	-	10,1	1,8	-
OÚ Záboří nad Labem	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	28,5	-	-	28,5	-	-
	2006	-	100	-	-	100	-	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
MÚ Zásmyky	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	-	-	-	-	-	-
	2006	-	4,7	-	-	4,7	-	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
MÚ Zdice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	67,5	-	-	67,5	-	-
	2006	-	59,1	-	-	59,1	8,9	-
	2007	-	2,2	-	-	2,2	6,7	-
OÚ Zlonice	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	8,1	-	-	8,1	1,2	-
	2007	-	1,2	-	-	1,2	1,2	-
MÚ Zruč nad Sázavou	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	-	-	-	-	-	-
	2006	-	-	-	-	-	3,2	-
	2007	-	-	-	-	-	3,2	-
MÚ Žebrák	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	24,4	-	-	24,4	-	-
	2006	-	18,1	-	-	18,1	3,6	-
	2007	-	1,9	-	-	1,9	1,9	-
OÚ Žleby	2004	-	-	-	-	-	-	-
	2005	-	100	-	-	100	-	-
	2006	-	44,2	-	-	44,2	-	-
	2007	-	-	-	-	-	-	-
Celkem Středočeský kraj	2004	0,2	1,5	-	-	1,5	0,3	-
	2005	0,1	51,5	-	-	51,5	0,3	-
	2006	0,4	38,3	-	0,2	38,4	7,9	-
	2007	-	4,5	-	0,1	4,6	5,3	-

Zdroj: MŽP ČR

Z uvedených údajů vyplývají následující závěry:

- V letech 2004 až 2007 byla oblast se zhoršenou kvalitou ovzduší alespoň jedenkrát vyhlášena na území 99 středočeských obcí/měst se stavebním úřadem,
- Nejčastěji se jednalo o oblast se zhoršenou kvalitou ovzduší z hlediska 24-hodinového limitu pro suspendované částice PM_{10} (98 obcí/měst), méně často o oblast se zhoršenou kvalitou ovzduší z hlediska ročního limitu pro suspendované částice PM_{10} (18 obcí/měst) a ročního limitu pro oxid dusičitý (10 obcí/měst) a v jednom případě o oblast se zhoršenou kvalitou ovzduší z hlediska oxidu uhelnatého,
- Oblast s překročením cílového imisního limitu byla v letech 2004 až 2007 alespoň jednou vyhlášena pro benzo(a)pyren na území 93 obcí/měst a pro arsen na území dvou měst,
- Oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší současně z hlediska dvou imisních limitů byly v letech 2004 až 2007 jednou vyhlášeny na území 17 obcí měst, třikrát vyhlášeny na území měst Beroun, Černošice a Mladá Boleslav a čtyřikrát vyhlášeny na území města Kladna,
- Každoročně byly v období 2004 až 2007 vyhlášeny oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší na území měst Beroun, Černošice, Dobruška, Kladno, Kosmonosy, Kostelec nad Labem, Králův Dvůr, Mladá Boleslav, Slaný, Stochov a Unhošť a na území obce Jesenice u Prahy.

Porovnání se stavem kvality ovzduší na úrovni ČR

Přehled podílů území jednotlivých zón a aglomerací České republiky (v % celkového území), na kterých došlo v roce 2007 k překročení imisních limitů nebo cílových imisních limitů pro ochranu zdraví je uveden v následující tabulce:

Tabulka č. 7: Podíl území aglomerací a zón ČR, na nichž došlo v roce 2007 k překročení / nedodržení imisních limitů nebo k překročení cílových imisních limitů

	PM_{10} (roční)	PM_{10} (denní)	NO_2 (roční)	benzen	Benzo(a)pyren	Ozón
Aglomerace Hl.m.Praha	-	48,0	8,1	-	87,7	
Zóna Středočeský kraj	-	4,5	0,1	-	5,3	
Zóna Jihočeský kraj	-	-	-	-	1,8	
Zóna Plzeňský kraj	-	-	-	-	1,8	
Zóna Karlovarský kraj	-	-	-	-	0,9	
Zóna Ústecký kraj	-	4,1	-	-	5,3	
Zóna Liberecký kraj	-	0,1	-	-	2,2	
Zóna Královéhradecký kraj	-	0,8	-	-	3,4	
Zóna Pardubický kraj	-	0,2	-	-	2,6	
Zóna kraj Vysočina	-	-	-	-	0,8	
Aglomerace Brno	-	31,5	2,6	-	11,8	
Zóna Jihomoravský kraj	-	1,4	-	-	1,0	
Zóna Olomoucký kraj	-	14,7	-	-	3,5	
Zóna Zlínský kraj	-	6,7	-	-	7,8	
Aglomerace Moravskoslezský kraj	9,5	51,0	0,1	0,4	22,8	
Česká republika	0,7	6,3	0,08	0,02	4,9	

Zdroj: MŽP ČR

Z uvedených údajů vyplývá, že Středočeský kraj patří v rámci České republiky mezi výše imisně zatížené území (horší situace pouze v aglomeracích, srovnatelná situace v Ústeckém kraji).

Očekávaný vývoj

V nadcházejících letech je nutno, vzhledem k prognóze dalšího nárůstu výkonů silniční dopravy, očekávat další zvýšení emisí tuhých znečišťujících látek z mobilních zdrojů (jak emise z výfukových systémů vozidel, tak i emise z otěrů pneumatik, brzd a povrchů komunikací) což se projeví zvýšením imisní zátěže kraje suspendovanými částicemi PM₁₀ a PM_{2,5} a zřejmě také zvýšení emisí benzo(a)pyrenu. Zlepšení oproti současnému stavu nelze očekávat v případě imisní zátěže troposférickým ozónem. U ostatních znečišťujících látek zůstane míra znečištění ovzduší na současné podlimitní úrovni, kterou lze považovat za přijatelnou .

Co nejvíce ovlivňuje kvalitu ovzduší v obci a co s tím lze dělat?

Jak vyplývá z předchozí kapitoly, **největším problémem kvality ovzduší jak na úrovni celé České republiky tak i na úrovni obcí je znečištění ovzduší suspendovanými (prachovými) částicemi, benzo(a)pyrenem a troposférickým ozónem.**

Jak vyplývá z tabulky č.3b, na území Středočeského kraje pochází cca 25% emisí tuhých znečišťujících látek (prachových částic) z malých zdrojů znečišťování ovzduší (vesměs lokálních topenišť) a cca 55% z mobilních zdrojů – silniční dopravy. Je zřejmé, že na úrovni obcí se tyto poměry mohou měnit. U měst a větších obcí, které jsou teplofikovány nebo plynofikovány, bude podíl lokálních topenišť nižší, podíl silniční dopravy pak vyšší, zejména pokud v blízkosti obce nebo dokonce skrze ni prochází exponovaná komunikace. Kromě emisí tuhých látek ze stacionárních zdrojů a výfukových systémů vozidel vzniká nezanedbatelný podíl emisí také otěrem pneumatik, brzd a povrchů komunikací a vzhledem k vznosem (resuspenzi) z plošných zdrojů, neupravených průmyslových, zemědělských a veřejných ploch, zejména těch s neupraveným povrchem (může se jednat jak o částice emitované z jiných zdrojů a na ploše sedimentované, tak i o částice z plochy přímo uvolněné vlivem atmosférických procesů nebo mechanického působení). Kromě celkové výše emisí vzniklých na samotném území obce může být imisní zátěž obce významně ovlivněna dálkovým přenosem znečištění z okolí a také terémem, který ovlivňuje místní rozptylové podmínky.

Z věcného hlediska **má obec dvě možnosti, jak zlepšit kvalitu ovzduší z hlediska imisní zátěže suspendovanými částicemi: emise tuhých znečišťujících látek snížit (včetně omezení jejich šíření do okolí) nebo zdroje emisí „vymístit“ mimo své území.** Snížení emisí tuhých znečišťujících látek a omezení jejich šíření lze na úrovni obce dosáhnout následujícími způsoby (v pořadí klesajícího efektu):

- **Změna způsobu vytápění domácností a veřejných i komerčních budov** (plynofikace, rozvoj centrálního zásobování teplem, vytápění pomocí obnovitelných zdrojů, zejména nespalovacích – solární ohřev, tepelná čerpadla),
- **Zvýšení plynulosti silniční dopravy uvnitř obce** (emise z výfukových systémů vozidel i z otěrů pneumatik, brzd a povrchů komunikací velmi silně závisejí na plynulosti pohybu vozidla – „čím méně zastavení, rozjezdů, zrychlování a zpomalování, tím méně emisí“),
- **Úspory a lepší využívání tepelné energie, vyráběné na území obce,**
- **Úprava potenciálně prašných ploch** (zpevnění povrchu, zatravnění) a **pravidelný úklid ploch** (omezení resuspenze),
- **Rozvoj městské / obecní zeleně, zejména v okolí exponovanějších komunikací a prašných areálů.**

„Vymíštění“ zdrojů emisí v praxi znamená vyvedení tranzitní silniční dopravy mimo území obce – tedy silniční obchvaty (toto opatření je velmi významné, protože kromě toho, že jsou emise „realizovány“ mimo osídlené území, klesne také, díky zvýšení plynulosti jízdy, absolutní množství emisí jak znečišťujících látek, tak i oxidu uhličitého!).

Změna způsobu vytápění a do určité míry také zvýšení plynulosti dopravy přispějí také k omezení emisí benzo(a)pyrenu, který vzniká při spalování pevných a kapalných fosilních paliv.

Troposférický ozón je plošným problémem nejen celé České republiky ale v podstatě celé Evropy a nelze předpokládat, že by mohl být zcela řešen na úrovni obcí. Jak bylo uvedeno výše, ozón vzniká složitými chemickými reakcemi z prekurzorů – oxidů dusíku a těkavých organických látek - za spolupůsobení slunečního světla. Z tabulky 1b vyplývá, že na území Středočeského kraje pochází cca 35 % emisí oxidů dusíku z velkých a zvláště velkých zdrojů a cca 60 % emisí oxidů dusíku z dopravy. V případě těkavých organických látek pochází cca 53 % emisí z malých zdrojů (v této skupině je však zahrnut významný sektor používání organických rozpouštědel – lakovny, chemické čistírny atp.) a cca 30 % z dopravy. Je tedy zřejmé, že **možnosti obce přispět k omezení emisí prekurzorů ozónu jsou omezené**. V případě omezení emisí oxidů dusíku i těkavých organických látek se jedná o úspory energie a zvýšení efektivity jejího využití, **zvýšení plynulosti dopravy a využití nespalovacích obnovitelných zdrojů energie**, v případě omezení emisí těkavých organických látek navíc **opatření v oblasti omezení spotřeby organických rozpouštědel** (např. používání vodou ředitelných nátěrových hmot).

Omezení pachové zátěže nemá obecné řešení a je nutno postupovat „případ od případu“.

Mitigační opatření k ochraně klimatu – tedy opatření ke snížení emisí skleníkových plynů – **jsou z velké části shodná s opatřeními k omezení emisí znečišťujících látek do ovzduší**. Největší význam v tomto ohledu mají:

- **Úspory energie a její efektivnější využívání** (zateplení budov, lepší regulace vytápění a chlazení, nové technologie a materiály při výstavbě budov),
- **Změna způsobu vytápění** (zejména náhrada uhlí jinými médii, nespalovací obnovitelné zdroje),
- **Zvýšení plynulosti silniční dopravy** (snížení měrné spotřeby pohonných hmot a tím snížení emisí oxidu uhličitého).

Určitou obezřetnost je nutno doporučit v oblasti využívání biomasy. Je-li biomasa spalována v zařízení, které nebylo pro tento účel zkonstruováno, dochází ke zvýšeným emisím tuhých znečišťujících látek a polycyklických aromatických uhlovodíků (benzo(a)pyren).

Poznámka:

Mezi opatření k omezení emisí znečišťujících látek a skleníkových plynů není explicitně zahrnut rozvoj veřejné dopravy, protože není z úrovně menších obcí řešitelný. Stejně tak není zahrnuta podpora výstavby krytých parkovacích míst (která vede k omezení emisí při „studených startech“ vizidel zejména v zimním období) a s ní související parkovací systém, protože není pro malé obce relevantní.

2. Požadavky právních předpisů

Základním právním předpisem, který upravuje ochranu ovzduší (a částečně také ochranu klimatu a ochranu ozónové vrstvy Země) je **zákon č.86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů** (dále jen „zákon o ochraně ovzduší“), ve znění pozdějších úprav.

Od svého schválení byl zákon o ochraně ovzduší více než desetkrát novelizován, naposledy zákonem č. 483/2008 Sb. (změna zákona o o ochraně ovzduší a změna dalších zákonů). Úplné znění zákona o ochraně ovzduší platné k 1. lednu 2008 bylo vydáno tiskem (např. v publikaci „Zákony VI/2008 – Sborník úplných znění zákonů z oblasti ochrany životního prostředí a hospodaření energií k 1. 1. 2008“, vydané společností Poradce, s.r.o., případně v jiné obdobné publikaci). Jelikož novelizace pokračují i po 1. 1. 2008, je vhodné sledovat Sbírku zákonů. Nejaktuálnější úplné znění zákonů i příslušných prováděcích předpisů je vždy k dispozici na webové stránce Portálu veřejné správy <http://portal.gov.cz>.

K zákonu o ochraně ovzduší bylo vydáno poměrně velké množství **prováděcích předpisů**, z nichž některé byly novelizovány a nebo nahrazeny. Aktuální seznam všech platných prováděcích předpisů k zákonu o ochraně ovzduší je uveden níže:

- nařízení vlády č. **351/2002 Sb.**, kterým se stanoví závazné emisní stropy pro některé látky znečišťující ovzduší a způsob přípravy a provádění emisních inventur a emisních projekcí
- nařízení vlády č. **354/2002 Sb.**, kterým se stanoví emisní limity a další podmínky pro spalování odpadu
- nařízení vlády č. **117/2005 Sb.**, o některých opatřeních zabezpečujících ochranu ozónové vrstvy,
- nařízení vlády č. **597/2006 Sb.**, o sledování a vyhodnocování kvality ovzduší,
- nařízení vlády č. **615/2006 Sb.**, o stanovení emisních limitů a dalších podmínek provozování ostatních stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší,
- nařízení vlády č. **146/2007 Sb.**, o emisních limitech a dalších podmínkách provozování spalovacích stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší,
- nařízení vlády č. **372/2007 Sb.**, o Národním programu snižování emisí tuhých znečišťujících látek, oxidu siřičitého a oxidů dusíku ze stávajících zvláště velkých spalovacích stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší,
- vyhláška MŽP č. **355/2002 Sb.**, kterou se stanoví emisní limity a další podmínky provozování ostatních stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší emitujících těkavé organické látky z procesů aplikujících organická rozpouštědla a ze skladování a distribuce benzínu
- vyhláška MŽP č. **356/2002 Sb.**, kterou se stanoví seznam znečišťujících látek, obecné emisní limity, způsob předávání zpráv a informací, zjišťování množství vypouštěných znečišťujících látek, trvanlivosti kouře, přípustné míry obtěžování zápachem a intenzity pachů, podmínky autorizace osob, požadavky na vedení provozní evidence zdrojů znečišťování ovzduší a podmínky jejich uplatňování
- vyhláška MŽP č. **553/2002 Sb.**, kterou se stanoví hodnoty zvláštních imisních limitů znečišťujících látek, ústřední regulační řád a způsob jeho provozování včetně seznamu stacionárních zdrojů podléhajících regulaci, zásady pro vypracování a provozování krajských a místních regulačních řádů a způsob a rozsah zpřístupňování informací o úrovni znečištění ovzduší veřejnosti
- vyhláška MŽP č. **362/2006 Sb.**, o způsobu stanovení koncentrace pachových látek, přípustné míry obtěžování zápachem a způsobu jejího zjišťování,
- vyhláška MŽP č. **455/2006 Sb.**, o stanovení požadavků na kvalitu paliv používaných pro vnitrozemská a námořní plavidla z hlediska ochrany ovzduší,
- vyhláška MŽP č. **13/2009 Sb.**, o stanovení požadavků na kvalitu paliv pro stacionární zdroje z hlediska ochrany ovzduší.

Ministerstvo životního prostředí dále vydalo několik v oblasti ochrany ovzduší několik metodických pokynů, návodů a sdělení, z nichž jsou z hlediska obcí relevantní zejména následující:

- **Metodický návod č. 8** odboru ochrany ovzduší MŽP pro přípravu Krajských (místních) programů snižování emisí a Krajských (místních) programů ke zlepšení kvality ovzduší podle požadavků § 6, odst. 5 a § 7 odst. 6 zákona č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší ao změně některých dalších zákonů (Věstník MŽP č. 11/2002),

- **Metodický pokyn č. 7** odboru ochrany ovzduší Ministerstva životního prostředí pro zajištění naplnění povinností a kompetencí vyplývajících z §17 odst. 1 písm. a) a §43 písm. l) zákona č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů, ve znění zákona č. 521/2002 Sb. (Věstník MŽP č. 7/2003),
- **Metodický pokyn č. 5** odboru ochrany ovzduší MŽP ČR ke zpracování programu zlepšení kvality ovzduší na lokální úrovni (obce) (Věstník MŽP č. 7/2004),
- **Komentovaný metodický pokyn č. 16** odboru ochrany ovzduší MŽP pro zpracování místních programů ke zlepšení kvality ovzduší (Věstník MŽP č. 11/2005),
- **Sdělení č. 30** odboru ochrany ovzduší Ministerstva životního prostředí o uveřejnění seznamu oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší a seznam oblastí, kde budou dodržování imisní limity na ochranu ekosystémů a vegetace na základě § 5 odst. 1 a odst. 4 nařízení vlády, kterým se stanoví imisní limity a podmínky a způsob sledování, posuzování, hodnocení a řízení kvality ovzduší (Věstník MŽP č. 8/2002),
- **Sdělení č. 33** odboru ochrany ovzduší MŽP o členění území České republiky do zón aglomerací (Věstník MŽP č. 11/2005),
- **Sdělení č. 38** odboru ochrany ovzduší MŽP o hodnocení kvality ovzduší – vymezení oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší, na základě dat za rok 2004 (Věstník MŽP č. 12/2005),
- **Sdělení č. 7** odboru ochrany ovzduší MŽP o změně vymezení oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší na základě dat za rok 2004 (Věstník MŽP č. 5/2006),
- **Sdělení č. 4** odboru ochrany ovzduší MŽP o hodnocení kvality ovzduší - vymezení oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší, na základě dat na rok 2005 (věstník MŽP č. 3/2007),
- Metodickým pokynu odboru ochrany ovzduší ke sčítání a zařazování stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší (Věstník MŽP č. 2/2008).
- Sdělení odboru ochrany ovzduší MŽP o hodnocení kvality ovzduší – vymezení oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší na základě dat za rok 2006 (Věstník MŽP č. 4/2008),
- Sdělení odboru ochrany ovzduší MŽP o hodnocení kvality ovzduší – vymezení oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší na základě dat za rok 2007 (Věstník MŽP č. 2/2009).
- Kromě samotného zákona o ochraně ovzduší se **problematiky znečištění a znečišťování ovzduší přímo či nepřímo týkají zejména následující právní předpisy:**
- zákon č. **100/2001 Sb.**, o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších úprav, a k němu vydané prováděcí předpisy,
- zákon č. **76/2002 Sb.**, o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečištění a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších úprav, a k němu vydané prováděcí předpisy,
- vyhláška č. **229/2004 Sb.**, kterou se stanoví požadavky na jakost pohonných hmot pro provoz vozidel na pozemních komunikacích a způsob sledování a monitorování jakosti pohonných hmot.

Problematika ochrany klimatu je, kromě příslušných ustanovení zákona o ochraně ovzduší, upravena zákonem č. 695/2004 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších úprav, a nepřímo se jí týkají zákony v oblasti energetiky (zejména zákon č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií, ve znění pozdějších úprav a zákon č. 180/2005 Sb., o podpoře využívání obnovitelných zdrojů energie, ve znění pozdějších úprav) a k nim vyhlášené prováděcí předpisy.

2.1 Mandatorní požadavky na obce

Povinnosti obcí jsou shrnuty v § 50 (Obce) zákona o ochraně ovzduší takto:

(1) Obecní úřad

- a) je dotčeným správním orgánem v územním, stavebním a jiném řízení podle stavebního zákona a vydává stanovisko pro účely kolaudačního souhlasu z hlediska ochrany ovzduší u malých stacionárních zdrojů,
 - b) zpřístupňuje informace podle tohoto zákona a zvláštních právních předpisů,
 - c) rozhoduje o vyměření poplatků za znečišťování ovzduší u malých stacionárních zdrojů podle § 19 odst. 6,
 - d) nařizuje odstranění závad u malých spalovacích zdrojů podle § 12 odst. 1 písm. f), ukládá opatření k nápravě těchto závad podle § 38 odst. 1 a ukládá pokuty za nesplnění této uložené povinnosti,
-
- g) vyhledává signál upozornění, signál regulace k omezení emisí ze stacionárních zdrojů, které nepodléhají regulaci podle § 8 odst. 3, a k omezení provozu mobilních zdrojů znečišťování; pokud jde o zvláště velké, velké a střední stacionární zdroje, informuje o porušení povinností inspekci,
 - h) vede evidenci malých stacionárních zdrojů, u nichž tento zákon stanoví ohlašovací povinnost, a poskytuje údaje z této evidence ministerstvu,
 - i) vydává povolení pro činnosti, kde to stanoví zvláštní právní předpis, při kterých vznikají emise těžkých organických látek a které odpovídají kategorii malých ostatních stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší. Pro tyto látky může stanovit fugitivní emisní limit v závislosti na kvalitě ovzduší v daném místě.

(2) Obecní úřad kontroluje

- a) dodržování povinností provozovateli malých stacionárních zdrojů podle § 12 a § 19 odst. 16 za nedodržení povinností jim ukládá pokuty a nápravná opatření a rozhoduje o zastavení nebo omezení provozu těchto zdrojů,
- b) dodržování přípustné tmavosti kouře a přípustné míry obtěžování zápachem u provozovatelů malých stacionárních zdrojů a za nedodržení povinností ukládá pokuty,
- c) účinnost spalování, měření množství a rozsahu vypouštěných látek u malých spalovacích zdrojů podle § 12 odst. 1 písm. f); touto činností může pověřit odborně způsobilé právnické nebo fyzické osoby podle zvláštního právního předpisu,
- d) dodržování povinností podle § 3 odst. 5 a za jejich porušení ukládá pokuty.

Obec je dále povinna, pokud byla na jejím území vyhlášena oblast se zhoršenou kvalitou ovzduší, vydat v souladu s ustanoveními § 8, odstavec 5 zákona o ochraně ovzduší **svým nařízením místní regulační řád a plnit další povinnosti, stanovené pro případ smogové situace** ustanoveními § 8 zákona o ochraně ovzduší a upřesněné navazujícím prováděcím předpisem - vyhláškou MŽP č. 553/2002 Sb., ve znění vyhlášky č. 42/2005 Sb.

Z uvedených ustanovení § 50 zákona o ochraně ovzduší vyplývá, že **kompetence obce jsou soustředěny na kategorii malých zdrojů znečišťování ovzduší (REZZO3).**

Kategorizace malých zdrojů

Kategorie malých zdrojů je ustanovením zákona o ochraně ovzduší definována v případě spalovacích zdrojů ustanovením § 4, odstavec 5, písmeno d) takto: „malé spalovací zdroje, kterými jsou zdroje znečišťování o jmenovitém tepelném výkonu nižším než 0,2 MW“. Ustanovení § 5, odstavec (7) k tomu říká, že: „Jmenovité tepelné výkony malých spalovacích zdrojů téhož provozovatele se pro účely stanovení kategorie zdroje sčítají za předpokladu, že spaliny jsou vypouštěny společným komínem, nebo je toto řešení technicky proveditelné“. Technické požadavky na provoz malých spalovacích zdrojů jsou stanoveny nařízením vlády č. 146/2007 Sb., příloha č. 7.

Spalovny odpadů z definice nemohou patřit do kategorie malých zdrojů znečišťování ovzduší. Kategorizace ostatních zdrojů znečišťování ovzduší je upravena na úrovni příslušných prováděcích předpisů k zákonu o ochraně ovzduší.

V případě ostatních stacionárních zdrojů emitujících těkavé organické látky z procesů aplikujících organická rozpouštědla a ze skladování benzínu je kategorizace upravena ustanovením, § 4, odstavec 1 vyhlášky č. 355/2002 Sb., ve znění pozdější úpravy, respektive Přílohou č. 2 k této vyhlášce.

V případě ostatních zdrojů, na které se nevztahuje vyhláška č. 355/2002 Sb., je kategorizace zdrojů upravena nařízením vlády č. 615/2006 Sb., § 3. U „zemědělských zdrojů“ je kategorizace uvedena v příloze č. 2 k tomuto nařízení.

Jestliže je zařazení stacionárního zdroje do kategorie nejasné, rozhoduje v souladu s ustanovením § 4, odstavec 10 zákona o ochraně ovzduší Česká inspekce životního prostředí; v případě nově zaváděné technologie rozhoduje dle § 4, odstavec 11 zákona Ministerstvo životního prostředí.

Podrobný návod ke kategorizaci stacionárních zdrojů je uveden v Metodickém pokynu odboru ochrany ovzduší ke sčítání a zařazování stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší (Věstník MŽP č. 2/2008).

Povinnosti provozovatelů malých zdrojů znečišťování ovzduší

Povinnosti provozovatelů malých zdrojů jsou upraveny ustanoveními § 12 zákona o ochraně ovzduší takto:

- (1) Provozovatelé malých stacionárních zdrojů jsou povinni
 - a) uvádět do provozu a provozovat stacionární zdroje jen v souladu s podmínkami pro provoz těchto zdrojů,
 - b) umožnit osobám pověřeným obcí a inspekcí přístup ke stacionárnímu zdroji za účelem ověření kategorizace zdroje, zjištění množství vypouštěných látek a kontroly jeho technického stavu a předkládat jim k tomu potřebné podklady,
 - c) oznámit stacionární zdroj, který vypouští těkavé organické látky, obecnímu úřadu způsobem stanoveným prováděcím právním předpisem,
 - d) plnit pokyny orgánu ochrany ovzduší ke zjednání nápravy podle § 38 odst. 1,
 - e) dodržovat přípustnou tmavost kouře a přípustnou míru obtěžování zápachem a neobtěžovat kouřem a zápachem osoby ve svém okolí a obydlené oblasti,
 - f) zajišťovat prostřednictvím oprávněné osoby měření účinnosti spalování, měření množství vypouštěných látek a kontrolu stavu spalinových cest u spalovacích zdrojů, a to nejméně jedenkrát za 2 roky, a odstraňovat zjištěné závady do 2 měsíců od jejich zjištění, pokud se s obecním úřadem nedohodnou jinak; tuto povinnost plní provozovatelé u zdrojů spalujících tuhá paliva od jmenovitého tepelného výkonu 15 kW a u zdrojů spalujících plynná nebo kapalná paliva od jmenovitého tepelného výkonu 11 kW; za oprávněnou osobu se považuje držitel živnostenského oprávnění v oboru kominictví (dle živnostenského zákona),
 - g) oznámit obecnímu úřadu provedení povinného měření a kontroly podle písmene f) a jejich výsledky do 30 dnů od data jejich uskutečnění.
- (2) Povinnosti uvedené v odstavci 1 písm. b), f) a g) se nevztahují na provozovatele malých stacionárních zdrojů umístěných v rodinných domech, bytech a stavbách pro individuální rekreaci s výjimkou případů, kdy jsou provozovány výhradně pro podnikatelskou činnost.
- (3) Plnění povinností týkající se kontroly podle odstavce 1 písm. f) je provozovatel povinen na požádání osob pověřených obcí prokázat záznamem oprávněné osoby ne starším než 2 roky.
- (4) Nedodržení povinností uvedených v odstavci 1 písm. e) a g) fyzickou osobou je přestupkem podle zvláštního právního předpisu (zákon o přestupcích)
- (5) Prováděcí právní předpis stanoví způsob vedení evidence a rozsah sledovaných údajů pro bilancování spotřeby těkavých organických látek.

Ustanovení § 19 zákona o ochraně ovzduší dále upravují **zpoplatnění vypouštění znečišťujících látek do ovzduší z malých zdrojů znečišťování ovzduší** takto:

- (1) Provozovatelé zvláště velkých, velkých, středních a malých stacionárních zdrojů platí poplatky za znečišťování ovzduší, o jejichž výši rozhoduje krajský úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností nebo obecní úřad (dále jen „správce poplatku“). Poplatky, jejichž výše nedosahuje 500 Kč, se nevyměří.
- (2) Poplatkovým obdobím podle tohoto zákona je kalendářní rok, v němž je stacionární zdroj provozován.
- (6) O výši poplatku provozovatelů malých stacionárních zdrojů rozhoduje a poplatek vybírá a vymáhá obecní úřad podle zvláštního právního předpisu. Obecní úřad vede evidenci zpoplatněných malých stacionárních zdrojů a evidenci o vyměřených poplatcích za znečišťování ovzduší. Výnosy poplatků jsou příjmem obce a musí být použity k ochraně životního prostředí.
- (7) Jsou-li v provozním areálu téhož provozovatele stacionární zdroje různých kategorií, je příslušný rozhodovat o poplatcích za znečišťování všech těchto zdrojů ten správce poplatku, který je příslušný rozhodovat o poplatcích týkajících se nejvyšší kategorie zdroje. Toto ustanovení se nevztahuje na malé zdroje znečišťování.
- (9) Roční výši poplatku pro malý stacionární zdroj vyměří obecní úřady pevnou částkou v rozmezí uvedeném v příloze č. 1 k tomuto zákonu, a to úměrně k velikosti stacionárního zdroje a době jeho provozu v poplatkovém období, případně podle druhu a spotřeby paliva.
- (15) Spalovací zdroj o jmenovitém tepelném výkonu do 50 kW včetně není předmětem poplatku za znečišťování ovzduší a nevztahuje se na něj oznamovací povinnost podle odstavce 16.
- (16) Provozovatel malého zpoplatněného zdroje je povinen zaslat do 31. března po skončení poplatkového období podklady pro stanovení výše poplatku na běžný rok.

Sazby poplatků pro malé zdroje znečišťování ovzduší jsou stanoveny přílohou č. 1 k zákonu o ochraně ovzduší takto:

Tabulka č. 8a: Sazby poplatků za malé spalovací zdroje:

Palivo	Rozmezí sazeb (Kč/rok)	
	Jmenovitý tepelný výkon	
	Nad 50 do 100kW včetně	Nad 50 kW do 200 kW
Topné oleje s obsahem síry 0,1 až 0,2 %	1000 - 1500	1500 – 2000
Topné oleje s obsahem síry do 1 %	1500 - 2500	2500 – 3000
Jiná kapalná paliva a látky (nejsou-li zakázána)	6000 - 8000	8000- 12 000
Černé uhlí	1500 - 2000	2000 - 3000
Hnědé uhlí tříděné, palivo z hnědé uhlí	2500 - 4000	4000 – 5000
Hnědé uhlí energetické, lignit	4000 - 6000	6000 - 10 000
Uhelné kaly, proplátky	10 000 – 20 000	20 000 – 40 000

Další podmínky zpoplatňování malých spalovacích zdrojů:

U malých spalovacích zdrojů používajících jako paliva koks, dřevo, biomasu, plynná paliva dostupná ve veřejných rozvodných a distribučních sítích, nebo topný olej s obsahem síry do 0,1 % není sazba poplatku stanovena a nevztahuje se na ně oznamovací povinnost podle § 19 odst. 16.

Tabulka č. 8b: Sazby poplatků za malé ostatní zdroje

Typ zdroje znečišťování	Rozmezí sazeb (Kč/rok)
Zdroje emisí těkavých organických látek	500 – 2000
Zdroje emisí tuhých znečišťujících látek	500 - 5000

Způsob výpočtu poplatků u malých zdrojů

U malých spalovacích zdrojů se stanoví poplatek pevnou částkou s přihlédnutím k podmínkám podle § 19 odst. 9, a to výpočtem stanovicím jako poplatek za jednotlivý malý spalovací zdroj součet dolní hranice sazby s poměrnou částí rozmezí sazby odpovídající jmenovitému tepelnému výkonu zdroje a druhu paliva. Orgán ochrany ovzduší přitom přihledne ke skutečné, provozovatelem dokladované spotřebě paliva u zdroje za zpoplatňované období.

U malých ostatních zdrojů se poplatek stanoví pevnou částkou s přihlédnutím k podmínkám podle § 19 odst. 9. Výše poplatku za jednotlivý malý zdroj znečišťování se zaokrouhluje na celé 100 Kč.

Je-li obec **obcí s rozšířenou působností**, ukládá jí § 49 zákona o ochraně ovzduší **navíc následující povinnosti**:

Obecní úřad obce s rozšířenou působností v přenesené působnosti:

- Rozhoduje o vyměření poplatku, odkladu nebo prominutí poplatků za znečišťování ovzduší podle § 19, odstavce 5 a podle § 21 odstavce 5 a § 22 odstavce 3 a 5 u středních stacionárních zdrojů,
- Ověřuje údaje souhrnné provozní evidence u středních stacionárních zdrojů a předává je ministerstvu k zajištění evidence o stacionárních zdrojích,
- Ukládá pokuty podle § 40, odstavce 5,
- Vede evidenci oznámení pro střední stacionární zdroje podle § 54, odstavce 9 a údaje z této evidence poskytuje ministerstvu.

Praktická doporučení k plnění mandatorních požadavků na obce

Z kompetencí obce vyplývá, že **obec může prakticky ovlivnit zejména výši emisí znečišťujících látek z vytápění veřejných budov a budov provozovaných výhradně za účelem podnikání a dále emise těkavých organických látek z malých provozů užívajících organická rozpouštědla** (např. lakovny či chemické čistírny). **Obec na druhé straně v podstatě nemá přímou možnost ovlivnit způsob, jakým občané vytápějí svou domácnost**, protože praktická aplikace ustanovení § 12, odstavce 4 je, zejména v případě malých obcí, z mnoha důvodů obtížná. Protože k praktickému porušení povinnosti ustanovení § 12, odstavce 1, písmeno e) – dodržování přípustné míry tmavosti kouře a přípustné míry obtěžování zápachem – dochází téměř vždy při vytápění pevnými palivy, je **nejlepším řešením zajistit a občanům nabídnout možnost alternativního způsobu vytápění**.

K jednotlivých povinnostem, uloženým ustanoveními § 50 zákona o ochraně ovzduší **lze obcím doporučit následující**:

- **Důkladně se seznámit se základními strategickými dokumenty Středočeského kraje v oblasti ochrany ovzduší - Krajským programem snižování emisí Středočeského kraje a Integrovaným krajským programem ke zlepšení kvality ovzduší Středočeského kraje**, vyhlášenými Nařízením Středočeského kraje č. 5/2004 Věstníku a novelizovanými Nařízením Středočeského kraje č. 1/2007 Věstníku a s navazujícím **Programovým dodatkem**, vyhlášeným Nařízením Středočeského kraje č. 3/2005 Věstníku.
- **Důkladně se seznámit s kvalitou ovzduší v obci a specifikovat zdroje a další faktory, které na ni mají největší vliv; na tomto základě postupovat při plnění jednotlivých konkrétních povinností,**
- **Informovat v souladu s ustanovením § 50, odstavce 1, písmeno b) občany o stavu ovzduší, o vlivu jednotlivých faktorů, seznámit je se zdravotními riziky, plynoucími ze znečištěného ovzduší a vysvětlovat jim nutnost omezení emisí,**

- Věnovat vysokou pozornost vydávání stanovisek dle ustanovení § 50, odstavec 1, písmeno a (kolaudační řízení u malých zdrojů),
- Pracovat důsledně ale uvážlivě v oblasti kontrol a případných sankcí, přednostně se zaměřit na ty zdroje, jejichž vliv na kvalitu ovzduší v obci je prokazatelně významný,
- důkladně se seznámit s obsahem vyhlášky MŽP č. 355/2002 Sb., kterou se stanoví emisní limity a další podmínky provozování ostatních stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší emitujících těkavé organické látky z procesů aplikujících organická rozpouštědla a ze skladování a distribuce benzínu, ve znění vyhlášky č.509/2005 Sb., tak aby mohly být účinně naplňovány povinnosti v oblasti omezování emisí těkavých organických látek,
- při zvažování možnosti stanovit v souladu s ustanovení § 50, odstavec 1, písmeni i) fugitivní emisní limit přihlížet k míře obtěžování zápachem,
- při stanovování výše poplatku z malých spalovacích zdrojů se orientovat zejména podle příspěvku zdroje k emisím tuhých znečišťujících látek,
- využívat možnost zpoplatnění emisí tuhých znečišťujících látek u ostatních malých zdrojů
- v oblasti povinností během smogové situace (§ 8, § 50 odstavec 1, písmeno g) se zaměřit na troposférický ozón, protože zvláštní imisní limity pro oxid siřičitý a oxid dusičitý nejsou již mnoho let na území ČR překračovány,
- mírnější postup lze uplatnit v případě naplňování povinnosti dané ustanovením § 50, odstavec 2, písmeno d), respektive § 3 odstavec 5 zákona o ochraně ovzduší (omezení spalování rostlinných materiálů), protože vliv na kvalitu ovzduší je v tomto případě krátkodobý a proto věcně nepřilíží významný (obvykle se jedná spíše o krátkodobé obtěžování zápachem).

2.2 Fakultativní požadavky na obce

Možnosti obcí jsou shrnuty v § 50 (Obce) zákona o ochraně ovzduší takto:

(1) Obecní úřad

- e) může vypracovat místní program ke zlepšení kvality ovzduší,
- f) může vypracovat místní program snižování emisí znečišťujících látek podle § 6 odst. 5,

(3) Obec může obecně závaznou vyhláškou

- a) stanovit podmínky spalování suchých rostlinných materiálů podle § 3 odst. 5 nebo toto spalování zakázat; při stanovení podmínek obec přihlíží zejména ke klimatickým podmínkám, stavu ovzduší ve svém územním obvodu, vegetačnímu období a hustotě zástavby,
- b) zakázat některé druhy paliv pro malé spalovací zdroje znečišťování; seznam těchto paliv je uveden v příloze č. 11 k tomuto zákonu,
- c) v oblasti opatření proti světelnému znečištění regulovat promítání světelných reklam a efektů na oblohu.

Možnost, aby obec, respektive obecní úřad vypracovala místní program ke zlepšení kvality ovzduší, je dána ustanovením § 7, odstavec 6 s tím, že program musí být v souladu s příslušným krajským programem ke zlepšení kvality ovzduší a svým rozsahem odpovídá osnově, uvedené v příloze č. 3 k zákonu o ochraně ovzduší. V souladu s ustanovením § 7, odstavce 5 je součástí programu Programový dodatek, který obsahuje výčet konkrétních akcí ke zlepšení kvality ovzduší.

Možnost, aby obec, respektive obecní úřad vypracovala místní program snižování emisí znečišťujících látek nebo jejich stanovených skupin, je dána ustanovením § 6, odstavec 5 s tím, že program musí být v souladu

s národním programem snižování emisí a s příslušným krajským programem snižování emisí a svým obsahem odpovídá osnově, uvedené v příloze č. 2 k zákonu o ochraně ovzduší. Dle ustanovení § 6, odstavce 6 vydá obec program svým nařízením a seznámí s ním veřejnost.

Výčet paliv, jejichž spalování může obec na svém území pro spalování v malých zdrojích zakázat, je uveden v příloze č. 11 zákona o ochraně ovzduší a zahrnuje paliva, jejichž spalování vede ke zvýšeným emisím znečišťujících látek do ovzduší: Hnědé uhlí energetické, lignit, uhelné kaly a proplásky.

Praktická doporučení obcím k fakultativním požadavkům

K jednotlivých možnostem obcí, upraveným ustanoveními § 50 zákona o ochraně ovzduší **lze obcím doporučit následující:**

- **přípravu místního programu ke zlepšení ovzduší a místního programu snižování emisí by měly zvážit ty obce, na jejichž území je opakovaně vyhlášována oblast se zhoršenou kvalitou ovzduší a dále obce, které hodlají žádat o podporu z veřejných programů,**
- **mírnější postup v případě naplňování povinnosti dané ustanovením § 50, odstavec 2, písmeno d), respektive § 3 odstavec 5 zákona o ochraně ovzduší (omezení spalování rostlinných materiálů), protože vliv na kvalitu ovzduší je v tomto případě krátkodobý a proto věcně nepříliš významný (obvykle se jedná spíše o krátkodobé obtěžování zápachem).**
- **Zákaz spalování některých paliv je velmi sociálně a politicky citlivý a měl by být zvažován pouze tehdy, přinese-li prokazatelně významné zlepšení kvality ovzduší v obci.**

2.3 Povinnosti vyšších správních orgánů, kterými mohou být obce ovlivněny

Největší přímý vliv na kvalitu ovzduší v obci může mít rozhodování krajského úřadu podle § 17 zákona o ochraně ovzduší (stanoviska a povolení orgánů ochrany ovzduší) ve věci zvláště velkých, velkých a středních zdrojů a dále podle zákona o integrované prevenci (č. 76/2002 Sb., ve znění pozdějších úprav) ve věci zvláště velkých zdrojů a zákona o posuzování vlivů na životní prostředí (č. 100/2000 Sb., ve věci pozdějších úprav).

Významný přímý vliv mají také všechna rozhodnutí vyšších správních orgánů v oblasti dopravní infrastruktury a podmínek provozu na pozemních komunikacích.

3. Požadavky relevantních strategických a koncepčních dokumentů na národní a krajské úrovni

Hlavními strategickými dokumenty v oblasti ochrany ovzduší na úrovni kraje jsou Krajský program snižování emisí Středočeského kraje a Integrovaný krajský program ke zlepšení kvality ovzduší Středočeského kraje, vyhlášené Nařízením Středočeského kraje č. 5/2004 Věstníku a navazující Programový dodatek, vyhlášený Nařízením Středočeského kraje č. 3/2005 Věstníku.

Krajský úřad Středočeského kraje charakterizuje tyto dokumenty takto:

„Základním cílem Programu snižování emisí Středočeského kraje je dosažení úrovně směrných doporučených emisních stropů pro oxid siřičitý, oxidy dusíku, těžké organické látky a amoniak stanovené nařízením vlády č. 417/2003 Sb. v platném znění. Vedlejším cílem Programu snižování emisí Středočeského kraje je omezování emisí látek nebo jejich prekursorů u kterých bylo zjištěno překračování imisních limitů a udržení emisí těch znečišťujících látek, u kterých k překračování imisních limitů nedochází.

Cílem Integrovaného programu ke zlepšení kvality ovzduší Středočeského kraje je dosažení a plnění imisních limitů znečišťujících látek (tuhé znečišťující látky frakce PM₁₀, arsen, oxidy dusíku) pro zdraví lidí,

ekosystémy a vegetaci v oblastech se zhoršenou kvalitou ovzduší. Tyto oblasti jsou každoročně vymezovány Ministerstvem životního prostředí ČR na základě měření a modelových výpočtů prováděných Českým hydro-meteorologickým ústavem.

Oba programy předpokládají vícezdrojové financování ochrany ovzduší. Za nejvýznamnější zdroje finančních prostředků lze považovat vlastní zdroje provozovatelů zdrojů znečišťování ovzduší, rozpočet kraje, obecní rozpočty, podporu ze Státního fondu životního prostředí ČR, podporu ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti. **Cílů stanovených programy se dosahuje zejména při územním plánování, územním rozhodování, povolování staveb nebo jejich změn, povolování provozování zdrojů znečišťování ovzduší a při posuzování vlivů koncepcí a záměrů na životní prostředí.** K dosažení těchto cílů se také využívá veřejná podpora projektů, které jsou s těmito cíli v souladu.“

„Smyslem Programového dodatku je především stanovit priority z hlediska dopadů na kvalitu ovzduší tak, aby jich bylo možno využít jako podpůrného argumentu pro rozhodování o realizaci konkrétních akcí. Významná část konkrétních akcí, které jsou v návrhu Programového dodatku uvedeny, bude financována ze zdrojů mimo kraj – ze Státního fondu dopravní infrastruktury, Státního fondu životního prostředí, strukturálních fondů či Fondu soudržnosti.

Programový dodatek bude jedním z hlavních podkladových materiálů při posuzování žádostí o dotace z fondů uvedených v důvodové zprávě. Smyslem Programového dodatku je především stanovit priority z hlediska dopadů na kvalitu ovzduší tak, aby jich bylo možno využít jako podpůrného argumentu pro rozhodování o realizaci konkrétních akcí.

Materiál byl připraven s využitím písemných podkladů, vypracovaných na základě výzvy Krajského úřadu Středočeského kraje městskými úřady všech ORP. Po obdržení konečných připomínek nejen od jednotlivých ORP, ale i ze strany MŽP a SFŽP byl připraven tento výstupní materiál s názvem Programový dodatek.

Konečný návrh Programového dodatku je rozpracován na úroveň správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) a dále na úroveň vybraných prioritních měst a obcí. Vzhledem k tomu, že Odbor ochrany ovzduší Ministerstva životního prostředí ČR se v průběhu přípravy tohoto materiálu rozhodl vyhlášovat napříště oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší nikoliv na úrovni ORP ale na úrovni správních obvodů obcí se stavebním úřadem, byly priority stanoveny také v tomto formátu. **Východiskem pro stanovení priorit byla, na základě doporučení odboru ochrany ovzduší MŽP ČR, imisní situace v roce 2004 s tím, že bylo přihlédnuto také k imisní situaci v letech 2002 a 2003 a v prvním pololetí roku 2005.“**

Strategické dokumenty Středočeského kraje v oblasti ochrany ovzduší byly aktualizovány Nařízením Středočeského kraje č. 1/2007 a v současné době probíhá jejich další aktualizace.

V oblasti smogové regulace byl Nařízením Středočeského kraje č. 4/2004 Věstníku vydán **Krajský regulační řád pro regulaci zdrojů znečišťování ovzduší na území Středočeského kraje.**

Dokumenty jsou dostupné ve Věstníku právních předpisů Středočeského kraje a na webové stránce kraje www.kr-stredocesky.cz.

„Nadřazeným“ strategickým dokumentem na úrovni České republiky v oblasti ochrany ovzduší je **Národní program snižování emisí ČR**, schválený usnesením vlády dne 11. 6. 2007. **Základním cílem Programu je do-držení k roku 2010 národních emisních stropů pro oxid siřičitý, oxidy dusíku, těžké organické látky a amoniak a dodržení imisních limitů pro suspendované částice PM₁₀ a cílového imisního limitu pro benzo(a)pyren.** Dokument je dostupný na webové stránce Ministerstva životního prostředí www.mzp.cz.

Aktuálním strategickým dokumentem na úrovni Evropské unie je Tématická strategie ke znečištění ovzduší z roku 2005, která vychází z programu CAFE (Clean Air for Europe – Čisté ovzduší pro Evropu). Hlavní prioritou Tématické strategie je **omezení zdravotních rizik ze znečištěného ovzduší, přičemž za nejvíce rizikovou znečišťující látku jsou považovány suspendované částice PM_{2,5}, u kterých se předpokládá, že počet jimi vyvolaných předčasných úmrtí je srovnatelný s počtem úmrtí při dopravních nehodách.** Pozornost je věnována také **troposférickému ozónu.** V návaznosti na Tématickou strategii byla v roce 2008 přijata **nová směrnice o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu** (viz kapitola 5).

Základním strategickým dokumentem v oblasti ochrany klimatu na úrovni ČR je **Národní program na zmírnění dopadů změny klimatu v ČR**. Dokument je dostupný na webové stránce Ministerstva životního prostředí www.mzp.cz. Na úrovni Evropské unie je nejvýznamnějším dokumentem **Evropský klimatický program**.

4. Výhled legislativy v horizontu příštích pěti let

Budoucí česká legislativa v oblasti ochrany ovzduší a klimatu bude rozhodující měrou ovlivněna vývojem legislativy Evropských společenství.

Legislativa Evropských společenství

V prvním pololetí roku 2008 byla schválena nová **směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/50/ES ze dne 21. května 2008 o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu**. Směrnice bude muset být transponována do české legislativy s účinností nejpozději od 11. června 2010. Nejvýznamnější změnou, kterou nová směrnice přináší, je **stanovení ročních limitních hodnot pro suspendované částice velikostní frakce PM_{2,5}** s postupnými lhůtami dodržení do roku 2010 (cílový imisní limit 25 µg/m³), 2015 (imisní limit 25 µg/m³) a 2020 (indikativní imisní limit 20 µg/m³).

Na základě dosavadních měření je zřejmé, že Česká republika nebude schopna stanovení limitní hodnoty plnit (překročení ročního imisního limitu ve výši 25 µg/m³ bylo zjištěno také na území Středočeského kraje na stanicích).

V nadcházejících letech lze očekávat přijetí **revize směrnice 2001/81/ES o národních emisních stopech**. Očekává se výrazné zpřísnění stávajících národních emisních stropů pro oxid siřičitý, oxidy dusíku, těkavé organické látky a amoniak a zavedení národního emisního stropu pro suspendované částice velikostní frakce PM_{2,5}. Je tedy nutno počítat, v případě schválení směrnice, se zpřísněním stávajících směrných doporučených hodnot krajských emisních stropů a se zavedením krajského stropu nového.

Z širšího hlediska je připravována **nová směrnice o průmyslových emisích**, která spojením relevantních ustanovení zruší a nahradí 7 stávajících směrnic: směrnicí 96/61/EC k integrované prevenci a omezování znečištění (IPPC), směrnicí 1999/13/EC k těkavým organickým látkám při užívání rozpouštědel, směrnicí 2000/76/EC k spalování odpadu, směrnicí 2001/80/EC o velkých spalovacích zařízeních (LCP) a směrnicí 78/176/EEC. 82/883/EEC a 92/112/EEC vztahující se k průmyslu výroby oxidu titaničitého.

V oblasti ochrany klimatu bude vývoj legislativy ovlivněn konečným výsledkem projednání „klimaticko-energetického balíčku“. Lze očekávat rostoucí důraz na úspory energie a užívání obnovitelných a alternativních zdrojů.

Česká legislativa

MŽP připravuje **návrh velké novely (nového zákona) o ochraně ovzduší**. Vedle povinné transpozice nové směrnice o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu je **předpokládána zejména zásadní změna kategorizace zdrojů znečišťování ovzduší, zjednodušení poplatkového systému a vyšší pravomoc orgánů obcí vzhledem k malým zdrojům znečišťování ovzduší provozovaných k vytápění domácností**.

Kromě toho probíhá **doplňování a průběžná technická novelizace prováděcích předpisů k zákonu o ochraně ovzduší**. V pokročilém stadiu příprav jsou:

- **Návrh vyhlášky o požadavcích na výrobky obsahující těkavé organické látky, emisních limitech a dalších podmínkách provozu zdrojů znečišťování ovzduší emitujících a užívajících těkavé organické látky** (nahradí vyhlášku č. 355/2002 Sb., ve znění pozdější úpravy),

- **Návrh vyhlášky o akčních plánech** (týká se PM_{10} , plány budou povinné pro Prahu, Brno a kraje),
- **Návrh nařízení vlády, kterým se mění nařízení vlády č. 146/2007 Sb., o emisních limitech a dalších podmínkách provozu spalovacích stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší** (úprava limitů pro oxid uhelnatý),
- **Novela vyhlášky MŽP č. 553/2002 Sb.**, kterou se stanoví hodnoty zvláštních imisních limitů znečišťujících látek, ústřední regulační řád a způsob jeho provozování včetně seznamu stacionárních zdrojů podléhajících regulaci, zásady pro vypracování a provozování krajských a místních regulačních řádů a způsob a rozsah zpřístupňování informací o úrovni znečištění ovzduší veřejnosti, ve znění vyhlášky č. 42/2005 Sb. (stanovení zvláštních imisních limitů pro suspendované částice velikostní frakce PM_{10}).

5. Možné zdroje financování

Nejvýznamnějším zdrojem finančních prostředků pro obce je v nejbližších letech **Operační program Životní prostředí**. Problematiky ochrany ovzduší se přímo dotýká **Prioritní osa 2 – Zlepšování kvality ovzduší a snižování emisí** a nepřímo také **Prioritní osa 3 – Udržitelné využívání zdrojů energie**, která je prioritně zaměřena na omezování emisí skleníkových plynů. Veškeré informace o možnostech podpory a vyhlášených výzvách k podávání žádostí jsou dostupné na webové stránce www.opzp.cz.

Středočeský kraj má svůj vlastní **Krajský fond životního prostředí**. V **oblasti ochrany ovzduší a klimatu je podpora v současné době zaměřena na spolufinancování projektů, podpořených v rámci Operačního programu Životní prostředí**. Informace lze získat na stránce kraje www.kr-stredocesky.cz.

Prostředky na podporu projektů v oblasti místní dopravní infrastruktury, která mohou významně přispět ke zlepšení kvality ovzduší v obci, je možné získat prostřednictvím **Regionálního operačního programu Střední Čechy**. Informace lze získat na stránce kraje www.kr-stredocesky.cz.

6. Zdroje dalších informací

Základní a zároveň aktuální informace o problematice ochrany ovzduší a klimatu lze získat na webové stránce Ministerstva životního prostředí www.mzp.cz. K informacím o problematice ovzduší a klimatu se lze dostat z hlavní stránky přes odkaz „Životní prostředí“. K Věstníku MŽP a dalším periodickým publikacím se lze dostat přes odkazy „Ministerstvo“ a dále přes odkaz „Periodika“.

Detailní informace o kvalitě ovzduší (jak vývoj tak i aktuální stav) lze získat na webové stránce Českého hydrometeorologického ústavu www.chmi.cz. K informacím se lze dostat z hlavní stránky přes odkaz „Ochrana čistoty ovzduší“.

Informace o ochraně ovzduší na úrovni Středočeského kraje lze získat na webové stránce Středočeského kraje www.kr-stredocesky.cz. K informacím se lze dostat z hlavní stránky přes odkazy „Životní prostředí“ a „Ochrana ovzduší“.

Informace o Operačním programu Životní prostředí lze získat na webových stránkách www.opzp.cz a na dále na stránce Státního fondu životního prostředí www.sfpz.cz.

Informace o krajských podporných programech lze získat na stránce www.kr-stredocesky.cz.

Ochrana vod v podmínkách obcí

Ing. Jiří Kučera

1. Věcný popis problematiky

1.1 Stav a vývoj ochrany vod na úrovni Středočeského kraje v poslední době

Středočeským krajem protékají významné řeky Vltava s přítoky Berounka a Sázava a Labe. Správu povodí Vltavy zajišťuje Povodí Vltavy, s.p., správu povodí Labe Povodí Labe, s.p. Částečně do Středočeského kraje zasahuje oblast ve správě Povodí Ohře, s.p.

Jakost vody v tocích je ovlivňována jednak znečištěním přinášeným z výše položených částí povodí ležících mimo území Středočeského kraje, jednak bodovými a plošnými zdroji znečištění na území kraje. Bodovými zdroji rozumíme především vypouštění odpadních vod z komunálních i průmyslových čistíren odpadních vod. Plošnými zdroji znečištění jsou splachy ze zemědělské půdy. Na pomezí těchto kategorií stojí znečištění z rozptýlené zástavby a také znečišťování vod rybářským hospodařením.

K nejvíce znečištěným patří ve Středočeském kraji menší toky, do kterých jsou zaústěny odpadní vody z velkých sídel. I přes kvalitní čištění jsou vypouštěné odpadní vody málo ředěny a snižuje se třída jakosti. Takto je zatěžován např. Rakovnický potok odpadními vodami z Rakovníka.

Jak bude uvedeno dále, povinnost čištění odpadních vod se týká všech obcí nad 2000 ekvivalentních obyvatel. V současné době jsou již čistírnou odpadních vod vybavena všechna okresní města, některé čistírny však vyžadují intenzifikaci, aby byly schopny odstraňovat změněné množství vod či dosáhly potřebného odstranění dusíku a/nebo fosforu. Informaci o stavu odkanalizování a čištění vod v jednotlivých městech a obcích podává vládní dokument Strategie financování implementace směrnice 91/271/EHS o čištění městských odpadních vod, který byl naposledy aktualizován v únoru 2008.

I přes výstavbu a intenzifikaci řady čistíren odpadních vod stále přetrvává velká zátěž prostředí živinami (nutrienty), kterými se rozumí hlavně dusík a fosfor. Tato zátěž – eutrofizace – se projevuje zejména nadměrným rozvojem fytoplanktonu včetně zdraví škodlivých sinic ve vodních nádržích. Vznikající „vodní květ“ rovněž zhoršuje upravitelnost povrchové vody na pitnou vodu.

1.2 Porovnání se stavem na úrovni České republiky

Z pohledu jakosti vod v tocích se Středočeský kraj významně neodlišuje od jiných krajů České republiky. V souvislosti s útlumem průmyslu a budováním čistíren odpadních vod po roce 1989 byl v řadě povodí pozorován úbytek neseného znečištění a zlepšování jakosti vody. Údaje z poslední doby však naznačují, že se tento trend zastavil a naopak množství znečištění opět zvolna narůstá.

Srovnání stavu vodovodů a kanalizací ve Středočeském kraji s úrovní celé České republiky lze nalézt například v ročenice Vodovody a kanalizace 2006 vydané ministerstvem zemědělství (na internetu na adrese http://81.0.228.70/attachments/VaK_2006.pdf).

V zásobování pitnou vodou je Středočeský kraj druhý nejhorší po Plzeňském kraji. Zatímco průměrně je zásobováno pitnou vodou z vodovodů 92,4%, ve Středočeském kraji je to pouze 82,8%. Celostátně vzrůstá počet obyvatel napojených na vodovod, klesá však specifické množství spotřebované vody na obyvatele, ve Středočeském kraji bude vývoj nejspíše obdobný.

Podíl obyvatel bydlících v domech připojených na kanalizaci z celkového počtu obyvatel činí ve Středočeském kraji 66,0% a je nejhorší ze všech krajů, celostátní průměr dosahuje 80,0%. Z vod vypouštěných do kanalizace bez vod srážkových je ve Středočeském kraji čištěno 99,6%, přičemž celoroční průměr je 94,2%.

1.3 Očekávaný vývoj v horizontu příštích pěti let

Do roku 2010 má být podle závazků České republiky vyřešeno odvádění a čištění odpadních vod z obcí nad 2000 ekvivalentních obyvatel a přiměřené čištění odpadních vod z obcí pod 2000 obyvatel, které mají kanalizaci. Lze tedy očekávat další budování a intenzifikace čistíren odpadních vod, a to i u menších obcí. Nejvý-

znamnějším městem, které zatím nesplňuje evropské požadavky na čištění odpadních vod, však stále zůstává Praha (čistírna není schopna dostatečně odstraňovat dusík).

V současnosti jsou rovněž připravovány plány oblastí povodí, které stanoví přehled opatření k dosažení dobrého stavu vod do roku 2015. Dobrým stavem vod se podle tzv. rámcové směrnice rozumí jak dobrý chemický stav, tak i dobrý ekologický stav, tedy takový stav vodního prostředí, který umožňuje život příslušným druhům vodních organismů. Budou-li plány opatření řádně realizovány, měl by se obecně stav vod v ČR zlepšit.

Podle nejčastěji prezentovaných scénářů vývoje globální klimatické změny má častěji docházet k výskytu sucha a extrémních srážek. Na významu tedy nejspíše bude nabývat dostatečné zajištění vodních zdrojů pro výrobu pitné vody i další účely a rovněž protipovodňová ochrana.

2. Požadavky právních předpisů

2.1 Výčet zákonů, prováděcích předpisů a metodických pokynů, týkajících se ochrany vod a provozu vodovodů a kanalizací

Vzhledem ke značnému rozsahu právních předpisů a metodických pokynů v této oblasti je zde zařazen pouze výběr nejdůležitějších předpisů, které se významně dotýkají obcí. Úplný přehled k 1. lednu 2008 uvádí Věstník MŽP.

Právní předpisy

- Zákon č. **254/2001 Sb.**, o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. **274/2001 Sb.**, o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích)
- Nařízení vlády č. **61/2003 Sb.**, o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění povrchových vod a odpadních vod, náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových a do kanalizací a o citlivých oblastech
- Nařízení vlády č. **71/2003 Sb.**, o stanovení povrchových vod vhodných pro život a reprodukci původních druhů ryb a dalších vodních živočichů a o zjišťování a hodnocení stavu jakosti těchto vod
- Nařízení vlády č. **103/2003 Sb.**, o stanovení zranitelných oblastí a o používání a skladování hnojiv a statkových hnojiv, střídání plodin a provádění protierozních opatření v těchto oblastech
- Nařízení vlády č. **262/2007 Sb.**, o vyhlášení závazné části Plánu hlavních povodí České republiky
- Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. **137/1999 Sb.**, kterou se stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů
- Vyhláška Ministerstva zemědělství č. **428/2001 Sb.**, kterou se provádí zákon č. **274/2001 Sb.**, o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích)
- Vyhláška Ministerstva zemědělství č. **432/2001 Sb.**, o dokladech žádosti o rozhodnutí nebo vyjádření a o náležitostech povolení, souhlasů a vyjádření vodoprávního úřadu
- Vyhláška Ministerstva zemědělství č. **470/2001 Sb.**, kterou se stanoví seznam významných vodních toků a způsob provádění činností souvisejících se správou vodních toků
- Vyhláška Ministerstva zemědělství č. **471/2001 Sb.**, o technickobezpečnostním dohledu nad vodními díly
- Vyhláška Ministerstva zemědělství č. **195/2002 Sb.**, o náležitostech manipulačních řádů a provozních řádů vodních děl
- Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. **236/2002 Sb.**, o způsobu a rozsahu zpracovávání návrhu a stanovování záplavových území 236/2002 Sb.
- Vyhláška Ministerstva dopravy a spojů č. **241/2002 Sb.**, o stanovení vodních nádrží a vodních toků, na kterých je zakázána plavba plavidel se spalovacími motory, a o rozsahu a podmínkách užívání povrchových vod k plavbě
- Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. **293/2002 Sb.**, o poplatcích za vypouštění odpadních vod do vod povrchových, ve znění vyhlášky č. 110/2005 Sb.
- Vyhláška č. **590/2002 Sb.**, o technických požadavcích pro vodní díla
- Vyhláška č. **159/2003 Sb.**, kterou se stanoví povrchové vody využívané ke koupání osob, ve znění vyhlášky č. 168/2006 Sb.

- Vyhláška č. **125/2004 Sb.**, kterou se stanoví vzor poplatkového hlášení a vzor poplatkového přiznání pro účely výpočtu poplatku za odebrané množství podzemní vody
- Vyhláška č. **450/2005 Sb.**, o náležitostech nakládání se závadnými látkami a náležitostech havarijního plánu, způsobu a rozsahu hlášení havárií, jejich zneškodňování a odstraňování jejich škodlivých následků

Metodické pokyny týkající se ochrany vod

- **Metodický pokyn č. 7** odboru ochrany vod MŽP k nařízení vlády č. 61/2003 Sb., o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění povrchových vod a odpadních vod, náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových a do kanalizací a o citlivých oblastech (Věstník MŽP 6/2005; nyní se postupuje spíše podle metodického pokynu k novele nařízení vlády, viz dále)
- **Metodický pokyn č. 15** odboru ochrany vod Ministerstva životního prostředí k zabezpečení hlásné a předpovědní povodňové služby (Věstník MŽP č. 9/2005)
- **Metodický návod č. 10** odboru ochrany vod Ministerstva životního prostředí k postupu vodoprávních úřadů v souvislosti se zánikem povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových nebo podzemních – zejména jde-li o vypouštění odpadních vod z domácností a malých obcí (Věstník MŽP č. 7/2007)
- **Metodický pokyn č. 14** odboru ochrany vod MŽP k nařízení vlády č. 229/2007 Sb, kterým se mění nařízení vlády č. 61/2003 Sb., o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění povrchových vod a odpadních vod, náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových a do kanalizací a o citlivých oblastech (Věstník MŽP č. 10/2007)

Metodické pokyny týkající se vodovodů a kanalizací

(tyto metodické pokyny nejsou uvedeny ve Věstníku MŽP)

- **8114/2007-16000** Metodický pokyn Ministerstva zemědělství ČR ze dne 6. března 2007 pro orientační ukazatele výpočtu pořizovací (aktualizované) ceny objektů do Vybraných údajů majetkové evidence vodovodů a kanalizací, pro Plány rozvoje vodovodů a kanalizací a pro Plány financování obnovy vodovodů a kanalizací
- **24142/2003-6000** Metodický pokyn Ministerstva zemědělství ČR ze dne 1. července 2003 pro stanovení výše vodného a stočného k § 36 odst. 5 a 7 zákona č. 274/2001 Sb.
- **29193/2002-6000** Metodický pokyn Ministerstva zemědělství ČR ze dne 11. září 2002 pro zpracování vybraných údajů z provozní evidence vodovodů a kanalizací
- **29192/2002-6000** Metodický pokyn Ministerstva zemědělství ČR ze dne 11. září 2002 pro zpracování vybraných údajů z majetkové evidence vodovodů a kanalizací
- **10534/2002-6000** Metodický pokyn Ministerstva zemědělství ČR ze dne 2. července 2002 pro zpracování plánu rozvoje vodovodů a kanalizací kraje
- **10532/2002-6000** Metodický pokyn Ministerstva zemědělství ČR ze dne 31. května 2002 pro plán kontrol jakosti v průběhu výroby pitné vody a plán kontrol míry znečištění odpadních vod
- **10535/2002-6000** Metodický pokyn Ministerstva zemědělství ČR ze dne 2. května 2002 pro určení optimální velikosti fakturačního vodoměru a profilu vodovodní přípojky
- **10689/2002-6000** Metodický pokyn Ministerstva zemědělství ČR ze dne 2. května 2002 pro vydávání povolení k provozování vodovodu nebo kanalizace pro veřejnou potřebu

2.2 Mandatorní požadavky na obce

Na obec se vztahují všechny povinnosti podle vodního zákona, které platí i pro ostatní fyzické a právnické osoby. Obec tedy musí získat povolení nebo souhlas k nakládání s vodami v případech, které se jí týkají.

Povolení k nakládání s povrchovými nebo podzemními vodami je třeba

- a) jde-li o povrchové vody a nejde-li při tom o obecné nakládání s nimi
 1. k jejich odběru,
 2. k jejich vzdouvání, popřípadě akumulaci,
 3. k využívání jejich energetického potenciálu,
 4. k užívání těchto vod pro chov ryb nebo vodní drůbeže, popřípadě jiných vodních živočichů, za účelem podnikání,
 5. k jinému nakládání s nimi,

- b) jde-li o podzemní vody
 - 1. k jejich odběru,
 - 2. k jejich akumulaci,
 - 3. k jejich čerpání za účelem snižování jejich hladiny,
 - 4. k umělému obohacování podzemních zdrojů vod povrchovou vodou,
 - 5. k jinému nakládání s nimi,
- c) k vypouštění odpadních vod do vod povrchových nebo podzemních,
- d) k čerpání povrchových nebo podzemních vod a jejich následnému vypouštění do těchto vod za účelem získání tepelné energie,
- e) k čerpání znečištěných podzemních vod za účelem snížení jejich znečištění a k jejich následnému vypouštění do těchto vod, popřípadě do vod povrchových.

Dále je třeba povolení k vypouštění odpadních vod s obsahem zvlášť nebezpečné závadné látky do kanalizace. Povolení vodoprávního úřadu je třeba rovněž k provedení vodních děl, k jejich změnám a změnám jejich užívání, jakož i k jejich odstranění. Vodoprávní úřad je v tomto případě speciálním stavebním úřadem. Vodním dílem jsou i vodovodní a kanalizační řady, jednotlivé přípojky však povoluje obecní stavební úřad.

Souhlas vodoprávního úřadu je třeba ke stavbám, zařízením nebo činnostem, k nimž není třeba povolení podle tohoto zákona, které však mohou ovlivnit vodní poměry, a to:

- a) ke stavbám a zařízením na pozemcích, na nichž se nacházejí koryta vodních toků, nebo na pozemcích s takovými pozemky sousedících, pokud tyto stavby a zařízení ovlivní vodní poměry,
- b) ke zřizování dálkových potrubí a stavbám umožňujícím podzemní skladování látek v zemských dutinách, jakož i ke skladům, skládkám, popřípadě nádržím, pokud provoz uvedených staveb a skládek může významně ohrozit jakost povrchových nebo podzemních vod,
- c) ke stavbám, k těžbě nerostů nebo k terénním úpravám v záplavových územích,
- d) ke stavbám ve vzdálenosti do 15 m od vzdušné paty ochranné hráze vodního toku,
- e) ke stavbám v ochranných pásmech vodních zdrojů.

Vzhledem ke značnému rozsahu povinností zdůrazním v dalším textu ty, které se obvykle týkají obcí.

Jestliže je obec určena ministerstvem zemědělství jako **správce vodního toku** podle § 48 vodního zákona, pak se na ni vztahují všechny povinnosti stanovené v § 47 vodního zákona. Tento případ nejspíše nebude častý, nejběžnějšími správci toků jsou podniky Povodí a významnějších toků a Zemědělská vodohospodářská správa u drobných toků.

Když obec vlastní **vodní nádrž** (návesní rybník apod.), musí mít toto vodní dílo stavebně povoleno (u historických nádrží zřejmě nepůjde dohledat stavební povolení a navazující doklady), dále potřebuje povolení k nakládání s vodami (akumulace vod), měla by mít schválený manipulační řád vodní nádrže a musí zajišťovat pravidelné technicko-bezpečnostní prohlídky (malé nádrže spadají do IV., nejméně přísné kategorie). Příslušným vodoprávním úřadem je v těchto případech obecní úřad obce s rozšířenou působností.

Pokud obec provozuje vodovod s **vlastním zdrojem vody**, musí mít na tento odběr povolení. Povolení je třeba i pro odběr vody z jakékoliv studny. Tato problematika je nyní dostatečně známa, v roce 2007 proběhla rozsáhlá informační kampaň v souvislosti s ukončením platnosti starých povolení.

Průkroč-li odběr vod stanovený roční objem 6 000 m³, musí oprávněný platit poplatky za odběr podzemních vod. Poplatek administruje Česká inspekce životního prostředí. Při odběru povrchové vody se platí správci povodí.

Povolení vyžaduje i **vypouštění odpadních vod** do povrchových vod, tedy zpravidla do vodního toku. V tomto povolení stanoví vodoprávní úřad povolené množství vypouštěných odpadních vod a míru jejich znečištění vyjádřenou koncentrací znečišťujících látek nebo minimální účinností čištění (emisní limity). U běžných komunálních čistíren je běžnější a také vhodnější stanovit emisní limity koncentračně. Emisní limity předurčují, jak složitá a kvalitní technologie bude použita v čistírně odpadních vod. Vodoprávní úřad sice vychází z obecně daných emisních standardů (jsou definovány v novelizovaném nařízení vlády č. 61/2003 Sb.), ale může emisní limity stanovit přísněji, pokud to vyžadují zájmy ochrany vod. Může se tak stát, že u malých čistíren u velikosti např. 400 ekvivalentních obyvatel (EO) stanoví vodoprávní úřad emisní limit i pro fosfor, přestože nařízení vlády neobsahuje emisní standard pro tento ukazatel. Po novele nařízení vlády lze stanovit emisní limity nejpřísněji na úrovni tzv. nejlepších dostupných technologií, které jsou definovány v příslušném metodickém

pokynu. V zájmu ochrany vod je o nejlepší čištění, v zájmu provozovatele je však rozumná ekonomika provozu, která se promítá i do výše stočného. Povolení k vypouštění odpadních vod by mělo vyvážit oba tyto zájmy.

Vypouštění odpadních vod do podzemních vod (vsakování) je v současné době přípustné pouze výjimečně u jednotlivých rodinných domů či objektů individuální rekreace. Toto ustanovení se jeví jako příliš striktní a některé obce, které nemají v blízkosti vhodný vodní tok a měly podle dřívějšího vodního zákona povoleno vsakování, byly postaveny do neřešitelné situace. V současné době se připravuje novela tohoto ustanovení. Kdo vypouští odpadní vody, je povinen zajistit měření jejich objemu a koncentrace vypouštěného znečištění ve stanoveném počtu vzorků – čím větší čistírna, tím více odběrů za rok. Vodní zákon se zabývá pouze rozborů vypouštěných vod, povinnost měřit jakost přítékajících vod stanoví zákon o vodovodech a kanalizacích. Odběry vzorků a jejich rozborů může zajišťovat pouze odborně způsobilá laboratoř, tj. laboratoř akreditovaná Českým institutem pro akreditaci, o.p.s., nebo laboratoř s osvědčením o správné činnosti laboratoře vystavené střediskem ASLAB VÚV T.G.M., v.v.i..

Vypouštění odpadních vod podléhá zpoplatnění, pokud jsou překročeny hodnoty stanovené v příloze č. 2 vodního zákona. Tyto hodnoty jsou nastaveny tak, že malých obcí se poplatky v zásadě netýkají.

Žádná obec nemusí mít ze zákona **vodovod pro veřejnou potřebu** a obec menší než 2000 obyvatel nemusí být vybavena **kanalizací s čistírnou odpadních vod**. Pokud však tuto infrastrukturu má ve svém vlastnictví, je povinna dodržovat zákon o vodovodech a kanalizacích. Přestože obecně není stanovena tato povinnost, je výstavba vodovodu a kanalizace žádoucí, zvyšuje se tak vybavenost obce a životní úroveň obyvatel. V situacích, kdy nevyhovuje kvalita vody v místních studních, je výstavba vodovodu často jediným možným řešením.

Obecně lze shrnout, že pokud v malé obci není vodovod a kanalizace, mají problém se zajištěním pitné vody a splněním požadavků na vyvážení nebo vypouštění odpadních vod majitelé jednotlivých nemovitostí. Pokud má obec vodovod a/nebo kanalizaci, musí požadavky vodního zákona a zákona o vodovodech a kanalizacích splnit tato obec.

Zákon o vodovodech a kanalizacích rozděluje práva a povinnosti mezi vlastníka, kterým bude nejčastěji obec nebo svazek obcí, a provozovatele, kterým může být obec nebo sjednaná odborná firma. Řadu povinností uložených vlastníkově nebo provozovateli lze smlouvou o provozování převést na smluvního partnera. Není-li ve vedení obce odborník na provozování vodovodů a kanalizací, je užitečné převést co nejvíce povinností na odborně způsobilého provozovatele, kterým může být organizace zřízená obcí nebo jiná firma (podnik vodovodů a kanalizací). Provozovatel může pro vlastníka rovněž připravit podklady pro získání potřebných výše uvedených povolení podle zákona o vodách. Přitom si však obec musí zachovat kontrolu nad nakládáním s majetkem a provozováním vodovodu a kanalizace.

Provozovatel kanalizace musí splňovat zákonem předepsané podmínky a pro konkrétní vodovod nebo kanalizaci musí být schválen krajským úřadem. Provozování vodovodu a kanalizace ve vlastní režii obce nebo jí zřízené organizace lze doporučit pouze v některých případech, zpravidla takto není zajištěna dostatečná úroveň provozování a provozovatel nedisponuje potřebným technickým vybavením.

Vlastník, resp. provozovatel musí podle zákona předávat vybrané údaje majetkové a provozní evidence. Některé z těchto údajů se vykazují rovněž pro potřeby vodní bilance.

Velmi důležitým nástrojem k řádnému fungování kanalizace je kanalizační řád, který stanoví mj. přípustné znečištění, které smí být vypouštěno do kanalizace. Zpracovává ho vlastník nebo provozovatel a schvaluje vodoprávní úřad.

Vlastník vodovodu a/nebo kanalizace je oprávněn vybírat vodné a/nebo stočné. V praxi je touto činností zpravidla pověřen provozovatel. Cenu však vždy schvaluje vlastník, tedy většinou obec nebo svazek obcí. Cena je věcně usměrňovaná a musí vycházet ze skutečných nákladů. To znamená, že nesmí převýšit skutečné náklady a přiměřený zisk, obec se však může rozhodnout, že bude cenu dotovat. Tento přístup není vhodný, občané by měli znát a platit skutečné náklady za získané služby a peníze za dotování vodovodu a kanalizací by obci nepochybně chyběly v jiných oblastech.

Samostatné úkoly přináší pro obec riziko **povodní**, které se týká všech obcí v blízkosti vodních toků. Rozsah ohrožené části obce naznačují vymezená záplavová území. Podle nebezpečnosti povodňových průtoků může být vymezena i aktivní zóna, pro kterou platí přísnější omezení. Vymezení navrhuje správce toku a schvaluje vodoprávní úřad. Jako limit využití území se záplavové území vyznačuje rovněž do územního plánu. Pokud není záplavové území, musí se při plánování protipovodňových opatření vycházet z pouhých odhadů.

Obce, ve kterých může vzniknout povodeň, zpracovávají povodňový plán (§ 71 vodního zákona), který musí být v souladu s nadřazeným povodňovým plánem. Jde o odborný dokument, rozhodně tedy nelze doporučit, aby si ho obec sestavila svépomocí. Při respektování požadavků na obsah povodňového plánu by měla obec ve vlastním zájmu dbát na to, aby povodňový plán byl maximálně stručný, přehledný a přitom dostatečně obsažný. V povodňovém plánu jsou rovněž uvedeny kontakty na konkrétní osoby, takže musí být pravidelně revidován a aktualizován (viz § 71 odst. 6 vodního zákona).

Nejméně jednou ročně organizují povodňové orgány povodňové prohlídky (§ 72 vodního zákona). Jde o kontrolu, zda nějaká situace v území nemůže přispět ke zhoršení povodňové situace (například dříví složené vedle vodního toku mohou přispět k destrukci níže položeného mostu).

Mimo období povodní jsou povodňovými orgány orgány obcí, nejčastěji pověřený zaměstnanec obecního úřadu. Po dobu povodně přebírá řízení povodňová komise. Pokud se rada obce neusnesla jinak, plní tuto úlohu sama rada. Pokud povodňový orgán obce není schopen zajistit ochranu před povodněmi, může požádat o převzetí řízení povodňový orgán obce s rozšířenou působností.

Povodňové orgány obcí ve svých územních obvodech v rámci zabezpečení úkolů při ochraně před povodněmi plní podle § 78 odst. 3 vodního zákona tyto úkoly:

- a) potvrzují soulad věcné a grafické části povodňových plánů vlastníků (uživatelů) pozemků a staveb, pokud se nacházejí v záplavovém území nebo zhoršují průběh povodně, s povodňovým plánem obce,
- b) zpracovávají povodňový plán obce a předkládají jej k odbornému stanovisku správci povodí, v případě drobných vodních toků správci těchto vodních toků,
- c) provádějí povodňové prohlídky,
- d) zajišťují pracovní síly a věcné prostředky na provádění záchranných prací a zabezpečení náhradních funkcí v území,
- e) prověřují připravenost účastníků ochrany podle povodňových plánů,
- f) organizují a zabezpečují hlášenou povodňovou službu a hlídkovou službu, zabezpečují varování právnických a fyzických osob v územním obvodu obce s využitím jednotného systému varování,
- g) informují o nebezpečí a průběhu povodně povodňové orgány sousedních obcí a povodňový orgán obce s rozšířenou působností,
- h) vyhláší a odvolávají stupně povodňové aktivity v rámci územní působnosti,
- i) organizují, řídí, koordinují a ukládají opatření na ochranu před povodněmi podle povodňových plánů a v případě potřeby vyžadují od orgánů, právnických a fyzických osob osobní a věcnou pomoc,
- j) zabezpečují evakuaci a návrat, dočasné ubytování a stravování evakuovaných občanů, zajišťují další záchranné práce,
- k) zajišťují v době povodně nutnou hygienickou a zdravotnickou péči, organizují náhradní zásobování, dopravu a další povodní narušené funkce v území,
- l) provádějí prohlídky po povodni, zjišťují rozsah a výši povodňových škod, zjišťují účelnost provedených opatření a podávají zprávu o povodni povodňovému orgánu obce s rozšířenou působností,
- m) vedou záznamy v povodňové knize.

Povodňové stupně se dělí na stav bdělosti (1. stupeň, začíná činnost povodňové komise), stav pohotovosti (2. stupeň) a stav ohrožení (3. stupeň).

Pokud je obec vlastníkem vodních děl ohrožených povodněmi, musí splnit i povinnosti vlastníka podle § 84 vodního zákona.

Je třeba si uvědomit, že v obcích u drobných toků přichází v úvahu především rychlé povodně vzniklé přívalovými dešti. V těchto případech je obtížné provádět předem nějaká opatření, průběh bývá zpravidla velmi rychlý. V obcích u velkých toků většinou povodeň přijde z vyššího povodí s určitým časovým zpožděním. To dává povodňovým orgánům příležitost zajistit některá potřebná opatření k zabránění části škod. Povodňový plán by tuto skutečnost měl zohledňovat.

Obecní úřady a pověřené obecní úřady jsou **vodoprávními úřady**, vykonávají tedy státní správu podle vodního zákona, byť v malém rozsahu.

Obecní úřady upravují, omezují, popřípadě zakazují obecné nakládání s povrchovými vodami, nejde-li o vodní toky tvořící státní hranice. Obecné nakládání s povrchovými vodami je takové, které nevyžaduje povolení ani souhlas vodoprávního úřadu. Každý může na vlastní nebezpečí bez povolení nebo souhlasu vodoprávního úřadu odebírat povrchové vody nebo s nimi jinak nakládat pro vlastní potřebu, není-li k tomu třeba zvláštního technického zařízení. Povolení nebo souhlasu vodoprávního úřadu rovněž není třeba k zachycování povrchových vod jednoduchými zařízeními na jednotlivých pozemcích a stavbách nebo ke změně přirozeného odtoku vod za účelem jejich ochrany před škodlivými účinky těchto vod.

Pověřené obecní úřady dále:

- a) povolují pro potřeby jednotlivých občanů (domácností) odběr a jiné nakládání s povrchovými nebo podzemními vodami, s výjimkou vypouštění odpadních vod do vod povrchových nebo podzemních, a zřizování, změny a odstraňování vodních děl, která s tímto odběrem nebo nakládáním souvisejí,
- b) rozhodují v případech, kdy jim přísluší povolovat vodní dílo, též o ostatních vodohospodářských záležitostech týkajících se tohoto vodního díla,
- c) vydávají souhlas ke stavbám jednotlivých obytných budov a k terénním úpravám v záplavových územích neovlivňujícím odtokové poměry,
- d) vyjadřují se podle § 18 tohoto zákona v případech, v nichž jsou příslušné k udělení povolení nebo souhlasu.

Ostatní výkon státní správy zajišťují vodoprávní úřady obcí s rozšířenou působností a kraje a ministerstva životního prostředí a zemědělství jako ústřední vodoprávní úřady (na ústřední úrovni je státní správa ve vodním hospodářství a ochraně vod rozdělena mezi dvě ministerstva).

2.3 Fakultativní požadavky právních předpisů na obce

Vodní zákon i zákon o vodovodech a kanalizacích především stanoví práva a povinnosti ve vztahu k vodám. Obec se v zásadě může samostatně rozhodnout, zda např. vybuduje nějaké vodní dílo, při jeho realizaci a provozu však musí dodržet všechny zákonné požadavky, které jsou popsány výše. Výjimku z tohoto rozhodování tvoří povinnost odvádět a čistit vody v obcích nad 2000 obyvatel a čistit vody i v menších obcích, pokud je v nich vybudována kanalizace.

Určitou vůli má obec při výběrání vodného a stočného. Standardně se tyto platby vybírají jednosložkově, tzn. podle množství odebrané, resp. vypuštěné vody a sazby za jednotku (Kč/m³). Obec se však může rozhodnout, že bude vybírat tento poplatek dvousložkově. Tento druhý model připomíná platby za dodávku elektrické energie, platí se jakýsi paušál za existenci přípojky a nižší cena za jednotku odebrané, resp. vypuštěné vody. Dvousložkovou platbu je možné zavést pouze obecně závaznou vyhláškou.

2.4 Požadavky právních předpisů na vyšší správní orgány, které se obcí dotýkají nebo mohou dotknout

Ke splnění požadavků na ochranu vod se zpracovávají různé navazující dokumenty, které mohou ovlivnit platnost vodoprávního povolení vydaného pro obec. Vodoprávní úřad může změnit nebo zrušit povolení k nakládání s vodami, je-li to nezbytné ke splnění

1. akčního programu (úpravy používání a skladování hnojiv a statkových hnojiv, střídání plodin a provádění protierozních opatření),
2. programů snížení znečištění povrchových vod,
3. programu snížení znečištění povrchových vod nebezpečnými závadnými látkami a zvláště nebezpečnými závadnými látkami,
4. plánu pro zlepšování jakosti surové vody nebo
5. plánu oblasti povodí.

Může se tedy stát, že s ohledem na potřebu zlepšit stav vod budou obci např. zpřísněny emisní limity na vypouštění odpadních vod do povrchových vod, což může vyvolat i potřebu intenzifikace čistírny odpadních vod.

3. Požadavky relevantních strategických a koncepčních dokumentů na národní a krajské úrovni, které se týkají obcí

3.1 Požadavky dokumentů (politik, strategií, koncepcí, plánů a programů) na národní úrovni, která se dotýkají obcí

Hlavním nástrojem plánování v oblasti ochrany vod jsou plány hlavních povodí a plány oblastí povodí. Tento nástroj vychází z vodního zákona a naplňuje požadavky směrnice 2000/60 ES upravující rámec pro vodní politiku Evropského společenství. Hlavním cílem je dosáhnout do stanoveného termínu (rok 2015) dobrého stavu vod. K dosažení tohoto cíle jsou navrhována různá opatření.

V současné době je schválen plán hlavních povodí, jehož závazná část byla vyhlášena nařízením vlády č. 262/2007 Sb., a zpracovávají se plány oblastí povodí. V současnosti se projednávají návrhy plánů oblastí povodí, se kterými je možné se seznámit na stránkách příslušných podniků Povodí. Připomínky je možné podávat do 31. prosince 2008 příslušnému podniku Povodí.

Pro informaci, jaké typy opatření jsou v plánech oblastí povodí navrhována, je možné se seznámit s Katalogem opatření, který je zveřejněn na stránkách www.mze.cz (Vodní hospodářství – Plánování v oblasti vod – Podpůrné dokumenty). Prvních sedm katalogových listů (č. 1 až 6a) se týká nakládání s odpadními vodami v obcích, list č. 6a je speciálně zaměřen na problematiku odpadních vod v malých obcích.

Rozvoj vodovodů a kanalizací na celostátní úrovni ovlivňuje plán rozvoje vodovodů a kanalizací ČR (PRVKÚ ČR), který se v současné době připravuje. V dubnu 2008 byly vypořádány připomínky k hodnocení vlivů tohoto plánu na životní prostředí (proces SEA).

Povodňový plán ČR nemá bezprostřední dopad na obce.

3.2 Požadavky dokumentů (politik, strategií, koncepcí, plánů a programů) na krajské úrovni, která se dotýkají obcí

Na krajské úrovni existují plány rozvoje vodovodů a kanalizací kraje (PRVKÚK). Tyto dokumenty řeší předpokládané budování či rekonstrukce vodovodů a kanalizací a obsahují i popis současného stavu i návrh řešení jednotlivě pro všechny obce v kraji.

Obec může zvolit pro rozvoj svého vodovodu či kanalizace i jiné řešení, než je určeno v PRVKÚK, významně si tím však snižuje možnost získání dotace na takovou stavbu. V žádostech o dotaci se totiž dokládá vyjádření krajského úřadu o souladu zvoleného řešení s PRVKÚK.

Středočeský PRVKÚK z roku 2004 je zveřejněn na stránkách Středočeského kraje (www.kr-stredocesky.cz) v sekci Životní prostředí – Koncepce v oblasti ŽP – Plán rozvoje vodovodů a kanalizací Středočeského kraje, a to včetně změn schválených v roce 2006 a 2007.

Dalším koncepčním materiálem je povodňový plán Středočeského kraje z roku 2004, který je pravidelně aktualizován. Povodňový plán kraje slouží při řízení ochrany území kraje před povodněmi. Je zveřejněn na stránkách Středočeského kraje (www.kr-stredocesky.cz) v sekci Životní prostředí – Koncepce v oblasti ŽP – Povodňový plán Středočeského kraje.

4. Výhled vývoje relevantní legislativy v horizontu příštích pěti let

4.1 Výhled vývoje legislativy Evropských společenství

Ochrana vod upravuje v Evropské unii především relativně nová tzv. rámcová směrnice (směrnice 2000/60/ES ustavující rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky) pro kterou se chystá částečná novelizace. Tato změna se však dotýká tzv. přechodných zón překračování pro nebezpečné látky, což se obcí prakticky nedotýká. Větší dopady bude mít to, že některá opatření zavedená rámcovou směrnicí se teprve uvádějí do

života. To se týká především plánování v oblasti vod a definic dobrého chemického i ekologického stavu vod. Problematika čištění městských odpadních vod je řešena především směrnicí 91/271/EHS o čištění městských odpadních vod. Právě tato směrnice „nutí“ ČR a jednotlivé obce budovat kanalizace a čistírny. Česká republika prohlásila podle této směrnice všechny své vody za citlivou oblast, pro kterou platí zvýšené požadavky na čištění vod. Změna této směrnice se v nejbližší době nepřipravuje, výhledově však zřejmě k nějakým úpravám dojde (uvažuje se např. o zavedení sledovaného ukazatele celkový organický uhlík – TOC, který již musí v ČR povinně sledovat provozovatelé čistíren pro více než 100000 EO).

Novou směrnicí je směrnice pro ochranu před povodněmi, na jejímž základě bude částečně upraveno zajištění povodňové ochrany v ČR.

4.2 Výhled vývoje české legislativy

V současné době se připravuje novela vodního zákona, resp. několik novel. Z problematiky týkající se obcí bude částečně upravena ochrana před povodněmi a významných změn nejspíše dozná rovněž úprava vypouštění odpadních vod.

S velkou pravděpodobností bude (za přesně definovaných podmínek) povoleno vypouštění odpadních vod do podzemních vod i pro jiné zdroje než jednotlivé domy a objekty individuální rekreace. Zároveň zřejmě budou stanoveny emisní i imisní standardy pro vypouštění odpadních vod do podzemních vod, které dosud neexistují. Připravuje se také zjednodušené povolování domovních čistíren odpadních vod, které jsou zároveň vodním dílem, ale i výrobkem, který je posuzován podle předpisů o výrobcích.

Zcela nedostatečně je dosud upraveno nakládání s dešťovými vodami, ať už jsou odváděny samostatnou dešťovou kanalizací, nebo odlehčovány za deště z jednotné kanalizace. Novela vodního zákona by měla přinést novou komplexní úpravu této problematiky.

V roce 2007 bylo novelizováno nařízení vlády č. 61/2003 Sb. tak, že emisní limity mohou být stanoveny nejpřísněji na úrovni nejlepších dostupných technologií (BAT). Způsob, jakým jsou tyto technologie definovány v metodickém pokynu, odpovídá poznatkům technologů čištění odpadních vod, správci povodí dohlížející na jakost povrchových vod ho však považují za příliš benevolentní a argumentují, že řada čistíren dosahuje běžně mnohem lepších výsledků, než je definováno v BAT. Nelze tedy vyloučit, že v blízké budoucnosti bude změněn metodický pokyn a definice nejlepších dostupných technologií upraveny.

5. Možné zdroje financování

5.1 Tuzemské zdroje financování

Největší potřebu finančních prostředků v oblasti zásobování vodou a ochrany vod představuje budování vodovodů a kanalizací. Pro tuto oblast lze využít následující dotační tituly ministerstva zemědělství:

- podprogram 229 039 Podpora odstraňování povodňových škod na infrastruktuře vodovodů
- podprogram 229 030 Výstavba a technická obnova vodovodů a úpraven vod
- podprogram 229 049 Podpora odstraňování povodňových škod na infrastruktuře kanalizací
- program Výstavba a technická obnova kanalizací a čistíren odpadních vod
- program 229 310 Výstavba a obnova infrastruktury vodovodů a kanalizací

Pro odbahňování rybníků a další činnosti lze použít program ministerstva zemědělství Podpora obnovy, odbahňování a rekonstrukce rybníků a zřizování vodních děl k ochraně před povodněmi a suchem.

Státní fond životního prostředí nemá v současnosti vyhlášen žádný národní program v oblasti ochrany vod.

5.1 Mezinárodní zdroje financování

Z mezinárodních zdrojů financování jsou nejvýznamnější dotace z Evropské unie.

V letošním roce ještě dobíhá z předchozího programového období Operační program Infrastruktura, kde již nelze podávat žádné žádosti.

Fond soudržnosti je určen pro velké projekty, jejichž celkové náklady přesahují 25 milionů EUR.

Nejvýznamnějším zdrojem tak je v současnosti Operační program Životní prostředí a především jeho prioritní osa 1 Zlepšování vodohospodářské infrastruktury a snižování rizika povodní, která obsahuje tři podprogramy.

V podprogramu **Snížení znečištění vod** jsou podporovány tyto aktivity:

1. výstavba, rekonstrukce a intenzifikace ČOV v aglomeracích nad 2000 EO včetně zavedení odstraňování celkového dusíku a fosforu (v aglomeracích od 2000 do 10000 EO včetně odstranění celkového dusíku a/nebo fosforu tam, kde to podmínky jakosti vody v toku vyžadují) a kalového hospodářství na úroveň ukazatelů ve vypouštěných odpadních vodách požadovanou vodoprávním orgánem,
2. výstavba, rekonstrukce a intenzifikace ČOV nebo ekvivalentního přiměřeného čištění v aglomeracích pod 2000 EO, které se nacházejí v územích vyžadujících zvláštní ochranu, tj. národní parky a chráněné krajinné oblasti včetně jejich ochranných pásem, lokality soustavy Natura 2000, ochranná pásma vodních zdrojů, ochranná pásma přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod, chráněné oblasti přirozené akumulace vod (CHOPAV) a v povodí vodního díla Nové Mlýny* na úroveň ukazatelů ve vypouštěných odpadních vodách požadovanou vodoprávním orgánem,
3. výstavba, rekonstrukce a dostavba stokových systémů v aglomeracích nad 2000 EO včetně,
4. výstavba, rekonstrukce a dostavba stokových systémů v aglomeracích pod 2000 EO v územích vyžadujících zvláštní ochranu, tj. národní parky a chráněné krajinné oblasti včetně jejich ochranných pásem, lokality soustavy Natura 2000, ochranná pásma vodních zdrojů, ochranná pásma přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod, chráněné oblasti přirozené akumulace vod (CHOPAV) a v povodí vodního díla Nové Mlýny,
7. technická opatření ke snížení znečišťujících látek jdoucí nad rámec povinných zákonných požadavků u bodových zdrojů znečištění u průmyslových znečišťovatelů,
8. budování a podpora systémů komplexního sledování, zjišťování a hodnocení stavu jakosti a množství povrchových a podzemních vod včetně technického vybavení provozovatelů monitorovacích systémů a budování a rozšiřování informačních systémů v této oblasti,
9. technická a biologická opatření na snížení eutrofizace povrchových vod, včetně tvorby digitálních mapových podkladů v oblasti rizikovitosti vnosu látek do vodního prostředí způsobujících eutrofizaci vod.

V podprogramu **Zlepšení jakosti pitné vody** jsou podporovány tyto aktivity:

1. výstavba, rekonstrukce a intenzifikace úpraven vody a zdrojů pitné vody zásobujících více než 2000 obyvatel,
2. výstavba, rekonstrukce a dostavba přivaděčů a rozvodných sítí pitné vody v obcích nad 2000 obyvatel včetně napojení na stávající vodovodní páteřní síť,
3. výstavba, rekonstrukce a intenzifikace úpraven a zdrojů pitné vody a výstavba, rekonstrukce a dostavba přivaděčů a rozvodných sítí pitné vody včetně napojení na stávající vodovodní páteřní síť v aglomeracích pod 2000 obyvatel, které:
 - a) jsou zároveň umístěny v územích vyžadujících zvláštní ochranu, tj. národní parky a chráněné krajinné oblasti včetně ochranných pásem, lokality soustavy Natura 2000, ochranná pásma vodních zdrojů, ochranná pásma přírodních léčivých zdrojů
 - b) a zdrojů přírodních minerálních vod a chráněné oblasti přirozené akumulace vod (CHOPAV) a v povodí vodního díla Nové Mlýny.

V podprogramu **Omezování rizika povodní** jsou podporovány tyto aktivity:

1. budování, rekonstrukce a modernizace vybavení informačních systémů předpovědní povodňové služby a hlášené povodňové služby na státní, regionální a místní úrovni, včetně jejich technického vybavení a investiční podpora zpracování mapových podkladů o povodňovém nebezpečí a povodňovém riziku ve vazbě na požadavky z konkretizovanými výstupy na státní a regionální úrovni,
2. realizace opatření pro snížení rychlosti odtoku vody z povodí a eliminaci povodňových průtoků formou podpory výstavby poldrů, soustav poldrů nebo soustav retenčních nádrží nad 50000 m³,

realizace opatření podporující přirozený tlumivý rozliv povodní v nivách formou tzv. biotechnických opatření a zkapacitnění koryt vodních toků v současně zastavěných územích obcí prováděných přírodě blízkým způsobem.

K revitalizacím vodních toků a obnově vodních nádrží lze využít prioritní osu 6 Operačního programu Životní prostředí.

Obce (aglomerace) do 2000 obyvatel mohou využít Program rozvoje venkova, kde v prioritní ose III lze v opatření Obnova a rozvoj vesnic (kód 321) získat až 90 % podporu na vodohospodářskou infrastrukturu, ČOV a kanalizace.

V Operačním programu Rybářství je možné získat prostředky na odbahnění rybníků. Žadatel musí pečlivě prostudovat, zda se na jeho případ vztahuje možnost dotace z výše uvedeného národního programu, nebo z tohoto operačního programu, podmínky znemožňují podat žádost do obou programů.

Vzhledem k tomu, že zpracování žádostí a všech požadovaných příloh je velmi náročné, doporučuje se předem záměr konzultovat s příslušným poskytovatelem podpory a zadat zpracování projektu osobě nebo firmě, která má s touto problematikou zkušenosti.

6. Zdroje dalších informací

<http://portal.gov.cz> – Portál veřejné správy, obsahuje mj. aktuální znění právních předpisů

www.voda.gov.cz – Informační systém VODA České republiky

www.mze.cz – stránky ministerstva zemědělství

www.mzp.cz – stránky ministerstva životního prostředí

www.ochranavod.cz – samostatné stránky odboru ochrany vod MŽP

<http://heis.vuv.cz> – Hydroekologický informační systém VÚV T.G.M., v.v.i. (obsahuje např. vodohospodářské mapy, výstupy vodní bilance či registry zdrojů znečištění)

www.chmi.cz – stránky Českého hydrometeorologického ústavu (obsahují mj. údaje o aktuálních průtocích v řekách)

www.pvl.cz – stránky Povodí Vltavy, s.p.

www.pla.cz – stránky Povodí Labe, s.p.

www.poh.cz – stránky Povodí Ohře, s.p.

www.sfzp.cz – stránky Státního fondu životního prostředí

www.opzp.cz – stránky o Operačním programu Životní prostředí

Zemědělství a půda

Ing. Jitka Tobolová

1. Věcný popis problematiky

Půda je jednou ze základních složek životního prostředí. Její stav a kvalita ovlivňuje ostatní složky životního prostředí (mj. kvalitu podzemních a povrchových vod, obsah skleníkových plynů v atmosféře) a nepřímo i zdraví lidí a ekosystémů (kumulace rizikových látek v potravním řetězci). Mnohé lidské aktivity představují významné riziko pro kvalitu půdy, mezi nejvýznamnější jevy patří:

- eroze půd větrná a vodní
- pokles obsahu organické hmoty
- zhutňování půd
- salinizace (hromadění anorganických solí)
- sesuvy půd
- kontaminace rizikovými látkami
- zastavění půdy
- pokles biodiverzity

Dalším charakteristickým rysem půdy je její pomalá tvorba a je proto nutno s ní nakládat jako s neobnovitelným přírodním zdrojem, jehož uchování pro budoucí generace je v souladu s udržitelným rozvojem společnosti.

Zemědělství podnikatelé dnes v ČR hospodaří na přibližně 4249 tis. ha zemědělské půdy, která tak tvoří přibližně polovinu (54 %) celkové rozlohy státu. Na jednoho obyvatele republiky připadá 0,413 ha zemědělské půdy, z toho 0,295 ha půdy orné, což je přibližně evropský průměr. Více než třetinu půdního fondu ČR tvoří lesní pozemky. Od roku 1995 ubylo 15 tis. ha zemědělské půdy, oproti tomu výměra lesní půdy vzrostla o 16 tis. ha.

Stav a vývoj půdního fondu ČR (podle údajů katastru nemovitostí k 31. 12. 2007)

Změny druhů pozemků v roce 2007

Druh pozemku	ČR		ČR Rozdíl v ha
	Výměra v ha		
	k 31.12.2006	k 31.12.2007	
orná půda	3 039 669	3 032 448	- 7 221
chmelnice	10 844	10 766	-78
vinice	18 906	19 116	210
zahrady	162 033	162 322	298
ovocné sady	46 725	46 537	- 188
trvalé travní porosty	976 226	977 988	1 762
zemědělská půda	4 254 403	4 249 177	- 5 226
lesní pozemky	2 649 147	2 651 209	2 062
vodní plochy	161 421	162 122	701
zastavěné plochy a nádvoří	130 194	130 574	380
ostatní plochy	691 534	693 584	2 050
nezemědělská půda	3 632 296	3 637 489	5 193
celkem	7 886 699	7 886 666	-33

Poznámka: rozdíl v celkové výměře je způsoben obnovou katastrálního operátu v jiné souřadnicové soustavě

Vývoj podílu výměry zemědělské a orné půdy v ČR na 1 obyvatele

Rok	Výměra na 1 obyvatele	
	zemědělské půdy (ha)	orné půdy (ha)
1936	0,4710	0,3640
1950	0,5660	0,4330
1960	0,4790	0,3530
1970	0,4497	0,3340
1980	0,4251	0,3201
1990	0,4137	0,3106
2000	0,4164	0,2999
2007	0,4130	0,2497

Zatímco výměra orné půdy v posledních deseti letech trvale klesá, výměra pozemků evidovaných v katastru nemovitostí jako trvalé travní porosty se naopak o 71 tis. ha zvýšila. Polovina zemědělského půdního fondu se nachází v oblastech méně příznivých pro hospodaření (tzv. LFA oblasti) a to jsou právě oblasti, kde se skládání a udržování luk a pastvin podporuje.

Většina zemědělské půdy je nyní ve vlastnictví fyzických a právnických osob. K 31. 12. 2004 bylo ve vlastnictví státu 599,7 tis. ha zemědělské půdy kterou pronajímá Pozemkový fond ČR. České a moravské zemědělství lze charakterizovat velkou roztržitostí vlastnictví půdy a velkým podílem najaté půdy (90 %) od velkého počtu pronajímatelů. Velikostní struktura podniků se výrazně liší od struktury podniků ve 25 členských zemích Evropské unie. Podniky s více než 50 ha zemědělské půdy totiž zaujímají 92,2 % z celkové výměry obhospodařované zemědělské půdy.

Zemědělská výroba zaměstnávala v roce 2004 přibližně 141 tis. osob a tento počet od začátku 90. let neustále klesá. Podíl pracovníků v zemědělství ve struktuře zaměstnanosti národního hospodářství tak činí na 2,9 %. Zemědělství dnes již neslouží pouze výrobě potravin, ale přebírá na sebe i důležité společenské a ekologické funkce. Zemědělská činnost je nedílnou složkou venkovského prostoru, který si zaslouží péči a podporu. Zemědělci jsou k těmto podobným pro veřejnost i životní prostředí prospěšným činnostem vedeni i celou škálou dotačních nástrojů, ať již národních či evropských.

Středočeský kraj patří mezi oblasti s nadprůměrným zastoupením zemědělské půdy. Podle statistiky (ČÚZK, 2004) průměrné zastoupení zemědělské půdy v České republice činí 54,2% celkové rozlohy, v případě Středočeského kraje je to 60,7%. Tento rozdíl ve struktuře půdního fondu je způsoben zejména vyšším podílem zastavěného území a nižším podílem lesů oproti celostátnímu průměru.

Výměra zemědělské půdy v ha v ČR a Středočeském kraji

Druh pozemku	Výměra v ha	
	ČR k 31.12.2007	Středočeský kraj k 31.12.2007
orná půda	3 032 448	553 184
chmelnice	10 766	3 343
vinice	19 116	345
zahrady	162 322	26 548
ovocné sady	46 537	11 243
trvalé travní porosty	977 988	70 884
zemědělská půda	4 249 177	665 547
lesní pozemky	2 651 209	305 439
vodní plochy	162 122	20 811
zastavěné plochy a nádvoří	130 574	21 156
ostatní plochy	693 584	88 525
nezemědělská půda	3 637 489	435 931
celkem	7 886 666	1 101 478

Úhrnné výměry druhů pozemků ve Středočeském kraji (v ha)

Územní jednotka	orná půda	chmelnice	vinice	zahrady	ovocné sady	TTP	zem. půda
Benešov	70 234	0	0	3 060	505	17 097	90 896
Beroun	25 912	0	16	1 837	469	6 668	34 902
Kladno	43 383	366	30	1 638	1 230	1 523	48 170
Kolín	49 272	0	0	1 675	2 563	2 013	55 523
Kutná Hora	50 373	23	18	1 849	1 724	6 159	60 146
Mělník	41 495	317	265	1 602	912	1 941	46 532
Mladá Boleslav	56 194	0	1	2 110	1 135	5 055	64 495
Nymburk	54 477	0	2	1 675	766	2 298	59 218
Praha – východ	40 728	0	13	4 017	624	3 240	48 622
Praha – západ	27 581	0	0	3 217	649	2 666	34 113
Příbram	53 015	0	0	2 671	329	18 837	74 852
Rakovník	40 520	2 637	0	1 197	337	3 387	48 078
Středočeský kraj	553 184	3 343	345	26 548	11 243	70 884	665 547

Procento zornění a trvalých travních porostů (TTP) ze ZPF

	% zornění	% TTP
Středočeský kraj	80,1	10,6
ČR celkem	71,4	23,0

Zastavěné plochy

Nadále narůstá podíl zastavěných ploch zejména na úkor zemědělské půdy. Důvodem je nedostatečná ochrana zemědělské půdy (příliš liberální legislativa) a mnohdy nejednotný přístup orgánů státní správy. V mnoha případech se jedná o zábory nej kvalitnějších půd jak v daném regionu, tak i v rámci České republiky.

Trvalé travní porosty (TTP)

Výměra TTP kopíruje vzestupný trend na území České republiky. Tato skutečnost je ovlivněna několika faktory, zejména útlumem zemědělské činnosti a působením dotačních finančních nástrojů, zaměřených na podporu zatravnění a údržbu travních porostů. Současně se zaváděním Zásad správné zemědělské praxe je možné pozorovat mírné zlepšování kvality obhospodařovaných travních porostů.

Chmelnice

Nadále pokračuje trend postupného snižování celkové obhospodařované plochy chmelnic. Důvodem jsou nízké výkupní ceny chmele a rostoucí trend používání granulovaného chmele.

Vinice

Do roku 2004 byla postupně navyšována výměra vinic z důvodu vstupu ČR do EU. Z důvodu zákazu výsadby po našem vstupu nelze očekávat další navýšení výměr.

Výměra ekologického zemědělství

Z hlediska vlivů na životní prostředí je ekologické zemědělství nejšetrnější způsob obhospodařování krajiny – oproti celostátnímu průměru je ve Středočeském kraji plošně podprůměrné.

Ohrožení zemědělské půdy erozí

Z hlediska procentuálního zastoupení neohroženějších kategorií je oblast Středočeského kraje pod průměrem České republiky, kdy půdy silně ohrožené jsou v ČR zastoupeny 28,3% (8,9% Středočeský kraj), půdy neohroženější zaujímají 18,6% (9,0% Středočeský kraj) výměry veškeré zemědělské půdy. Z hlediska procentuálního zastoupení neohroženějších kategorií je oblast Středočeského kraje nad průměrem České republiky, kdy půdy silně ohrožené jsou v ČR zastoupeny 1,8% (2,8% Středočeský kraj) a půdy neohroženější zaujímají 0,1% výměry veškeré zemědělské půdy, dtto Středočeský kraj.

Očekávaný vývoj v horizontu příštích pěti let v rámci Středočeského kraje spočívá v dosažení cílů jmenovaných v dokumentu koncepcie ochrany přírody a krajiny Středočeského kraje v letech 2006 – 2016, viz kapitola 3.

2. Požadavky právních předpisů

2.1 Výčet zákonů a prováděcích předpisů a metodických pokynů, týkajících se dané složky

Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů, je činný od roku 1992. Jedná se o stěžejní právní úpravu ochrany jedné ze složek životního prostředí – zemědělského půdního fondu. Právní úprava daná tímto zákonem je poměrně kvalitní, o čemž svědčí skutečnost, že od počátku účinnosti zákona, tj. od roku 1992 MŽP přikročilo k jeho novelizaci pouze jedenkrát (zákonem č. 98/1999 Sb., ostatní novelizace byly uskutečněny vždy v souvislosti s jinou právní úpravou jako reforma státní správy, stavební zákon apod.). Zákon o ochraně ZPF provádí jediný právní předpis, a to vyhláška 13/1994 Sb., kterou se upravují některé podrobnosti ochrany zemědělského půdního fondu. Obsahem zákona je vymezení zemědělského půdního fondu, jeho kvalitativní i kvantitativní ochrany, režim odnímání zemědělské půdy ze ZPF, odvozy za odnětí zemědělské půdy, státní správa na úseku ochrany zemědělského půdního fondu a sankční ustanovení.

Problematiku ochrany zemědělského půdního fondu upravují tyto právní předpisy:

- **Zákon č. 334/1992 Sb.**, o ochraně zemědělského půdního fondu ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“)
- **Vyhláška č. 13/1994 Sb.**, kterou se upravují některé podrobnosti ochrany zemědělského půdního fondu (dále jen „vyhláška“)
- **Metodický pokyn** Odboru ochrany lesa a půdy Ministerstva životního prostředí České republiky ze dne 1.10.1996 č.j. OOLP/1067/96 k odnímání půdy ze zemědělského půdního fondu podle zákona ČNR č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění zákona ČNR č. 10/1993 Sb. (dále jen „metodický pokyn“) Věstník MŽP ČR č. 4/1996
- **Metodický pokyn** Ministerstva životního prostředí č. ZP04/2004 ze dne 1. března 2004 k provádění ustanovení § 18 odst. 3 zákona ve vazbě na ustanovení § 3 odst. 1 a 3 zákona. Věstník MŽP ČR č. 4/2004
- **Sdělení č. 23** sekce legislativy a státní správy a sekce ochrany přírody a krajiny Ministerstva životního prostředí ze dne 17.8. č.j. 400/2936/99 k postupu orgánů ochrany zemědělského půdního fondu všech stupňů v souvislosti s přijetím zákona č. 98/1999 Sb., kterým se mění zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění zákona č. 10/1993 Sb. Věstník MŽP č. 10/1999
- **Sdělení č. 21** odboru ekologie krajiny a odboru legislativního Ministerstva životního prostředí ve věci náhrady změn druhu pozemku „orná půda“ a na druh pozemku „zastavěná plocha a nádvoří“ u budov skleníků provedených v rozporu se zákonem č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu ve znění pozdějších předpisů Věstník MŽP č. 6/2002
- **Sdělení č. 10** odboru ekologie krajiny a lesa č.j. 640/173/2007 k rozhodnutí o odvodech za odnětí zemědělské půdy ze zemědělského půdního fondu Věstník MŽP č. 4/2007

2.2. Orgány ochrany zemědělského půdního fondu:

- Ministerstvo životního prostředí (zmocnění v § 17 zákona)
- Krajský úřad a na území hlavního města Prahy Magistrát hlavního města Prahy (zmocnění v § 17a zákona)
- Obecní úřady obcí s rozšířenou působností a na území hlavního města Prahy Magistrát hlavního města Prahy (zmocnění v § 15 zákona)
- Pověřené obecní úřady a na území hlavního města Prahy úřady městských částí (zmocnění v § 14 zákona)

2.3. Hlavní zásady nakládání se zemědělským půdním fondem zakotvené v zákoně 334/1992 Sb.

Hospodaření na pozemcích, které jsou součástí ZPF

Zákon ukládá vlastníkům, případně nájemcům, aby hospodařili na ZPF tak, aby neznečišťovali půdu a tím i potravní řetězec a zdroje pitné vody škodlivými látkami ohrožujícími zdraví nebo život lidí a existenci živých organismů, nepoškozovali okolní pozemky a příznivé fyzikální, biologické a chemické vlastnosti půdy a chránili obdělávané pozemky podle schválených projektů pozemkových úprav. V případě zjištění způsobu hospodaření, které není v souladu se zákonem a dochází k poškození nebo kontaminaci půdy je příslušný orgán ochrany zmocněn k provedení správního řízení k uložení opatření.

Samostatnou kategorií jsou změny druhů pozemků. Nezemědělskou půdu je možno přeměnit na zemědělskou na základě rozhodnutí, vydaného v řízení o využití území, s doložením souhlasu vlastníka. Změnu trvalého travního porostu (louky nebo pastviny) na ornou půdu lze uskutečnit jen na základě souhlasu orgánu ochrany ZPF. Z důvodu ochrany životního prostředí je orgán ochrany ZPF oprávněn uložit vlastníku či nájemci změnu kultury. Orgán ochrany ZPF též ve sporných případech rozhoduje v pochybnostech, zda jde o součást ZPF.

Dotčení ZPF v důsledku nezemědělské činnosti

Zákon stanovuje specifické postupy v případech návrhů na stanovení dobývacích prostorů, zpracování zadání staveb, při stavební, těžební a průmyslové činnosti a při geologickém a hydrologickém průzkumu. Obzvláště důležitý je § 9 zákona, ve kterém jsou stanoveny postupy a ukládané povinnosti při odnímání půdy ze ZPF a zároveň jsou taxativně určeny případy, kdy souhlasu k odnětí půdy ze ZPF není třeba. Orgán ochrany ZPF stanoví podmínky, za kterých lze požadované nezemědělské využití provést. Vyjádření, stanoviska a souhlasy vydané orgánem ochrany ZPF jsou pak závaznou součástí následně vydaného rozhodnutí dle zvláštních předpisů.

Územně plánovací činnost

Při územně plánovací činnosti může být v konečném důsledku v budoucnosti dotčen zemědělský půdní fond způsobem, vyžadujícím vydání vyjádření nebo stanoviska podle předcházející kapitoly. Proto se orgány ochrany ZPF vyjadřují, vydávají stanoviska podle zákona (§ 5 odst.2) v jednotlivých etapách projednávání územně plánovací dokumentace (zadání, koncept, pokud je vyžadován, návrh). Pokud se územní plán dotkne ZPF, není možné ho schválit bez stanoviska orgánu ochrany ZPF. V konečném důsledku je odsouhlasený a schválený územní plán velkým přínosem, protože se tím zjednodušuje vydávání vyjádření, stanovisek a souhlasů k dotčení ZPF v důsledku nezemědělské činnosti, požadovaných v řízení dle zvláštních předpisů (jednoznačné kritérium, zda je nebo není navrženo dotčení v souladu s platným územním plánem a tím i souhlasem orgánu ochrany ZPF dle § 5 odst.2 zákona). Územně plánovací činnost se často dotýká ZPF ve značném rozsahu a při vyhodnocování dle vyhlášky je třeba podrobně zdůvodnit nutnost a oprávněnost takových požadavků (jak uvádí vyhláška: „zdůvodnění, proč je navrhované řešení ve srovnání s jiným možným řešením nejvýhodnější z hlediska ochrany zemědělského půdního fondu a ostatních zákonem chráněných obecných zájmů“). Pořizovatelé (obce) předkládají orgánům ochrany ZPF k vydání stanoviska ke konceptu a k návrhu územně plánovací dokumentace vyhodnocení dle přílohy č. 3 k vyhlášce .

Odvodny

Zákon vymezuje případy, kdy nejsou odvodny za odnětí půdy ze ZPF předepisovány. V ostatních případech je ve správním řízení vydáno rozhodnutí o odvoděch příslušným orgánem ochrany ZPF (v současné právní úpravě je takovým orgánem pověřený obecní úřad), a to v návaznosti na pravomocné rozhodnutí vydané dle zvláštních předpisů. Zákon stanovuje sazebník odvodů a faktory životního prostředí, včetně koeficientů, kterými se základní částka odvodů mění (zvyšuje, snižuje). Zákonem jsou stanoveny další podrobnosti (způsob platby, splatnost, penále, atd.), k výběru a vymáhání odvodů je podle zvláštního právního předpisu zmocněn finanční orgán. Část odvodů ve výši 40% je příjemem rozpočtu obce, v jejímž obvodu se odnímaná půda nachází, zbytek (60%) je příjmem Státního fondu životního prostředí České republiky.

Působnost orgánů ochrany ZPF

Zákon rozděluje věcnou působnost, kterou mají orgány ochrany ZPF. Kromě činností vztahujících se k hospodaření na ZPF, k nezemědělskému využití ZPF a k územnímu plánování je součástí zákonné úpravy (§ 13, § 14, § 15, § 16, §17, §17a zákona) také metodická, dozorová a kontrolní činnost jako třístupňový systém (minis-

terstvo-krajský úřad, krajský úřad-obecní úřad obce s rozšířenou působností, obecní úřad obce s rozšířenou působností-pověřený obecní úřad). Místní příslušnost (správní obvody) je dána jiným právním předpisem (zákon č. 314/2002Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností a prováděcí vyhláška č.388/2002 Sb.).

§ 14 Pověřené obecní úřady a na území hlavního města Prahy úřady městských částí Praha 1 až 10

- a) ukládají podle § 2 odst. 3 změnu kultury zemědělské půdy na pozemcích o výměře do 1 ha,
- b) ukládají podle § 3 odst. 3 odstranění závad zjištěných při dozorové a kontrolní činnosti,
- c) vydávají podle § 11 odst. 2 rozhodnutí o odvodech za odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu a povolují podle § 12 odst. 1 odklad lhůty k úhradě těchto odvodů.
- d) ukládají podle § 20 pokuty.

§ 15 Obecní úřady obcí s rozšířenou působností a na území hlavního města Prahy Magistrát hlavního města Prahy

- a) udělují podle § 2 odst. 2 souhlas ke změně louky nebo pastviny na ornou půdu,
- b) ukládají podle § 2 odst. 3 změnu kultury zemědělské půdy na pozemcích o výměře nad 1 ha,
- c) rozhodují podle § 3 odst. 3 o tom, že pozemek kontaminovaný škodlivými látkami ohrožujícími zdraví nebo život lidí nesmí být používán pro výrobu potravin,
- d) udělují podle § 5 odst. 2 souhlas k návrhům regulačních plánů a k návrhům územně plánovacích podkladů, které vycházejí ze schválených územních plánů obce,
- e) udělují podle § 7 odst. 3 souhlas k návrhům tras nadzemních a podzemních vedení, pozemních komunikací, vodních cest a jejich součástí, pokud trasa nepřesahuje správní obvod obce s rozšířenou působností,
- f) udělují podle § 9 odst. 6 souhlas k odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu, má-li být dotčena zemědělská půda a půda dočasně neobdělávaná (§ 1 odst. 2) o výměře do 1 ha; přitom stanoví podmínky k zajištění ochrany zemědělského půdního fondu, schvalují plán rekultivace, popřípadě stanoví zvláštní režim jeho provádění a vymezí, zda a v jaké výši budou předepsány odvozy za odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu,
- g) usměrňují a sjednocují výkon státní správy na úseku ochrany zemědělského půdního fondu, který zajišťují pověřené obecní úřady na území svého správního obvodu, dozírají, jak tyto orgány ochrany zemědělského půdního fondu plní své úkoly, provádějí kontrolní činnost a dávají jim podněty k tomu, aby uplatnily ve své působnosti opatření k odstranění zjištěných závad,
- h) rozhodují podle § 1 odst. 4 v pochybnostech o tom, že jde o součásti zemědělského půdního fondu,
- i) vykonávají státní správu na úseku ochrany zemědělského půdního fondu, není-li podle tohoto zákona příslušný jiný orgán státní správy.

§ 16 Správy národních parků vykonávají působnost na území těchto parků při ochraně zemědělského půdního fondu podle zvláštního předpisu. § 78 zákona ČNR č. 114/1992 Sb.

§ 17 Ministerstvo životního prostředí

- a) uděluje podle § 5 odst. 2 souhlas k návrhům územních plánů obcí, ve kterých je sídlo kraje, k návrhům územně plánovacích podkladů velkých územních celků, k návrhům územních plánů velkých územních celků a k návrhům územně plánovacích podkladů a návrhu územního plánu, který řeší celé území hlavního města Prahy,
- b) uděluje podle § 6 odst. 2 souhlas k návrhům na stanovení dobývacích prostorů, je-li navrhovaným řešením dotčen zemědělský půdní fond o výměře nad 20 ha,
- c) uděluje podle § 7 odst. 3 souhlas k návrhům tras nadzemních a podzemních vedení, pozemních komunikací, celostátních drah a vodních cest a jejich součástí, které se nacházejí na území dvou a více krajů,
- d) uděluje podle § 9 odst. 6 souhlas k odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu, má-li být dotčena zemědělská půda a půda dočasně neobdělávaná o výměře nad 10 ha, přitom stanoví podmínky k zajiš-

tění ochrany zemědělského půdního fondu, schvaluje plán rekultivace, popřípadě stanoví zvláštní režim jeho provádění a vymezí, zda a v jaké výši budou předepsány odvozy za odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu,

- e) řídí výkon státní správy na úseku ochrany zemědělského půdního fondu a dozírá, jak orgány ochrany zemědělského půdního fondu nižšího stupně na tomto úseku plní své úkoly,
- f) vypracovává koncepci ochrany zemědělského půdního fondu jako složky životního prostředí a zajišťuje přípravu obecně závazných právních předpisů,
- g) vypracovává výklady k ustanovením obecně závazných právních předpisů o ochraně zemědělského půdního fondu,
- h) provádí kontrolní činnost a dává orgánům ochrany zemědělského půdního fondu podněty k tomu, aby uplatnily ve své působnosti opatření k odstranění zjištěných závad.

§ 17a Krajský úřad a na území hlavního města Prahy Magistrát hlavního města Prahy

- a) uděluje podle § 5 odst. 2 souhlas k návrhům územních plánů obcí s výjimkou územních plánů obcí, ve kterých je sídlo kraje, k návrhům regulačních plánů a k návrhům územně plánovacích podkladů, nejde-li o případy v působnosti obecních úřadů obcí s rozšířenou působností [§ 15 písm. d)] nebo Ministerstva životního prostředí [§ 17 písm. a)],
- b) uděluje podle § 6 odst. 2 souhlas k návrhům na stanovení dobývacích prostorů, je-li navrhovaným řešením dotčen zemědělský půdní fond o výměře do 20 ha,
- c) uděluje podle § 7 odst. 3 souhlas k návrhům tras nadzemních a podzemních vedení a jejich součástí, přesahuje-li trasa území, v němž vykonává působnost obecní úřad obce s rozšířenou působností, a nejde-li o případ uvedený v § 17 písm. c),
- d) uděluje podle § 7 odst. 3 souhlas k návrhům celostátních drah a jejich součástí, které nepřesahují území příslušného kraje, a k návrhům pozemních komunikací, vodních cest a jejich součástí, které nepřesahují území příslušného kraje a přesahují správní obvod obce s rozšířenou působností,
- e) uděluje podle § 9 odst. 6 souhlas k odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu, má-li být dotčena zemědělská půda a půda dočasně neobdělávaná (§ 1 odst. 2) o výměře od 1 do 10 ha; přitom stanoví podmínky k zajištění ochrany zemědělského půdního fondu, schvaluje plán rekultivace, popřípadě stanoví zvláštní režim jeho provádění a vymezí, zda a v jaké výši budou předepsány odvozy za odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu,
- f) usměrňuje a sjednocuje výkon státní správy na úseku ochrany zemědělského půdního fondu, který zajišťují obecní úřady obcí s rozšířenou působností na území příslušného kraje, dozírá, jak tyto orgány ochrany zemědělského půdního fondu plní své úkoly, provádí kontrolní činnost a dává jim podněty k tomu, aby uplatnily ve své působnosti opatření k odstranění zjištěných závad.

Výkon státní správy v přenesené působnosti

Zákon v § 18 uvádí společná ustanovení o výkonu státní správy na úseku ochrany ZPF. Je řešeno podávání návrhu na zahájení řízení a jeho postupování, postup při dotčení více správních obvodů, dozírání na dodržování zákona, spolupráce s orgány státní správy. Pro obce je důležité podávání návrhu – návrh na zahájení řízení podávají právnické a fyzické osoby vždy u pověřeného obecního úřadu, v jehož správním obvodu leží největší část zemědělského půdního fondu, který má být příslušným návrhem dotčen. Tento orgán ochrany ZPF návrh posoudí, a není-li příslušný k jeho vyřízení, postoupí ho se svým stanoviskem obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností. Obdobně postupuje obecní úřad obce s rozšířenou působností a krajský úřad, je-li k vyřízení návrhu příslušný vyšší orgán ochrany zemědělského půdního fondu.

§ 18 Společná ustanovení o výkonu státní správy na úseku ochrany zemědělského půdního fondu

(1) Návrh na zahájení řízení podle zákona podávají právnické a fyzické osoby vždy u pověřeného obecního úřadu, v jehož správním obvodu leží největší část zemědělského půdního fondu, který má být příslušným návrhem dotčen. Tento orgán ochrany zemědělského půdního fondu návrh posoudí, a není-li příslušný k jeho vyřízení, postoupí ho se svým stanoviskem obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností. Obdobně postupuje obecní úřad obce s rozšířenou působností a krajský úřad, je-li k vyřízení návrhu příslušný vyšší orgán ochrany zemědělského půdního fondu.

(2) Leží-li zemědělský půdní fond dotčený podaným návrhem ve správním obvodu dvou nebo více orgánů ochrany zemědělského půdního fondu jednoho stupně, je k řízení ve věci příslušný ten orgán ochrany zemědělského půdního fondu, v jehož správním obvodu leží největší část dotčených pozemků a pokud k tomu má působnost podle § 14, 15 a 17a.

(3) Orgány ochrany zemědělského půdního fondu dozírají na dodržování ustanovení zákona a předpisů vydaných na jeho základě, soustavně kontrolují, zda jsou dodržovány podmínky a prováděna opatření jimi stanovená při řízení podle zákona a v mezích své působnosti ukládají opatření k odstranění zjištěných závad.

Metodický pokyn Ministerstva životního prostředí č. ZP04/2004 ze dne 1. března 2004 k provádění ustanovení § 18 odst. 3 zákona ve vazbě na ustanovení § 3 odst. 1 a 3 zákona

I. Orgány ochrany zemědělského půdního fondu (**zejména pověřené obecní úřady**) kontrolují půdu z hlediska zachování jejích kvalitativních vlastností a s tím spojené povinnosti vlastníků (nájemců) pozemků stanovené v § 3 odst. 1 zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“). Za tím účelem zejména

– v rámci kontrolní činnosti sledují, zda vlastníci (nájemci) pozemků nepoužívají při péči o půdu a vegetaci látky a přípravky s takovým obsahem rizikových prvků a jiných škodlivých látek a v takových dávkách, které mohou představovat ve svém důsledku překročení maximálně přípustných hodnot rizikových prvků a škodlivých látek v půdě (vyhláška č. 13/1994 Sb., kterou se upravují některé podrobnosti ochrany zemědělského půdního fondu),

– sledují, zda vlastníci (nájemci) pozemků nepoškozují půdu používáním nevhodné agrotechniky, zda provozem těžkých mechanismů nedochází ke zhuťování půd a zda účinky hnojiv a přípravků na ochranu rostlin není půda negativně ovlivňována,

– sledují, zda vlastníci (nájemci) pozemků svou činností na zemědělské půdě nenarušují ekologickou stabilitu krajiny, zda nezvyšují erozní ohrožení území a nezhoršují stav životního prostředí a jeho jednotlivých složek, zejména povrchových a podzemních vod, lesních porostů a ploch významných z hlediska ochrany přírody a krajiny¹),

– sledují, zda vlastníci (nájemci) pozemků využívají a ošetřují půdu způsobem, kterým nenaruší plochy a prvky územních systémů ekologické stability, jsou-li na pozemcích v jejich vlastnictví (nájmu), a zda chrání plochy a prvky územních systémů ekologické stability²), které sousedí s jejich pozemky nebo se jich jinak dotýkají,

– sledují, zda vlastníci (nájemci) pozemků do půdy neoprávněně neukládají odpady, nezakopávají těla uhynulých zvířat, neskladují chemikálie, pohonné hmoty a jiné škodlivé látky,

– sledují, zda vlastníci (nájemci) pozemků chrání půdu před poškozováním nevhodnými nebo nebezpečnými způsoby uskladňování, zpracování a využívání statkových hnojiv a dále i jiných materiálů organické povahy, jež mohou být vedlejšími produkty zemědělské, potravinářské nebo jiné výroby,

– kontrolují dodržování povinností uložených rozhodnutími vydanými podle zákona,

– kontrolují dodržování specifických režimů hospodaření stanovených rozhodnutími vydanými podle zvláštních právních předpisů,

– kontrolují kvalitu půdy z hlediska obsahu rizikových látek podle limitů stanovených vyhláškou č. 13/1994 Sb.; při překročení zde uvedených limitních hodnot se prověřují obsahy rizikových látek v rostlinách pěstovaných na předmětných pozemcích,

– kontrolují v případech zvýšeného rizika znečištění půdy (např. pozemky s dlouhodobou aplikací kalů z čistíren odpadních vod), obsahy rizikových látek v půdách,

– kontrolují vliv hospodaření na kvalitu přírodních zdrojů, které jsou s půdou ve vzájemné interakci (zejména prvky územního systému ekologické stability, vodní zdroje, maloplošná chráněná území),

– kontrolují ve velkoplošných chráněných územích (národní parky, chráněné krajinné oblasti) způsob hospodaření daný zvláštními právními předpisy.

II. Zjistí-li orgány ochrany zemědělského půdního fondu porušení povinnosti uvedené v § 3 odst. 1 zákona, upozorní písemně na tuto skutečnost vlastníka (nájemce) pozemků a vyzve jej k nápravě zjištěného stavu v přiměřené lhůtě. Nedojde-li k nápravě a jsou-li pro to závažné důvody, uloží pověřený obecní úřad jakožto orgán ochrany zemědělského půdního fondu [§ 14 písm. b) zákona] opatření k odstranění zjištěných závad. Shledá-li orgán ochrany zemědělského půdního fondu důvody pro odborné posouzení stavu, vyzývá si odborný (znalecký) posudek. Jedná-li se o kontaminaci pozemku škodlivými látkami ohrožujícími zdraví nebo život lidí (§ 3 odst. 3 zákona), ukládá opatření obecní úřad obce s rozšířenou působností [§ 15 písm. c) zákona].

Zjistí-li tato porušení jiný orgán ochrany zemědělského půdního fondu než orgán ochrany zemědělského půdního fondu příslušný k uložení opatření, dá podnět příslušnému orgánu ochrany zemědělského půdního fondu [§ 14 písm. b) a § 15 písm. c) zákona]. Shledá-li orgán ochrany zemědělského půdního fondu při kontrolní činnosti možné porušení jiných právních předpisů, informuje o tom příslušné správní úřady.

Orgán ochrany zemědělského půdního fondu při kontrole půdy z hlediska zachování jejich kvalitativních vlastností a s tím spojených povinností vlastníků (nájemců) pozemků spolupracuje s dalšími orgány státní správy a odbornými ústavy, jejichž kompetence jsou stanoveny zvláštními právními předpisy [např. zákon č. 156/1998 Sb., o hnojivech a o změně některých zákonů (zákon o hnojivech), ve znění pozdějších předpisů – Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský; zákon č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, ve znění pozdějších předpisů – Česká inspekce životního prostředí].

Zjistí-li orgán ochrany zemědělského půdního fondu nesoulad hospodaření s druhem pozemku podle evidence v katastru nemovitostí, upozorní na tuto skutečnost vlastníka (nájemce) pozemku a příslušný katastrální úřad. Pokud hrozí degradace zemědělské půdy a vlastník (nájemce) ve stanovené lhůtě nezjedná nápravu zjištěného stavu, bude to v jednotlivých případech důvodem k zahájení správního řízení. V případech, kdy údaje v katastru nemovitostí o druhu pozemku nejsou jednoznačné, postupuje orgán ochrany zemědělského půdního fondu ve spolupráci s příslušným katastrálním úřadem.

III. Orgány ochrany zemědělského půdního fondu následně provádí kontrolu plnění uložených opatření.

(4) Orgány ochrany zemědělského půdního fondu spolupracují se všemi orgány státní správy, jejichž činnost se dotýká zemědělského půdního fondu, s orgány Inspekce životního prostředí České republiky, se Státním fondem životního prostředí České republiky a s Pozemkovým fondem České republiky.

§ 18a Působnosti stanovené krajskému úřadu, obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, pověřenému obecnímu úřadu, Magistrátu hlavního města Prahy nebo úřadu městské části hlavního města Prahy podle tohoto zákona jsou výkonem přenesené působnosti.

Pokuty

Zákon stanovuje případy, kdy lze ukládat právními osobám jakož i fyzickým osobám oprávněným k podnikání pokuty za vymezené případy porušení zákona (odnětí půdy ze ZPF bez souhlasu orgánu ochrany ZPF, nedovolená změna kultury nebo neprovedení uložené změny kultury, neplnění opatření uloženého orgánem státní správy, vydaného na základě tohoto zákona). Dojde-li k poškození nebo znehodnocení půdy, která je součástí ZPF a poškození způsobila fyzická osoba, postupuje orgán ochrany ZPF podle zvláštních předpisů (§ 35 odst. 1) písmeno a) a e) a odst. 2) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích v platném znění).

3. Požadavky relevantních strategických a koncepčních dokumentů na národní a krajské úrovni, které se týkají obcí

Strategie regionálního rozvoje České republiky pro léta 2007–2013

Strategie regionálního rozvoje České republiky (dále jen „SRR ČR“) se požívá jako základní dokument politiky regionálního rozvoje podle § 5 zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje. Prvním koncepčním materiálem na úseku regionální politiky byla Strategie regionálního rozvoje ČR přijatá vládou v roce 2000 usnesením č. 682 ze dne 12. července 2000 o Strategii regionálního rozvoje České republiky. Tato Strategie regionálního rozvoje vytvořila základní rámec pro formování regionální politiky České republiky komplementární s regionální politikou Evropské unie.

Dne 17. 5. 2006 byla schválena usnesením vlády ČR č. 560 Strategie regionální politiky ČR, pro léta 2007–2013.

Problematika zemědělství a půdy je součástí následujících priorit:

P5 Příroda, krajina a životní prostředí - V rámci péče o půdní fond bude kladen důraz na snižování podílů záborů a zvyšována efektivnost využití zastavěných území. Průběžně budou odstraňovány nejrizikovější staré zátěže a aktualizovány Regionální seznamy priorit pro odstraňování starých zátěží s cílem získání aktuálních údajů o ohrožení. Realizace prostřednictvím MŽP, MZE, kraje, OPŽP. Operační program Životní prostředí (OPŽP) je podle výše finančních prostředků druhým největším českým operačním programem. V letech 2007–2013 nabízí z Fondu soudržnosti a Evropského fondu pro regionální rozvoj téměř 5 miliard eur, z prostředků Státního fondu životního prostředí ČR a státního rozpočtu dalších více než 300 milionů eur. Cílem operačního programu je ochrana a zlepšování kvality životního prostředí v České republice, z hlediska půdy např. ochrana před větrnou a vodní erozí.)

P8.3 Podpora řešení specifických problémů rozvoje venkova a periferních území Obnova venkova a periferních území krajů, rehabilitace venkovského bydlení, rozvoj multifunkčního zemědělství a podpora jeho mimoprodukčních funkcí, podpora diverzifikace ekonomických činností na venkově a v periferních územích krajů (rozvoj ekofarem, údržba krajiny, péče o lokality Natura 2000, budování středisek agroturistiky apod.), podpora malých a středních podnikatelů na venkově, podpora obnovy tradičních řemesel a produkčních odvětví Podpora živnostenského podnikání na venkově zejména v oblasti služeb poskytovaných veřejnosti.

Ke zvyšování ekologické stability krajiny ve venkovském prostoru přispěje podpora víceúčelového využívání lesů a posilování krajinnotvorné úlohy zemědělství a lesnictví.

Realizace prostřednictvím MMR, MZE, kraje, PRV (Program rozvoje venkova), ROP (Regionální operační program)

Koncepce ochrany přírody a krajiny Středočeského kraje v letech 2006- 2016 – Posláním koncepce ochrany přírody a krajiny Středočeského kraje je zachování a zlepšení stavu přírody a krajiny ve Středočeském kraji. Obsahuje rozborovou a návrhovou část. Součástí rozborové části je podrobná analýza stávajícího stavu, jeho příčin a trendů. Stručný obsah rozborové části vztahující se k problematice zemědělství je součástí první kapitoly. Návrhová část obsahuje hlavní cíle, dílčí cíle a opatření, obsahuje i základy akčního plánu s časovým harmonogramem a vymezení konkrétních odpovědností. Tato odpovědnost je závazná pouze pro Kraj a organizace jím řízené.

V navazujícím textu uvádíme přehled akčního plánu vztahujícího se na problematiku půdy:

Číslo	Úkoly	Termín	Zodpovídá/doporučeno
76	Vytvořit jednotný metodický pokyn pro nakládání se ZPF (dočasné a trvalé odnětí, rekultivace apod.)	2007	Kraj
77	Metodicky vést státní správu k důslednému prosazování právní ochrany ZPF	průběžně	Kraj
78	Neplánovat rozvoj sídelních a obchodně průmyslových zón v lokalitách nesouvisejících se současně zastavěným územím (výstavby nových sídel)	průběžně	Kraj, obce I., II., III
79	Při územním plánování nepovolovat zábory ploch nesouvisejících se současně zastavěným územím obce s výjimkou záborů pro liniovou infrastrukturu	průběžně	Kraj, obce III
80	Důsledně prosazovat rekonstrukci a výstavbu v rámci současných zastavěných či zdevastovaných území	průběžně	Kraj, obce I., II., III, AOPK
81	Podporovat ekologicky šetrné formy zemědělského hospodaření	průběžně	Kraj, AOPK Zemědělská agentura
82	Stanovit území s preferencí ekologicky šetrné formy zemědělského hospodaření	2007	Kraj
83	Zpracovat a realizovat program osvěty veřejné správy, vlastníků a hospodářů, NNO a veřejnosti o ekologicky šetrných formách zemědělského hospodaření a agroturistice	2007, realizace 2008-2016	Kraj, Krajská SEV Zemědělská agentura
84	Podporovat činnosti chránící nebo zlepšující ekotonické funkce okrajů polí (např. vyloučení aplikace biocidů) vč. podpory při získávání dotačních titulů	průběžně	Kraj, AOPK Zemědělská agentura
85	V rámci KPÚ prosazovat optimalizaci výměry celistvého pozemku orné půdy (max. velikost v rovinnatém terénu 30ha)	průběžně	Kraj, obce, Pozemkový úřad
86	Podporovat udržení genofondu místních a starých plemen hospodářských zvířat	průběžně	Kraj, NNO, Zemědělská agentura
87	S využitím stávajících zajistit zřízení 3 sadů krajových odrůd ovocných dřevin (Polabí, Středoohoří, jižní část regionu) vč. systémové podpory	1/2006, 2/2008, 3/2010	Kraj, NNO
88	Vymezit rizikové oblasti z hlediska vodní a větrné eroze	2008	Kraj, AOPK
89	Prosazovat snižování podílu orné půdy, především pak v rizikových oblastech z hlediska erozní ohroženosti, vč. podpory dotačních titulů	průběžně	Kraj, obce III, AOPK
90	Důsledně řešit opakované významné projevy vodní a větrné eroze způsobené nesprávným využíváním ZPF	průběžně	Kraj, obce III, AOPK
91	Podporovat biologická protierozní opatření (zatravněné pásy, křovinostromopvé pásy, aleje, remízy, prodloužení doby pokrývnosti plodin v rámci osevních postupů, vyloučení rizikových plodin z hlediska eroze)	průběžně	Kraj, obce I., II., III, AOPK
92	Vytvořit grantový titul podporující biologická protierozní opatření	2006	Kraj, obce I

SEV – středisko ekologické výchovy

4. Výhled vývoje relevantní legislativy v horizontu příštích pěti let

Legislativa Evropských společenství

Rozhodnutí č. 1600/2002/ES, které stanoví Šestý akční program Společenství pro životní prostředí, zahrnuje cíl ochrany přírodních zdrojů a podpory udržitelného využívání půdy. Společenství se v něm zavázalo přijmout tematickou strategii pro ochranu půdy, která pomůže zastavit a zvrátit degradaci půdy.

Na půdu se dosud nevztahuje žádná zvláštní politika ochrany na úrovni Společenství. V rámci acquis lze najít některé aspekty ochrany půdy, takže různé politiky Společenství mohou k ochraně půdy přispět. Cílem návrhu směrnice je zavedení společné strategie na ochranu a udržitelné využívání půdy. Návrh SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY o zřízení rámce pro ochranu půdy a o změně směrnice 2004/35/ES obsahuje:

- Určení rizikových oblastí (např. ohrožených erozí, sesuvy, zasolováním apod.),
- Stanovení cílů a programů opatření (např. programy opatření proti erozi, sesuvům, zasolování apod.)
- Prevence a inventarizace kontaminace půdy
- Sanace
- Zvyšování povědomí, podávání zpráv a výměna informací (vč. účasti veřejnosti)

Legislativa ČR - výhled

Připravovaná novela zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu (původní záměr nabytí platnosti této právní úpravy byl 06/2008) současný stav (03/2009) – dne 17.2.2009 byl projednáván v Parlamentu ČR, poslanecké sněmovně sněmovní tisk číslo 652 - vládní návrh zákona, kterým se mění návrh zákona o ochraně zemědělského půdního fondu (první čtení) - byl odhlasován návrh k projednání v zemědělském výboru a výboru pro životní prostředí. Aktuální stav projednávání lze najít na www.psp.cz.

Navrhovaná právní úprava je vyvolána čtyřmi okruhy důvodů:

1) Novelizace zákona č. 334/1992 Sb., je přímo uložena vládou, a to usnesením vlády, č. 1325 ze dne 22. listopadu 2006. Jedná se o změny v kompetencích správních úřadů, u orgánu ochrany zemědělského půdního fondu lze jako hlavní změnu uvést odebrání jednoho stupně státní správy, a to pověřeného obecního úřadu a dále o rozšíření působnosti České inspekce životního prostředí (ČIŽP) i na tuto složku životního prostředí.

2) Návrh reaguje na posun právních úprav oblastí úzce s ochranou zemědělského půdního fondu související, resp. na nove vytvořené právní prostředí. Změny v jiných souvisejících oblastech jsou podnětem pro změny zákona o ochraně zemědělského půdního fondu. Konkrétně se jedná o novou právní úpravu ohledně sedimentu z vodních toků, rybníků a jiných vodních nádrží a alternativní využití zemědělské půdy. Je nutné tuto právní úpravu doplnit o prevenci před novou nadměrnou tvorbou sedimentu (protierozní ochrana) a s tím související protipovodňovou ochranu a dále zajistit ochranu zemědělské půdy před ukládáním sedimentu s nadlimitním obsahem rizikových látek. V současnosti není problematika ukládání vytěžených sedimentů v českém právním řádu systematicky a jednotně řešena a navrhovaná úprava by měla přispět právě k nápravě tohoto stavu.

3) Mění se způsob výpočtu odvodu za odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu. Výše odvodu nebyly měněny od účinnosti zákona, tj. od roku 1992.

4) Návrh řeší problémy, které vypluly z aplikační praxe od doby jeho účinnosti, jedná se zejména o nedokonalou právní úpravu povinností vlastníka nebo nájemce zemědělské půdy, opatření k nápravě. Návrh dále mění dnes již zcela neodpovídající sankční ustanovení, a to v souladu se „Zásadami právní úpravy přestupku a jiných správních deliktů v zákonech upravujících výkon veřejné správy“ schválených usnesením vlády č. 162 dne 20. února 2002. Dále je navrženo rozšíření zmocnění pro vydání prováděcích právních předpisu, jednak pro provedení nove navržené právní úpravy, jednak pro nevhodnosti stávajícího zmocnění zejména pro kvalitativní ochranu zemědělské půdy.

5. Možné zdroje financování

Národní dotace (zdroj www.mze.cz >podpora z EU a národní dotace> národní dotace)

Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací pro rok 2009 na základě § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb. o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů č.j.: 1026/2009 – 17000 ze dne 10. 2. 2009.

Žadatel dokládá v žádosti o dotaci své identifikační údaje dle závazného vzoru uvedeného v příloze včetně čestného prohlášení a dále údaje a informace uvedené u jednotlivých programů v odstavci „Žádost obsahuje“ a v příslušných tabulkách. Žadatel je povinen uvést požadované údaje úplně a pravdivě.

Žádost se podává samostatně za každý dotační program a za každý předmět dotace, resp. za každou sazbu předmětu dotace (výjimku tvoří program 10.D a 10.E, kde žadatel podává jednu společnou žádost na všechny uvedené podprogramy), na příslušné oddělení agentury pro zemědělství a venkov (dále jen „oddělení AZV“) dle sídla obchodní firmy (u právnické osoby) a dle adresy trvalého pobytu (u fyzické osoby). Přijímání žádostí je zahájeno v roce 2009, a to 20. den od data, kdy Zásady nabyly účinnosti. Každou žádost doplní oddělení AZV datem, hodinou a minutou přijetí a v návaznosti na to jí přidělí pořadové číslo a žádost zaregistruje. Zjistí-li oddělení AZV, že žádost je neúplná nebo obsahuje nepravdivé údaje, vrátí ji žadateli do 30 dnů ode dne jejího doručení spolu s uvedením vad podání a s výzvou a lhůtou k jejich odstranění. Nedojde-li k odstranění vad žádosti do stanovené lhůty, žádost se zamítne.

1.D. Podpora včelařství

Účel: zabezpečení opylování zemědělských hmyzosubných plodin.

Výše dotace: do 180 Kč na jedno včelstvo splňující předmět dotace.

Včelař podává žádost u základní organizace Českého svazu včelařů, jejímž je členem, neorganizovaný včelař u základní organizace Českého svazu včelařů, na jejímž území má umístěná včelstva.

Poznámka: zazimovaným včelstvem pro účely této dotace se rozumí včelstvo, které plně obsedá nejméně sedm plástů rámkové míry 39 x 24 cm (odlišná míra se přepočítává).

Dotace se poskytne prostřednictvím Českého svazu včelařů a jeho organizačních složek (dle jmenného seznamu včelařů a počtu chovaných včelstev v příslušném roce).

Včelař podává žádost u základní organizace Českého svazu včelařů, jejímž je členem, neorganizovaný včelař u základní organizace Českého svazu včelařů, na jejímž území má umístěná včelstva.

Český svaz včelařů vypracuje „Vnitřní směrnici k administraci dotací“.

1.1. Podpora vybudování kapkové závlahy v ovocných sadech, chmelnicích, vinicích a ve školkách

Účel: zvýšení konkurenceschopnosti a kvality ovoce, chmele, vinných hroznů a školkařských výpěstků.

Výše dotace: do 60 000 Kč/ha vybudované kapkové závlahy (podmínkou je 10 let užívání)

1.R. Podpora restrukturalizace ovocných sadů

Účel: restrukturalizace ovocných sadů, resp. nezbytné zlepšení zdravotního stavu ovocných stromů a zlepšení kvality produkovaného ovoce.

Výše dotace: 50 000 Kč/ha – 200 000 Kč/ha podle druhu vysázeného uznaného druhu ovoce a počtu stromů na ha, osázená plocha min 1 ha

1.R.a.

Předmět dotace: plocha nově vysázeného ovocného sadu osázená odrůdami, které jsou uvedeny v části D Zásad a obhospodařovaná podle směrnic pro integrované systémy pěstování na půdách, které nepřekročí limity těžkých kovů uvedené v části D Zásad.

1.R.b.

Předmět dotace: plocha nově vysázeného ovocného sadu, osázená odrůdami, které jsou uvedeny v části D Zásad, obhospodařovaná podle směrnice PRO-BIO svazu a nacházející se na půdách, které nepřekročí limity těžkých kovů uvedené v části D Zásad.

2.A. Udržování a zlepšování genetického potenciálu vyjmenovaných hospodářských zvířat

Účel: na základě zákona č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 154/2000 Sb.“) a vyhlášek MZe ČR, kterými se provádějí některá ustanovení zákona č. 154/2000 Sb. a zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, (veterinární zákon) ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 166/1999 Sb.“) zabezpečit udržování a zlepšování genetického potenciálu vyjmenovaných hospodářských zvířat.

Předmět dotace:

2.A.a. Podpora ověřování původu

Podpora majiteli plemenného býka a dárkyně embrya u skotu, schválené příslušným uznaným chovatelským sdružením v daném roce pro stanovení DNA typu za účelem ověření původu potomstva. Týká se plemenných býků používaných v plemenitbě a dále pak býků nově zařazovaných do plemenitby (v tomto případě včetně stanovení DNA jejich matek, u býků masných plemen v období od 1.9.2008 do 31.8.2009), podpora majiteli kance zapsaného do plemenné knihy za stanovení DNA typu pro účely ověření jejich původu. Týká se plemenných kanců používaných a nově zařazovaných do nukleových a rezervních chovů.

Výše dotace: do 500 Kč za provedenou analýzu u skotu a prasat.

2.A.b. Podpora zavádění a vedení plemenných knih dle plemen vyjmenovaných hospodářských zvířat

Podpora uznanému chovatelskému sdružení na zavádění a vedení PK podle plemen.

2.A.e. Kontrola užitkovosti, výkonnostní zkoušky, výkonnostní testy a posuzování a kontrola dědičnosti užitkových vlastností a zdraví vyjmenovaných hospodářských zvířat

3. Podpora ozdravování polních a speciálních plodin

Účel: zvýšení kvality rostlinné produkce cestou náhrady chemického ošetření a prevence šíření hospodářsky závažných virových a bakteriálních chorob a chorob přenosných osivem a sadbou.

- 3.a. biologická a fyzikální ochrana jako náhrada chemické ochrany rostlin,
- 3.b. podpora prostorových a technických izolátů množitelského materiálu ovocných plodin, révy vinné a chmele,
- 3.c. podpora na testování množitelského materiálu s využitím imunoenzymatických metod a metod PCR,
- 3.d. podpora tvorby rostlinných genotypů s vysokou rezistencí k biotickými abiotickým faktorům a diferencovanou kvalitou obilovin včetně kukuřice, malých zrnin, olejin, luskovin, brambor, pícnin, zelenin, chmele, révy vinné a ovocných dřevin.
- 3.e. podpora používání certifikované sadby odrůd brambor, které nejsou určeny k výrobě škrobu, na produkčních plochách,
- 3.h. použitá uznaná certifikovaná sadba chmele ve zdravotní třídě „VT“ nebo „VF“,
- 3.i. použité uznané a mořené osivo prádňého lnu odrůd registrovaných na základě užitné hodnoty v ČR pro osev produkčních ploch.

8. Nákazový fond

- 8.A) **Účel:** podpora vybraných činností zaměřených proti rozšiřování nebezpečných nákaz hospodářských zvířat.
Předmět dotace: podpora chovatelům na nezbytnou laboratorní diagnostiku v průběhu ozdravování jejich stáda od paratuberkulózy skotu (§ 10 odst. 2 zákona č. 166/1999 Sb.)
- 8.B) **Účel:** částečná úhrada nákladů spojených s neškodným odstraňováním kadáverů - udržení příznivé nákazové situace v chovech hospodářských zvířata minimalizace rizik šíření nákaz a nemocí přenosných ze zvířat na člověka.
Předmět dotace: podpora chovatelům na částečnou úhradu nákladů spojených s neškodným odstraňováním kadáverů (§ 40 odst. 1 zákona č.166/1999 Sb.) v období od 1.10.2008 do 30.9.2009.
- 8.E) Národní ozdravovací program od infekční rinotracheitidy skotu (IBR)
Účel: podpora vybraných činností souvisejících s plněním „Národního ozdravovacího programu od infekční rinotracheitidy skotu“ (dále jen „NOP IBR“)

9. Poradenství a vzdělávání

Účel: organizační, ekonomické a odborné poradenství.

- 9.A. Speciální poradenství
- 9.A.a. Speciální poradenství pro živočišnou výrobu ve vztahu k zákonu č. 154/2000 Sb.
- 9.A.b. Speciální poradenství pro rostlinou výrobu.
- 9.E. Školní závody
Účel: podpora propojení praxe a odborného vzdělávání formou spolupráce podnikatelských subjektů, které obdržely statut „Školní závod“, se středními školami a vyššími odbornými školami zabezpečujícími přípravu budoucích pracovníků resortu.
- 9.F. Podpora poradenství v zemědělství
Účel: pomoc zemědělským podnikům při plnění zákonných požadavků a správné zemědělské praxe, šíření informací o opatřeních Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a o aktuálních problémech při realizaci společné zemědělské politiky.
- 9.H. Podpora marketingu a propagace na vybraných mezinárodních veletrzích a výstavách v zahraničí
Účel: Podpora marketingu a propagace vystavovatelů z České republiky, jejich výrobků, případně služeb na vybraných mezinárodních veletrzích a výstavách v zahraničí.

10.D. Podpora evropské integrace nevládních organizací

Účel: zlepšení efektivnosti a odborné úrovně činnosti nevládních organizací formou podpory integrace v rámci ES.

10.E. Podpora České technologické platformy pro potraviny

Účel: podpora činnosti technologické platformy zaměřená na posílení funkčnosti, budování vnitřní struktury, personálního zajištění a zapojení do národních i evropských struktur. Informační a propagační činnost sloužící k propagaci cílů, aktivit a výsledků práce platformy, včetně zajištění přenosu informací mezi vědou, výzkumem a podnikatelskou praxí s důrazem na malé a střední podnikání z oblasti výroby potravinářských produktů.

13. Podpora zpracování zemědělských produktů a zvyšování konkurenceschopnosti potravinářského průmyslu

Účel: zvýšení kvality zpracování zemědělských produktů, zvyšování konkurenceschopnosti potravinářských podniků na evropském trhu, hlavně s ohledem na jakost, nezávadnost a dohledatelnost výrobků. Zabezpečení funkčnosti a účinnosti jakostních systémů (včetně Integrované prevence a omezování znečištění).

15. Podpora mimoprodukčních funkcí rybníků

Účel: částečná kompenzace újmy rybářským subjektům vzniklé zajišťováním vodohospodářských a celospolečenských funkcí rybníků.

Výše dotace: do 1 000 Kč/1 ha katastrální plochy rybníka za:

- a) nařízené vodohospodářské funkce rybníků zajišťované manipulací s vodou akumulace vody v krajině retenční účinek při povodních zajišťování sportovních a rekreačních účelů zlepšování jakosti povrchových vod svými dočišťovacími účinky
- b) péče o rybníční fond ve veřejném zájmu odstraňování sedimentu z loviště
- c) nařízená péče o životní prostředí zachování přirozeného litorálního pásma a mokřadů, omezení vysazování amura orgány ochrany přírody, omezení krmení ryb krmnými směsmi a ostatními krmivy omezení aplikace minerálních a organických hnojiv další omezení na základě rozhodnutí orgánů ochrany přírody

Program rozvoje venkova (PRV) ČR na období 2007 – 2013

EAFRD je anglická zkratka Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova, ze kterého je Evropským společenstvím poskytována finanční podpora pro rozvoj venkova. Program rozvoje venkova ČR na období 2007 – 2013 (PRV) je programový dokument připravený Ministerstvem zemědělství ČR ve spolupráci s partnerskými subjekty pro poskytování dotací na zemědělství a rozvoj venkova v letech 2007 – 2013.

Dotace z **PRV** jsou spolufinancovány z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD) a ze státního rozpočtu. Cílem Programu rozvoje venkova je rozvoj venkovského prostoru formou trvale udržitelného rozvoje, zlepšení stavu životního prostředí a snížení negativních vlivů intenzivního zemědělského hospodaření, zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství, lesnictví a potravinářství. Program bude také podporovat rozšiřování a diverzifikaci ekonomických aktivit ve venkovském prostoru s cílem rozvíjet podnikání, vytvářet nová pracovní místa, snížit míru nezaměstnanosti a posílit sounáležitost obyvatel na venkově.

Program rozvoje venkova se člení do čtyř základních os. Každá z os naplňuje některý z cílů PRV, dále se dělí na opatření, která jsou zaměřena na konkrétní oblast podpory:

Osa I – zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví

Opatření osy I:

- I.1.1 Modernizace zemědělských podniků
- I.1.2 Investice do lesů
- I.1.3 Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům
- I.1.4 Pozemkové úpravy
- I.2.1 Seskupení producentů
- I.3.1 Další odborné vzdělávání a informační činnost
- I.3.2 Zahájení činnosti mladých zemědělců
- I.3.3 Předčasné ukončení zemědělské činnosti
- I.3.4 Využívání poradenských služeb

Osa II – zlepšování životního prostředí a krajiny

Opatření osy II:

- II.1.1 Platby za přírodní znevýhodnění poskytované v horských oblastech a platby poskytované v jiných znevýhodněných oblastech
- II.1.2 Platby v rámci oblastí Natura 2000 na zemědělské půdě a Rámcové směrnice pro vodní politiku 2000/60/ES
- II.1.3 Agroenvironmentální opatření
- II.2.1 Zalesňování zemědělské půdy
- II.2.2 Platby v rámci Natury 2000 v lesích
- II.2.3 Lesnicko-environmentální platby
- II.2.4 Obnova lesního potenciálu po kalamitách a podpora společenských funkcí lesů

Osa III – kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova

Opatření osy III:

- III.1.1 Diverzifikace činností nezemědělské povahy
- III.1.2 Podpora zakládání podniků a jejich rozvoje
- III.1.3 Podpora cestovního ruchu
- III.2.1 Obnova a rozvoj vesnic, občanské vybavení a služby
- III.2.2 Ochrana a rozvoj kulturního dědictví venkova
- III.3.1 Vzdělávání a informace

Osa IV – Leader (místní akční skupina, realizace místní rozvojové strategie, realizace projektů spolupráce)

Opatření osy IV:

- IV.1.1 Místní akční skupina
- IV.1.2 Realizace místní rozvojové strategie
- IV.2.1 Realizace projektů spolupráce

Celkové poskytnuté veřejné finance (ze státního a evropského rozpočtu) mohou činit až 3,6 miliardy Euro za celé sedmileté období.

Žadosti se předkládají na regionálních odborech Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF) příslušných pro místo realizace projektu. Termín podávání žádostí o dotaci z Programu rozvoje venkova vyhláší ministr zemědělství nebo je určen nařízením vlády. Tento termín je oznámen veřejností prostřednictvím internetových stránek www.mze.cz a tiskových zpráv. Požadovanou dokumentaci včetně standardizovaných formulářů žádostí naleznete na regionálních odborech SZIF nebo v elektronické podobě na internetové adrese www.szif.cz v odkazu PRV/EAFRD a www.mze.cz v odkazu Podpora z EU a národní dotace/EAFRD.

Podpora pěstování energetických plodin

Podpora pěstování energetických plodin, nazývaná též „Uhlíkový kredit“, „Karbon kredit“ nebo „C-kredit“, je podporou vytvořenou a vyplácenou z prostředků EU. Podpora je určena producentům energetických plodin, tedy zemědělcům. Jedná se o dotaci ve výši 45 €/ha za rok na plochy oseté energetickými plodinami do maximálního garantovaného rozsahu ploch 2 000 000 ha v rámci celé EU. Pokud rozsah žádosti překročí tuto garantovanou hranici, dojde ke krácení podpory dle klíče jež stanoví Evropská komise. Komise tak učiní po obdržení výměr předmětných ploch ze všech členských států, jež mají povinnost tyto komisi nahlásit. Na plochách, na které se vztahuje podpora, lze pěstovat jakoukoli zemědělskou surovinu za podmínky, že je primárně určena k použití v produkci energetických produktů (např. hořčice sarepská, proso vytrvalé cukrová řepa, sójové boby, konopí seté). Všechny potřebné informace a dokumenty k této podpoře jsou dostupné v elektronické podobě na www.szif.cz nebo na www.mze.cz.

Operační program rybářství

Operační program Rybářství 2007 – 2013 je střednědobý programový dokument, na základě něhož je čerpána podpora pro oblast rybářství z Evropského rybářského fondu (EFF) sloužící k prosazování cílů Společné rybářské politiky ES. Pokrývá oblasti, na které se vztahuje cíl „Konvergence“ (tj. celé území České republiky, vyjma hlavního města Prahy).

Jednotlivá opatření v rámci prioritních os OP Rybářství odrážejí priority strategie v oblasti rybářství, jejíž globálním cílem je posílení konkurenceschopnosti, udržení stávající produkce ryb a zachování současné úrovně zaměstnanosti v odvětví rybářství.

Intervence OP Rybářství mají za cíl posílit domácí poptávku po sladkovodních druzích ryb a výrobcích z nich a to prostřednictvím marketingových a propagačních aktivit vedoucích ke zvýšení spotřeby sladkovodních ryb. Bude podporována modernizace a rozšíření zpracovatelských kapacit s cílem zvýšit přidanou hodnotu výrobků a zefektivnit výrobu tak, aby pokrývala měnící se poptávku zákazníků. OP Rybářství počítá s rozsáhlou výplatou kompenzace produkčním rybářům, kteří budou na rybnících hospodařit šetrným způsobem vyhovujícím požadavkům ochrany přírody. Intervence budou směřovány i do zarybňování vodních toků úhořem. Podporováno bude ověřování výsledků aplikovaného rybářského výzkumu v praxi a zavádění nových technologií do rybářských podniků, a to v rámci pilotních projektů. V neposlední řadě bude určitá část prostředků směřovat i do odborných vzdělávacích aktivit odborníků v rybářství.

Žádost o dotaci předkládá a podepisuje žadatel před pracovníkem RO SZIF osobně (v případě právnických osob pak prostřednictvím jejich statutárního orgánu v souladu se stanoveným způsobem pro právoplatné jednání a podepisování za příslušnou právnickou osobu) nebo prostřednictvím zmocněného zástupce/zástupců. Pokud nebyla Žádost o dotaci podepsána před pracovníkem RO SZIF osobně, musí být podpis úředně ověřen.

6. Zdroje dalších informací

Publikace :

- Platná legislativa: Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu ve znění pozdějších předpisů Vyhláška č. 13/1994 Sb., kterou se upravují některé podrobnosti ochrany zemědělského půdního fondu, vč. metodických pokynů (č.j. OOLP/1067/96, č. ZP04/2004.)
- Připravovaná legislativa, analýza dopadů návrhu novely zákona č. 334/1992 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu
- Koncepce ochrany přírody a krajiny Středočeského kraje v letech 2006 – 2016 (schváleno 26.4.2006 usnesením zastupitelstva Středočeského kraje)
- Strategie regionálního rozvoje České republiky pro léta 2007–2013
- Statistická ročenka půdního fondu České republiky, Praha 2008
- Milan Tomášek: Půdy České republiky, vydala Česká geologická služba, Praha 2003, pozn. jedná se o příručku, která navazuje na Atlas půd České republiky, poskytuje rychlou a názornou informaci o středoevropských půdách
- Josef Hůla, Blanka Procházková a kolektiv: Minimalizace zpracování půdy. V knižní publikaci jsou zpracovány aktuální poznatky o minimalizačních a půdoochranných technologiích zpracování půdy a zakládání porostů plodin.
- kolektiv autorů: Energetické plodiny, v České republice se pěstování energetických plodin teprve dostává do širšího povědomí zemědělců, energetiků, odborníků a politiků. K šíření poznatků a zkušeností s pěstováním plodin pro energetické účely v reálných podmínkách českého zemědělství má sloužit i tato publikace.

Instituce:

- Ministerstvo životního prostředí
- Ministerstvo zemědělství
- Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy Praha, v.v.i
- Státní zemědělský intervenční fond
- Český úřad zeměměřický a katastrální
- Odbory Zemědělské agentury a pozemkové úřady Ministerstva zemědělství
- Státní veterinární správa ČR

webové stránky:

- www.mze.cz
- www.agroporadenstvi.cz
- www.kis-stredocesky.cz
- www.senas.cz
- www.agroweb.cz , www.enviweb.cz
- www.agronavigator.cz
- www.szif.cz/
- www.cuzk.cz
- www.strukturalni-fondy.cz/oprv mz
- www.opzp.cz/sekce/254/aktuality/

Ochrana přírody a krajiny, ochrana zvířat

Mgr. Michael Pondělíček

1. Věcný popis problematiky

1.1 Stav a vývoj příslušné složky na úrovni kraje za posledních pět let

Ochrana přírody a krajiny a ochrana volně žijících živočichů jsou zásadní témata, která vycházejí hlavně z tlaku mezinárodního společenství po konferenci v Riu v roce 1992, dále z úmluv o ochraně krajiny a diversity a z mezinárodních dohod, stejně jako z práva Evropské unie závazného pro členské státy. Ekologie jako taková je definována jako vztahy mezi živou a neživou složkou přírody. V dnešním pochopení ochrany přírody jde tedy o integrovanou ochranu živé i neživé přírody a to prostřednictvím ochrany krajiny, biotopů a i jednotlivých druhů a jejich ekosystémů. Zákon rozeznává obecnou ochranu přírody, ochranu krajiny a ekosystémů (územní systémy ekologické stability) a ochranu druhovou. Zvláště chráněné části přírody, tedy území a druhy mají pak jiné regulativy a jsou odstupňovány podle důležitosti.

Naše republika měla v ochraně přírody dlouhou zajímavou tradici, ale lidé měli díky uplatňování zákonů dříve i dnes s těmito zákony a jejich aplikací spíše špatnou zkušenost, která se jen pomalu mění, jinak řečeno, zákonné normy u nás byly vždy nadstandardní a nadčasové, ovšem obcházené a nerespektované. Zkušenosti s obtížným naplňováním zákona začaly již v rámci zákona č. 40/1956 Sb., který byl dodržován a naplňován jen sporadicky, přitom šlo o zákon, který měl výraznou konzervační úlohu v ochraně přírody a ochranné podmínky byly relativně měkké, postížitelnost překročení zákona byla také velmi nízká. Specialitou doby bylo, že po celou dobu funkčnosti zákona byla ochrana přírody organizována, včetně dobrovolné, pod resortem kultury a nakrátko i pod ministerstvem vnitra. Po listopadu 1989 spadala ochrana přírody jako první složka již pod Ministerstvo ŽP založené 10. listopadu 1989, jak je dnes vhodné připomenout.

Navázáno na nevhodnou tradici a to i v rámci Středočeského kraje bylo v roce 1992 přijetím Zákona o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb., který prošel řadou postupných dílčích obměn, novel a doplnění, která jej často znesrozumitelně a pro občana právo v dané oblasti zauzlovala. K primárním problémům zákona patřila poněkud budovatelsko, úderná ochranná díkce, která ovšem neodpovídala duchu doby již po pěti letech a zákon byl různě změkčován a obcházen, případně opět novelizován. Vrcholu a první zásadnější změny docílil zákon v roce 2004, kdy byly do něj zavedeny normy EU v oblasti ochrany přírody a krajiny a zejména kategorie a ochrana území evropské soustavy NATURA 2000, to je Evropsky významných lokalit a ptačích oblastí. Dalším problémem v rámci uvedené změny bylo i zavedení újmy hospodařícím subjektům, kde stát platí reparace za škody způsobené hospodařením, nehospodařením nebo zvěří. Uvedená novela bylo poslední větší rozšíření zákona, který je průběžně pozměňován a najít jeho finální znění nebo význam je velmi složité i pro znalce a vykladače.

Současná novela zákona opět revolučně „zlepšuje“ některé § Zákona, ale ve skutečnosti jde o poněkud plytký pokus odladit nelogičnosti předchozích úprav, kdy např. vláda ČR rozhodovala o výjimkách v národních kategoriích chráněných území (rezervace a památky), případně Správy CHKO rozhodovaly o výjimkách ze zásahu do biotopů živočichů v podivně vymezených sektorech (o výjimkách v Poděbradech se rozhodovalo až v Mělnice, atp.). Vhodnost současné úpravy Zákona se prokáže až praxí v následujícím období. Na pochybeních v dodržování zákona také navazuje absence vyhlášky k §12 o krajinném rázu (již 17 let) a také neodpovídající znění vyhlášky č.395/1992 Sb., která nevhodně vymezuje okruh chráněných druhů živočichů a podmínky jejich ochrany.

Na úrovni kraje je ochrana přírody a krajiny řízena odborem životního prostředí a zemědělství, který ručí mj. za ÚSES, za vyhlášení a údržbu přírodních rezervací a památek, za správnost procesů v ochraně přírody a krajiny, za ochranu živočichů ve volné krajině a také za obchod s živočichy dle smlouvy CITES. Pravomoci kraje platí mimo území Chráněných krajinných oblastí Český kras, Křivoklátsko, Český ráj, Blaník a Kokořínsko, které se nacházejí na území tohoto kraje (národní park se zde nenachází). Rozvoj agendy OPAK v rámci kraje v původní linii pokračuje od roku 2002 s probíhající kompletací dokumentů a rozvojem jednotlivých agend v rámci

oboru, včetně údržby - managementu zvláště chráněných území a přírodních parků mimo CHKO. V daném místě je nutno podotknout, že v dané oblasti často působí lépe činovníci měst s rozšířenou působností, než úředníci kraje, kteří zadané práce dostatečně nekontrolují, případně management nezvládají. Zásadní je pro rozvoj ochrany přírody i zpracování krajské koncepce EVVO a to i pro oblast ochrany přírody a zejména pak koncepce ochrany přírody a krajiny kraje, jako stěžejního a shrnujícího dokumentu.

Stav ochrany přírody a krajiny je celkově hodnocen jako velmi dobrý zejména díky blízkosti Prahy, se vzdáleností od Prahy chráněných území ubývá a problémů přibývá, nejzajímavější nechráněné, cenné plochy jsou v rozích krajů. Podobně je tomu i s Evropsky významnými lokalitami a ptačími oblastmi systému Natura 2000 v rámci Kraje, které jsou spravovány z centra kraje. Zásadním dokumentem na úrovni kraje jak již bylo uvedeno je krajská koncepce ochrany přírody a krajiny týkající se chráněné přírody a jejího rozmístění i prognóz v kraji podle složek (mokrady, botanika, geologie, zoologie, atp.) a účelu ochrany. V kraji jsou vyjimečné lokality koncentrovány spíše do okruhu kolem Prahy (následek tlaku pražské ochrany přírody) a do Českého krasu. Ochrana přírodních fenoménů, zejména ve východním prstenci okolo Prahy je značně podhodnocena a to i na celkem významných lokalitách. Současný rozvoj ochrany přírody mimo jiné determinoval i rozvoj Pražského střediska Agentury ochrany přírody a krajiny, které má k problémům v prostoru kraje značně diferencovaný přístup.

1.2 Porovnání se stavem na úrovni České republiky

V rámci ČR je stav ve Středočeském kraji více pohnutý zejména z hlediska ochrany zvířat a krajiny, protože v dosahu hl.m.Prahy neuvěřitelným tempem narůstalo jednak množství obytných staveb a také narůstá počet nových, ale potřebných liniových staveb a také doprovodných staveb infrastruktury jako obchodních a logistických center podle obchvatů a průtahů. Jde zřejmě o největší ohrožení přírody a krajiny v posledních 50 letech, protože současně s růstem počtu obyvatel mimo město, v suburbii a ubývá tzv. volné krajiny a snižuje se konektivita (propojení) jednotlivých prvků přírodní krajiny a také ÚSES (propojitelnost prvků SES je zejména na lokální úrovni, často jsou však na úrovni nefunkčních částí), kulturní krajina a její prvky ve Středočeském kraji mimo CHKO nejsou prakticky chráněny vůbec, přírodní parky jsou spíše formální záležitostí, která stavební úřady dotěrně omezuje při řízeních. Z hlediska počtu chráněných území, jejich zajištění a zejména CHKO a ploch Natura 2000 je kraj hodnocen jako spíše nadprůměrný. Péče o přírodu má spontánní tradici, kterou současné organizace ochrany přírody tvrdě odstraňují, ale příroda plošně je pestrá zejména díky velmi pestré geologické skladbě a velmi různorodému rostlinnému pokryvu vázanému na podloží (údolí velkých řek, pahorkatiny, plošiny a styk termofytika a mezofytika). Na závěr odstavce je vhodné podotknout, že pomalu se zvyšující role průmyslu a zpracovatelsství, zvýšení koupěschopnosti občanů, dostupnost médií a pokles solventnosti během ekonomické krize způsobují snížení počtu návštěvníků v přírodě (mimo specializované adrenalinové sporty) a také omezení útoků přírody stavbami, sportovními akcemi, či jinak.

1.3 Očekávaný vývoj v horizontu příštích pěti let

Pokud nedojde ke vhodné korekci rozvojových plánů v regionu středních Čech, tak může dojít k izolaci přírodních prvků krajiny a devastaci a snížení diversity plošně. V době ekonomické krize sice klesá počet investičních záměrů i jejich rozsahu, ale na druhou stranu stoupá míra prosaditelnosti nevhodných záměrů, což je paradox doby. Negativní ovlivnění cílů ochrany přírody může být následně způsobeno také tzv. bad governance, kdy jako jiné záležitosti kraje byla problematika ochrany přírody značně podřízena potřebám hejtmana kraje. Vývoj nelze dopředu dostatečně odhadovat, protože podněty k řízení nevycházejí vždy ze zákonných požadavků a potřeb ochrany přírody jako takové.

Koncepce ochrany přírody stanovila primární cíle pro zachování prostředí již v roce 2005, ale ty se z různých, zejména politických a nyní i finančních důvodů nedaří naplňovat. Jako zásadní se jeví zajištění dostatečné ochrany území plošně a vybraných druhů v dosahu hlavního města Prahy, tak aby např. Český kras a Křivoklátsko nezůstaly odděleny jako pevninské biologické ostrovy, podobně je tomu i s plochami Natura 2000 a některými chráněnými územími a zejména prvky ÚSES, kde je záměrně narušována možnost jejich konektivity a ostrovy jsou vytvářeny nevhodnou činností člověka. Developerská a stavební činnost tak omezuje výrazněji chráněnou přírodu při udržení její relativní stability.

Dalším z argumentů proti stávajícímu systému ochrany přírody a krajiny je jeho výrazně konzervativní charakter, často pak aktivistický přístup k ochraně přírody i krajiny na krajské a zejména na úrovni některých ORP, ale i sekundující „odborné“ složky, které vystupují často v nekompetentních sporech jako všeumělci a zaštiťují se vlastní autoritou často organizace, či úřadu.

Zcela zásadním negativem pro budoucnost ochrany přírody a krajiny, nejen v kraji, ale v celé ČR je vytrvalé ne-reagování na problémy ekonomické krize a klimatické změny. Dalším negativním paradoxem může být v době energetické krize zdrojů masivní podpora vybraných způsobů hospodaření a výroby energie (alternativních zdrojů), které poškozují přírodu i krajinu, zde jde zejména o podporu větrných a slunečních elektráren, která je v podmínkách kraje nemístná a negativně významně ovlivňuje krajinný prostor a to jednak zábořem místa v krajině na neefektivní stavby a také změnu charakteru rázu a ovlivnění cest migrace ptactva i jiných druhů.

Neuznávání faktů a následků z klimatické změny vede jednak k nekontrolovanému přibývání nových a někdy invazivních druhů ve fauně kraje, dále pak k jejímu nezadržitelnému ochuzování a ke zvýšení nákladů na management prakticky všech zvláště chráněných území. Je fatální, že ochrana přírody, která na změny vždy poukazuje na ně sama zatím není schopna adekvátně reagovat a to zejména v oblasti změny managementu a změny cílů.

2. Požadavky relevantních právních předpisů, které se týkají obcí

2.1 Výčet zákonů a prováděcích předpisů a metodických pokynů

Základním předpisem pro celou oblast OPaK je zákon č. 114/1992 Sb. ve znění pozdějších novel a doplňků a navazující vyhláška č. 395/1992 Sb, jejichž konečné znění včetně některých výkladů lze nalézt v současnosti na stránkách www.mzp.cz/cz/platne_pravni_predpisy novela Zákona bude zveřejněna později, ale samozřejmě nastavení postupů bude korigováno teprve postupem času v návaznosti na právní praxi, na výklad jednotlivých změn zákona a na prováděcí předpisy.

Zde je uvedeno vše včetně metodických pokynů, vyhlášek a zákonů, jako zásadní se pak jeví ještě judikáty soudů (zveřejňované ve Věstníku Ministerstva ŽP), rozklady rozkladové komise Ministra ŽP ve Věstníku MŽP a některé vyhlášky krajských úřadů a Správ CHKO a národních parků, případně opravné prostředky zákonných norem. Právní předpisy EU a další pokyny, případně úmluvy zatím ponecháváme stranou. Aktualizované verze lze sehnat v informačních systémech jako Ekozákon nebo ASPI, případně na portálu veřejné správy <http://portal.gov.cz>.

Obecně lze konstatovat o stávajících kompetencích, že jsou podle charakteru území rozděleny mezi správní úřady běžné, tedy obce a mezi tzv. speciální správní úřady což jsou správy CHKO a Národních parků, dále se dá k nim přiřadit i Česká inspekce životního prostředí, která má ovšem v systému úlohu bezzubého hlídacího psa. Nebudeme nyní pronikat do tajů správního řádu a zádrhelů zákona, ale pokusme se specifikovat jaké základní kompetence má nyní, tedy v říjnu 2009 běžný správní úřad:

Obecní úřad – má kompetence v kácení stromů a v náhradní výsadbě, jinak již jen při pasportování sítě místních komunikací. Obecní úřad je v daném katastru dotčený úřad a proto se vyjadřuje prakticky ke všemu.

Pověřený úřad – II.stupně – stavební úřad – má kompetenci stejnou jako obecní úřad, návrh má na paměti i krajinný ráz, zejména pak vyhlásování a rušení významných krajinných prvků jako cenných částí krajiny. Donedávna byla na obci II.stupně i péče o památné stromy.

Obec s rozšířenou působností – obec II. stupně – má kompetence již relativně široké, jednak vše co měly předchodí, dále pak vydávání souhlasu k zásahu do krajinného rázu podle §12 a do některých biotopů. Jako poměrně velkou kompetenci má také monitorování a evidenci ÚSES (včetně příprav návazností a odpovídajících úprav a sladění) na území ve své působnosti a vyhlásování a péči o památné stromy v území své působnosti.

Krajský úřad – má na starosti řadu věcí jako odvolací orgán u většiny pravomocí nižších správních orgánů. Jako zásadní jsou kompetence v oblasti mezinárodního obchodu se zvláště chráněnými druhy – CITES, kompetenci v oblasti soustavy Natura 2000 mimo velkoplošná zvláště chráněná území, dále je to kompetence při vydávání souhlasů se zásahem do biotopů živočichů zvláště chráněných podle zákona v kategorii ohrožený. Krajský úřad má další kompetenci v údržbě a péči o regionální ÚSES, zároveň pak má kompetenci i v oblasti vyhlášení chráněných území – přírodní památky a rezervace. Krajský úřad může vyhlásit i přírodní park k ochraně krajinného rázu. Krajský úřad má navíc i kompetence ve správě území soustavy Natura 2000, kdy vydává potvrzení k záměrům ovlivňujícím daná území Natura 2000, ale také vydává další související povolení k činnostem v územích soustavy.

Správy Národních parků mají velmi různé kompetence, které v sobě zahrnují zejména pravomoci v oblasti ochrany přírody a to až do úrovně kraje. Významná kompetence je samozřejmě kompletní správa lesů na vlastním území, vydávání povolení ke vjezdu a možnost vyhlášení rezervací a přírodních památek.

Správy CHKO mají kompetence v ochraně krajinného rázu na celém svém území se tedy vyjadřují ke stavbám. Mohou vyhlášovat přírodní památky a rezervace na svém území a jsou odpovědné nyní i za kácení stromů v CHKO. Vydávají na svém i jiném území výjimky k zásahu do biotopu zvláště chráněných živočichů v kategorii silně a kriticky ohrožený a to v sektoru i mimo území CHKO, u živočichů v kategorii ohrožený pak pouze na území CHKO. Správy CHKO také v přidělených národních přírodních rezervacích a památkách řídí management a také odpovídají za vydávání souhlasu ke vstupu a vybraným činnostem v daném území NPR a NPP.

Česká inspekce životního prostředí pak na výzvu, nebo z vlastního podnětu zasahuje v oblasti překročení zákona o ochraně přírody a také se pokouší překročení zákona řešit a sankcionovat podle většiny platných paragrafů zákona. Sekce ochrany přírody inspekce zasahuje zejména při překročení ochranných podmínek území, při kácení stromů a nepovolené stavební činnosti.

2.2 Mandatorní požadavky právních předpisů na obce

Obce I. stupně mají jako základní povinnosti v rámci uvedené oblasti zejména legitimizovat Územní systém ekologické stability a zachovat jej ve svých plánech stejně jako chráněná území nebo jiné lokality. Dále je to péče o zeleň rostoucí mimo les (kácení a dosadby) a to zejména ochrannými opatřeními a povolováním kácení za daných podmínek a pak péči o malé komunikace místního významu a jejich pasportizaci.

Jako zásadní se jeví zejména péče o zeleň a povolování kácení se kterým obce často nemají dostatek zkušeností, stejně jako s nápravnými opatřeními za kácení stromů mimo les, investice do této činnosti je v některých územích prakticky nejdůležitější a nejnáročnější na daném stupni státní správy.

U obcí II. stupně přibývá k agendě ještě registrace významných krajinných prvků, péče o území v přírodních parcích a odregistrování vyhlášených VKP. V oblasti péče o zeleň jde potom o péči o památné stromy v celém rozsahu. Daná činnost je náročná zejména z hlediska údržby památných stromů, které vyžadují větší náklady v periodických obdobích. VKP nejsou finančně náročné.

Z hlediska výdajů a kompetencí je poměrně podstatná péče o lokální ÚSES, která může být velmi náročná, zejména z hlediska plánování. Podobně jde o péči o krajinný ráz, kdy v exponovaných místech může být velmi široký okruh účastníků řízení a to samozřejmě zvyšuje náklady na činnost úřadu.

Krajský úřad má samozřejmě rozsáhlé a prolnuté kompetence a tak stejně jako Správa CHKO má vlastní rozpočtovou kapitolu a v rámci té reguluje a provádí péči a údržbu ZCHÚ a také další správní činnosti, často s rozsáhlou spisovou agendou.

Na okraj kompetencí a mandatorních výdajů k nim je nutno konstatovat, že největší výdaje jsou logicky na údržbu zvláště chráněných částí přírody a kupodivu i na práce v krajině, které jsou reprezentovány bohužel „odbahněním nebo tvorbou vodních nádrží“, které nejsou vždy očekávaným přínosem přírodě. Nárůst mandatorních výdajů znamená v rámci zapojení veřejnosti do některých kauz v regionech značný nárůst poštovních výdajů na správní řízení a také později na soudní výlohy při projednání případů soudy.

2.3 Fakultativní požadavky právních předpisů na obce

Výčet aktivit obcí byl již proveden, až po úroveň ORP je to především kácení stromů a mýcení křovin, které má probíhat mimo vegetační období, má být řádně předem ohlášeno a v řízení povolena. Nepovolené kácení dřevin má být sankcionováno a přece to je na menších obcích problém, stejně jako plochy pro náhradní výsadbu, kterých je trvale nedostatek. Vedení řízení není komplikované, nejvíce chyb je pak činnost, pokud se kácení plánuje přímo obcí na obecních pozemcích a obec vydává povolení sama sobě, další problematickou úlohou je kácení v sousedských sporech, které je často řešeno i občanskými poradnami. Většina takových sporů je v závěru řešena soudem.

Z dalších kompetencí je pak vyhlášení a registrace VKP, které se majitelům pouze oznamuje, ale musí být oznámeno i ORP a kraji, které VKP registrují. Zrušení VKP není populární a není většinou činěno.

Registrace, projekce a údržba ÚSES souvisí s projektováním komplexních pozemkových úprav a s nimi souvisejících činností a dohod, které vede ORP. V praxi je ovšem nedostatek odborníků na úrovni ORP, kteří by ÚSES na lokální úrovni dokázali odpovědně řešit.

Památné stromy, jejich vyhlášení, registrace a péče o ně nelze plánovat, ani si tím stavět pomník. Jde o odpovědnou ochranu starých a přestálých dřevin, při které je účelem udržet strom při zdraví a životě, pokud je to možné, což je někdy problém. Problém bývá i s ochranným pásem památných stromů, které je při některých činnostech nedostačující.

Při vyjadřování se k zásahům do krajiněného rázu by měl zejména na území přírodních parků stanovisko vytvořit alespoň poučený člověk, který ví co může pro dané území a výstavbu požadovat a také, co vše je možno na základě podkladů ke stavbě požadovat.

Kompetence v oblasti Natura 2000, zvláště chráněných území, jejich ochranných pásem a činností, případně v zásadách do biotopu druhů zvláště chráněných, patří do kompetence krajských úřadů a správ CHKO a není nutné je tady dále ventilovat, protože obec zde může nastavit měřítka požadavků jen jako účastník řízení.

2.4 Požadavky právních předpisů na vyšší správní orgány, které se obcí dotýkají nebo mohou dotknout

Na území národních parků, případně chráněných krajiněných oblastí platí pravidla daná zákonem, která jsou závazná pro obec zejména oblasti rozhodování o umístění a realizaci staveb podle §12 o krajiněném rázu, dále pak při zásadách do biotopů nebo území výskytu živočichů zvláště chráněných.

Z hlediska nadřízených orgánů státní správy pak obec vystupuje ještě při tvorbě ÚSES a při vyhlásování zvláště chráněných území podle zákona a také zařazení území do soustavy Natura 2000. Při vyhlásování VKP a přírodních parků je role obce spíše okrajová. Naopak jistá tíha z hlediska ochrany se může na obec přesunout v případě vyhlášení památných stromů.

Nejde většinou, o to, že obec něco spravuje, ale že podcení nebo zanedbá svou účast v řízení podle zákona a nepřihlásí se v řízení, případně nemá připomínky.

Podobně je tomu při tvorbě ÚSES a jejich začlenění do krajiny, kdy je na obci jak vše ovlivní. Nadřízený orgán ochrany přírody jedná v zájmu veřejnosti při ochraně příroda, ale obci musí záměry zdůvodnit zákonem, expertizami, či jinak, což často není jednoduché a proto lze různé dokumenty upravovat a rozporovat.

Obec jako taková má v řízení poměrně zásadní práva i podle zákona o ochraně přírody a je na invenci vedení obce, jak jich využije. Na druhou stranu Zákon není až tak gumový, aby snesl vše.

3. Požadavky relevantních strategických a koncepčních dokumentů na národní a krajské úrovni, které se týkají obcí

3.1 Požadavky dokumentů (politik, strategií, koncepcí, plánů a programů) na národní úrovni, která se dotýkají obcí.

Na národní úrovni je v oblasti ochrany přírody jako vůdčí dokument Program ochrany přírody a krajiny (1998), který odumřel s fungováním předsocialistických vlád, dále pak strategie udržitelného rozvoje, která opět ovlivňuje procesy jen okrajově. Dále činnost ovlivňují hlavně mezinárodní smlouvy a to o krajinně, biodiverzitě, atp. V oblasti ochrany přírody není relevantní aktuální program, či koncepce na státní úrovni, či i na evropské.

Na krajské úrovni je ve Středočeském kraji k dispozici Koncepce ochrany přírody a krajiny Středočeského kraje, která bude dále zřejmě prosazována spíše na úrovni CHKO a ORP, než na úrovni krajské, kde jsou sledovány jiné cíle než obecné blaho a nadčasová ochrana krajiny.

3.2 Požadavky dokumentů (politik, strategií, koncepcí, plánů a programů) na krajské úrovni, která se dotýkají obcí.

Jak již bylo uvedeno, tak pro obce je relevantní spíše sledovat požadavky z politiky územního rozvoje, případně i některé peripetie vyplývající ze Strategie udržitelného rozvoje, než z jiných dokumentů. Mezinárodní dokumenty, kromě dokumentů k vyhlášení soustavy Natura 2000 pro obce nejsou úplně zajímavé, protože např. Úmluva o krajinně a další perspektivní dokumenty nejsou na úrovni obcí příliš aplikovány, ani dosažitelné.

4. Výhled vývoje relevantní legislativy v horizontu příštích pěti let

4.1 Výhled vývoje legislativy Evropských společenství

Výhled vývoje legislativy EU je zatím neznámý, pouze je pokračováno ve strategiích biologické rozmanitosti a zejména v zavádění soustavy Natura 2000, která je rozšiřována a dále korigována.

Jediné předpisy, které lze očekávat budou zřejmě sloučením dokumentů reagujících na krizi v Evropě a zároveň i na změnu klimatu, tedy změny srážek a oteplování v Evropě.

4.2 Výhled vývoje české legislativy

Česká legislativa bude reagovat na Evropskou legislativu a dále i na domácí podněty související s ekonomickou krizí, které budou aktuální v nedaleké budoucnosti. Očekávat se tedy zatím za stávajícího rozložení vrchnosti na MŽP nedá větší a logická změna v Zákoně o OPaK čekat. Pravděpodobně dojde k dalším „usnadňujícím“ novelám zákona zejména v podobě změn kompetencí, dále pak zřejmě dojde k doplnění vyhlášky MŽP č. 395/1992 Sb., která bude zřejmě pružněji reagovat na změny v druhovém spektru a také v přírodě jako takové.

5. Možné zdroje financování

5.1 Tuzemské zdroje financování

Program péče o krajinu – žádá se prostřednictvím AOPK

Řada dalších programů pro ochranu přírody je administrována přes jednotlivé pobočky AOPK a informace o nich je na stránkách Agentury, většinou jde o programy na podporu nezemědělských a zemědělských činností v souladu s požadavky ochrany přírody a o programy na podporu druhů kriticky ohrožených

Poslední dostupné peníze jsou ze SFŽP – jen okrajově na různá opatření pro krajinu a se značnou mírou spoluúčasti a podle rozhodnutí SFŽP.

5.2 Mezinárodní zdroje financování

Rozhodujícím zdrojem financí distribuovaných přes Státní fond ŽP je oblastní program životního prostředí – OPŽP. V rámci prioritní osy 6 jsou programy na ochranu přírody a diverzity, vždy po různých skupinách, kde odpovědný žadatel může získat značné finanční prostředky na management, ÚSES, zásahy ve volné krajině, revitalizaci toků, ale i na vnitřní prostředí obcí a geologické služby. Část programů je opět dostupná jen přes AOPK.

Dostupné zdroje ze zahraničí zatím nejsou, protože na obecní úrovni lze jen velmi složitě dostat podporu na omezenou bilaterální spolupráci s Německem a to zejména přes Národní a AOPK a také přes MŽP.

Některé finanční zdroje se možná otevrou prostřednictvím Norských fondů a Švýcarských fondů EHP, distribuovaných přes AOPK.

Zdrojů na financování ochrany přírody a krajiny v ČR je ovšem nyní velmi málo a nelze očekávat jejich rozšíření, alespoň v rámci EU.

6. Zdroje dalších informací

Doporučená literatura:

Věstníky MŽP v posledních letech

Zákon o ochraně přírody a jeho výklad – poslední aktuální verze (bývá vydána vždy cca 1x za 3 roky)

Zákon o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. Ve znění pozdějších změn a doplňků, stav k roku 2009, případně novela zákona, až bude publikována ve sbírce Zákonů ČR

Vyhláška MŽP č. 395/1992 Sb. Ve znění doplňků

WWW stránky:

- www.nature.cz – stránky AOPK
- www.mzp.cz - stránky MŽP
- www.sfzp.cz - stránky Státního fondu ŽP
- www.senas.cz - stránky SENAS

1. Věcný popis problematiky

1.1 Stav a vývoj na úrovni kraje za posledních pět let

Úvod

Problematika zeleně v lidských sídlech a jejich blízkém okolí (dále jen „zeleň“), zapadá do širšího kontextu problematiky ochrany přírody a krajiny. Alespoň zběžná orientace v legislativě ochrany přírody a krajiny šetří čas při prosazování návrhů nejrůznějších stavebních, dopravních a jiných projektů. Znalosti z oblasti ochrany přírody a krajiny umožňují pracovníkům veřejné správy kvalifikovaně rozhodovat, předpokládat postoje jiných stran, napomáhat využití ekonomických nástrojů a podporovat určité formy podnikání, to vše za předpokladu uchování a rozvoje přírodních a krajinných hodnot. Ochrana přírody je záležitostí nejen volné krajiny, ale i urbanizovaných území.

Vzhledem k tomu, že obce 1. a 2. stupně nemívají specializované pracovníky v každé složce ochrany životního prostředí, pokud mají v oblasti životního prostředí vůbec nějakého zaměstnance, tak snad každý, ať už volení představitelé nebo zaměstnanci těchto obcí se setkávají s problematikou zeleně v obci nebo městě.

Zeleň hraje významnou úlohu v intravilánech měst a obcí a v jejich blízkém okolí. Mnohé obecní či městské parky, zahrady, návesní stromy či aleje jsou vhodným biotopem pro různé druhy ptactva, drobných savců a bezobratlých. Zeleň lidských sídel je významnou součástí životního prostředí člověka. Za předpokladu vhodného druhového složení (dřevin, trávníků) může přispět k udržení biodiverzity v krajině. Důležitou roli hraje také prostorové uspořádání sídelní zeleně a způsob péče o ni. V podmínkách vzrůstající urbanizace krajiny se bude pravděpodobně věnovat větší pozornost možnostem ochrany přírody v bezprostřední blízkosti lidských obydlí, obchodních a výrobních objektů.

Druhy zeleně v lidských sídlech

Zeleň v obci/městě zahrnuje jednak zeleň spojenou s půdním horizontem, jako jsou obvykle trávničky, květinové záhony, keře a stromy, jednak zeleň vysazovanou do prostorově uměle ohraničených půdních substrátů, jako je mobilní zeleň, zeleň na střechách a fasádová popínavá zeleň.

Obecní / městská zeleň se může dělit dle svého obecného určení na:

- a) **zeleň veřejnou** (parky, sídlištní, návesní, uliční zeleň, veřejné sady a historické zahrady, drobné sadovnický upravené plochy, lesoparky, soliterně rostoucí stromy a keře);
- b) **zeleň vyhrazenou** (zeleň, která je omezeně přístupná nebo nepřístupná, např. zeleň v areálu podniků, škol, zdravotnických zařízení apod.);
- c) **zeleň hospodářskou** (zemědělské plochy).

Veřejná správa může většinou účinně ovlivňovat stav a funkce veřejné zeleně, částečně i zeleně vyhrazené.

Veřejné parkové a zahradní plochy

Parkové plochy a pásy bývají dle územních plánů deklarovány jako nezastavitelné a jejich provoz se řídí platnou vyhláškou o veřejné zeleni (§ 10 písm. c) zákona o obcích). V **příloze č. 1** je *Stanovisko odboru dozoru a kontroly veřejné správy Ministerstva vnitra č. 14/2006 Povinnosti k ochraně veřejné zeleně v obecně závazné vyhlášce obce*

Stávající parky a parkové plochy¹⁾ je zpravidla možno doplňovat objekty, které zvyšují jejich vybavenost, ale zachovávají prostorovou kompozici dřevin (lavičky, pergoly a pod.).

Historické zahrady mohou být zařazeny do evidence památkově chráněných ploch zeleně (zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, v platném znění).

¹⁾ Viz Wagner, B. (1990): Sadovnická tvorba 2. Státní zemědělské nakladatelství, Praha, ISBN 80-209-0112-4.

Památné stromy

Zesílenou ochranu požívají tzv. *památné stromy*. Dle zákona jsou to mimořádně významné stromy, jejich skupiny a stromořadí, které lze vyhlásit za památné rozhodnutím orgánu ochrany přírody (pověřené obecní úřady). Památné stromy bývají často domněle či historicky spjaté se slavnými okamžiky českých dějin, se slavnými osobnostmi nebo lidovými příběhy.

Tyto stromy je zakázáno nejenom poškozovat, ničit a rušit v přirozeném vývoji, ale také jejich ošetřování musí být prováděno se souhlasem orgánu, který ochranu vyhlásil. *Orgán ochrany přírody* může pro památný strom vymezit *ochranné pásmo*, které tyto stromy chrání před nepříznivými vlivy z okolí, např. zemními pracemi narušujícími kořenový systém. Pokud není vymezeno ochranné pásmo při vyhlášení, platí automaticky základní ochranné pásmo ve tvaru kruhu o poloměru desetinásobku průměru kmene měřeného ve výšce 130 cm nad zemí. V tomto pásmu není dovolena žádná pro památný strom škodlivá činnost, například výstavba, terénní úpravy, odvodňování, chemizace. Na označení památných stromů se užívá malého státního znaku České republiky; podrobnosti jsou ve Vyhlášce MŽP č. 395/1992 Sb.

Dřevina rostoucí mimo les

Ochrana dřevin *rostoucích* mimo les je významnou součástí zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění (dále také „Zákon“). Podle definice je dřevinou rostoucí mimo les strom či keř rostoucí jednotlivě i ve skupinách ve volné krajině i v sídelních útvarech na pozemcích mimo lesní půdní fond. Je tudíž nutno zdůraznit, že dřeviny *rostoucí* mimo les mají výrazně jinou právní úpravu ochrany oproti *dřevinám rostoucím na lesních pozemcích*, jejichž ochranu, a především hospodaření s nimi, řeší lesní zákon. Dřeviny rostoucí mimo les má pak na starosti zákon o ochraně přírody a krajiny. **Při rozhodování veřejné správy je důležité formální zařazení pozemku, nikoliv faktický stav.**

Lesní porosty v okolí obcí/měst a lesoparky

Využití městských a příměstských lesů a provoz v nich se řídí zákonem o lesích, přičemž často se nejedná o *lesy hospodářské, ale lesy zvláštního určení*, jejichž hlavní funkcí není produkce dřevní hmoty, ale rekreační či jiná funkce. Tyto lesy pokrývají zejména okrajové části území měst a obcí. Často bývají majetkem obcí/měst a zároveň v jejich správě. Některé části lesů na území měst mají charakter lesoparků. V posledních letech roste tlak veřejnosti na upřednostnění *mimoprodukčních* (to jest *mimodřevoprodukčních*) funkcí lesa.

Územní plány mohou deklarovat lesní porosty jako nezastavitelné. V případě prostorových možností je vhodné zachovávat odstup rozvojových (tzn. zastavovaných) území od stávajícího lesa jako prostupné nezastavitelné přírodní pásmo nebo pás stávajících zahrad nebo zahrádkové osady. Při plánování výstavby je důležité respektovat funkci lesů a lesoparků. Při realizaci investičních záměrů v blízkosti těchto porostů existují určitá rizika. Např. narušení vodního režimu výstavbou v blízkosti lesního porostu může způsobit usychání lesa, ovlivnit složení vegetace a společenstev.

Zeleň na soukromých pozemcích podniků a jiných organizací a její význam

Zatímco veřejná zeleň je obecně dostupná pro každého občana, přístup k zeleni na soukromých pozemcích bývá omezen. Avšak i tato zeleň má příznivý účinek na celkové životní prostředí obce/města a také může mít příznivý účinek na lokální biodiverzitu. O významu zeleně ve školách, zdravotnických zařízeních a nakonec i v areálech podniků nebo jiných organizací jistě není pochyb. Z jednotlivých druhů zeleně na soukromých pozemcích se zmiňme alespoň o zeleni na *pozemcích podniku*. Zeleň na pozemcích podniku může mít pro podnik tento bezprostřední význam¹⁾:

- svým estetickým působením posiluje pozitivní nálady u zaměstnanců (psychohygienická funkce);
- vytváří vizuální a akustické členění firemních areálů a maskuje jejich neestetické části (estetická a prostorotvorná funkce);
- chrání před nepříznivými povětrnostními podmínkami, např. větrem, vysokými teplotami, nízkou relativní vlhkostí apod. (mikroklimatická funkce);
- zajišťuje podmínky pro oddech zaměstnanců v době pracovních přestávek a regeneraci nervové soustavy (psychohygienická a rekreační funkce);

- u výrobních závodů může chránit uskladněné suroviny před přílišnými povětrnostními změnami vytvořením putujícího stínu, který zabraňuje jejich přehřívání (technická funkce), a také částečně vázat exhaláty, např. výpary, plyny, popílek apod. (technickohygienická funkce);
- snižuje prašnost, ionizuje ovzduší, snižuje koncentraci oxidu uhelnatého z dopravy, snižuje hluk, má bakteriostatické a baktericidní účinky (hygienická funkce).

Stav a funkci zeleně na soukromých pozemcích může veřejná správa ovlivnit pouze částečně a to například v rámci stavebního a územního řízení a nebo při správním rozhodování o kácení dřevin.

Biologicky sterilní zeleň

Tzv. „biologicky sterilní zeleň“ je neoficiální název pro zeleň, která má malý nebo nepatrný význam z hlediska biologického a ekologického. Jedná se zpravidla o intenzivně udržované zelené plochy (tzv. anglické²⁾ trávníky) s několika málo druhy trav a s vysazenými exotickými (nepůvodními) jehličnany, jako je smrk pichlavý (modrý smrk), zeravy (túje), cypřišky apod. Zmíněné plochy se často nacházejí v městské zeleni, v před zahrádkách rodinných domků a také na podnikových pozemcích. Na těchto plochách nachází potravu a skrýš jen velmi málo zástupců městské fauny. Obdobně biologicky nepřívnlivé bývají golfové trávníky, při jejichž údržbě se navíc intenzivně využívají agrochemikálie. Jinou formou „biologicky sterilní zeleně“ je často tzv. mobilní zeleň (kontejnery nespojené s půdou), zejména pak jednotlivé³⁾ nádoby.

Kácení a výsadba dřevin

Výsadba či kácení dřevin mimo les je poměrně častou aktivitou veřejné správy a bývá v pravomoci obce, na jejímž katastru se dřeviny vyskytují.

Kácení dřevin

Záležitost kácení dřevin bývá patrně nejčastějším případem *správního* řízení v oblasti ochrany přírody a krajiny na úrovni obce, resp. obecních úřadů, kterým je, vyjma území národních parků, vyhrazena tato pravomoc. Ochranu dřevin a povolování jejich kácení řeší Zákon č. 114/1992 Sb. (§ 7-9), a také jeho prováděcí vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (§ 8). Podle Zákona je zakázáno dřeviny *rostoucí* mimo les ničit nebo poškozovat⁴⁾. Tento zákaz se vztahuje na všechny fyzické i právnické osoby včetně vlastníků dřevin. Existence vlastnického práva ke dřevině tudíž nezakládá právo manipulace, která by vedla k jejímu poškození (např. razantní ořez apod.). Je tomu tak proto, že dřeviny rostoucí mimo les jsou považovány za významnou součást krajiny. Dřeviny se dle zákona považují za majetek vlastníka pozemku a péče o ně za jeho povinnost. Pokud je tedy vlastníkem pozemku obec nebo podnik, patří vhodná péče o dřeviny k jejich povinnostem. Jedním z dalších principů ochrany dřevin je nutnost *povolení ke kácení dřevin*. Toto povolení vydává *orgán ochrany přírody* na základě *písemné žádosti*. V zákonem stanovených případech není povolení ke kácení třeba. Povolování ke kácení dřevin rostoucích mimo les se nevyžaduje za předpokladu, že tyto nejsou vyhlášeny významným krajinným prvkem, dále jsou ve vlastnictví a užívání fyzických osob a zároveň obvod kmene měřeného ve výšce 130 cm nad zemí nedosahuje 80 cm, přičemž pro souvislé keřové porosty je tato hraniční velikost stanovena jako 40 m² celkové plochy korun. Pokud nejsou splněny všechny tyto podmínky zároveň, je potřeba mít povolení od obecního úřadu. Ke kácení dřevin na pozemcích právnických osob a na veřejných pozemcích je třeba povolení vždy. Povolení ke kácení lze vydat dle zákona pouze ze závažných důvodů po vyhodnocení funkčního a estetického významu dřevin.

²⁾ V současné době dochází v některých anglických městech (Bristol aj.) k částečnému „zpřirodňení“ těchto ploch. Část městských trávníků se kosí jen zřídka a usluje se o přirozenější skladbu travního porostu. Děje se tak z podnětu nevládních organizací v oblasti ochrany přírody, zejména ornitologů. Anglická veřejnost je vyzývána k opuštění tradičních „anglických“ trávníků populárně-vzdělávacími televizními pořady.

³⁾ Větší shluky nádob s vhodně volenými rostlinami však mohou představovat vhodné prostředí pro některé druhy živočichů.

⁴⁾ Poškozování a ničení dřevin rostoucích mimo les je definováno ve vyhlášce jako nedovolený zásah, který způsobí podstatné a trvalé snížení jejich ekologických a estetických funkcí nebo bezprostředně či následně způsobí jejich odumření. Za poškození stromu tedy můžeme považovat i silný ořez stromů, který zásadním způsobem změní tvar jejich koruny, např. ořez přirozeně větveného dospělého stromu až na jeho pahýl nebo bázi prvního větvení.

Žádost o povolení ke kácení dřevin rostoucích mimo les podává vlastník pozemku či nájemce se souhlasem vlastníka pozemku, na kterém se dřeviny rostoucí mimo les vyskytují. Žádost musí obsahovat tyto náležitosti:

- a) jméno a adresu žadatele;
- b) doložení vlastnického či nájemního vztahu žadatele k pozemkům a dřevinám rostoucím mimo les (na základě listu vlastnictví získaného na katastru nemovitosti);
- c) specifikaci dřevin rostoucích mimo les, které mají být káceny, zejména jejich druh, počet, velikost plochy keřů včetně situačního zákresu;
- d) udání obvodu kmene stromu ve výšce 130 cm nad zemí nebo plochy korun keřů;
- e) zdůvodnění žádosti.

Úřad může ve svém rozhodnutí o povolení kácení dřevin uložit žadateli náhradní výsadbu ke kompenzaci ekologické újmy vzniklé pokácením dřevin. Ekologickou újmu můžeme chápat jako určitou škodu na životním prostředí, která pokácením dřeviny nastane. Současně může orgán ochrany přírody uložit následnou péči o dřeviny po nezbytně nutnou dobu, nejvýše však na dobu 5 let.

V žádosti je vhodné uvést také návrh provedení náhradní výsadby, druh dřevin a pozemky, na kterých se mají výsadby realizovat. Úřady mají povinnost vést přehled pozemků vhodných pro náhradní výsadbu ve svém územním obvodu. Náhradní výsadba zpravidla neznamená zasazení jednoho kusu za kus pokácený, neboť starší stromy mají, z hlediska ochrany přírody, nepoměrně vyšší hodnotu než mladé odrostky. Obvykle je proto ukládána výsadba několika dřevin domácího a místně vhodného druhu. Kácení dřevin rostoucích mimo les se provádí zpravidla v období jejich *vegetačního klidu*. K tomu přihlíží orgán ochrany přírody při vydávání povolení ke kácení dřevin. Za dobu vegetačního klidu vhodnou ke kácení dřevin se považuje zpravidla období 1. 11.-31. 3..

Povolení ke kácení dřevin není třeba v případě dřevin, jejichž stavem je zřejmě a bezprostředně ohrožen život či zdraví či hrozí-li škoda značného rozsahu. Ten, kdo za těchto podmínek provede kácení, musí tuto skutečnost oznámit orgánu ochrany přírody do 15 dnů od provedení kácení. V tomto případě si představme např. mohutný strom nalomený či částečně vyvrácený vichřicí, který evidentně hrozí bezprostředně padnout na obytný objekt. I v takovém případě se však musí předpokládat, že po dodatečném oznámení kácení může orgán ochrany přírody provést kontrolu oprávněnosti kácení.

Zopakujeme si, že na pozemcích právnických osob je třeba pro kácení mít vždy povolení, bez ohledu na rozměr dřevin. O vydání povolení se rozhoduje ve *správním řízení*. Do těchto, ale i jiných typů správních řízení mohou za určitých podmínek zasáhnout i občanská sdružení. Toho však mohou využít pouze zaregistrovaná občanská sdružení, jejichž hlavní náplní je ochrana přírody a jsou přihlášena k řízení u příslušných orgánů státní správy.

Další detaily legislativní úpravy kácení je možno vyhledat v zákoně č. 114/1992 Sb. a v navazující vyhlášce č. 395/1992 Sb. Navíc zvláštní zákonnou úpravu může mít také kácení, ořez a jiné způsoby manipulace s dřevinami dle zvláštních předpisů (dřeviny v blízkosti energetického vedení dle energetického zákona, břehové porosty dle vodního zákona, silniční zeleň dle zákona o pozemních komunikacích apod.).

Výsadba dřevin

Druhové složení

Při výběru samozřejmě dbáme nároků dřevin, co se týče světla, složení půdy, vlhkosti půdy a vzduchu a odolnosti vůči různým formám stresu v městském prostředí (kouřové plyny, sůl). Pozornost je třeba věnovat umrštění dřeviny, její budoucí velikosti a různým společenským aspektům bezprostředního okolí. V zájmu ochrany přírody je vysazování druhů dřevin potenciálně přirozené vegetace (tj. přibližně „domácího, regionálního původu“) s ohledem na jejich biologické nároky a odolnost vůči stresům urbanizovaného prostředí.

Velmi nepříznivé (z pohledu ochrany přírody) je vysazování nebo jiné šíření potenciálně invazních druhů, jako např. akátu; výsadba jehličnanů amerického a asijského původu je výsadbou tzv. „sterilní⁵⁾ zeleně“.

⁵⁾ Výraz „sterilní“ je samozřejmě určitou slovní nadsázkou. Také nemá v této souvislosti stejný význam jako v medicíně.

Rozdíl je zejména ve vazbě na biodiverzitu bezobratlých. Některé druhy místně nepůvodní vegetace mohou být pro domácí faunu i flóru nebezpečné, neboť není adaptována (např. druh jihoevropské lípy způsobuje úhyn českých druhů čmeláků). Pro zevrubnější pojednání o problematice výsadeb není v tomto textu prostor, zmíníme se alespoň o jednom faktoru, o kterém se v poslední době často hovoří o problematice alergií.

Zeleň a alergie

V poslední době se zejména v městském prostředí rozšiřují alergická onemocnění. Na vzniku alergií se podílejí kromě znečištěného ovzduší, chemizace prostředí, potravinových aditiv a psychické zátěže také různé druhy vegetace. Výsadba ve městech by měla být zvažována také z alergologického hlediska. Kromě nejruznějších ruderalních bylin, jako je pelyněk černobýl, pýr plazivý, a běžných travin, jako je srha laločnatá, bojíněk luční, vykazují alergizující účinky také některé dřeviny. Situace může být nepříjemná zejména v případech hromadného výskytu silně alergizujících druhů dřevin v bezprostředním okolí obývaných budov. Výsledný zvolený sortiment by měl být kompromisem mezi hlediskem zahradnicko-sadovnickým, alergologickým a ekologickým a odpovídat konkrétním podmínkám na pozemcích, blízkosti budov, jejich osazenstvu, převládajícím směrům větru apod. Preferovány by měly být pokud možno ty dřeviny, které jsou přirozenou původní složkou místní vegetace, nejsou přitom silně alergizující a současně vyhovují nárokům na architektonicko-sadovnické řešení zelených ploch. Nejhorší zvolenou variantou je výsadba exotických (nepůvodních) dřevin s alergizujícími účinky.

Nejsilnější alergizující účinky z dřevin⁶⁾ mají patrně větrosnubné dřeviny, jako je bříza a líska. Poněkud nižší agresivitu má pyl a chmýří topolu, dále pyl akátu, černého bezu a vrby jívy. Alergické účinky byly zjištěny také v souvislosti s ježatými plody platanu⁷⁾. Některé dřeviny mohou rovněž dráždivě vonět (jasmin pastoryl, akát, ambrozie, černý bez). Naopak nízké alergizující účinky mají ze stromů zpravidla jeřáb, javor mléč a klen, dub zimní a letní, jilmy a z keřů kalina, svída, zimolez, jalovec, brslen, řešetlák a krušina.

Nebezpečná místa pro faunu v urbanizovaných územích

Obce a Města a jejich bezprostřední okolí jsou domovem určitých druhů fauny s širokými topickými nároky a schopností přežívání v městském prostředí. Některá zvířata oblast lidských sídel dokonce přitahuje, neboť jsou zde k dispozici zdroje potravy a úkrytu. V jistých případech jsou městské parky, zahrady a ruderalní plochy pro život některého druhu příznivější než okolní zemědělské plochy s intenzivním obhospodařováním včetně chemizace. V urbanizovaných oblastech však na faunu číhají také některá nebezpečí.

Častým problémem jsou větší průhledné prosklené plochy, které usmrcují a zraňují velké množství ptáků. Týká se to architektury některých kancelářských budov, ale také prosklených verand, skleníků, zastávek MHD apod. Ptáci nejsou schopni rozpoznat existenci bariéry (skla) a prudce narážejí, často s fatálním následkem. Zásadním řešením je pochopitelně osvětla architektů a stavitelů. Následným řešením může být ztmavení či jiné zneprůhlednění skleněné plochy. Někdy je užíváno vylepení siluet dravců na skleněné plochy, avšak dle pozorování ornitologů tyto samolepky nejsou příliš účinné.

Jiným osudným místem pro městskou faunu bývají výkopy nejruznějších stavenišť s kolmými hladkými stěnami (podniky jsou dle zákona č. 114/1992 Sb. povinny dbát o to, aby při jejich hospodářské činnosti nedocházelo ke zbytečnému usmrcování živočichů), do kterých mohou živočišné spadnout. Řešením je zneprůhlednění těchto míst, případně následná kontrola.

K usmrcování živočichů (např. žab a ježků) dochází často u ozdobných jezírek s kolmými stěnami (řešením je často prosté položení kusu dřeva/prkna do bazénku⁸⁾). Dalším nebezpečím pro některé živočichy je sečení travních porostů. V zahraničí jsou dostupné travní sekačky se speciálními ochrannými lištami, které omezují usmrcování živočichů při sekání trávy⁹⁾. Lištové sekačky obecně jsou k živé přírodě zpravidla šetrnější než

⁶⁾ Nezapomeňme, že alergie mohou být vyvolány řadou dalších vzduchem zprostředkovaných faktorů.

⁷⁾ Oříšky *Platanus hispanica* mají na bázi věnec tuhých chlupů, které se při dozrávání uvolňují a mohou způsobit alergické záněty očních spojivek.

⁸⁾ Probnějí k problematice praktické ochrany obojživelníků viz např.: Mikátová, B.; Vlašín, M. (2002): **Ochrana obojživelníků - Metodika ČSOP** Č.1. EkoCentrum Brno, Brno. ISBN 80-902203-9-8. Různým druhům nebezpečných míst (dešťové usazovací nádrže, nevhodně řešené světelné zdroje aj.) se publikace věnuje mj. na str. 73-76.

jiné druhy sekaček. Travní porost s možným výskytem koroptví, zajíců a jiné drobné zvěře je nutné sekat od středu k okrajům (zvěř tak může být postupně vytlačena ven). Zahradní chemie a domácí insekticidy mohou někdy usmrcovat ptactvo, ježky, obojživelníky, motýly apod., v závislosti na způsobu použití a druhu přípravku. Existují alternativní formy ochrany proti škůdcům zahradních plodin, tzv. biologická ochrana rostlin¹⁰⁾ anebo mechanické způsoby ochrany (ostrý štěrk proti slimákům, lepové pásy proti hmyzu atd.). Záleží ovšem také na vhodném založení zahrady, výběru druhů a odrůd tak, aby odpovídaly místním podmínkám (tyto bývají méně napadány škůdci zahradních plodin). V poslední době se v západní Evropě začíná prosazovat koncept „přírodní zahrady“ (něm. Naturgarten), zatímco v ČR se zahrady spíše „odpřírodňují“ (stávají se méně příznivými z hlediska biodiverzity).

1.2 Porovnání se stavem na úrovni České republiky

Stav zeleně v jednotlivých krajích České republiky se výrazným způsobem neliší, spíše než krajové odlišnosti se projevuje přístup jednotlivých obcí k tvorbě a údržbě jednotlivých druhů zeleně v lidských sídlech a blízkém okolí.

1.3 Očekávaný vývoj v horizontu příštích pěti let

Určité trendy při tvorbě a údržbě zeleně již byly zmíněny. Takže zdůrazněme některé z nich ještě jednou:

- podpora vysazování druhů dřevin potenciálně přirozené vegetace (tj. přibližně "domácího, regionálního původu") s ohledem na jejich biologické nároky a odolnost vůči stresům urbanizovaného prostředí
- potlačování výsadby a šíření potenciálně invazních druhů, jako např. akátu.
- potlačování výsadby a budování tzv. "sterilní zeleně"
- podpora budování a prosazování konceptu přírodních zahrad a parků

2. Požadavky relevantních právních předpisů, které se týkají obcí

2.1 Výčet zákonů a prováděcích předpisů a metodických pokynů, týkajících se dané složky

- Zákon č. **114/1992 Sb.**, o ochraně přírody a krajiny, v platném znění
- Vyhláška MŽP č. **395/1992 Sb.**, kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- Zákon č. **289/1995 Sb.**, o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon)
- Zákon č. **128/2000 Sb.**, o obcích v platném znění
- Zákon č. **183/2006 Sb.**, o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)
- Zákon č. **326/2004 Sb.**, o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů

2.2 Mandatorní požadavky právních předpisů na obce

Výkon státní správy v přenesené působnosti tak jak je stanoven v zákoně 114/1992 Sb., v § 76, např.:

- povolování kácení dřevin (**obecní úřady**)
- vydávání závazných stanovisek k zásahům do registrovaných krajinných prvků (§ 4 odst. 2) a registrace významné krajinné prvky (**pověřený obecní úřad**)
- vyhlásování památných stromů a jejich ochranných pásem, zajištění jejich ochrany, popřípadě rušení jejich ochrany (§ 46) (**pověřený obecní úřad**)

⁹⁾ Sekání trávy je pochopitelně nutné pro zachování trávníku i jako biotopu pro živočichy. Problém je ovšem ve velmi častém sekání trávy rychlou mechanizací. Tzv. „anglické“ trávníky jsou pro biotu velmi nepříznivé.

¹⁰⁾ Viz např.: Tichá, K. (2001): Biologická ochrana rostlin. Grada Publishing, Praha. ISBN 80-247-9*432, nebo Colditz, G. (1999): Škůdci na zahradě. Knižní klub/Balios, Praha. ISBN 80-7176-930-4, nebo Kleinz, N. (1999): Přírodní zahrada. Knižní klub/Balios, Praha, ISBN 80-7176-834-0 a další literatura na téma biologické ochrany a přírodních zahrad.

Vedení přehledu pozemků vhodných pro náhradní výsadbu ve svém územním obvodu (po předběžném projednání s jejich vlastníkem) **(obec)**

Vhodná péče o pozemky ve vlastnictví obce, na kterých se nachází zeleň, která zahrnuje ošetřování a udržování dřevin, omezování výskytu a šíření škodlivých organismů včetně plevelů a pod.

2.3 Fakultativní požadavky právních předpisů na obce

Obec může v samostatné působnosti obecně závaznou vyhláškou upravit oblast veřejné zeleně v intencích stanovených v § 10 písm. c) zákona o obcích. (viz příloha č. 1)

2.4 Požadavky právních předpisů na vyšší správní orgány, které se obcí dotýkají nebo mohou dotknout

Obce s rozšířenou působností (obecní úřady ORP) mohou vydat nařízení podle § 5 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb. k omezení nebo zákazu rušivé činnosti

3. Možné zdroje financování

Operační program Životní prostředí, prioritní osa 6 Dotace z OPŽP pro zlepšení stavu přírody a krajiny obsahuje mimo jiné i oblast podpory 6.5 Podpora regenerace urbanizované krajiny. Veškeré informace lze získat na www.opzp.cz/sekce/372/prioritni-osa-6/.
e-mail: dotazy@sfzp.cz, infolinka 800 260 500

4. Zdroje dalších informací

Publikace

- KOLAŘÍK, J. a kol. (2003) *Péče o dřeviny rostoucí mimo les*. Vlašim: I. ČSOP/Podblanické ekocentrum, ISBN 80-86327-36-1.
- NEUHÁUSLOVÁ, Z. a kol. (2001) *Mapa potencionální přirozené vegetace České republiky*. Praha: Academia, ISBN 80-200-0687-7.
- OPPLOVÁ, M. (1996) *Životní prostředí měst a regionů*. Praha: Vysoká škola ekonomická, ISBN 80-7079-043-1.
- VLČKOVÁ, J. (ED.) (2007) *Průvodce ochranou životního prostředí pro veřejnou správu*. Praha: IREAS, ISBN 978-80-86684-49-9

Instituce

- Státní fond životního prostředí (www.sfzp.cz)
- Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR) (www.ochranaprirody.cz/)

Webové stránky

- www.enviweb.cz
- www.senas.cz
- <http://drusop.nature.cz/>
- www.nature.cz/natura2000-design3/hp.php
- <http://mmrapp.kapos.cz/>

Stanovisko odboru dozoru a kontroly veřejné správy Ministerstva vnitra č. 14/2006 **Povinnosti k ochraně veřejné zeleně v obecně závazné vyhlášce obce**

- Právní předpis: zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, Ustanovení: § 10, § 35
- Související práv. předpisy: zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů
- Klíčová slova: **veřejná zeleň, veřejné prostranství, kácení dřevin, pokos, přestupky**
- Datum zpracování: 15. listopadu 2006
- Zpracovali: Mgr. Lenka Štanderová, v. r., Mgr. Vítězslav Šemora, v. r., projednáno s odborem legislativy a koordinace předpisů, Schválili: JUDr. Miroslav Brůna, v.r. vedoucí oddělení legislativně-právního, Ing. Marie Kostruhová, v. r., ředitelka odboru

Dotaz: **Může obec upravovat v obecně závazné vyhlášce povinnosti v oblasti veřejné zeleně?**

Stanovisko:

Mezi oblastí, do nichž obec může zasahovat ukládáním povinností obecně závaznou vyhláškou v samostatné působnosti, patří ochrana životního prostředí, zeleně v zástavbě a ostatní veřejné zeleně. Zmocnění, na jehož základě může obec přistoupit k vydání takové obecně závazné vyhlášky, je zakotveno v § 10 písmo c) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obcích“).

Veřejnou zeleň je s ohledem na znění § 34 zákona o obcích („*Veřejným prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržišť, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.*“) třeba chápat jako veřejné prostranství. Není-li splněna podmínka přístupnosti zeleně každému bez omezení, nelze takový prostor zahrnout mezi veřejnou zeleň, jak již judikoval Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/05 ze dne 19. září 2006. Jednalo se o školní zahrady, zahrady mateřských škol a jeslí, zeleň ve sportovních areálech a kolem kulturních a zdravotnických zařízení. Dalšími prostory, které nelze zahrnout pod pojem veřejná zeleň, jsou např. les, rekreační les, lesopark a silniční ochranné pásmo, neboť se jedná o termíny užívané v rámci výkonu státní správy lesního hospodářství, resp. silniční správy, kdy se uplatňuje postup podle zvláštních zákonů.

Při ukládání povinností v obecně závazné vyhlášce se obec musí pohybovat v mezích své samostatné působnosti a nezasahovat do výkonu státní správy, která je upravena zvláštními zákony. Základní povinnosti fyzických a právnických osob týkající se ochrany rostlin jsou vlastníkovi pozemku nebo jiné osobě, která pozemek užívá z jiného právního důvodu, uloženy ust. § 3 odst. 1 písmo a) a b) zákona o rostlinolékařské péči. Tyto osoby jsou ze zákona povinny zjišťovat a omezovat výskyt a šíření škodlivých organismů včetně plevelů tak, aby nevznikla škoda jiným osobám nebo nedošlo k poškození životního prostředí anebo k ohrožení zdraví lidí nebo zvířat, a dále jsou povinni používat k ošetřování rostlin, ... proti škodlivým organismům pouze přípravky, další prostředky a mechanizační prostředky povolené k používání podle zákona o rostlinolékařské péči. V případě výskytu a šíření plevelů, které se šíří z neobdělávané zemědělské půdy a neudržované nezemědělské půdy posoudí příslušné obecní úřady obcí s rozšířenou působností tento přestupek a mohou jej v souladu se zákonem postihnout. Ve vyhláškách často vyskytující se určení počtu pokosů či určení mechanismů, jimiž má být prováděna minimální údržba zeleně, tak zasahuje do oblasti upravené zákonem.

Rovněž nelze ve vyhlášce podrobněji či nově upravovat povinnosti související s ořezem či kácením dřevin, neboť i tato skutečnost je předmětem úpravy zákona o ochraně přírody a krajiny. Dřeviny rostoucí mimo les jsou ust. § 7 odst. 1 uvedeného zákona chráněny před poškozováním a ničením, přičemž péče o dřeviny, zejména jejich ošetřování a udržování, je povinností vlastníků. Zákon vymezuje případy, při nichž je nezbytné získat před zásahem do dřeviny povolení orgánu ochrany přírody. V tomto povolení, které má povahu rozhodnutí, může být žadateli uloženo zajistit přiměřenou náhradní výsadbu jako kompenzaci za způsobenou ekologickou újmu, k níž dojde pokácením dané dřeviny.

Častým pochybením obcí v obecně závazných vyhláškách o veřejné zeleni je zakazování výkonu činností, které jsou již v současnosti zakázané ve zvláštních právních předpisech. Zákon č.200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o přestupcích“), jakož i zákon o ochraně přírody a krajiny postihují v dostatečné míře poškozování nejen veřejné zeleně (viz výše), škodu způsobenou na cizím majetku např. krádeží či poškozením věci z cizího majetku, ale i poškození či pokácení dřeviny bez povolení a neprovedení uložené náhradní výsadby dřevin. Jako příklad jednání, která bývají ve vyhláškách zakázána a přitom jsou

postížitelná podle jiných předpisů, lze uvést zákaz poškozování stromů a keřů, zákaz trhání květin, zákaz vstupu na záhony, zákaz lámání větví, zákaz vjíždění vozidel do ploch veřejné zeleně, zákaz vyvěšování plakátů či reklam na dřeviny.

Chce-li obec zakázat ve veřejné zeleni, resp. na veřejném prostranství určité činnosti způsobilé narušit veřejný pořádek v obci, musí se řídit podmínkami uvedenými v ust. § 10 písmo a) zákona o obcích, tzn. nejprve musí posoudit, zda daná činnost již není upravena jiným zákonem (případně jaký účel taková zákonná úprava sleduje), následně ji musí přesně vymezit a stanovit, na kterých veřejných prostranstvích je zakázána.

Poznámka: Stanovisko popisuje právní stav ke dni zpracování - stanovisko není právně závazné, neboť k závazným výkladům je oprávněn pouze příslušný soud.

Energetické úspory, využití obnovitelných zdrojů energie, energetické audity a projekty

Ing. Lucie Stuchlíková

1. Věcný popis problematiky

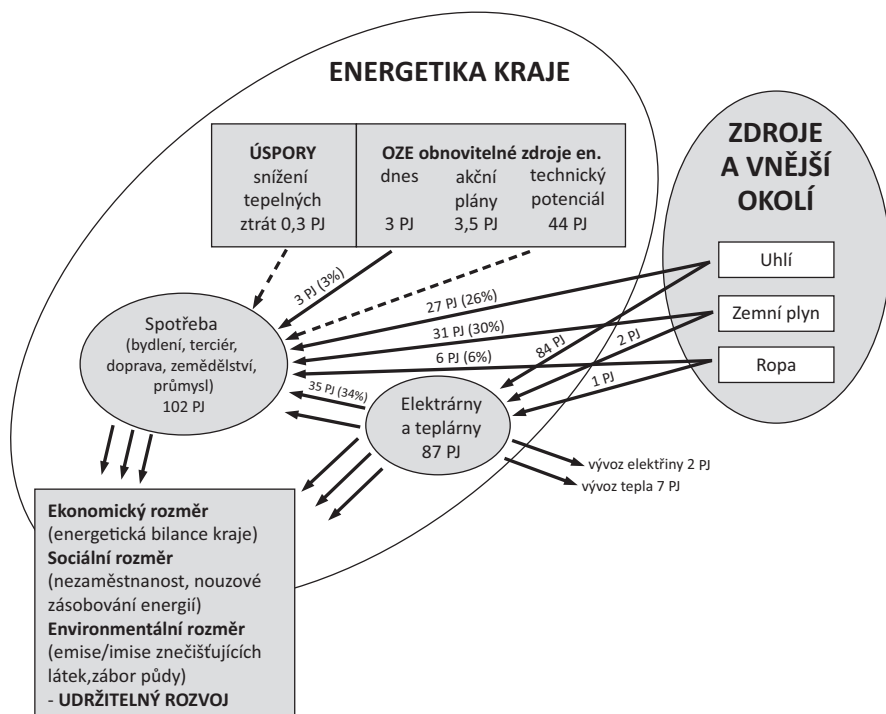
Středočeský kraj je svou rozlohou i počtem obyvatel jedním z největších krajů v ČR (na 1., resp. 4. místě). Tomuto prvenství však spíše neodpovídá úroveň a rovnoměrnost rozvoje ve všech oblastech, což je evidentně způsobeno specifičností polohy kraje, v jehož středu leží hlavní město a významným způsobem narušuje celistvost kraje, a současně deformuje sociální i ekonomické vztahy. Oproti tomu vytváří významnou část pracovních míst pro obyvatele kraje.

Pokud jde o energetickou efektivnost, mají podniky i obyvatelé kraje stejné výchozí podmínky jako obyvatelé jiných krajů. Do určité míry mohou pociťovat omezení v nízkém stupni plynofikace kraje, což je omezující prvek zejména pro rozvoj malého a středního podnikání.

Územní energetická koncepce

Základním dokumentem ve vztahu k energetice je Územní energetická koncepce Středočeského kraje, zpracována ve dvou etapách v letech 2002 – 2004 a schválena v roce 2005. Následující údaje jsou přímo převzaty z tohoto dokumentu.

Obrázek 1 Předpoklad energetických toků na území kraje (převzato z ÚEK)

Na základě analýzy problémů definovaných v ÚEK i „toku energie v kraji“ (viz předchozí obrázek) byly definovány dále zmíněné programy zaměřené na realizaci záměrů koncepce. Jedná se o:

- A. Program výchovy a vzdělávání.
- B. Program snížení měrné spotřeby energie.
- C. Program decentralizované výroby elektřiny.
- D. Program pro využití obnovitelných zdrojů energie.
- E. Program zvyšování bezpečnosti zásobování energií.

Přehled klíčových směrů v energetice ve Středočeském kraji:

- úspory energie všeho druhu,
- realizace závěrů energetických auditů,
- využití obnovitelných zdrojů energie, včetně využití odpadů jako významného zdroje,
- řešení energetické soběstačnosti kraje v případě krizových situací,
- snížení závislosti kraje na dovozu energií,
- snížení energetické náročnosti,
- zvýšení podílu obnovitelných zdrojů energie na celkové spotřebě energií,
- zvýšení bezpečnosti zásobování energiemi v kraji.

Akční plán a energetický management

Dále je zpracován akční plán, který obsahuje jednotlivé programy pro naplnění cílů Územní energetické koncepce.

Jedná se o programy:

- vzdělávání a informovanost,
- energetické využívání biomasy,
- využívání termosolárních systémů s akumulací tepla,
- využívání energie slunce – výroba elektřiny (fotovoltaika),
- využívání geotermální energie (tepelná čerpadla),
- využívání energie malé vody (malé vodní elektrárny),
- snižování měrné spotřeby pro vytápění budov (snižování tepelných ztrát při obnově bytového fondu),
- výstavba pasivních domů (dosažení nízkých tepelných ztrát u nových budov),
- společná výroba tepla a elektřiny (kogenerace, teplárenství),
- využití odpadů pro výrobu energie klasickým spalováním, plazmovým zplyňováním a využíváním bioplynu.

Program rozvoje kraje

Program rozvoje kraje se předmětu energetiky, úspor energie a zásobování kraje energií zabývá v části popisu energetické infrastruktury na území kraje a následně v popisu strategického cíle B.2 – rozvoj energetiky.

Celkem 4 strategické směry v oblasti rozvoje energetiky však rozvíjejí zejména (pouze) modernizaci, posílení a využití zdrojů energie. Úspory energie, resp. energetická efektivnost není jako strategický cíl uvedena vůbec. Pozitivní je podpora využití teplárenských kapacit a dostupnosti centrálního tepla, ale bez konkrétních opatření jde spíše o přání než strategický cíl.

V oblasti rozvoje bydlení také není ani vedlejším cílem energetická efektivnost, jakkoli je to z dlouhodobého hlediska a ve vztahu k uvedeným strategickým směrům v podstatě nezbytný parametr.

Jedním ze strategických směrů v rámci strategického cíle B.6 Správa a rozvoj infrastruktury na území kraje má velmi pozitivní charakter, neboť „sledování a snižování energetických ztrát budov ve veřejné správě“ je nejen žádoucí, ale měla by být jednou z priorit při rozhodování o investicích a dalším rozvoji.

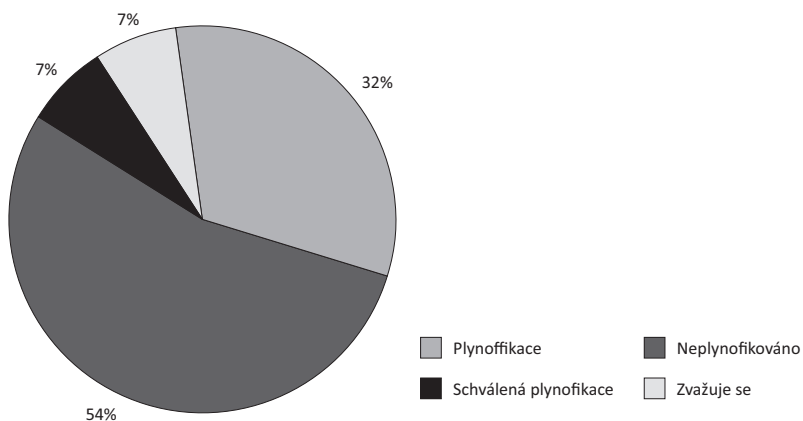
V rámci opatření Rozvoj energetických sítí a využívání energetických zdrojů a opatření využívání alternativních zdrojů energie jsou jmenovány cíle, které odpovídají závěrům Územní energetické koncepce, ale aktivity naplňující tato opatření nejsou přesně specifikovány a v praxi nejsou aktivně propagovány (například opatření „výstavba pasivních a nízkoenergetických domů“, „vytvoření funkčního systému na podporu využívání obnovitelných zdrojů energie“ apod.

1.1 Stav a vývoj příslušné složky na úrovni kraje za posledních pět let

Středočeský kraj je v současnosti regionem s nejvyšší spotřebou elektrické energie, a předstihl tak Moravskoslezský kraj (zdroj: Energetický regulační úřad). Tento vývoj je zřejmě důsledkem dalšího průmyslového rozvoje Středočeského kraje a velkou roli hraje provoz spuštění TPCA v Kolíně.

Zásobování energií není ve středních Čechách ideální s ohledem na vysoký stupeň amortizace elektroenergetických zařízení a k nejnižšímu stupni plynofikace ze všech krajů v ČR (viz následující graf).

Obrázek 2 Celkový poměr plynofikovaných obcí ve Středočeském kraji (převzato z ÚEK)

Pro zajímavost je uveden přehled velkých vodních elektráren na území kraje. Zajímavost spočívá ve skutečnosti, že většina energie vyrobené z vodní energie v ČR je produkována právě na území středních Čech.

Tabulka 1 Instalovaný výkon a výroba elektřiny v elektrárnách ČEZ na území kraje (převzato z ÚEK)

vodní elektrárna	Výkon	roční výroba elektřiny
	MW P _{inst}	MWh
Orlík	364,00	338 852
Kamýk	40,00	62 238
Slapy	144,00	279 323
Štěchovice 1	22,50	87 451
Štěchovice 2	42,00	24 857
Vrané	13,88	53 730
celkem	626,38	846 451

Dle odhadu STE, a.s. bude do roku 2010 nárůst odběru elektřiny cca o 200 MW, a to v celkem 43 lokalitách. Předpokladem je též výstavba 19 nových rozvodů 110 kV/22 kV. Do sítě STE dodává elektřinu celkem 47 malých zdrojů, zejména malých vodních elektráren, ale i bioplynových stanic (například Trhový Štěpánov, Krásná Hora).

V oblasti centralizovaného zásobování teplem na území kraje působí cca 32 licencovaných společností. Z nich největší záměry má společnost ECK Generating, s.r.o. (ECKG).

Na podporu oprav bytových domů postavených panelovou technologií bylo v rámci programu PANEL (úroková dotace) v letech 2001-2006 investováno cca 2900 mil. Kč. Investice se týkala celkem 1613 projektů, v rámci kterých bylo rekonstruováno 74792 bytů (zdroj: Výroční zpráva SFRB za rok 2006). Každoroční statistika však zahrnuje všechna opatření podporovaná v rámci programu a bohužel nevyplývá nic o tom, jaký je potenciál úspor energie dosažitelný realizací energeticky úsporných opatření.

Následující tabulka uvádí souhrnný přehled projektů, které uspěly v žádostech v rámci prioritní osy 2 - Zlepšování kvality ovzduší a omezování emisí a osy 3 - Udržitelné využívání zdrojů energie OPŽP (zdroj: Seznam akceptovaných žádostí o podporu v rámci OPŽP schválených Řídicím orgánem k poskytnutí podpory – 1. a 3. výzva¹⁾). Opět nebyly k dispozici údaje o dosažitelném potenciálu energetických úspor a údaje nejsou klíčové podle krajů, pouze za celou ČR.

Tabulka 2 Projekty podpořené v OPŽP

výzva	opatření (program)	počet projektů	celkové náklady (mil. Kč)	požad. dotace ze SR (mil. Kč)	požad. dotace z FS/ERDF (mil. Kč)	požad. podpora ze SFŽP (mil. Kč)
1.	2.1.2	8	69,2	2,6	44,6	-
1.	3.1.1	16	76,0	51,5	-	3,6
1.	3.2.1	131	2 508,5	1 606,5	-	94,9
1.	3.2.2	2	37,4	11,5	-	0,7
2.	3.2.1	434	6 040,9	-	3 877,0	228,1

Poznámka: Program 2.1.2 Snížení příspěvku k imisní zátěži obyvatel omezením emisí z energetických systémů včetně CZT, 3.1.1 Výstavba a rekonstrukce zdrojů tepla, 3.2.1 Realizace úspor energie, 3.2.2 Využívání odpadního tepla.

1.2. Očekávaný vývoj v horizontu příštích pěti let

Pro období 2009 – 2014 bude lokálně a regionálně klíčové čerpání prostředků ze strukturálních fondů. Jak název fondů napovídá, prostředky by měly být přednostně vynaloženy na investice do infrastruktury a do opatření, která posílí budoucí rozvoj a nenavýší potřebu mandatorních výdajů.

Z hlediska globálního i evropského vývoje bude v tomto období zcela jednoznačně klíčový rozvoj a podpora energetické efektivity a snižování závislosti na energetických zdrojích. Regionálně je tato skutečnost velmi důležitá, neboť města a obce jsou těmi na jejichž bedra dopadne jakákoli rychlá změna okrajových podmínek nejvyšší měrou. Takovou změnou je například každoroční nárůst cen zemního plynu, přičemž schéma této změny je již deset let v podstatě stejná – malé snížení cen po topné sezóně je následováno vyšším zvýšením před nebo v průběhu topné sezóny (pro sezónu 2008-2009 až 10%).

V případě Středočeského kraje je k dispozici **Akční plán**, který rozpracovává cíle ÚEK do jednotlivých programů, které jsou pak plněny řešením konkrétních projektů po období 5 let. Ve výše zmíněném smyslu jako první je definován program Vzdělávání a informovanost, což je zastřešující program pro celý akční plán, který je přímo definován jako program Krajského úřadu, který by měl zajistit pořádání seminářů, školení, informace v novinách atd.

¹⁾ <http://www.opzp.cz/sekce/181/prijate-a-schvalene-zadosti/>

Dalšími programy jsou:

- Tepelná ochrana budov – 1000 projektů v domech soukromých vlastníků.
- Pasivní, nízkoenergetické domy - Výstavba alespoň 26 pasivních a 50 nízkoenergetických domů, zlepšení informovanosti.
- Teplo sluncem - 8000 m² solárních kolektorů = 8 MW instalovaného výkonu = 9000 MWh/rok.
- Teplo biomasou - 1000 malých kotlů do domácností = 10 MW instalovaného výkonu = 25000 MWh/rok.
- Bioplynové stanice - 10 stanic.
- Kogenerace - Instalace 100 kogeneračních jednotek s celkovým instalovaným elektrickým výkonem cca 20 MW_e s minimální účinností 70 %.
- Rekuperace - nejméně 10 projektů.

Tabulka 3 Přehled opatření Akčního plánu (převzato z ÚEK – Akční plán)

Opatření	Termín
Dát konkrétní odpovědnost jednomu pracovníkovi odboru regionálního rozvoje na realizaci úkolů vyplývajících z Akčního plánu.	červen 2004
Vytvořit Krajskou energetickou agenturu dle Kodexu ČEA.	do konce roku 2004
Zapojit všechna poradenská střediska o OZE a úsporách energií v kraji na informování o Akčním plánu.	do konce roku 2004
Vytvořit multifunkční oddíl pro podporu úspor energie (ÚE) a OZE na krajském portálu.	září 2004
Zajistit pravidelnou aktualizaci internetového portálu.	průběžně
Informovat Zastupitelstvo a Radu kraje o možnostech úspor energie a využití OZE.	Nejméně jedenkrát ročně
Organizovat semináře pro podporu ÚE a OZE ve spolupráci s dodavateli energetických zařízení pro úspory energie a technologií využívajících OZE.	1krát měsíčně
Realizovat alespoň 50 % opatření navržených energetickými audity v budovách ve vlastnictví Středočeského kraje.	do roku 2008
Vytvořit dotační tituly na podporu ÚE a OZE v rámci Fondu životního prostředí Středočeského kraje.	říjen 2004
Zajistit 10 % tepelné energie a 5 % elektrické energie z OZE v budovách ve vlastnictví Středočeského kraje	do roku 2010
Vydávat informační materiály pro podporu ÚE a OZE (možno delegovat na KEA) – pro školy, občany, podnikatele, úředníky ostatních institucí atd..	průběžně
Zajistit vzdělávání pedagogů a úředníků o možnostech ÚE a OZE.	průběžně
Při rekonstrukcích na budovách ve vlastnictví kraje zohlednit možnosti ÚE a OZE.	průběžně
Šířit informace o ÚE a OZE v médiích, poskytovat informace o demonstračních projektech, o realizaci konkrétních opatření.	průběžně
Zpracovávat situační zprávy, které zhodnotí dosažené výsledky Akčního plánu, předložit je krajskému zastupitelstvu, radě, prezentace veřejnosti.	V polovině a na konci AP (2006/2007, 2010)
Metodicky podporovat projekty pro SROP, OP Infrastruktura, Kohezní fond apod., pokud jsou v souladu s ÚEK.	průběžně

Tabulka 4 Programy definované pro naplnění cílů Územní energetické koncepce Středočeského kraje

č.	PROGRAM / CHARAKTERISTIKA
1	Energetické využívání biomasy. Energetické využívání biomasy rozvíjí malé a střední podnikání v oblasti výroby a dodávky biopaliv. V zemědělství vytváří prostor pro produkci nepotravinářské výroby energetické a technické biomasy. Program je příznivě hodnocen podle kritéria využívání potenciálu zemědělské a lesní půdy. Stávající stav využívání na území SČK činí 800 [TJ/rok]; reálný cíl pro rok 2020 je 12 000 [TJ/rok] a 350 [GWh/rok].
2	Energetické využívání bioplynu. Jde o využívání bioplynu z obnovitelných zdrojů typu kejda, hnůj, biomasa, biologicky rozložitelný komunální odpad (BRKO) a biologicky rozložitelný průmyslový odpad (BRPO). Stávající stav využívání na území SČK činí 7,2 [TJ/rok] a 6,1 [GWh/rok]; reálný cíl pro rok 2020 je 1 200 [TJ/rok] a 60 [GWh/rok].

č.	PROGRAM / CHARAKTERISTIKA
3	Využívání termosolárních systémů s akumulací tepla. Instalace solárních kolektorů na střechy rodinných domů a budov pro přípravu teplé užitkové vody a přitápění rozvíjí malé a střední podnikání a snižuje provozní náklady na bydlení a užívání budov. Termosolární systémy nespoří pouze energii, nýbrž také prodlužují životnost pláště budovy, neboť budova je temperována sluneční energií i když není užívána, tj. v době nepřítomnosti osob. Program bude garantován podporou SFŽP v rámci kampaně „solarifikace obcí“ (finanční podpora státu ve prospěch investora). Stávající stav využívání na území SČK činí 7 [TJ/rok]; reálný cíl pro rok 2020 je 700 [TJ/rok].
4	Využívání energie slunce – výroba elektřiny (fotovoltaika). Výroba elektřiny ve fotovoltaických slunečních elektrárnách je environmentálně šetrná a umožňuje užití elektřiny nezávisle na elektrizační soustavě. Solární energii nelze využít jako samostatný zdroj, vždy je nutný zdroj doplňkový. Stávající stav využívání na území SČK činí 0,027 [GWh/rok]; reálný cíl pro rok 2020 je 5 [GWh/rok].
5	Využívání geotermální energie (tepelná čerpadla). Tepelná čerpadla využívají obnovitelný zdroj energie a přispívají ke snížení energetické náročnosti. Počáteční investiční náklady jsou značně vysoké. Stávající stav využívání na území SČK činí 43 [TJ/rok]; reálný cíl pro rok 2020 je 700 [TJ/rok].
6	Využívání energie malé vody (malé vodní elektrárny do 10 MW). Výroba elektřiny v malých vodních elektrárnách je environmentálně šetrná a umožňuje užití elektřiny nezávisle na elektrizační soustavě. Program je hodnocen negativně podle kritéria vlivu na estetickou hodnotu životního prostředí. Stávající stav využívání na území SČK činí 140 [GWh/rok]; reálný cíl pro rok 2020 je 210 [GWh/rok].
7	Využívání energie větru (větrné elektrárny). Výroba elektřiny ve větrných elektrárnách je podmíněně environmentálně šetrná a umožňuje užití elektřiny nezávisle na elektrizační soustavě. Program je hodnocen negativně podle kritéria vlivu na estetickou hodnotu životního prostředí. Stávající stav využívání na území SČK činí 0,05 [GWh/rok]; reálný cíl pro rok 2020 je 15 [GWh/rok].
8	Snížení měrné spotřeby pro vytápění budov (snížení tepelných ztrát při obnově bytového fondu). Sanace stávajících rodinných domů a budov včetně zateplování rozvíjí malé a střední podnikání a snižuje provozní náklady na bydlení a užívání budov. Tepelné izolace a termosolární systémy nespoří pouze energii, nýbrž také prodlužují životnost pláště budovy. Program zvyšuje nároky na ostatní surovinové zdroje (technologie zateplování, izolační materiály aj.).
9	Výstavba pasivních domů (dosažení nízkých tepelných ztrát u nových budov). Pasivní dům je takový, který v podstatě nevyžaduje dodávky energie (zejména tepla) z vnějších zdrojů. Výstavba pasivních rodinných domů a budov rozvíjí malé a střední podnikání a snižuje provozní náklady na bydlení a užívání budov. Program zvyšuje nároky na ostatní surovinové zdroje (technologie zateplování, izolační materiály aj.).
10	Společná výroba tepla a elektřiny (kogenerace, teplárenství). Instalace společné výroby tepla a elektřiny rozvíjí malé a střední podnikání a snižuje provozní náklady na užívání budov (OZE).
11	Rekuperace tepla (recyklace tepla z odpadního vzduchu a vody). Instalace rekuperačních technologií a využití odpadního tepla rozvíjí malé a střední podnikání a snižuje provozní náklady na užívání budov.

Vyhodnocení plnění Akčního plánu není k dispozici, ani z jiných indicií (zprávy tisku, informace Krajského úřadu) nevyplývá, že by byl systematicky naplňován.

2. Požadavky relevantních právních předpisů, které se týkají obcí

2.1. Výčet zákonů a prováděcích předpisů a metodických pokynů

V souvislosti se vstupem České republiky do EU došlo a stále dochází k harmonizaci technických norem a legislativy²⁾ na národní úrovni. Energetická strategie, definující udržitelný a konkurenceschopný rozvoj jednotlivých států v rámci Evropské unie, je definována dokumentem „Zelená kniha“, který je volně k dispozici např. na www.strukturalni-fondy.cz/jpd2/zelena-kniha-legislativy-eu. Ve strategickém dokumentu se více než v minulosti zdůrazňuje vliv budov.

²⁾ Všechny v textu uvedené legislativní předpisy jsou myšleny ve znění pozdějších předpisů. Snadné vyhledávání zákonů a vyhlášek a zejména jejich změn je možné na <http://portal.gov.cz/> a případně ve formátu pdf na <http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>.

Legislativní předpisy

Energetickou náročností budov, které v evropském měřítku při svém provozu spotřebovávají přibližně 40 % z celkového množství konečné energie (v cca 30 %), se zabývá **zákon č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií** (současné úplné znění je dáno zákonem č. 61/2008 Sb.). V § 6a jsou stanoveny mimo jiné požadavky na zpracování průkazu energetické náročnosti budov dle **vyhlášky č. 148/2007 Sb., o energetické náročnosti budov**. V § 9 zákona je definována povinnost zpracování energetického auditu, jehož obsah stanoví prováděcí **vyhláška č. 213/2001 Sb., kterou se vydávají podrobnosti náležitostí energetického auditu**. Zákon vymezuje také základní požadavky na energetické koncepce, Státní program na podporu úspor energie a využití obnovitelných zdrojů energie, účinnost užití energie a již zmíněnou energetickou náročnost budov.

Změnu požadavků na energetickou náročnost budov (a tím i změnu způsobu hodnocení budov) provázejí také nové prováděcí vyhlášky. **Vyhláška č. 193/2007 Sb., kterou se stanoví podrobnosti účinnosti užití energie při rozvodu tepelné energie a chladu**, byla vydána ke splnění požadavku § 6 odst. 9 zákona o hospodaření energií. Ke splnění požadavků § 6a odst. 9, 10 a 11 stejného zákona byla vydána **vyhláška č. 194/2007 Sb., kterou se stanoví pravidla pro vytápění a dodávku teplé vody, měrné spotřeby tepelné energie pro přípravu teplé vody a požadavky na vnitřní vybavení vnitřních tepelných zařízení budov přístroji regulujícími dodávku tepelné energie konečným spotřebitelům**.

Dalším požadavkem zákona 406/2000 Sb., který vyplývá z implementované Směrnice 2002/91/ES, je kontrola účinnosti kotlů a klimatizačních zařízení. **Vyhláška č. 276/2007 Sb., o kontrole účinnosti kotlů**, byla vydána k provedení požadavků § 6 odst. 2 až 5. Definuje četnost pravidelných kontrol v § 4 odst. 2, jednorázové kontroly jsou pak následně definovány v § 5. **Vyhláška č. 277/2007 Sb., o kontrole klimatizačních systémů**, byla vydána k provedení požadavků § 6 odst. 7 a 8. Definuje četnost pravidelných kontrol v § 2.

Důležitou skupinou předpisů jsou ty, jež mají zajistit požadovanou kvalitu vnitřního prostředí budov, která rovněž souvisí s jejich energetickou náročností, tzn. hygienické předpisy. Obecné požadavky vycházejí opět ze stavebního zákona, základní hygienická minima ze zdravotního zákona a požadavky pro pracoviště ze zákoníku práce. Konkrétní požadavky na hygienická minima (např. pro mikroklimatické podmínky, chemické látky, pro větrání budov, apod.) pak vycházejí z prováděcích vyhlášek k těmto zákonům, avšak ne ve všech předpisech jsou uvedeny všechny limity. Právně závazné požadavky na parametry vnitřního prostředí tak v ČR chybí, lze vycházet pouze z doporučení norem **ČSN 73 4301** (Obytné budovy) a **ČSN 73 0540-2** (Tepelná ochrana budov - Část 2: Požadavky). Co se týká větrání budov, tak zatímco pro obytné budovy nejsou v současné době v ČR stanoveny závazné hodnoty pro větrání obytných místností, hygienické požadavky na pracovní prostředí stanovuje nařízení vlády č. **361/2007 Sb.**, kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci, a větrání školních budov by mělo splňovat požadavky vyhlášky č. **410/2005 Sb.**, hygienické požadavky na prostory pro výchovu a vzdělávání dětí.

Pro úplnost je nutné ještě zmínit související zákon č. **458/2000 Sb.** (současné úplné znění je dáno zákonem č. **91/2005 Sb.**), o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), zákon č. **180/2005 Sb.**, o podpoře využívání obnovitelných zdrojů, a vyhlášku č. **150/2001 Sb.**, kterou se stanoví minimální účinnost užití energie při výrobě elektřiny a tepelné energie. Mezi důležité směrnice, postupně přejímané do českých předpisů, se řadí Směrnice Evropského společenství č. **2002/91/ES** o energetické náročnosti budov, směrnice č. **2001/77/ES** o podpoře elektřiny vyrobené z obnovitelných zdrojů energie na vnitřním trhu s elektřinou a směrnice Evropského parlamentu a Rady č. **2006/32/ES** o energetické účinnosti u konečného uživatele a o energetických službách a o zrušení směrnice Rady č. **93/76/EHS**.

Technické normy

České technické normy a evropské přejaté normy nejsou v České republice od roku 1995 obecně závazné³⁾, závaznými se však mohou stát na základě ustanovení právního předpisu.

³⁾ Obecnou závazností se rozumí povinnost dodržovat ČSN obecně, bez jakéhokoliv omezení, tj. všemi právníky nebo fyzickými osobami.

Jedním z takovýchto předpisů je již zmíněný zákon č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií, či **zákon č. 183/2006 Sb. (§ 156), o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), resp. jeho prováděcí vyhláška č. 137/1998 Sb., o obecných technických požadavcích na výstavbu**. Právníké osoby, fyzické osoby a příslušné orgány veřejné správy jsou podle § 169 odst. 1 stavebního zákona povinny při územně plánovací a projektové činnosti, při povolování, provádění, užívání a odstraňování staveb respektovat záměry územního plánování a obecné požadavky na výstavbu dle § 2 odst. 2 písm. e) stanovené prováděcími právními předpisy. Z prováděcí vyhlášky pak dále přímo vyplývá, že „...budovy musí být navrženy tak, aby spotřeba energie na jejich vytápění, větrání, popřípadě klimatizaci byla co nejnižší...“ Podle § 15 této vyhlášky musí být stavba navržena a provedena tak, aby byla při respektování hospodárnosti vhodná pro zamýšlené využití a aby současně splnila základní požadavky, kterými jsou (mimo jiné) podle odst. 1 písm. f) úspora energie a ochrana tepla. Stavba musí splňovat tyto požadavky při běžné údržbě a působení běžně předvídatelných vlivů po dobu předpokládané existence. Konkrétní požadavky na budovy, které přímo souvisí s „úsporami energie a ochranou tepla“, uvádí vyhláška v § 28:

Požadavky na stavební konstrukce jsou uvedeny v normě **ČSN 73 0540-2 (Tepelná ochrana budov - Část 2: Požadavky)**. Následující přehled shrnuje i nejdůležitější normy z oblasti hodnocení energetické náročnosti budov, které jsou založeny na harmonizovaných⁴⁾ českých technických normách.

Výpočet potřeby energie na vytápění je prováděn na základě **ČSN EN ISO 13790**, kterou lze využít mimo jiné i pro porovnání energetického chování odlišných variant řešení navrhované budovy či pro posouzení efektu možných energetických úsporných opatření na existující budově, pro obytné budovy platí **ČSN EN 832**.

Pro stanovení tepelného výkonu soustavy v budovách jsou využívány **ČSN EN 12831**, dále pak **ČSN EN 12170** pro tepelné soustavy (otopné soustavy) vyžadující kvalifikovanou obsluhu a norma **ČSN EN 12 171** pro soustavy nevyžadující odbornou obsluhu. Normy nestanovují sice požadavky, ale určují minimální rozsah informací, co má obsahovat návod pro provoz, údržbu, obsluhu a užívání nových nebo modernizovaných tepelných soustav a jejich zařízení tak, aby byla zajištěna bezpečnost zařízení, hospodárná spotřeba energie a požadovaná kvalita (pohoda) prostředí. Rovněž jsou podkladem pro zpracování energetických auditů podle zákona o hospodaření energií a pro užití směrnice o energetické náročnosti budov.

Ohřev teplé vody je v současnosti hodnocen **ČSN 06 0320** a v souladu s národními normami došlo k zavedení Evropské normy **ČSN EN 15316**.

Jedním z nových požadavků je energetická náročnost umělého osvětlení. Požadovaná osvětlenost s nízkou spotřebou energie na sdružené a umělé osvětlení se stanovuje v souladu s technickými normami **ČSN EN 12464-1** a **ČSN 73 4301** (Obytné budovy) a hygienickými požadavky.

2.2. Mandatorní požadavky právních předpisů na obce

Prokazování splnění požadavků na tepelnou ochranu budov a nízkou energetickou náročnost

Písemný dokument k prokázání splnění požadavků na tepelnou ochranu budov zpracovaný podle ČSN 73 0540-2 a v souladu se zákony č. 406/2000 Sb., č. 183/2006 Sb. a jeho prováděcí vyhláškou č. 137/1998 Sb., dokládány při stavebním řízení, je určen k prokázání splnění hodnot porovnávacích ukazatelů tepelně technických vlastností budovy a jejích konstrukcí, podmiňujících plnění požadavků na tepelnou ochranu budov a nízkou energetickou náročnost. Součástí prokázání splnění požadovaných hodnot tepelné ochrany budovy dle ČSN 73 0540-2:2007 je nejnižší vnitřní povrchová teplota konstrukce, součinitel prostupu tepla, pokles dotykové teploty podlahy, zkonzenzované množství vodní páry uvnitř konstrukce, průvzdušnost obálky budovy, intenzita výměny vzduchu v místnosti, tepelná stabilita místnosti v zimním období, tepelná stabilita místnosti v letním období a prostup tepla obálkou budovy.

⁴⁾ Více podrobností o harmonizaci norem a jejich závaznosti lze nalézt na <http://www.cni.cz/> v odkazu „Závaznost ČSN“.

Požadovaný součinitel prostupu tepla U [$W/(m^2K)$] pro vybrané obvodové konstrukce dle ČSN 73 0540-2:2007 uvádí následující tabulka.

Tabulka 5 Požadovaná a doporučená hodnota součinitele prostupu tepla dle ČSN 73 0540-2:2007

stavební konstrukce	hodnota požadovaná	hodnota doporučená
plochá střecha, šikmá střecha < 45°, strop s podlahou nad venkovním prostorem	0,24	0,16
strop pod nevytápěnou půdou (střecha bez tepelné izolace)	0,30	0,20
vnější stěna, šikmá střecha > 45° lehká vnější stěna, šikmá střecha > 45° těžká	0,30 0,38	0,20 0,25
okna, dveře a jiná výplň otvoru, jejich kovové rámy musí mít $U_f \leq 2,00 W/(m^2K)$, ostatní rámy $U_f \leq 1,70 W/(m^2K)$	1,70	1,20

Hodnocení prostupu tepla obálkou budovy je také často požadovanou součástí např. energetického auditu zpracovávaného pro posouzení energetických úspor při žádání o dotaci z OPŽP. Požadavek na vstup tepla obálkou budovy se hodnotí pomocí průměrného součinitele prostupu tepla U_{em} a splnění požadavku se prokazuje porovnáním této zjištěné hodnoty U_{em} s požadovanou normovou hodnotou průměrného součinitele prostupu tepla $U_{em,rq}$, který je stanoven na základě objemového faktoru tvaru budovy A/V [m^2/m^3]. Hodnocení se doporučuje dle normy doplnit ještě klasifikačními třídami prostupu tepla obálkou budovy, které se stanovují v závislosti na hodnotě $U_{em,rq}$ a hodnotě průměrného součinitele prostupu tepla stavebního fondu $U_{em,s}$.

Tabulka 6 Klasifikační třídy prostupu tepla obálkou hodnocené budovy (normou doporučené hodnocení)

klasifikační třídy	průměrný součinitel prostupu tepla budovy U_{em} [$W/(m^2K)$]	slovní vyjádření klasifikační třídy	klasifikační ukazatel CI
A	$U_{em} \leq 0,3 \cdot U_{em,rq}$	velmi úsporná	0,3
B	$0,3 \cdot U_{em,rq} < U_{em} \leq 0,6 \cdot U_{em,rq}$	úsporná	
C	$0,6 \cdot U_{em,rq} < U_{em} \leq U_{em,rq}$	vyhovující	1,0
D	$U_{em,rq} < U_{em} \leq 0,5 \cdot (U_{em,rq} + U_{em,s})$	nevyhovující	1,5
E	$0,5 \cdot (U_{em,rq} + U_{em,s}) < U_{em} \leq U_{em,s}$	nehospodárná	2,0
F	$U_{em,s} < U_{em} \leq 1,5 \cdot U_{em,s}$	velmi nehospodárná	
G	$U_{em} > 1,5 \cdot U_{em,s}$	mimořádně nehospodárná	2,5

Energetický audit

Energetické audity budov a technických zařízení jsou v České republice zpracovávány podle zákona č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií. Na koho se tato povinnost přesně vztahuje a co je obsahem auditu dále vymezuje vyhláška č. 213/2001 Sb., kterou se vydávají podrobnosti náležitostí energetického auditu. Energetický audit (dále jen EA) stručně řečeno vede k posouzení skutečného stavu stavebních prvků a konstrukcí, energetického hospodářství a chování uživatelů (tzv. operativní způsob hodnocení). Na základě úvodní analýzy jsou v EA navržena energeticky úsporná opatření týkající se nejen stavebního řešení objektu, jeho technických zařízení, ale i možného využití OZE. Dále by z energetického auditu mělo být zřetelné, v jakém smluvním vztahu je zadavatel s dodavatelem energie, či jaká opatření organizačního charakteru je vhodné do správy objektu zařadit. Opatření jsou porovnávána se stávajícím stavem a mezi sebou nejen z hlediska energetického (velikost úspory energie), ale i ekonomického (investiční a provozní náklady) a v neposlední řadě environmentálního (snížení znečištění ovzduší).

Energetický audit se zpracovává:

- v případě zákonné povinnosti (měla být splněna do 4 let od nabytí účinnosti zákona o hospodaření energií tj. do konce roku 2004), která se vztahuje na:
 - a) každou fyzickou nebo právnickou osobu, která žádá o státní dotaci v rámci Programu (Státní program na podporu úspor energie a využití obnovitelných zdrojů energie), pokud instalovaný výkon energetického zdroje přesahuje 200 kW
 - b) organizační složky státu, organizační složky krajů a obcí, hlavního města Prahy a příspěvkové organizace s celkovou roční spotřebou energie vyšší, než je prováděcím právním předpisem stanovená hodnota (tj. od 1 500 GJ celkové roční spotřeby energie)
 - c) fyzické nebo právnické osoby, s výjimkou příspěvkových organizací, s celkovou roční spotřebou energie vyšší, než je prováděcím právním předpisem stanovená hodnota (tj. od 35 000 GJ celkové roční spotřeby energie)
- jako součást žádostí o dotace z nejrůznějších národních i evropských programů
- v případě vlastního zájmu si EA může samozřejmě nechat zpracovat také každý, koho zajímá, jakým způsobem, s jakými investičními náklady a s jakým přínosem může uspořít energii ve svém domě či zařízení

Průkaz energetické náročnosti budovy

Často používaným (ale nepřesným) výrazem „energetické štítkování budov“ se rozumí zpracování průkazu energetické náročnosti budovy (dále jen průkaz ENB) v souladu s platnými technickými normami a prováděcí vyhláškou č. 148/2007 Sb., o energetické náročnosti budov, do které byly zapracovány požadavky Směrnice 2002/91/ES o energetické náročnosti budov. Základním ukazatelem hodnocení ENB je v ČR celková roční dodaná energie do budovy (tzn. energie pro vytápění, chlazení, vzduchotechniku, přípravu teplé vody, osvětlení, a provoz zařízení zajišťující provoz jednotlivých systémů), a to při normovém způsobu užívání objektu (tzv. bilanční způsob hodnocení).

Povinnost prokazovat splnění požadavků na energetickou náročnost budovy vstoupila v platnost již 1. 7. 2006 podle § 6a zákona č. 177/2006 Sb., a to způsobem podle vyhlášky č. 148/2007 Sb., jež nabyla účinnosti dnem 1. 7. 2007 (přestože toto posouzení nemusí mít ještě formu průkazu ENB, povinnou od 1. 1. 2009). Stavebník, vlastník budovy nebo společenství vlastníků jednotek musí zajistit splnění požadavků na energetickou náročnost budovy a splnění porovnávacích ukazatelů, které dokládá průkazem ENB. Průkaz ENB musí být přiložen při prokazování obecných technických požadavků na výstavbu⁵⁾, nesmí být starší 10 let a bude muset být zpracován:

- při výstavbě nových budov,
- při větších změnách⁶⁾ dokončených budov s celkovou podlahovou plochou nad 1 000 m², které ovlivňují jejich energetickou náročnost,
- a při prodeji nebo nájmu budov nebo jejich částí, pro které nastala povinnost zpracování dle předchozích bodů.

Průkaz ENB budov využívaných pro účely školství, zdravotnictví, kultury, obchodu, sportu, ubytovacích a stravovacích služeb, zákaznických středisek odvětví vodního hospodářství, energetiky, dopravy a telekomunikací a veřejné správy o celkové podlahové ploše nad 1000 m² musí být umístěn na veřejně přístupném místě v budově.

⁵⁾ Posouzení musí být součástí projektové dokumentace pro ohlašované stavby uvedené v § 104 a součástí dokumentace ke stavebnímu řízení podle § 109 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, v rozsahu vyhlášky č. 499/2006 Sb., o dokumentaci staveb, tj. mělo by být uvedeno v části „B. Souhrnná technická zpráva“. Zákonná povinnost zpracování průkazu energetické náročnosti budovy (formou podle prováděcí vyhlášky) nastává tedy od 1. 1. 2009, od kdy musí být průkaz ENB přikládán v části „D. Dokladová část“ výše uvedené projektové dokumentace.

⁶⁾ Větší změnou dokončené budovy taková změna dokončené budovy, která probíhá na více než 25 % celkové plochy obvodového pláště budovy, nebo taková změna technických zařízení budovy s energetickými účinky, kde výchozí součet ovlivněných spotřeb energií je vyšší než 25 % celkové spotřeby energie (§2 q zákona č. 406/2006 Sb.).

Požadavky na energetickou náročnost budovy nemusí být splněny:

- při změně dokončené budovy v případě, že vlastník budovy prokáže energetickým auditem, že to není technicky a funkčně možné nebo ekonomicky vhodné s ohledem na životnost budovy, její provozní účely nebo pokud to odporuje požadavkům zvláštního právního předpisu (např. zákon o státní památkové péči),
- u budov dočasných s plánovanou dobou užívání do 2 let, budov experimentálních, budov s občasným používáním, zejména pro náboženské činnosti, obytných budov, které jsou určeny k užívání kratšímu než 4 měsíce v roce, samostatně stojících budov o celkové podlahové ploše menší než 50 m² a budov obsahujících vnitřní technologické zdroje tepla, u výrobních budov v průmyslových areálech, u provozoven a neobytných zemědělských budov s nízkou roční spotřebou energie na vytápění.

Energetický štítek obálky budovy a Protokol k energetickému štítku obálky budovy

Energetický štítek a protokol k energetickému štítku obálky budovy dle ČSN 73 0540-2:2007 jsou „přehledné technické dokumenty, kterými je možné (nikoli povinné) doložit splnění požadavků na prostup tepla obálky budovy“ podle informativní přílohy B uvedené normy (příklad je součástí přílohy C normy). Požadavek na prostup tepla obálkou budovy se v těchto dokumentech hodnotí pomocí průměrného součinitele prostupu tepla. Zpracování energetického štítku a protokolu není legislativně závazné, mohou se však zpracovávat jako příloha průkazu energetické náročnosti budov.

Obrázek 3 Grafické znázornění Průkazu energetické náročnosti budovy a Energetický štítek obálky budovy

ENERGETICKÝ ŠTÍTEK OBÁLKY BUDOVY		Hodnocení obálky budovy	
Typ budovy, místní označení Adresa budovy		stavající	
Celková podlahová plocha A ₀ = m ²		doporučení	
Cf	Velmi úsporná		
0,3	A		
0,6	B		(CL)
1,0	C	CLx	
1,5	D		
2,0	E		
2,5	F		
	G		
Mimořádně neúsporná			
Průměrný součinitel prostupu tepla obálky budovy $U_{0,av}$ ve W/(m ² ·K)		X	Y
Klasifikační ukazatele Cf a jim odpovídající hodnoty U _{0,av} pro A/V = m ² /m ³			
Cf	0,30	0,60	(0,75)
U _{0,av}			
Platnost štítku do		Datum	
Štítek vypracoval		Jméno a příjmení	
		Klasifikace	

Grafické znázornění Průkazu energetické náročnosti budovy podle vyhlášky č. 148/2007 Sb.

- Hodnotí budovu (bilančním tj. výpočtovým způsobem) podle celkové spotřeby energie tj. energie na vytápění, chlazení, větrání, ohřev vody a osvětlení budovy.
- Od 1. 1. 2009 pro některé budovy povinný jako součást žádosti o stavební povolení.

PRŮKAZ ENERGETICKÉ NÁROČNOSTI BUDOVY		Hodnocení budovy	
Typ budovy, místní označení Adresa budovy		stavající stav	
Celková podlahová plocha		po realizaci doporučení	
A			
B			(B)
C		C	
D			
E			
F			
G			
Měrná vypočtená roční spotřeba energie v kWh/m ² rok		XY	XY
Celková vypočtená roční dodaná energie v GJ		XY	XY
Podíl dodané energie připadající na:			
Vytápění	Chlazení	Větrání	Teplá voda
%	%	%	%
Doba platnosti průkazu			
Průkaz vypracoval		Jméno a příjmení	
		Osvědčení č.	

Energetický štítek obálky budovy podle technické normy ČSN 730540-2 (2007).

- Hodnotí budovu pouze podle prostupu tepla „obálkou“ budovy (tzn. podle tepelné technické „kvality“ obvodových konstrukcí).
- Nepovinný, možno zpracovat jako součást (přílohu) průkazu ENB či v případě požadavku jako součást žádosti o dotaci z EU (OPŽP).

2.3 Kontrola plnění požadavků právních předpisů (odpovědné orgány, jejich povinnosti a pravomoci).

Státní energetická inspekce (SEI), organizační složka státu, je správním úřadem podřízeným ministerstvu. Podle § 93 zákona č. 458/2000 Sb. (energetický zákon) SEI kontroluje na návrh ministerstva, Energetického regulačního úřadu nebo z vlastního podnětu dodržování tohoto zákona, zákona o hospodaření energií, zákona o podpoře využívání obnovitelných zdrojů a dalších a na základě vlastního zjištění ukládá pokuty za porušení těchto právních předpisů.

Státní energetická inspekce je podle § 94 odst. 1 oprávněna: a) vyžadovat písemný návrh opatření a termínů k odstranění zjištěných nedostatků a vyžadovat ve stanovené lhůtě podání písemné zprávy o jejich odstranění, b) rozhodovat o povinnosti provést opatření navržená energetickým auditem a o lhůtách a c) kontrolovat, zda příjemci dotací v rámci Národního programu hospodárného využívání energie a využívání jejich obnovitelných a druhotných zdrojů uvádějí v žádostech a vyhodnoceních úplné a pravdivé údaje. Jako dotčený správní orgán uplatňuje SEI stanoviska k územnímu plánu a regulačnímu plánu a závazná stanoviska v územním řízení a stavebním řízení.

3. Požadavky relevantních strategických a koncepčních dokumentů na národní a krajské úrovni, které se týkají obcí

3.1. Požadavky dokumentů (politik, strategií, koncepcí, plánů a programů) na národní úrovni, která se dotýkají obcí

V oblasti hospodaření energií a využívání obnovitelných zdrojů je na národní úrovni základním dokumentem **Státní energetická koncepce ČR**, která stanovuje efektivní využívání energetických zdrojů v celém jejich cyklu jako podmínku udržitelného rozvoje. **Státní politika životního prostředí ČR** definuje mimo jiné environmentální požadavky na energetickou politiku. Jedním z těchto požadavků je např. vytvářet podmínky pro plnění národního cíle výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie (8 % z hrubé spotřeby elektřiny má být v roce 2010 vyrobeno z OZE), či vytvářet podmínky pro postupné zvýšení podílu obnovitelných zdrojů v tuzemské spotřebě primárních energetických zdrojů (a to ve výši minimálně 15 % v roce 2030), a mnoho dalších.

Rozvojem území na národní úrovni se zabývají dokumenty **Strategie regionálního rozvoje České republiky pro léta 2007–2013** (dále jen „SRR ČR“) a **Politika územního rozvoje České republiky 2008 (návrh)**. SRR ČR se pořizuje jako základní dokument politiky regionálního rozvoje a jejím cílem je formulování témat a aspektů významných pro podporu regionálního rozvoje. Politika územního rozvoje mimo jiné vymezuje tzv. specifické oblasti tj. obce s nejnaléhavější potřebou řešení problémů z hlediska udržitelného rozvoje území. Účelem vymezení je, aby v nich kraje, ministerstva a jiné ústřední správní úřady v rámci svých působností vytvářely podmínky pro odstranění problémů s cílem umožnit udržitelný rozvoj území a to v souladu s cíli a úkoly územního plánování definovanými stavebním zákonem a při respektování republikových priorit územního plánování a ochrany přírodních, kulturních a civilizačních hodnot území. Podle **Koncepce bytové politiky z roku 2005** je úlohou obce v oblasti bydlení na jedné straně maximalizovat výnos ze svého majetku tak, aby se účinně naplňovala příjmová stránka obecního rozpočtu, a jednak mají obce za úkol pečovat o rozvoj podmínek pro své občany, včetně podmínek bydlení (přičemž se od obcí očekává, že svoji bytovou politiku zaměří především na ty domácnosti, které jsou sociálně nejvíce znevýhodněny v přístupu k bydlení). Snahou politiky je tak usilovat a vytvářet nezbytné kroky k tomu, aby obecní bytový fond byl co nejefektivněji využíván a aby hospodaření s ním nebylo ztrátové. Na to má vliv i energetická (ne)náročnost provozu obecních budov, která s efektivním hospodařením úzce souvisí.

3.2 Požadavky dokumentů (politik, strategií, koncepcí, plánů a programů) na krajské úrovni, která se dotýkají obcí.

Územní energetické koncepce (ÚEK) kraje je ze zákona o hospodaření energií neopomenutelným podkladem pro územní plánování. Stejně tak ÚEK měst či obcí a to i v případech, kdy byly pořízeny z vlastního zájmu, čili jejich zpracování nevycházelo z povinnosti zákona o hospodaření energií. Nejdůležitější a s tématem související informace z ÚEK Středočeského kraje jsou shrnuty v 1. kapitole.

4. Výhled vývoje relevantní legislativy v horizontu příštích pěti let

4.1 Výhled vývoje legislativy Evropských společenství

Připravovaná novela směrnice č. 2002/91/ES o energetické náročnosti budov má z cíl vypořádat se s velkým rozdílem, který stále přetrvává mezi potenciálem úspor energie v budovách a jeho skutečným využitím (realizací) v praxi. Mezi diskutované návrhy na změnu směrnice patří např. rozšířit povinnost zpracování průkazů energetické náročnosti i na budovy s celkovou podlahovou plochou menší než 1000 m² nebo se objevuje zájem o stanovení povinnosti pro členské státy EU na postupné zavádění nízkoenergetických domů jako základního standardu. Objevuje se i řada dalších návrhů nejrůznějších evropských organizací, jejichž záměrem je přispět k deklarovanému cíli EU snížit energetickou náročnost do roku 2020 o 20 %. Jedná se o ambiciózní cíl 20/20/20 % schválený Evropskou Radou na jaře 2007, který znamená snížit spotřebu energie a skleníkových plynů o 20 % a také o 20 % zvýšit podíl obnovitelných zdrojů na celkové spotřebě energie, a to do roku 2020.

4.2 Výhled vývoje české legislativy

Výše již byly zevrubně popsány nové podmínky pro sledování energetické náročnosti budov. Lze předpokládat, že v této oblasti bude docházet k dalším úpravám směrem k vyšší efektivnosti. Předpokládá se, že aplikace podmínek vyhlášky č. 148/2007 Sb., případně dalších podmínek bude postupně rozšířena na všechny budovy, je pravděpodobné, že od určitého data se budou budovy stavět a rekonstruovat pouze v nízkoenergetickém standardu.

Změna zákona o ochraně ovzduší počítá se zavedením přísnějších limitů na domovní kotle na tuhá paliva a to s účinností od roku 2014 tak, aby byl čas se na tuto zásadní změnu připravit. Zejména pro Středočeský kraj je tento požadavek výraznou výzvou, na niž bude potřeba se zaměřit a připravit.

5. Možné zdroje financování

5.1 Tuzemské zdroje financování.

Státní program na podporu úspor energie a využití obnovitelných zdrojů energie – Program Efekt

Podporovanými typy projektů je např. zpracování územních energetických koncepcí, příprava projektů financovaných z úspor energie (EPC), komplexní opatření ke snížení energetické náročnosti osvětlovací soustavy, průkaz energetické náročnosti budovy nad 1 000 m² plochy, rekonstrukce otopné soustavy a zdroje tepla v budově, výstavba nízkoenergetické budovy a další. V letošním roce je pro tento program alokováno 70 mil. Kč. Kontaktní organizací je Ministerstvo průmyslu a obchodu, podrobnější informace jsou k dispozici na www.mpo.cz/dokument37411.html.

Většina oblastí podpory má termín podání žádostí do konce ledna, nebo v první části roku, výzvy se každoročně opakují v obdobné formě.

Státní program na podporu úspor energie a využití obnovitelných zdrojů energie – Státní fond životního prostředí

Žadatelem mohou být pouze fyzické osoby a podporu lze poskytnout pouze na ukončené akce (tj. na již instalovaná zařízení). V roce 2008 je pro tento program alokováno 100 mil. Kč. Kontaktní organizací je Státní fond životního prostředí, podrobnější informace jsou k dispozici na: www.sfzp.cz/sekce/274/aktualni-nabidka-podpory/.

Základní přehled poskytované podpory

Přímé finanční podpory

Přímá finanční podpora na realizaci opatření může podle typu subjektu dosáhnout maximální hranice dotace v procentuálním vyjádření ze základu pro výpočet podpory uvedené v následující tabulce podle vyhlášených programů.

Číslo programu	Název programu	Typ žadatele	max. limit % podpory (dotace) ze základu pro výpočet podpory
1.A.	Investiční podpora environmentálně šetrných způsobů vytápění a ohřevu TV pro byty a rodinné domy pro fyzické osoby, včetně ekologické výroby elektřiny pro vlastní spotřebu: a) kotle na biomasu, b) solární systémy na teplou vodu, c) solární systémy na přitápění teplou vodou	E	a) 50 ¹⁾ b) 50 ¹⁾ c) 50 ²⁾
4.A.	Investiční podpora vytápění bytů a rodinných domů tepelnými čerpadly pro fyzické osoby	E	30 ²⁾

1) Maximální výše dotace na jednu akci činí 50 tis. Kč

2) Maximální výše dotace na jednu akci činí 60 tis. Kč

Ve všech programech se bude Fond podílet na úhradě energetického auditu do výše 50 % celkových nákladů, maximálně do výše 3 tis. Kč.

Zdroj: Přílohy II Směrnice MŽP o poskytování finančních prostředků ze SFŽP na opatření v rámci Státního programu na podporu úspor energie a využití obnovitelných zdrojů energie platné pro rok 2008.

Státní fond rozvoje bydlení – Program PANEL

Podporovanými projekty mohou být např. opravy, modernizace a rekonstrukce panelových bytových domů, včetně zlepšení tepelně technických vlastností. Příjemci podpory může být fyzická nebo právnická osoba, která je vlastníkem nebo spoluvlastníkem panelového domu, bytu nebo nebytového prostoru v panelovém domě nebo společenství vlastníků jednotek vzniklé v panelovém domě. Kontaktní organizací je Státní fond rozvoje bydlení, podrobnější informace jsou k dispozici na www.sfrb.cz.

Komerční financování

Financování energeticky úsporných projektů a zařízení využívajících obnovitelné zdroje energie nabízí např. banka GE Money Bank v rámci produktu Sektor ekoenergie (podrobnější informace na www.gemoney.cz/ge/cz/2/uvery/ekoenergie), Česká spořitelna v rámci produktu FINESA - FINANCOVÁNÍ ENERGIÍ SPOŘIČÍCH APLIKACÍ (podrobnější informace na www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/PRODUCT_DESCRIPTION_CS_P101_015071.XML) či Československá obchodní banka (www.csob.cz/bankcz/cz/Firmy/Korporace-Instituce/Sluzby-a-produkty/Projektove-financovani/default.htm). Mezi podporované projekty patří výstavba bioplynové stanice, zpracování biomasy, výstavba a rekonstrukce vodních elektráren, výstavba fotovoltaických elektráren, energií šetřící projekty, apod. Příjemci podpory mohou být podle různých nabídek jednotlivých bank mimo jiné subjekty spadající podle klasifikace OKEČ pod veřejný sektor (knihovny, spolky, atd.), podnikatelské subjekty - primárně ze segmentu malých a středních firem nebo obvykle účelově založená společnost (SPV), ale možno i existující společnost.

Partnerství soukromého a veřejného sektoru

Poradenství, technická pomoc a asistence při zajišťování financování metodou EPC (Energy Performance Contracting). Metoda spočívá v tom, že veškeré náklady spojené s přípravou a realizací úsporných opatření nese pouze dodavatel – firma poskytující energetické služby. Investice je potom postupně splácena ze skutečně dosažených úspor nákladů na energii.

Financování projektů metodou EPC nabízí např. firma Siemens s.r.o. (www.siemens.cz/siemjet/cz/home/sibt/saveenergy/Main/index.jet) nebo firma MVV Energie CZ, s.r.o. (www.mvv.cz/energeticke-sluzby.html).

Poradenství a asistenci při zajišťování financování projektů metodou EPC nabízí firma ENVIROS, s.r.o. (www.enviros.cz). Konzultantem, poradcem a zároveň organizátorem veřejných soutěží a výběrových řízení je např. firma SEVEN o.p.s. (www.svn.cz/cz/financovani.htm).

5.2 Mezinárodní zdroje financování

Operační program Životní prostředí

- **Prioritní osa 2** - Zlepšení kvality ovzduší a snižování emisí, Oblast podpory 2.1 - Zlepšení kvality ovzduší
Mezi podporované projekty patří pořízení nízkoemisního spalovacího zdroje o jmenovitém tepelném výkonu do 5 MW a případné současné zlepšení energetických vlastností obálky budov. Příjemci podpory mohou být obce, města a kraje včetně příspěvkových a organizačních složek, nepodnikatelské subjekty vlastněné z více než 50 % majetku obcemi či jinými veřejnoprávními subjekty, obchodní společnosti, družstva. Alokace na období 2007-2013 činí 348,432 mil. €.
- **Prioritní Osa 3** - Udržitelné využívání zdrojů energie, Oblast podpory 3.1 - Výstavba nových zařízení a rekonstrukce stávajících zařízení s cílem zvýšení využívání OZE pro výrobu tepla, elektřiny a kombinované výroby tepla a elektřiny
Mezi podporované typy projektů patří mimo jiné výstavba a rekonstrukce centrálních a blokových kotelen, resp. zdrojů tepla využívajících OZE, včetně rozvodů, přípojek a předávacích stanic, eventuelně v kombinaci s výstavbou centrální výroby paliv včetně technologie, výstavba a rekonstrukce lokálních zdrojů tepla využívajících OZE pro vytápění, chlazení a ohřev teplé vody; instalace fotovoltaických systémů pro výrobu elektřiny, výstavby a rekonstrukce malých vodních elektráren, výstavba elektráren spalujících biomasu, výstavba větrných elektráren, výstavba geotermálních elektráren, instalace kogeneračních zařízení spalujících bioplyn, skládkový a kalový plyn, včetně technologie pro získávání a výrobu bioplynu, kombinovaná výroba elektřiny a tepla z geotermální energie. Příjemci podpory mohou být obce, města a kraje včetně příspěvkových a organizačních složek. Alokace na období 2007-2013 činí 362,591 mil. €.
- **Prioritní Osa 3** - Udržitelné využívání zdrojů energie, Oblast podpory 3.2 - Realizace úspor energie a využití odpadního tepla u nepodnikatelské sféry
Mezi podporované typy projektů patří snižování spotřeby energie zlepšením tepelně technických vlastností obvodových konstrukcí budov (zateplení obvodových plášťů a střešních konstrukcí, výměna či rekonstrukce otvorových výplní), využívání odpadního tepla; aplikace technologií na využití odpadního tepla (např. rekuperace, výměníky na využití odpadního tepla apod.). Příjemci podpory jsou stejní jako u předchozí oblasti podpory 3.1. Alokace na období 2007-2013 činí 310,380 mil. €.

Kontaktní organizací je Ministerstvo životního prostředí a Státní fond životního prostředí, podrobnější informace jsou k dispozici na www.opzp.cz, k dispozici je také telefonická zelená linka: 800 260 500 v době po-pá 7:30 – 16:00.

Program Rozvoje venkova

- **Prioritní Osa III** - Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova, Priorita III.1. - Tvorba pracovních příležitostí a podpora využívání OZE (Opatření III.1.1. Diverzifikace činnosti nezemědělské povahy a Opatření III.1.2 Podpora zakládání podniků a jejich rozvoje)

Předmětem podpory je výstavba decentralizovaných zařízení pro zpracování a využití obnovitelných zdrojů energie, další opatření je zaměřeno na podporu zakládání nových a rozvoj existujících mikropodniků s cílem vytváření nových pracovních míst a rozvoj hospodářské struktury nezemědělských aktivit. Příjemci podpory mohou být fyzické nebo právnické osoby (nebo skupina fyzických či právnických osob), které vykonávají zemědělskou činnost v zemědělském podniku v době využití podpory při splnění dalších podmínek jednotlivých opatření. Alokace na období 2007-2013 činí 285 mil € pro Opatření III.1.1. a cca 190 mil € pro Opatření III.1.2.

Kontaktní organizací je Ministerstvo zemědělství a Státní zemědělský intervenční fond, podrobnější informace jsou k dispozici na www.mze.cz/UserFiles/File/EAFRD/PRV_oficiln_schvlen.pdf a na www.szif.cz/irj/portal/anonymous/eafrd.

Cíl 3: Přeshraniční spolupráce mezi ČR a Svobodným státem Sasko

Předmětem podpory je v rámci Prioritní osy 3 - Zlepšení situace přírody a životního prostředí podpora využití solární energie, biomasy, vodní a geotermální energie, kvalita ovzduší, a jiné. Příjemcem podpory může být např. stát a územní samospráva, jejich organizační složka a příspěvková organizace, státní podnik, neziskové organizace, komory, školy a školská zařízení, veřejné výzkumná instituce a další. Alokace pro prioritní osu 3 činí cca 36 mil €. Kontaktní organizací je Ministerstvo pro místní rozvoj, podrobnější informace jsou k dispozici na www.ziel3-cil3.eu/servlet/PB/menu/1037237_l11/index.html.

Norské fondy a fondy EHP

O pomoc mohou žádat všechny instituce veřejného nebo soukromého sektoru a nevládní neziskové organizace (NNO) zřízené jako právnické osoby v přijímajících státech a vykonávající svoji činnost ve veřejném zájmu - např. národní, regionální a místní úřady, vzdělávací/výzkumné instituce, instituce ochrany životního prostředí, dobrovolné a společenské organizace a partnerství veřejného a soukromého sektoru.

- **Prioritní oblast 2** – Ochrana životního prostředí
Oblast je zaměřena například na monitorovací systémy v regionech a následné využívání výsledků monitorování, environmentální vzdělávání pro všechny úrovně státní a veřejné administrativy, podporu využití biopaliv a alternativních zdrojů energie jako druhotného zdroje energie na místní úrovni či na redukci skleníkových plynů v České republice, a další.
- **Prioritní oblast 5** – Podpora udržitelného rozvoje
Priorita je zaměřena na pomoc při prosazování a implementaci Strategii udržitelného rozvoje na místní a regionální úrovni.
- **Prioritní oblast 6** – Vědecký výzkum a vývoj
Alokace pro rok 2009: fondy EHP 48 mil. € a Norské fondy 62 mil. €. Kontaktní organizací je Ministerstvo financí, podrobnější informace jsou k dispozici na:
www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/fm_norska.html
www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/C-EEA-PaP_070705_pdf.pdf

6. Zdroje dalších informací

Ministerstvo průmyslu a obchodu

Ministerstvo životního prostředí

Státní fond životního prostředí

Ministerstvo pro místní rozvoj

Státní fond rozvoje bydlení

Ministerstvo zemědělství

Státní zemědělský intervenční fond

Fondy Evropské unie

Portál techniky prostředí a úspor energie

Portál veřejné správy České republiky

www.mpo.cz

www.mzp.cz

www.sfzp.cz

www.mmr.cz

www.sfrb.cz

www.mze.cz

www.szif.cz

www.strukturalni-fondy.cz

www.tzb-info.cz

[http:// portal.gov.cz](http://portal.gov.cz)

Odpadové hospodářství

Ing. Marcela Týlová

1. Věcný popis problematiky

1.1 Stav a vývoj příslušné složky na úrovni kraje za posledních pět let

Celková produkce odpadů na území Středočeského má v posledních několika letech kolísavou tendenci, kdy největší množství produkovaného odpadu bylo v roce 2004 a k výraznému poklesu došlo v roce 2005. Změny souvisí zejména se změnami v kódování některých druhů odpadů, a dále pak se změnou režimu nakládání s některými odpady (zejména popelovin z tepelných procesů, které se stávají výrobky a nejsou zahrnuty do nakládání s odpady). Další z příčin tak velkého rozdílu mezi rokem 2004 a 2005 (pokles produkce o více než 46%) je skutečnost, že pro hodnocení v r. 2004 byly použity údaje z evidence jednotlivých obcí s rozšířenou působností a nikoliv již verifikované údaje z VÚV TGM- CeHo.

Tabulka č. 1: Přehled celkové produkce odpadů ve Středočeském kraji

Množství odpadů	2002	2003	2004	2005	2006	2007
t/rok	4 579 056	5 169 961	5 499 170	2 937 810	3 055 100	3 944 000
kg/osoba/rok	4 068	4 570	4 807	2 586	2 619	3 323

Zdroj: Krajský úřad Středočeského kraje (do r. 2005), CENIA (od r. 2006)

Produkce ostatních odpadů má stejnou kolísavou tendenci jako celková produkce odpadů, kdy nejvíce bylo vyprodukováno ostatních odpadů v roce 2004 a od roku 2005 dochází k postupnému poklesu. U produkce nebezpečných odpadů došlo v roce 2004 k poklesu, ale v následujícím roce došlo znovu k nárůstu.

Tabulky č. 2 a č. 3: Přehled produkce ostatních a nebezpečných odpadů ve Středočeském kraji

Ostatní odpady	2002	2003	2004	2005	2006	2007
t/rok	4 292 313	4 935 147	5 327 272	2 742 442	2 851 100	3 594 000
kg/osoba/rok	3 813	4 362	4 657	2 384	2 444	3 028

Nebezpečné odpady	2002	2003	2004	2005	2006	2007
t/rok	286743	234814	171 898	195 368	204 000	350 000
kg/osoba /rok	255	208	150	170	175	295

Zdroj: Krajský úřad Středočeského kraje (do r. 2005), CENIA (od r. 2006)

Množství komunálních odpadů produkovaných ve Středočeském kraji se zvyšuje jen velmi mírně. Nárůst od roku 2004 je jen v desetinách procent. Tato skutečnost může být způsobena měnící se skladbou komunálních odpadů, kde narůstá podíl komodit s nízkou objemovou hmotností (papír, plasty) a naopak stále klesá podíl popelovin.

Níže uvedená produkce komunálních odpadů ve Středočeském kraji je vztažena na celou skupinu odpadů 20 (podle Katalogu odpadů) bez rozlišení, zda se jedná o odpad z obcí nebo od ostatních původců (podobně živnostenské a odpady z úřadu).

Tabulka č. 4: Přehled produkce komunálních odpadů ve Středočeském kraji

Komunální odpady	2002	2003	2004	2005	2006	2007
t/rok	779 910	588 587	577 193	578 769	503 000	498 000
kg/osoba /rok	692,8	520,2	504,5	505,9	432,2	419,5

Zdroj: Krajský úřad Středočeského kraje (do r. 2005), CENIA (od r. 2006)

1.2 Porovnání se stavem na úrovni České republiky

Celková produkce odpadů v republikovém měřítku v letech 2002 až 2004 mírně kolísala. Zvýšená produkce odpadů v roce 2002 byla způsobena povodní, kdy byly odstraňovány její následky. V posledních letech dochází však k poklesu produkce odpadů.

Tabulka č. 5: Přehled celkové produkce odpadů v ČR

Množství odpadů	2002	2003	2004	2005	2006	2007
tis.t/rok	37968	36087	38704	29805	28066	31464
kg/osoba/rok	3721,2	3533,9	3786,9	2907,5	2728,3	3030,9

Zdroj: VÚV TGM – CeHO (do r. 2006), CENIA (od r. 2007)

Tabulky č. 6 a 7: Přehled produkce ostatních a nebezpečných odpadů v ČR

Ostatní odpady	2002	2003	2004	2005	2006	2007
tis.t/rok	35543	34312	37011	28171	26611	29730
kg/osoba/rok	3483,5	3360,1	3621,2	2748,1	2586,8	2863,9

Nebezpečné odpady	2002	2003	2004	2005	2006	2007
tis.t/rok	2425	1775	1693	1626	1455	1734
kg/osoba /rok	237,7	173,8	165,6	158,6	141,4	167

Zdroj: VÚV TGM – CeHO (do r. 2006), CENIA (od r. 2007)

Tabulka č. 8: Přehled produkce komunálních odpadů ČR

Komunální odpady	2002	2003	2004	2005	2006	2007
tis. t/rok	4261	4446	4651	4439	3979	4146
kg/osoba /rok	417,6	435,4	455,1	433,1	386,5	399,3

Zdroj: VÚV TGM – CeHO (do r. 2006), CENIA (od r. 2007)

V roce 2003 bylo vyprodukováno 4,4 mil. t komunálního odpadu, v roce 2004 jeho produkce mírně narostla a následujícím vaze mírně poklesla. Produkce komunálních odpadů se liší v jednotlivých krajích. To je především způsobeno životním stylem obyvatelstva, ale i převládající infrastrukturou nebo typem zástavby. Středočeský kraj a hl.m. Praha vykazují ze všech krajů nejvyšší produkci tuhých komunálních odpadů, která přímo souvisí s hustotou a strukturou osídlení a odpovídá způsobu života a výši příjmů.

Za pozitivní jev lze označit zvyšování množství odděleně sbíraných složek komunálního odpadu (papír, plasty, sklo), kdy v roce 2006 vytřídil každý občan 44 kg (papír, plast, sklo), což je 11% z celkové produkce tuhých komunálních odpadů a představuje nárůst oproti roku 2005 o přibližně 7 kg .

1.3 Očekávaný vývoj v horizontu příštích pěti let

Odhad předpokládaného vývoje produkce komunálních odpadů zpracovalo Ministerstvo životního prostředí v dokumentu „Realizační program pro komunální odpady k Plánu odpadového hospodářství ČR“ zpracovaném v roce 2005.

Odhady vývoje produkce komunálních odpadů ukazují na pravděpodobnou tendenci nárůstu těchto odpadů. Zvyšování produkce komunálních odpadů jako takových bude obtížné v České republice zabránit, protože nárůst spotřeby obyvatel zdaleka nedosáhla úrovně běžné v zemích Evropské unie.

Tabulka č 9: Odhad vývoje množství komunálních odpadů v ČR

Složky komunálního odpadu	2000	2005	2010	2015	Index 2015/2000
Komunální odpad	4 258 421	4 800 000	5 200 000	5 000 000	1,17
Domovní odpad	2 622 493	2 900 000	3 300 000	3 700 000	1,42
Využitelné složky celkem	1 197 390	1 300 000	1 500 000	1 700 000	1,42
V tom: Papír a lepenka	528 168	598 000	726 000	740 000	1,40
Plasty	365 355	416 000	454 000	567 000	1,55
Sklo	213 296	208 000	233 000	280 000	1,31
Kovy	90 571	78 000	87 000	113 000	1,25

Zdroj: MŽP

2. Požadavky relevantních právních předpisů, které se týkají obcí

2.1 Výčet zákonů a prováděcích předpisů a metodických pokynů

Přehled platné legislativy je uveřejněn na internetových stránkách Ministerstva životního prostředí (www.mzp.cz) nebo ve formě „Sbírký zákonů“ na internetových stránkách Ministerstva vnitra (www.mvcr.cz)

Zákony:

- Zákon č. **185/2001 Sb.**, o odpadech a o změně některých dalších zákonů (zákon o odpadech)
- Zákon č. **477/2001 Sb.**, o obalech a o změně některých zákonů (zákon o obalech)

Nařízení vlády:

- Nařízení vlády č. **197/2003 Sb.**, o Plánu odpadového hospodářství České republiky
- Nařízení vlády č. **111/2002 Sb.**, kterým se stanoví výše zálohy pro vybrané druhy vratných zálohovaných obalů
- Nařízení vlády č. **63/2003 Sb.**, o způsobu a rozsahu zabezpečení systému výměny informací o nejlepších dostupných technikách

Vyhlášky:

- Vyhláška MŽP a MZ č. **376/2001 Sb.** o hodnocení nebezpečných vlastností odpadů ,ve znění vyhlášky č.502/2004 Sb.
- Vyhláška MŽP č. **381/2001 Sb.**, kterou se stanoví Katalog odpadů, Seznam nebezpečných odpadů a seznamy odpadů a států pro účely vývozu, dovozu a tranzitu odpadů (Katalog odpadů)
- Vyhláška MŽP č. **382/2001 Sb.** o podmínkách použití upravených kalů na zemědělské půdě, ve znění vyhlášky č.504/2004 Sb.
- Vyhláška MŽP č. **383/2001 Sb.** o podrobnostech nakládání s odpady
- Vyhláška MŽP č. **384/2001 Sb.** o nakládání s polychlorovanými bifenyly, polychlorovanými terfenyly, monometyldichlordifenylnmetanem, monometyldibromdifenylnmetanem a veškerými směsi obsahujícími kteroukoliv z těchto látek v koncentraci větší než 50 mg/kg (o nakládání s PCB)
- Vyhláška MŽP č. **294/2005 Sb.** o podmínkách ukládání odpadů na skládky a jejich využívání na povrchu terénu a změně vyhlášky č. 383/2001 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady.
- Vyhláška MŽP č. **352/2005 Sb.** o podrobnostech nakládání s elektrozařízeními a elektroodpady a o bližších podmínkách financování nakládání s nimi (vyhláška o nakládání s elektrozařízeními a elektroodpady)

- Vyhláška MŽP č. **237/2002 Sb.**, o podrobnostech způsobu provedení zpětného odběru některých výrobků.
- Vyhláška MŽP č. **341/2008 Sb.**, o podrobnostech nakládání s biologicky rozložitelnými odpady a o změně vyhlášky č. 294/2005 Sb., o podmínkách ukládání odpadů na skládky a jejich využívání na povrchu terénu a změně vyhlášky č. 383/2001 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady (vyhláška o podrobnostech nakládání s biologicky rozložitelnými odpady)
- Vyhláška MŽP č. **352/2008 Sb.**, o podrobnostech nakládání s odpady z autovraků, vybraných autovraků, o způsobu vedení jejich evidence a evidence odpadů vznikajících v zařízeních ke sběru a zpracování autovraků a o informačním systému sledování toků vybraných autovraků (o podrobnostech nakládání s autovraky)
- Vyhláška MŽP č. **374/2008 Sb.**, o přepravě odpadů a o změně vyhlášky č. 381/2001 Sb., kterou se stanoví Katalog odpadů, Seznam nebezpečných odpadů a seznamy odpadů a států pro účely vývozu, dovozu a tranzitu odpadů a postup při udělování souhlasu k vývozu, dovozu a tranzitu odpadů (Katalog odpadů).
- Vyhláška MŽP č. **641/2004 Sb.**, o rozsahu a způsobu vedení evidence obalů a ohlašování údajů z této evidence
- Vyhláška MPO č. **115/2002 Sb.**, o podrobnostech nakládání s obaly
- Vyhláška MPO č. **116/2002 Sb.**, o způsobu označování vratných zálohovaných obalů

Metodické pokyny:

- Metodický pokyn odboru odpadů MŽP ke vzorkování odpadů
- Metodický pokyn odboru odpadů MŽP ke stanovení ekotoxicity odpadů
- Metodický pokyn MŽP pro zpracování základního popisu odpadů
- Metodický pokyn odboru odpadů MŽP k hodnocení vyluhovatelnosti odpadů
- Metodický pokyn pro zpracování Plánu odpadového hospodářství – obce
- Metodický pokyn pro zpracování Plánu odpadového hospodářství - původce
- Metodický pokyn odboru odpadů k odběru vzorků z maloolejových vypínačů vysokého napětí za účelem inventarizace zařízení s PCB

Vyhlášky Středočeského kraje:

- Obecně závazná vyhláška č. **1/2005**, kterou se vyhlašuje Plán odpadového hospodářství Středočeského kraje (Věstník správních předpisů Středočeského kraje č. 1/2005)
- Obecně závazná vyhláška č. **7/2008**, kterou se mění obecně závazná vyhláška, kterou se vyhlašuje Plán odpadového hospodářství Středočeského kraje (Věstník správních předpisů Středočeského kraje č. 6/2008)

Další podklady:

- Manuál pro vedení evidencí dle § 37a, 37b, 37c, 37h, 37l, 38, 39 a 40 zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech, v platném znění (zpracovatel CeHO VÚV TGM Praha)
- Metodický návod pro plnění povinností původců odpadů stanovenou §16odst 1, písm i) zákona č. 185/ 2001 Sb., o odpadech, k vykonání kontroly vlivů nakládání s odpady na zdraví lidí a životní prostředí v souladu se zvláštními právními předpisy a POH ČR, POH kraje a POH původce (MŽP).
- Metodický návod odboru odpadů pro řízení vzniku stavebních a demoličních odpadů a pro nakládání s nimi (MŽP)
- Metodické doporučení k nakládání s odpady ze zdravotnictví – z nemocnic a ostatních zdravotnických zařízení nebo jim podobných zařízení (MŽP)
- Informační pomůcka k problematice nebezpečných odpadů (MŽP)
- Stručný průvodce podnikatele labyrintem zákona č. 477/2001 Sb., o obalech (MŽP)

2.2 Mandatorní požadavky právních předpisů na obce

Obce v oblasti nakládání s odpady mají v samostatné působnosti řadu pravomocí spojených především s odpovědností obce jako původce komunálního odpadu.

Obec má v samostatné působnosti:

- povinnost určit místa, kam mohou fyzické osoby odkládat komunální odpad
- povinnost určit místa, kam mohou fyzické osoby odkládat nebezpečné složky komunálního odpadu, tuto povinnost může obec splnit určením místa k soustřeďování nebezpečných složek komunálního odpadu ve stanovených termínech, minimálně však dvakrát ročně, a dále zajištěním odvozu oprávněnou osobou
- pravomoc upravit vyhláškou systém nakládání s komunálním odpadem na svém území; fyzické osoby jsou pak povinny komunální odpad odděleně shromažďovat, třídít a předávat k využití a odstraňování v souladu s vyhláškou, pokud odpad samy nevyužijí v souladu se zákonem; na systém se mohou napojit i původci, kteří produkují odpad podobný komunálnímu
- pravomoc upravit vyhláškou systém nakládání se stavebním odpadem na svém území
- pravomoc upravit vyhláškou systém komunitního kompostování a způsob využití zeleného kompostu k údržbě a obnově veřejné zeleně na svém území
- pravomoc upravit vyhláškou poplatků za komunální odpad
- povinnosti původců odpadů.

Povinnosti obce jako původce odpadů

Zákon o odpadech v §4 písm.p) určuje jako původce komunálních odpadů vznikajících na území obce, které mají původ v činnosti fyzických osob jednoznačně obec. Obec se stává původcem odpadu v okamžiku, kdy fyzická osoba odpady odloží na místě k tomu určeném a se současně stane vlastníkem těchto odpadů.

Povinnosti původce jsou (podle §16 zákona o odpadech):

- zařadit odpady podle druhů a kategorií (podle Katalogu odpadů)
- odpady, které nemůže dál využít nebo odstranit převést do vlastnictví oprávněné osobě k jejich převzetí (tj. fyzické osobě oprávněné k podnikání nebo právnické osobě, která je provozovatelem zařízení k využití nebo odstranění nebo sběru a výkupu - seznam těchto osob vede příslušný krajský úřad a je součástí Plánu odpadového hospodářství kraje)
- ověřovat nebezpečné vlastnosti odpadů (ověření nebezpečných vlastností odpadů provádějí osoby pověřené k hodnocení nebezpečných vlastností odpadů – jejich seznam a rozsah pověření vede Ministerstvo životního prostředí na svých internetových stránkách a pravidelně zveřejňuje ve Věstníku Ministerstva životního prostředí)
- shromažďovat odpady u tříděné podle jednotlivých druhů a kategorií (podrobně popsáno v kap. 2.3)
- vést průběžnou evidenci o odpadech způsobech nakládání s nimi
- zpracovat plán odpadového hospodářství původce- obce (tento dokument zpracovávají původci odpadů , kteří produkují ročně více než 10 t nebezpečného odpadu nebo více než 1000t ostatního odpadu. Podrobný návod jak zpracovat tyto plány je uveden v Metodickém pokynu pro zpracování Plánu odpadového hospodářství – obce, který vydalo Ministerstvo životního prostředí, odbor odpadů)
- ustanovit odpadového hospodáře, v případě, že původce odpadů nakládal v posledních dvou letech s nebezpečnými odpady v množství větším než 100t nebezpečného odpadu za rok (podrobné požadavky na odpadového hospodáře jsou stanoveny v §15 zákona o odpadech)

Evidenční činnost:

Vedení evidence odpadů je kromě zákona o odpadech upraveno zejména § 21 až 25 vyhlášky MŽP č. 383/2001 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady v platném znění. Formuláře pro vedení evidence jsou uvedeny přílohách této vyhlášky:

- Příloha č. 21 – Komunální odpady a jim podobné odpady z nevýrobní činnosti právnických a fyzických osob oprávněných k podnikání včetně odděleně sbíraných složek těchto odpadů a jiné odpady.
- Příloha č. 24 – Shromažďovací místa nebezpečných odpadů a sběrová místa a sklady odpadů (sběrné dvory)
- Příloha č. 25 – Hlášení krajského úřadu, obecního úřadu obce s rozšířenou působností o vydaných souhlasech a dalších rozhodnutích

Termíny vycházející ze zákona k příslušné evidenční činnosti do 15. 2. následujícího roku:

- původci odpadů a oprávněné osoby, které nakládají s odpady, jsou při splnění zákonem stanoveného množství povinni zaslat Hlášení o produkci a nakládání s odpady (příloha č. 20 vyhlášky č. 383/2001 Sb.) obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností příslušnému podle místa provozovny
- obce jako původci odpadů jsou povinné při splnění zákonem stanoveného množství povinni zaslat Hlášení o produkci a nakládání s komunálními odpady (příloha č. 21 vyhlášky č. 383/2001 Sb.) příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností. V této příloze podávají hlášení o všech odpadech, se kterými obec nakládala to znamená nejen o komunálních odpadech. (Pozn.: obce nezasílají Hlášení dle přílohy č. 20 vyhlášky č. 383/2001 Sb)
- provozovatelé skládek jsou povinni zaslat příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností údaje o stavu vytvořené finanční rezervy a volnou kapacitu skládky k 31. 12.
- provozovatelé zařízení ke sběru a zpracování autovraků jsou povinni zaslat údaje o počtu a stavu převzatých autovraků a o způsobech jejich zpracování (přílohy č. 20A a 20B vyhlášky č. 383/2001 Sb.) obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností příslušnému podle místa provozovny
- provozovatelé zařízení k oddělenému sběru, zpracování, využití a odstraňování elektroodpadu jsou povinni zasílat údaje o typu, množství a o způsobech jejich zpracování, využití nebo odstranění (Příloha č. 8 vyhlášky č. 352/2005 Sb.) obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností příslušnému podle místa provozovny

Termíny vycházející ze zákona k příslušné evidenční činnosti do 30. 4. následujícího roku:

- obecní úřad obce s rozšířenou působností zasílá ověřenou a doplněnou evidenci o produkci a nakládání s odpady v oblasti své působnosti Ministerstvu životního prostředí prostřednictvím zařízení pro přenos dat nebo na technickém nosiči dat (zpracované přílohy č. 20, 20A, 20B, 21 vyhlášky č. 383/2001 Sb.)
- obecní úřad obce s rozšířenou působností zasílá ministerstvu prostřednictvím zařízení pro přenos dat nebo na technickém nosiči dat evidenci všech provozovaných zařízení na jeho území (zpracované přílohy č. 22 až 24 a 27 vyhlášky č. 383/2001 Sb.)
- obecní úřad obce s rozšířenou působností zasílá ministerstvu prostřednictvím zařízení pro přenos dat nebo na technickém nosiči dat evidenci všech vydaných souhlasů a rozhodnutí (příloha č. 25 vyhlášky č. 383/2001 Sb.)
- obecní úřad obce s rozšířenou působností zasílá ministerstvu prostřednictvím zařízení pro přenos dat nebo na technickém nosiči dat evidenci všech provozovaných zařízení na jeho území podle § 14 odst. 2 zákona o odpadech, tj. o zařízeních, která nejsou podle zákona o odpadech určena k nakládání s odpady, ale ve kterých jsou využívány pouze odpady, které splňují požadavky stanovené pro vstupní suroviny.

Termíny vycházející ze zákona k příslušné evidenční činnosti do 2 měsíců od zahájení nebo ukončení provozu zařízení:

- provozovatelé zařízení k využívání nebo odstraňování odpadů a provozovatelé zařízení uvedených v § 14 odst. 2 jsou povinni zaslat údaje o tomto zařízení obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností příslušnému podle místa zařízení, u mobilních zařízení podle sídla nebo bydliště provozovatele,
- obce jsou povinné zasílat údaje o jimi užívaných shromažďovacích místech nebezpečných odpadů a sběrových místech a skladech odpadů (sběrných dvorech) obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností příslušnému podle shromažďovacího nebo sběrového místa nebo místa skladu odpadů, a to do 2 měsíců od zahájení nebo ukončení provozu shromažďovacího nebo sběrového místa nebo skladu odpadů
- osoby oprávněné ke sběru nebo výkupu odpadů jsou povinné zasílat údaje o jimi užívaných shromažďovacích místech nebezpečných odpadů a sběrových místech a skladech odpadů obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností příslušnému podle shromažďovacího nebo sběrového místa nebo místa skladu odpadů, a to do 2 měsíců od zahájení nebo ukončení provozu shromažďovacího nebo sběrového místa nebo skladu odpadů
- provozovatelé zařízení ke sběru a zpracování autovraků, provozovatelé zařízení ke sběru, zpracování, využívání a odstraňování elektroodpadů a dopravní odpadů, kteří nejsou zároveň osobou oprávněnou k převzetí odpadů do svého vlastnictví jsou povinni zaslat údaje o tomto zařízení obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností příslušnému podle místa zařízení, u mobilních zařízení a dopravci podle sídla nebo bydliště provozovatele.
- dopravci odpadů jsou povinni zasílat údaje o dopravní firmě obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností příslušnému podle sídla firmy.

Evidence při přepravě nebezpečných odpadů na území ČR (mimo dovozu a vývozu odpadů):

- Odesílatel odpadu je povinen zaslat evidenční list obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností příslušnému podle místa zahájení přepravy do 10 dnů od jejího zahájení,
- Příjemce odpadu je povinen zaslat evidenční list o přepravě nebezpečného odpadu s potvrzením o převzetí odpadu odesílateli a obecním úřadům obcí s rozšířenou působností příslušným podle místa zahájení a ukončení přepravy do 10 dnů od jeho převzetí.
- Odesílatel odpadu musí informovat obecní úřad obce s rozšířenou působností příslušný podle místa zahájení přepravy a inspekci v případě, že do 20 dnů od odeslání odpadu neobdrží od příjemce potvrzený evidenční list o převzetí nebezpečného odpadu.

Doba archivace evidencí:

Pokud není zákonem o odpadech nebo prováděcím právním předpisem stanoveno jinak, jsou právnické osoby, fyzické osoby oprávněné k podnikání a správní úřady, které jsou povinny vést evidenci podle § 39, odstavců 1 až 10 zákona o odpadech, povinny tuto evidenci archivovat po dobu nejméně 5 let.

Poznámka k evidenční činnosti:

V současnosti je k dispozici tzv. Centrální ohlašovna Ministerstva životního prostředí, která slouží jako prostředník mezi subjekty, které plní ohlašovací povinnosti z oblasti životního prostředí (ohlašovatelé) a státní správou (ověřovatelé hlášení). Dále pak zabezpečuje administraci vybraných hlášení a zajišťuje předání hlášení od ohlašovatelů ověřovatelům. Centrální ohlašovna ulehčuje ohlašovatelům plnění jejich povinností, sjednocuje a zřehledňuje informační toky v oblasti životního prostředí. Centrální ohlašovnu zřídilo Ministerstvo životního prostředí a provozovatelem je CENIA, česká informační agentura životního prostředí.

V Centrální ohlašovně je evidence od ohlašovatelů přijímána, ukládána do databáze a následně postupována příslušným ověřovatelům stanoveným podle složkových zákonů. Ohlašování lze snadno provést dálkovým přístupem na elektronické adrese.

Kontakt: podatelna@centralniohlasovna.cz

Internetové stránky: www.centralniohlasovna.cz/co-web/web

Výkon státní správy v odpadovém hospodářství:

Výkon státní správy v odpadovém hospodářství je upraven zákonem o odpadech a mají zde své kompetence: Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo zemědělství, Česká inspekce životního prostředí, Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, Policie ČR, orgány ochrany veřejného zdraví, celní úřady, krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní a újezdní úřady.

Z hlediska nakládání s odpady jsou následující kompetence krajského úřadu ve výkonu státní správy v odpadovém hospodářství ve vztahu k obcím.

Krajský úřad v přenesené působnosti:

- uděluje souhlas k provozování zařízení k využívání, odstraňování, sběru nebo výkupu odpadů, který může vázat na podmínky,
- rozhoduje o odvolání proti rozhodnutí obecního úřadu obce s rozšířenou působností, obecního a újezdního úřadu,
- kontroluje dodržování ustanovení právních předpisů obcemi, právníky a fyzickými osobami oprávněnými k podnikání.

Náplň správní činnosti obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, kterou jsou pověřeny v rámci zákona o odpadech je přehledně uvedena v následující tabulce.

Tabulka č. 10: Správní činnost obecních úřadů obcí s rozšířenou působností

Správní akty		Jiná správní činnost	
Udělení souhlasu k nakládání s nebezpečnými odpady v množství ≤ 100 t.	§ 79 odst. 1 písm. b)	Podání návrhu ministerstvu na zařazení odpadu podle Katalogu odpadů podle § 5 odst. 2	§ 79 odst. 1 písm. a)
Udělení souhlasu k upuštění od třídění nebo odděleného shromažďování odpadů podle §16 odst.3	§ 79 odst. 1 písm. c)	Kontrola dodržování právních předpisů v oblasti nakládání s odpady (kontrola právnických osob, fyzických osob oprávněných k podnikání a obcí; kontrola pověřených osob k hodnocení nebezpečných vlastností odpadů zda dodržují stanovený způsob hodnocení nebezpečných vlastností odpadů)	§ 79 odst. 1 písm.e).
Uložení provozovateli zařízení k odstraňování odpadů povinnosti odpad odstranit v mimořádných případech.	§ 79 odst.1 písm. g)		
Uložení pokuty právníkům osobám a fyzickým osobám oprávněným k podnikání za porušování povinností podle § 66 odst. 2 a 5; stanovuje opatření a lhůty pro sjednání nápravy.	§ 79 odst.1 písm. h)	Vedení a zpracování evidence odpadů a způsobů nakládání s nimi, autovraků a způsobu jejich zpracování, typu, množství a způsobu zpracování, využití nebo odstranění elektroodpadu, zařízení k nakládání s odpady, zařízení uvedených v § 14 odst. 2, shromažďovacích míst nebezpečných odpadů a sběrových míst odpadů a skladů odpadů, dopravců odpadů jím vydaných souhlasů a dalších rozhodnutí podle tohoto zákona a na požádání podává informace žadatelům o sídle zařízení vhodných k odstranění nebo využití jimi vyprodukovaného odpadu.	§ 79 odst. 1 písm. d)
Zákaz činnosti původci odpadů.	§ 79 odst. 1 písm. i).	Zajištění ochrany lidského zdraví a životního prostředí.	§ 79 odst.1 písm. f)
Zajišťuje bezpečné uskladnění odpadů (při přepravě odpadů) v případě, že hrozí nebo došlo k poškození lidského zdraví a životního prostředí	§ 79 odst.1 písm. k)	Stanoviska k územním plánům a regulačním plánům	§ 79 odst.1 písm. j)
Zrušení souhlasu k nakládání s nebezpečnými odpady v množství ≤ 100 t.	§79 odst. 2	Vyjádření zejména: - ke zřízení zařízení k odstraňování odpadů - územním a stavebním řízením z hlediska nakládání s odpady - k připravovaným změnám výrobního procesu nebo výroby, které mají vliv na nakládání s odpady - k zavedení nebo rozšíření výroby oxidu titaničitého - ke zřízení malých zařízení pro biologické zpracování využitelných biologicky rozložitelných odpadů	§ 79 odst. 4

Náplň správní činnosti obecních úřadů a újezdních úřadů, kterou jsou pověřeny v rámci zákona o odpadech je přehledně uvedena v následující tabulce.

Tabulka č. 11: Správní činnost obecních úřadů a újezdních úřadů

Správní akty		Jiná správní činnost	
Ukládá pokuty právníkům osobám a fyzickým osobám oprávněným k podnikání dle § 66 odst. 1., a současně může uložit opatření a lhůty pro zjednání nápravy samostatným rozhodnutím.	§ 80 písm.b)	Kontrola, zda právnícké osoby a fyzické osoby oprávněné k podnikání využívají systému zavedeného obcí pro nakládání s komunálním odpadem pouze na základě písemné smlouvy s obcí a zda se fyzické osoby zbavují odpadu pouze v souladu s tímto zákonem.	§ 80 písm. a)
Ukládá pokuty fyzickým osobám pokuty za přestupek uvedený v § 69, a současně může uložit opatření a lhůty pro zjednání nápravy samostatným rozhodnutím.	§ 80 písm.c)	Kontrola, zda právnícké osoby a fyzické osoby oprávněné k podnikání mají zajištěno využití nebo odstranění odpadu v souladu s tímto zákonem.	§ 80 písm.d)
		Kontroluje u provozovatele skládky placení poplatků za ukládání odpadů na skládky	§ 80 písm.e)

2.3 Fakultativní požadavky právních předpisů na obce

V souladu se zákonem o odpadech mají původci komunálního odpadu, kterými jsou ze zákona obce, povinnost určit místa, kam mohou fyzické osoby (občané) odkládat nebezpečné složky komunálního odpadu (např. zbytky barev a spotřební chemie, zářivky, rozpouštědla apod.). Tuto povinnost obec splní určením místa k soustředování nebezpečných složek komunálního odpadu ve stanovených termínech, minimálně však dvakrát ročně, a dále zajištěním odvozu oprávněnou osobou. Obec může tento systém v případě potřeby doplnit pravidelným mobilním svozem oprávněnou osobou.

Obce ze zákona a tedy i občané jsou povinni nebezpečné odpady odděleně shromažďovat, sbírat a předávat je k oddělenému zpracování. Oddělený sběr nebezpečných odpadů se uskutečňuje jednak ve sběrných dvorech zřizovaných v obcích a jednak v obcích ve venkovských oblastech a ve větších městech je realizován odvozový způsob spojený s mobilním sběrem nebezpečných odpadů. Podpora při vytváření podmínek a rozšiřování služby odděleného sběru nebezpečných odpadů v obcích patří také mezi opatření v rámci ekologické výchovy a osvěty občanů. Obecně lze systémy sběru a třídění komunálních odpadů charakterizovat podle dostupnosti sběrného místa, stupně třídění odpadů, používané technologie sběru či způsobu sběru.

Podle dostupnosti sběrného místa se rozlišují způsoby sběru na odvozový (nádobý jsou umístěny před jednotlivými domy nebo je odpad z jednotlivých domácností dáván v den svozu před dům), donáškový (občan nosí vytríděné složky na určená místa a překonává přitom vzdálenost v desítkách až stovkách metrů) a sběrný dvůr (místo určené obcí ke sběru více složek, slouží pro větší spádovou oblast).

Systémy podle stupně třídění se rozlišují především na sběr smíšeného (netříděného) komunálního odpadu, sběr vícedruhového odpadu (např. spalitelný odpad, duté a ploché obaly apod.) a sběr jednodruhového odpadu (oddělený sběr jednotlivých komodit – papír, plasty, sklo apod.).

Podle používané technologie sběru lze rozlišit sběr do nádob s horním výsypem, nádob se spodním výsypem, do kontejnerů větších objemů (např. vanové), podzemních kontejnerů, boxů, pytlů a beznádobový sběr. Způsob sběru může být stacionární (donáška odpadů na stabilní sběrná místa) nebo mobilní (např. sběr nebezpečných složek).

V následujících tabulkách jsou uvedeny minimální standardy sběru a svozu komunálních odpadů, zejména jeho oddělené sbírání složek.

Tabulka č. 12: Vhodné metody sběru komunálních odpadů v různých velikostních typech obcí

Obce do 10 000 obyvatel	
Sběr smíšeného odpadu	
Donáškový	v rozptýlené zástavbě uzavřené výměnné kontejnery 5 – 7 m ³
Odvozový	sběrné nádoby 70 – 240l
Sběr využitelných složek	
Donáškový	sběrné nádoby na sklo, papír a plasty 1,0 – 2,5 m ³
Odvozový	Nevhodný
Sběr nebezpečných složek	
Donáškový	mobilní sběrna, v soustředěné zástavbě sběrné dvory
Odvozový	Nevhodný
Sběr objemného odpadu	
Donáškový	stálá sběrná místa, v soustředěné zástavbě sběrné dvory, výměnné kontejnery 5,0 – 11,0 m ³ , ekonomicky náročnější
Jiné způsoby	
Na místě	zahradní kompostování bioodpadu (domácí kompostování)
Donáškový	zpětný odběr vybraných výrobků v obchodech, sběr léků v lékárnách a olejů u čerpadel PHM
Obce nad 10 000 obyvatel	
Sběr smíšeného odpadu	
Donáškový	Nevhodný
Odvozový	sběrné nádoby 0,07 – 1,1 m ³

Sběr využitelných složek – sídlištní panelová zástavba	
Donáškový	sběrné nádoby na sklo, papír, plasty 1,0 – 2,5 m ³
Odvozový	sběrné nádoby na sklo, papír, plasty 1,0 – 2,5 m ³
Sběr využitelných složek – bytové domy v centru města	
Donáškový	sběrné nádoby na sklo, papír, plasty 1,0 – 2,5 m ³
Odvozový	sběrné nádoby na sklo, papír, plasty 240l
Sběr využitelných složek – rodinné domy	
Donáškový	sběrné nádoby na sklo, papír, plasty 1,0 – 2,5 m ³
Odvozový	sběrné nádoby na sklo, papír, plasty 240l
Sběr nebezpečných složek	
Donáškový	sběrné dvory nebo mobilní sběrna
Odvozový	Nevhodný
Sběr objemného odpadu	
Donáškový	sběrné dvory, výměnné kontejnery 5,0 – 11,0 m ³ , oddělený sběr odpadu ze zeleně do výměnných kontejnerů
Odvozový	odvoz na vyžádání
Jiné způsoby	
Donáškový	zpětný odběr vybraných výrobků v obchodech, sběr léků v lékárnách a olejů u čerpadel PHM

Zdroj: EKO-KOM

Tabulka č. 13: Nejčastější způsoby sběru využitelných složek

	Donáškový systém	Odvozový systém	Pytlový systém
Počet obyvatel na jedno hnízdo	200-500	4-15 (objemy 80-120l) 200 (objemy 1 100l)	1 domácnost (3x70l)
Donášková vzdálenost	100-200 m	0-30 m 50 m	0 m
Sběrné nádoby	kontejnery se spodním výsypem 0,5-3,5 m ³ kontejnery s horním výsypem 1 100l	plast. popelnice 80-360l kontejnery s horním výsypem 1 100l	plastové barevné pytle 70-120l
Životnost nádoby	cca 6-8 let	cca 6-8 let	1-4 týdny
Četnost svozu	nákladní auto s hydraulickou rukou svozové auto s lineárním lisem	svozové auto s lineárním lisem	nákladní auto
Umístění nádob	1-6 týdnů	2-3 týdny	1-6 týdnů
Kvalita sběru Účinnost sběru	nízká kvalita vytříděných surovin nízká účinnost sběru	vyšší kvalita vytříděných surovin vyšší účinnost sběru	vyšší kvalita vytříděných surovin vyšší účinnost sběru
Využití systému	vhodné pro rodinné domky, popř. pro pa-nelové sídlištní domy	vhodné pro bytové domy a zástavbu s rodinnými domky	vhodné pro rodinné domky ve městech
Akceptovatelnost obyvatelstvem	méně akceptován, závisí na hustotě sítě	velmi akceptován	velmi akceptován (více v rodinných domcích)

Zdroj: EKO-KOM

Doporučené vybavení sběrného dvora:

- 2-3 velkokapacitní kontejnery na objemný odpad včetně pneumatik,
- velkokapacitní kontejner na stavební odpad (v případě, že je přípustné ve sběrném dvoře tento odpad přijímat např. v omezeném množství do 200 kg),
- velkokapacitní kontejner na zahradní odpad,

- velkokapacitní kontejner na kovový odpad, běžné kontejnery na oddělený sběr papíru, plastů, skla (doplňkový sběr),
- přístřešek na vytríděný elektronický odpad a nábytek,
- mobilní nebo stabilní sklad nebezpečného odpadu.

Vybavení sběrného dvora je možné upravit podle velikosti spádové oblasti.

Sběr nebezpečných odpadů z komunálních odpadů

V souladu se zákonem o odpadech mají původci komunálního odpadu, kterými jsou ze zákona obce, povinnost určit místa, kam mohou fyzické osoby (občané) odkládat nebezpečné složky komunálního odpadu (např. zbytky barev a spotřební chemie, zářivky, rozpouštědla apod.). Tuto povinnost obec splní určením místa k soustřeďování nebezpečných složek komunálního odpadu ve stanovených termínech, minimálně však dvakrát ročně, a dále zajištěním odvozu oprávněnou osobou. Obec může tento systém v případě potřeby doplnit pravidelným mobilním svozem oprávněnou osobou.

Obce i občané jsou povinni ze zákona nebezpečné odpady odděleně shromažďovat, sbírat a předávat je k oddělenému zpracování. Oddělený sběr nebezpečných odpadů se uskutečňuje jednak ve sběrných dvorech zřizovaných v obcích a jednak v obcích ve venkovských oblastech a ve větších městech je realizován odvozový způsob spojený s mobilním sběrem nebezpečných odpadů.

Zpětný odběr výrobků

S účinností od roku 2002 jsou podle § 38 zákona o odpadech výrobci a dovozci (povinné osoby) některých zařízení a výrobků povinni zajistit zpětný odběr použitých výrobků.

Tyto povinnosti se v současné době vztahují na:

- oleje jiné než surové minerální oleje a surové oleje z živičných nerostů, přípravky obsahující tyto oleje
- galvanické články a baterie
- výbojky a zářivky
- pneumatiky
- elektrozařízení pocházející z domácností

Povinnost zpětného odběru se také vztahuje na vozidla s ukončenou životností „vybrané autovraky“

Obce mají při zpětném odběru výrobků poněkud problematické postavení. O možnosti začlenění jejich systému do zpětného odběru rozhodují povinné osoby. Je tedy vhodné kontaktovat společnosti, které se zpětným odběrem zabývají, a projednat možnosti napojení obce na systém zpětného odběru konkrétních výrobků, případně předání péče o sběr a recyklaci jednotlivých komodit povinným osobám.

Zpracování bioodpadů

Při zpracování směsných, zejména komunálních kompostů představuje určité riziko kontaminace vstupní suroviny a následně výsledného produktu. Proto se doporučuje kompostovat výhradně bioodpad získaný odděleným shromažďováním a sběrem.

Nejlépejší využití mají:

- odpad z údržby zeleně,
- zelený odpad ze zahrad.

Pro obce se doporučuje podporovat a propagovat domácí kompostování. Jednoduchým zařízením na zpracování je kompostoviště zřízené formou kompostových zakládek nebo otevřených boxů. Takováto kompostoviště jsou vhodná i pro několik obcí společně.

Průmyslové kompostárny představují velké investice a jsou řešením vhodným spíše na úrovni regionální. Kompostování může probíhat na nezastřešených zakládkách, ale vodohospodářsky zabezpečené ploše. Pro kompostování mohou být využity biofermentory nebo může probíhat v halách s případným dozráváním kompostu na vodohospodářsky zabezpečené ploše. Kompostárna nesmí být zdrojem nadlimitního zápachu. Kapacita kompostáren může být velmi rozdílná 1 – 20 tis. tun/rok. V případě, že je kompost uváděn do oběhu prodejem, musí jeho jakost odpovídat vyhlášce č. 474/2000 Sb., o stanovení požadavků na hnojiva a příslušným normám, které vydává Český normalizační institut.

2.4 Požadavky právních předpisů na vyšší správní orgány, které se obcí dotýkají nebo mohou dotknout

V §43 zákona o odpadech je povinnost pro kraj v samostatné působnosti zpracovat plán odpadového hospodářství kraje pro jím spravované území. Tento koncepční dokument je výchozím materiálem pro zpracování plánu odpadového hospodářství původce (tj. i příslušných obcí) podle §44 výše uvedeného zákona. Podrobnosti o Plánu odpadového hospodářství Středočeského kraje jsou v kap. 3.2.

Plán odpadového hospodářství Středočeského kraje je souladu s těmito krajskými koncepčními dokumenty:

- Program rozvoje kraje (kap. 2.5 D – životní prostředí)
- Územními plány
- Územní energetickou koncepcí
- Koncepcí snižování emisí a imisí, Krajským programem snižování emisí a imisí
- Surovinovou koncepcí
- Environmentální výchovou, vzděláváním a osvětou (EVVO)

3. Požadavky relevantních strategických a koncepčních dokumentů na národní a krajské úrovni, které se týkají obcí

3.1 Požadavky dokumentů (politik, strategií, koncepcí, plánů a programů) na národní úrovni, které se dotýkají obcí

Státní politika životního prostředí na období 2004 – 2010

Státní politika vymezuje přístup státu k řešení prioritních problémů životního prostředí, tedy i k odpadovému hospodářství. Vymezuje rámec pro dlouhodobé a střednědobé směřování udržitelného rozvoje České republiky. Odpovídá potřebám uchovat a pokud možno dále zlepšovat životní prostředí pro další generace občektve České republiky. Současně respektuje závazky, které vyplývají z členství v Evropské unii, Organizaci spojených národů a v Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, atd..

Státní politika životního prostředí je zásadní dokument pro ostatní sektorové a regionální politiky z hlediska životního prostředí. Zásadním účelem je poskytovat rámec a vodítko pro rozhodování a aktivity na mezinárodní, celostátní, krajské a místní úrovni k dosažení zlepšení kvality životního prostředí, k uplatnění principů udržitelného rozvoje a ke zvyšování ekonomické efektivnosti a sociální přijatelnosti environmentálních programů, projektů a činností.

Cíle státní politiky v oblasti odpadového hospodářství:

- 1) zvýšení materiálové a energetické využití odpadů
- 2) snížení hmotnostního podílu odpadů ukládaných na skládky
- 3) snížení maximální množství biologicky rozložitelných komunálních odpadů ukládaných na skládky
- 4) zlepšení nakládání s výrobky, obaly a odpady z nich
- 5) odpovědné nakládání s nebezpečnými odpady
- 6) prevence vzniku a snížení měrné produkce nebezpečných odpadů
- 7) budování celostátní sítě zařízení pro nakládání s nebezpečnými odpady

Plán odpadového hospodářství České republiky

Plán odpadového hospodářství České republiky (POH ČR) upravující v ČR odpadové hospodářství, je vymezen v zákoně č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a dále pak vyhláškou č. 383/2001 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady, ve znění pozdějších předpisů. Závazná část Plánu odpadového hospodářství České republiky byla vyhlášena Nařízením vlády č. 197/2003 Sb. Plány odpadového hospodářství na všech úrovních řízení systému odpadového hospodářství se zpracovávají za účelem vytváření podmínek pro předcházení vzniku odpadů a nakládání s nimi podle zákona o odpadech. Cíle a opatření definovaných plánů jsou prostředkem, kterým jsou realizovány vybrané prioritní oblasti systémů odpadového hospodářství. Koncepce a plány jsou základními programovými dokumenty oboru odpadového hospodářství ČR.

Požadavky vycházející ze „Závazné části Plánu odpadového hospodářství ČR“

1. *Opatření k předcházení vzniku odpadů, omezení jejich množství a nebezpečných vlastností*
 - a) iniciovat a podporovat všemi dostupnými prostředky změny výrobních postupů směrem k nízkoodpadovým až bezodpadovým technologiím a v případě vzniku odpadů k jejich vyššímu využití;
 - b) nahrazovat, za předpokladu, že je to technicky a ekonomicky možné, nebezpečné materiály a složky používané jako suroviny méně nebezpečnými;
 - c) podporovat všemi dostupnými prostředky zavedení systémů environmentálního řízení, především systém Mezinárodní organizace pro normalizaci, Národní program zavedení systémů řízení podniků a auditů z hlediska ochrany životního prostředí;
 - d) využívat v rámci jednotlivých odvětví Národní program čistší produkce a programy Státního fondu životního prostředí České republiky pro šíření a podporu preventivních postupů k omezení vzniku odpadů a jejich nebezpečných vlastností;
 - e) usilovat na všech úrovních veřejné správy o efektivní změny v řízení odpadového hospodářství vedoucí ke zvýšení kvality řízení a odpovědnosti při rozhodování;
 - f) usilovat o změnu chování podnikatelské i občanské sféry směrem k upřednostňování výrobků příznivých z hlediska jejich vlivu na zdraví lidí a životní prostředí;
 - g) naplňovat program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty pro oblast odpadového hospodářství včetně zlepšení přístupu veřejnosti k informacím o stavu odpadového hospodářství;
 - h) podporovat všechny formy dobrovolných aktivit výrobní a nevýrobní sféry;
2. *Zásady pro nakládání s nebezpečnými odpady*

motivovat veřejnost k oddělenému sběru nebezpečných složek komunálního odpadu;
3. *Zásady pro nakládání s vybranými odpady a zařízeními podle části čtvrté zákona o odpadech*

pro baterie a akumulátory:
uplatňovat při sběru, shromažďování a třídění použitých baterií a akumulátorů, postupy umožňující zvyšování účinnosti zpětného odběru a jejich využití.

pro kaly z čistění odpadních vod:

podporovat energetické využití bioplynu z čistění odpadních vod s odpovídající produkcí kalů.

pro odpady z azbestu:

zabránit rozptýlu azbestu a azbestových vláken do složek životního prostředí;

4. *Zásady pro vytváření jednotné a přiměřené sítě zařízení k nakládání s odpady*

V zájmu dosažení cíle vytvořit integrované systémy nakládání s odpady na regionální úrovni a jejich propojení do celostátní sítě zařízení pro nakládání s odpady v rámci vybavenosti území:

 - a) vytvořit podmínky pro dobudování celostátní sítě zařízení pro nakládání s nebezpečnými odpady;
 - b) navrhovat nová zařízení v souladu s nejlepšími dostupnými technikami jako nedílnou součást integrovaného systému nakládání s odpady na daném území (tzv. BAT);
 - c) využívat stávající zařízení, která vyhovují požadované technické úrovni podle bodu b);
 - d) podpořit výstavbu zařízení, u kterého bude ekonomicky a technicky prokázána účelnost jeho provozování na celostátní úrovni, vzhledem k přiměřenosti stávající sítě zařízení po předběžném projednání s kraji;
 - e) upřednostňovat při výběru projektů odpadového hospodářství, projekty infrastruktury pro odvozový systém sběru tříděného komunálního odpadu před ostatními projekty nakládání s odpady;
 - f) požadovat ekonomickou rentabilitu navrhovaného zařízení vzhledem ke kapacitě a provozu zařízení za daných podmínek financování investice a provozu;
 - g) zapracovat postupně požadavky na vytváření sítě zařízení do souboru výstupů územního plánování jako důležitý podklad pro rozhodování o dalším rozvoji zejména průmyslových zón;
 - h) neohrožovat provozem zařízení a dopravou odpadů lidské zdraví a jednotlivé složky životního prostředí;
 - ch) stanovit podmínky pro materiálové využívání odpadů v jiných vhodných zařízeních, která nejsou vedena jako zařízení na využívání odpadů ve smyslu zákona;
 - i) zajistit tříděný sběr využitelných složek komunálního odpadu prostřednictvím dostatečně četné a dostupné sítě sběrných míst, za předpokladu využití existujících systémů sběru a shromažďování odpadů,

- a) pokud je to možné, i systémů sběru vybraných výrobků, které jsou zajišťovány povinnými osobami tj. výrobci, dovozci, distributory;
- j) zajistit potřebné kapacity pro úpravu odpadů vhodných pro zpracování na palivo není-li vhodnější jejich materiálové využití;
- k) zajistit využití vhodných a dostupných technologií k využívání paliv vyrobených z odpadů;
5. *Podíl recyklovaných odpadů*
- a) stanovit nástroje pro podporu zvýšení materiálového využití odpadů s upřednostněním jejich opětovného použití pokud je to ekologicky a ekonomicky vhodné;
- b) podporovat oddělený sběr a materiálové využití u všech skupin odpadů, kde je to s ohledem na ekologické, technické, ekonomické a sociální podmínky možné;
- c) podporovat rozvoj trhu s recyklovanými výrobky, upřednostnit výrobky z recyklovaných materiálů a ekologicky šetrné výrobky při zadávání zakázek na úrovni orgánů veřejné správy;
- d) požadovat při poskytování podpor uvolňovaných ze státních nebo komunálních rozpočtů v případech, kde je to vhodné, použití recyklovaných výrobků nebo výrobků vyrobených bezodpadovou nebo nízkoodpadovou technologií;
- e) zajistit zdravotní nezávadnost recyklovaných výrobků;
- f) analyzovat způsoby nakládání se stavebními a demoličními odpady za účelem vytvoření podmínek pro splnění těchto cílů: využívat 50 % hmotnosti vznikajících stavebních a demoličních odpadů do 31. prosince 2005 a 75 % hmotnosti vznikajících stavebních a demoličních odpadů do 31. prosince 2012;
- g) zvýšit úroveň sběru tříděných vyřazených elektrických a elektronických zařízení na 4 kg na osobu za rok z domácností do 31. prosince 2006;
6. *Podíl odpadů ukládaných na skládky*
- a) zvýšit provozní a technologickou úroveň provozovaných skládek;
- b) ukládat odpady na skládky jen v případě, že s odpady nelze v daném místě a čase nakládat jiným způsobem;
- c) uzavřít a rekultivovat skládky, které nejsou dlouhodobě schopny plnit zákonné požadavky na provoz a technický stav; skládky odpadů, které nesplňují podmínky stanovené zákonem o odpadech a prováděcím právním předpisem, provozovat nejdéle do 16. července 2009 na základě rozhodnutí krajského úřadu v souladu se schváleným plánem úprav skládky;
- d) zajistit pravidelnou kontrolu plnění povinnosti postupného omezení celkového množství odpadů ukládaných na skládky a dodržování zákazu ukládání vybraných druhů odpadů na skládky;
- f) podporovat přeměnu stávajících skládkových areálů na centra komplexního nakládání s odpady.
7. *Maximální množství organické složky ve hmotě ukládané do skládek*
- a) vytvářet podmínky k oddělenému shromažďování jednotlivých druhů biologicky rozložitelných odpadů vznikajících v domácnostech, živnostech, průmyslu a úřadech, mimo směsný odpad;
- b) omezovat znečišťování biologicky rozložitelných odpadů jinými odpady zejména mající nebezpečné vlastnosti;
- c) zvyšovat v maximální možné míře materiálové využití druhů odpadů tvořících biologicky rozložitelné komunální odpady vytříděných z komunálního odpadu, zejména papíru a lepenky;
- d) podpořit vytvoření sítě regionálních zařízení pro nakládání s komunálními odpady tak, aby bylo dosaženo postupného omezení biologicky rozložitelných komunálních odpadů ukládaných na skládky; při vytváření regionální sítě se zaměřovat zejména na výstavbu kompostáren, zařízení pro anaerobní rozklad a mechanicko-biologickou úpravu těchto odpadů;
- e) upřednostňovat kompostování a anaerobní rozklad biologicky rozložitelných odpadů kromě odpadů podle písm. c) s využitím výsledného produktu zejména v zemědělství, při rekultivacích, úpravách zeleně; odpady, které nelze takto využít, upravovat na palivo a nebo energeticky využívat;
- f) dodržovat důsledně požadavek zákazu ukládat na skládky odděleně vytříděné biologicky rozložitelné odpady s výjimkou řešení krizových situací způsobených živelními pohromami a jinými mimořádnými událostmi;

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice (Součást implementace směrnice č. 90/313/EHS, o svobodě přístupu k informacím o životním prostředí)

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO) - požadavky na místní úrovni I – v pověřených obecních úřadech

- a) vytvořit koncepci EVVO v obci, iniciovat její začlenění do politického programu rady obce, zabezpečit její pravidelnou aktualizaci,
- b) vytvořit poradní orgán (pracovní skupiny) pro spolupráci při realizaci Státního programu EVVO v obci,
- c) zabezpečit doškolování pracovníků pro EVVO v obecním úřadě a místních institucích, zabývajících se EVVO,
- d) zabezpečit aktivní spolupráci mezi státní správou, samosprávou, nestátními organizacemi a institucemi včetně podnikatelských subjektů při řešení problémů životního prostředí obce,
- e) zabezpečit kontakty s okresní, resp. krajskou úrovní, výměnu zkušeností a informací,
- f) vytvořit místní funkční systém EVVO,
- g) podporovat místní nestátní neziskové organizace zabývající se EVVO a jejich projekty podle platné legislativy,
- h) hledat lokální zdroje pro financování EVVO,
- i) spolupracovat se školami v obci, poskytovat informace, podporovat školní projekty a zapojovat školy do řešení obecních projektů na zlepšení životního prostředí,
- j) iniciovat a koordinovat proces místní Agendy 21,
- k) podporovat zapojování veřejnosti do řešení problémů životního prostředí
- l) zabezpečit provoz úřadů včetně řízených organizací šetrný k životnímu prostředí a šetřící přírodní zdroje.

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta na místní úrovni II - doporučení pro ostatní obecní úřady

- a) zabezpečit osvětu občanů v otázkách životního prostředí s cílem povzbudit jejich chování příznivé k životnímu prostředí,
- b) zabezpečit vzdělávání zastupitelů v otázkách životního prostředí s důrazem na principy (trvale) udržitelného rozvoje,
- c) důsledně uplatňovat principy (trvale) udržitelného rozvoje při plánování i realizaci činností v obci,
- d) podporovat zapojování veřejnosti do řešení problémů životního prostředí,
- e) začlenit EVVO do rozvojového programu obce,
- f) zpracovat vlastní akční plán EVVO,
- g) využívat metodických a informačních zdrojů EVVO na vyšších úrovních veřejné správy a spolupracovat s dalšími sektory a organizacemi a institucemi (CEV/SEV, školy, podniky a další),
- h) podporovat místní aktivity EVVO v neziskových organizacích,
- i) podporovat projekty typu Zdravé město, Program obnovy venkova, Program péče o krajinu a další zaměřené na zlepšení kvality života a životního prostředí v obci,
- j) umožnit profesní vzdělávání pracovníků EVVO,
- k) stanovit osobu zodpovědnou za EVVO.

3.2 Požadavky dokumentů (politik, strategií, koncepcí, plánů a programů) na krajské úrovni, které se dotýkají obcí

Požadavky vycházející z Plánu odpadového hospodářství Středočeského kraje (Závazné části)

1) *Zvýšit do roku 2008 využití komunálních odpadů na území kraje na 105 kg využitých komunálních odpadů na obyvatele a rok, s výhledem zvýšit celkové využití komunálních odpadů na 50 % do roku 2010).*

Zajistit důsledné třídění využitelných komunálních odpadů a jejich následné využití (materiálové, energetické, biologické atd.) a omezit množství neupravených komunálních odpadů odstraňovaných skládkováním.

Odpovědnost:

Obce a jednotliví původci odpadů

Oprávněné osoby provozující zařízení na úpravu, využití a odstranění odpadů

Středočeský kraj

2) *Na území kraje dosáhne výtěžnost separovaného sběru využitelných složek komunálního odpadu (papír, plasty, sklo, kovy) minimálně 23 kg na obyvatele za rok 2004 a minimálně 27 kg na obyvatele za rok 2005. Do roku 2008 bude dosažena následující struktura výtěžnosti separovaného sběru: papír 45 %, sklo 33 %, plasty 14 % a kovy 8 %.*

Zajistit zvýšení podílu vyříděných a využitých komunálních odpadů pocházejících z domácností v návaznosti na plnění požadavků zákona o obalech a POH ČR. Zvýšit účast obyvatele na uvědoměném nakládání s komunálním odpadem a především s jeho využitelnými složkami. Zvýšení efektivity odděleného sběru jednotlivých komodit z domovních odpadů jako kombinace ekonomických a technických opatření v obcích. Optimalizovat svozové oblasti se společným řešením pro sběr a následnou úpravu sebraných využitelných odpadů. Zvýšení účasti obyvatele na odděleném sběru využitelných složek komunálních odpadů formou dlouhodobé informační kampaně.

Odpovědnost:

Města a obce

Povinné osoby dle zákona o obalech resp. autorizované obalové společnosti

Oprávněné osoby provozující zařízení na úpravu, využití a odstranění odpadů

Středočeský kraj

3) *Všechny obce v kraji budou do roku 2005 provozovat na svém území systém odděleného sběru využitelných složek komunálních odpadů ve složení papír, plasty, sklo.*

vyšší sběr využitelných složek komunálních odpadů za účelem materiálového, energetického nebo jiného využití. Podpora zákonné povinnosti obcí-původců odděleně sbírat a předávat k využití maximální možné množství produkovaných komunálních odpadů. Naplnění cílů zákona o obalech v integrovaném systému nakládání s komunálními a obalovými odpady založeném na spolupráci s obcemi. Zajištění dostatečné a dostupné sběrové sítě pro komodity papír, plasty, sklo (kovy, nápojové kartony) pro všechny občany kraje. Odběr a následná úprava sebraných odpadů je zajištěna v dostatečné síti zařízení na území kraje. Kraj podporuje využití výrobků z druhotných surovin (zejména plasty, papír) v komunální sféře.

Odpovědnost:

Města a obce

Povinné osoby dle zákona o odpadech resp. autorizované obalové společnosti

Oprávněné osoby provozující zařízení na úpravu, využití a odstranění odpadů

Středočeský kraj

4) *Komunální biologicky rozložitelné odpady*

Na území kraje se sníží podíl skládkovaných komunálních bioodpadů (BRKO) o 25 % do roku 2010, o 50 % do roku 2013 a o 65 % do roku 2020 oproti oproti produkovanému množství tohoto druhu odpadu v roce 1995. Požadavky na omezování skládkovaných bioodpadů jsou vyvolány nutností omezit plynné emise (globální dopady na atmosféru) a kapalnou emise (lokální dopady na kvalitu vod). Využívání komunálních bioodpadů navíc přispěje k velmi žádoucímu návratu organické hmoty do oběhu a tím například ke snížení deficitu organických látek v půdě. Zlepšení nakládání s bioodpady. Biologicky rozložitelné komunální odpady odděleně shromažďovat ze soustředěných průmyslových a živnostenských zdrojů. Zavést praxe správného domovního kompostování. Komunální systémy zajistí separovaný svoz, zpracování a využití biologicky rozložitelných komunálních odpadů. Provozování kompostáren a dalších zařízení s dostatečnými kapacitami. Nezbytné nutné množství biologicky rozložitelných komunálních odpadů bude ukládáno pouze na způsobilé skládky.

Odpovědnost:

Města a obce

Původci odpadu

Provozovatelé skládek a svozové společnosti

Středočeský kraj

5) *Zásady pro nakládání s nebezpečnými odpady*

Předcházení vzniku nebezpečných odpadů a snížení jejich měrné produkce o 20 % do roku 2010 ve srovnání s rokem 2000 s předpokladem dalšího snižování.

Minimalizování vlivu nebezpečných odpadů na zdraví lidí a životní prostředí ve všech fázích nakládání s nimi. Omezovat množství vznikajících nebezpečných odpadů a snižovat spotřebu surovin, které způsobují

nebezpečné vlastnosti odpadů. Minimalizovat zdravotní riziko pro pracovníky u všech stupňů nakládání s nebezpečnými odpady v souladu s metodami stanovenými orgány ochrany veřejného zdraví. Dosáhnout maximálního využívání odpadů jako náhrady primárních přírodních zdrojů. Vznikající odpady posuzovat prioritně jako možnou surovinu pro další zpracování na výrobky před jejich konečným zneškodněním. Při navrhování průmyslových zón vytvářet předpoklady pro restrukturalizační změny v oblastech průmyslu, které produkují nebezpečné odpady jejichž výsledkem budou změny ve prospěch snižování produkce nebezpečných odpadů s menšími zdravotními riziky. Využití potenciálních možností krajského úřadu při rozhodování o povolení provozu zařízení pro nakládání s odpady z hlediska optimalizace jednotné a přiměřené sítě nakládání s odpady. Při vytváření jednotné a přiměřené sítě k nakládání s nebezpečnými odpady dbát na zavádění technologií, vyhovujících požadavkům BAT. Provést prověrku souladu podmínek, za kterých jsou nebezpečné odpady skladovány v souladu s předpisy.

Odpovědnost:

Původci nebezpečných odpadů

Provozovatelé technologií na odstraňování

Města a obce při nakládání s nebezpečnými složkami komunálního odpadu

Středočeský kraj a ČIŽP při procesech povolování a dozoru

6) Zásady pro nakládání s vybranými odpady, výrobky a zařízeními podle části čtvrté zákona o odpadech Baterie a akumulátory

Sběr resp. zpětný odběr použitých přenosných baterií a akumulátorů je zaváděn zejména z důvodu, že některé typy článků obsahují nebezpečné látky. Cílem zpětného odběru je oddělit použité přenosné baterie a akumulátory z toku směsných komunálních odpadů a po vytřídění je dekontaminovat a materiálově využít. Výrobci a dovozci organizují a financují systém sběru, nakládání, využití a odstranění použitých přenosných baterií a akumulátorů, který dosahuje stanovené úrovně sběru. Hustota veřejné sběrné sítě pro použité přenosné baterie a akumulátory by měla dosáhnout hustoty prodejní sítě nových baterií a akumulátorů. Veřejnost by měla být dostatečně informována o systému odděleného sběru použitých přenosných baterií a akumulátorů o možnosti bezplatně je odevzdat ve sběrných místech. Dodržovat zákaz ukládání přenosných baterií a akumulátorů na skládky s následnou kontrolou.

Odpovědnost:

Výrobci a dovozci přenosných baterií a akumulátorů příp. právnické osoby provozující pro ně kolektivní systémy zpětného odběru přenosných baterií a akumulátorů

Prodejci a distributoři přenosných baterií a akumulátorů

Města a obce

Provozovatel integrovaného zařízení pro skladování, třídění a zpracování přenosných baterií a akumulátorů

Provozovatelé skládek odpadu

Středočeský kraj

Olověné akumulátory

Zvýšení množství sebraných použitých olověných akumulátorů sníží množství těchto akumulátorů, s kterými je nakládáno z hlediska životního prostředí rizikově tj. u kterých není zajištěno jejich materiálové využití a dekontaminace elektrolytu.

Výrobci a dovozci organizují systém sběru a využití použitých olověných akumulátorů, který dosahuje stanovené úrovně sběru. Hustota veřejné sběrné sítě pro použité olověné akumulátory by měla dosáhnout hustoty prodejní sítě nových akumulátorů. Veřejnost by měla být dostatečně informována o systému odděleného sběru použitých olověných akumulátorů o možnosti bezplatně je odevzdat ve sběrných místech.

Odpovědnost:

Výrobci a dovozci olověných akumulátorů

Prodejci a distributoři olověných akumulátorů

Města a obce

Provozovatel zařízení na zpracování a využití použitých olověných akumulátorů

Středočeský kraj

Kaly z čištění odpadních vod

Postupně zvýšit environmentální kvalitu kalů z čištění odpadních vod (ČOV), které jsou produkovány na území Středočeského kraje, a tím i množství kalů, které vyhovují legislativním předpisům na využití kalů. Monitorování kvality kalů z ČOV, s kterými je ve Středních Čechách nakládáno. Provozovatelé významných ČOV realizují opatření ke snížení environmentálního zatížení kalů. Je vytvořen systém monitoringu zemědělským pozemkům vhodných pro aplikaci kalů z ČOV. Bude doplněna síť zařízení pro materiálové a energetické využití kalů z ČOV. Problematika kalů z ČOV bude řešena koordinovaně s hlavním městem Prahou a centrální odbornou institucí (CEHO).

Odpovědnost:

Provozovatelé ČOV

Středočeský kraj

CeHO

Odpady s obsahem azbestu

Zabránit rozptylu azbestu a azbestových vláken do složek životního prostředí. Při nakládání s odpadním azbestem a materiály obsahujícími azbest je nutno především zabezpečit kontaminaci pracovního prostředí a ovzduší azbestovým prachem a vlákny. Aktualizování seznamu skládek, které mají souhlas k ukládání odpadů s obsahem z azbestu. Jsou stanoveny technické a bezpečnostní požadavky pro nakládání s odpady s obsahem azbestu a jsou stanoveny podmínky pro jejich ukládání na skládky. Veřejnost a původci odpadů jsou dostatečně informováni o nebezpečnosti odpadů s obsahem azbestu, o materiálech, které mohou být kontaminovány azbestem (zejména stavebních), a o způsobech nakládání s těmito materiály, kontrolní činnost, zda při nakládání s odpadem z obsahem azbestu oprávněné osoby dodržují technické a bezpečnostní požadavky a zda s odpady z obsahem azbestu nenakládají jinak.

Odpovědnost:

Výrobci produktů s obsahem azbestu

Původci odpadů nakládající s odpady s obsahem azbestu

Provozovatelé zařízení na odstranění odpadů

Orgány ochrany veřejného zdraví

Středočeský kraj

7) Stavební a demoliční odpady

Na území kraje se zvýší míra materiálové recyklace stavebních a demoličních odpadů (SDO) o 33 % do roku 2006 a o 60 % do roku 2013 v porovnání se stavem recyklace v roce 2001. Postupným omezováním prostého odstraňování neupravených stavebních a demoličních odpadů sledovat omezování negativního vlivu těchto činností zejména na tvorbu krajiny. Zvyšovat míru materiálové recyklace stavebních a demoličních odpadů, která přispěje k náhradě primárních stavebních surovin (zejména štěrkopísků) stavebními recykláty. Při stavbách a rekonstrukcích zajistit řízené nakládání s odpady. Recyklace SDO bude součástí komunálních systémů nakládání s odpady. Omezit skládkování neupravených SDO. Omezit využívání neupravených SDO pro terénní úpravy a rekultivace. Zajistit a podporovat odbytnost vznikajících recyklátů.

Odpovědnost:

Stavební firmy

Stavební úřady

Města a obce

Středočeský kraj

8) Odpadní elektrická a elektronická zařízení

Dosáhnout nejpozději do 31. prosince 2006 úrovně odděleného sběru tříděných odpadních elektrických a elektronických zařízení z domácností v množství 4 kg na osobu za rok.

Vzhledem k tomu, že produkce odpadních elektrických a elektronických zařízení stále roste, je nezbytné, vzhledem k ochraně lidského zdraví a životního prostředí, zavést oddělený sběr této komodity. K tomuto účelu by měla být zřízena vhodná veřejná sběrná místa, kde by domácnosti mohly bezplatně odevzdat odpadní elektrická a elektronická zařízení. Oddělený sběr je výchozím předpokladem pro zajištění dalšího zpracování a recyklace odpadních elektrických a elektronických zařízení. Výrobci a dovozci hradí náklady na sběr, nakládání, využití a odstranění odpadních elektrických a elektronických zařízení. Vybudování fungujícího systému odděleného sběru odpadních elektrických a elektronických zařízení, který dosahuje stanovené

úrovně sběru, přičemž pro odpadní elektrická a elektronická zařízení původem z domácností je zajištěn bezplatný zpětný odběr těchto zařízení. Hustota veřejné sběrné sítě pro odpadní elektrická a elektronická zařízení by měla dosáhnout hustoty prodejní sítě nových elektrických a elektronických zařízení. Veřejnost by měla být dostatečně informována o systému odděleného sběru odpadních elektrických a elektronických zařízení a o možnosti bezplatně odevzdat tato zařízení ve sběrných místech. Je zakázáno ukládat odpadní elektrická a elektronická zařízení na skládky odpadů, dodržování tohoto zákazu kontrolovat.

Odpovědnost:

Výrobci a dovozci elektrických a elektronických zařízení

Prodejci a distributoři elektrických a elektronických zařízení

Města a obce

Středočeský kraj

9) Odpady vzniklé následkem krizových situací

Zpracovat nejpozději do 31. 12. 2006 do plánů odpadového hospodářství havarijní plány nakládání s odpady pro možné krizové situace.

V případě živelných událostí většího rozsahu a krizových situací podléhá odpadové hospodářství zcela jiným pravidlům, než při běžném provozu. V krátkém čase je třeba zneškodnit velké objemy odpadů, které nemají standardní složení a konzistenci (povodně, požáry), přičemž až na výjimky není možné odpady třídít. Přitom je nutné zachovat všechna pravidla pro bezpečné nakládání s odpady. Havarijní plány nakládání s odpady umožní předcházet vzniku odpadů při krizových situacích a rychle a pružně reagovat v jejich průběhu. Je stanovena metodika pro zpracování plánů nakládání s odpady pro možné krizové situace. Původci odpadů mají zpracovány havarijní plány nakládání s odpady pro možné krizové situace jako součást svých plánů odpadového hospodářství. Města a obce mají zpracovány havarijní plány nakládání s odpady pro možné krizové situace jako součást svých plánů odpadového hospodářství. Provozovatelé zařízení na zpracování a odstranění odpadů mají zpracovány havarijní plány nakládání s odpady pro možné krizové situace jako součást svých plánů odpadového hospodářství. Je zajištěna síť zařízení, která v případě krizové situace zajistí meziskladování a následně odstranění vzniklých odpadů.

Odpovědnost:

Původci odpadů

Města a obce

Provozovatelé zařízení na zpracování a odstranění odpadů

Středočeský kraj

10) Podíl odpadů ukládaných na skládky

Na území kraje se do roku 2006 sníží celkové roční množství odpadů ukládaných na skládky o 10 % a do roku 2010 o 20 % v porovnání s rokem 2000. Zajistit omezení celkového množství produkovaných odpadů ukládaných na skládky s cílem upřednostnit využití odpadů před jejich konečným odstraněním. Provést zhodnocení nakládání s jednotlivými skládkovanými odpady s cílem omezit skládkování. Pro jednotlivé skupiny odpadů zajistit dostatečnou infrastrukturu zařízení na úpravu a využití (materiálové, biologické, jiné – např. výroba paliv), v případě potřeby zajistit pro vybrané skupiny odpadů energetické využití v zařízeních provozovaných na území sousedních krajů s ohledem na dojezdové vzdálenosti.

Odpovědnost:

Původci odpadů

Města a obce,

Oprávněné osoby provozující zařízení na odstraňování odpadů

Středočeský kraj

11) Vytváření jednotné a přiměřené sítě zařízení k nakládání s odpady

Komunální odpady a obaly

- Nepodporovat výstavbu nových skládek všech skupin. Výstavba nových kazet u stávajících skládek odpadu tím není dotčena.
- Podporovat přeměnu stávajících skládek na centra komplexního nakládání s odpady.
- Podporovat provoz stávajících dotřídovacích linek využitelných složek komunálních odpadů, pokud jejich technologie bude obsahovat kontinuální pásové třídění, lisování nebo drcení odpadů a jejich roční kapacita bude minimálně 3000 t odpadů v jedné směně. Podporovat výstavbu nových dotřídovacích linek jen v těch oblastech, kde tato zařízení dosud chybí.

- Podporovat ve všech obcích s více než 1000 obyvateli výstavbu sběrných dvorů (u obcí nad 5000 obyvatel v rozsahu 1 sběrný dvůr na 5 až 8000 obyvatel). Sběrné dvory budou zejména sloužit pro shromažďování objemných odpadů, odpadů ze zeleně, výrobků s povinností zpětného odběru a nebezpečných složek komunálních odpadů.

Biologicky rozložitelné odpady

- Podporovat vybudování a provozování několik zařízení na materiálové využití (kompostárny) a energeticko-materiálové využití (bioplynové stanice) biologicky rozložitelných odpadů (zejména kompostáren). Potřebná kapacita těchto zařízení na území kraje je do roku 2013 odhadována na 65 000 tun ročně s postupným náběhem jejich zprovoznění. Minimální roční kapacita jednotlivých zařízení by měla být 10 000 tun (kompostárny) a 5 000 tun (bioplynové stanice).
- Podporovat rozvoj domácího a komunitního kompostování, zejména ve vesnické a příměstské zástavbě s cílem dosáhnout v roce 2013 celkového objemu 15 000 tun.

Stavební a demoliční odpady

- Nepodporovat rekultivace ploch a terénní úpravy za použití netříděných a neupravených stavebních a demoličních odpadů.
- Podporovat v každém městě s více než 15 000 obyvateli vznik deponií pro shromažďování stavebních a demoličních odpadů vhodných k recyklaci.
- Podporovat činnost mobilních drtičů a třídících linek pro drcení a třídění stavebních a demoličních odpadů.
- Podporovat všechny aktivity vedoucí k uplatnění produktů vzniklých drcením a tříděním stavebních a demoličních odpadů.

4. Výhled vývoje relevantní legislativy v horizontu příštích pěti let

4.1 Výhled vývoje legislativy Evropských společenství

Revize směrnice o čistírenských kalech

V současnosti dále probíhá revize směrnice 86/278/EHS o používání čistírenských kalů v zemědělství. Předpokládá se změna definice čistírenského kalu a rozšíření možnosti využívání kalů nejen z čistíren komunálních odpadních vod, ale i z odpadních vod z některých odvětví průmyslu, zejména potravinářského.

Dále by měly být zvýšeny požadavky na předběžnou úpravu kalů (chemickou, biologickou nebo tepelnou podle způsobu použití). Budou pravděpodobně zavedeny přísnější limity pro obsah těžkých kovů a rozšířen jejich seznam. Kromě kadmia, mědi, niklu, olova, zinku a rtuti by měl být limitován i obsah chrómu. Nově by měly být zavedeny mezní hodnoty pro obsah dioxinů a určitých organických sloučenin v těchto kálech a také nové normy pro vzorkování a analytické metody.

Termín vydání návrhu revize byl stanoven na rok 2009.

4.2 Výhled vývoje české legislativy

Aktuální znění připravované legislativy v oblasti odpadového hospodářství lze nalézt na internetových stránkách *Knihovny připravované legislativy*: <http://eklep.vlada.cz>

V současnosti je po ukončeném třetím připomínkovém řízení a bude předán Legislativní radě vlády nový zákon o odpadech, včetně nových prováděcích předpisů. Navrhovaným novým zákonem o odpadech dojde v plném rozsahu k nahrazení platné právní úpravy, tj. zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Důvodem novelizace je zejména nově schválená směrnice Evropského parlamentu a Rady ES č. 98/2008 o odpadech a o zrušení některých směrnic – tzv. rámcová směrnice o odpadech. Do 12. prosince 2010 mají členské státy převzít požadavky této směrnice do vnitrostátních právních řádů. Nová směrnice nahrazuje několik platných právních předpisů ES v oblasti nakládání s odpady, konkrétně směrnici 75/439/EHS o zneškodňování

odpadních olejů, směrnici 91/689/EHS o nebezpečných odpadech a směrnici 2006/12/ES o odpadech (tato směrnice je tzv. kodifikovaným zněním směrnice 75/442/EHS o odpadech a jejich pozdějších novel). Dále bude nový zákon reagovat na řízení o porušení Smlouvy o založení ES, které je proti ČR v současné době vedeno ze strany Evropské komise z důvodu nekompatibility platné právní úpravy se směrnicí Rady 1999/31/ES o skládkách odpadů.

Základním věcným cílem navrhovaného zákona je motivace k dodržování odpovídající hierarchie nakládání s odpady, zejména snaha snížit množství odstraňovaných odpadů ukládaných na skládky a naopak zvýšit jejich materiálové využívání. Tomuto cíli odpovídá nastavení systému ekonomických nástrojů. Konkrétně u poplatků dojde k postupnému navyšování poplatků za vybrané způsoby odstraňování odpadů. Za účelem zabránění unikům nezaplatněného materiálu ukládaného na skládky se navrhuje zpoplatnit též ukládání odpadů jako technologického materiálu na skládky.

V oblasti komunálního odpadu se navrhuje zavedení jediného systému platby za komunální odpad, a to ve výši odpovídající nákladům obcí na svoz a odstranění smíšeného komunálního odpadu. Navrhovaná úprava by měla ve větší míře motivovat k nižší produkci netříděných odpadů a současně zamezit problémům a stížnostem občanů, kteří se vzhledem k vlastnictví nemovitosti nebo trvalému či přechodnému pobytu v různých obcích, které zvolily různé způsoby platby za komunální odpad, mohli stát plátcí více poplatků zároveň.

V návaznosti na požadavky směrnic bude zavedena povinnost zpracovat programy předcházení vzniku odpadů, které budou obsahovat konkrétní opatření a cíle k předcházení vzniku odpadů. Nástrojem k předcházení vzniku odpadů bude systém obecního kompostování, tj. komunitní či domácí kompostování nebo sběr a svoz biologicky rozložitelného odpadu na obecní kompostárnu. Tento systém by měl zajistit dosažení cílů směrnic ohledně snižování množství biologicky rozložitelného odpadu ukládaného na skládky.

Obce budou muset umožnit svým občanům třídit základní druhotné suroviny: papír, sklo, plast, kovy a nápojové kartony. Povinnost umožnit shromažďování biologicky rozložitelného odpadu z domácností bude první dva roky platit pouze pro části obce s převážující zástavbou rodinných domů.

Bude upravena problematika vybraných výrobků tak, aby byla v souladu s rámcovou směrnicí o odpadech, založenou na koncepci rozšířené odpovědnosti výrobce za odpad vznikající z jejich výrobků. Výrobce bude povinen financovat veškeré náklady s odpadními výrobky spojené, zejména jejich zpětný odběr a následné materiálové využití, a to v takovém rozsahu, aby bylo dosaženo úrovně zpětného odběru a recyklačních cílů stanovených pro jednotlivé druhy výrobků zákonem, resp. evropskými předpisy.

Dojde k významné změně v režimu zpětně odebraných výrobků. Zatímco podle platné právní úpravy se použitý výrobek stává odpadem až ve chvíli předání osobě oprávněné k jeho využití nebo odstranění, podle tohoto návrhu se stane odpadem už okamžikem odevzdání ke zpětnému odběru.

Návrh zákona bude dále požadovat nastavení transparentních pravidel v praxi kolektivních systémů v jednotlivých skupinách elektrozařízení, které pro výrobce elektrozařízení zajišťují plnění zákonem stanovených povinností. Bude umožněno působení více kolektivních systémů i v rámci jedné skupiny elektrozařízení.

Ustanovení upravující skládkování odpadů se změní tak, aby bylo dosaženo plné slučitelnosti se směrnicí 1999/31/ES o skládkách odpadů. Provoz skládky bude rozdělen na tři fáze a každá bude schvalována jako samostatné zařízení. Souhlas k provozu jednotlivých fází provozu skládky bude krajský úřad vydávat až po provedeném vlastním místním šetření. Nově bude provozovatel skládky povinen složit finanční rezervu ještě před zahájením provozu první fáze provozu skládky.

Významnou změnou je i ustanovení o zrušení mobilních zařízení ke sběru a výkupu odpadů, které je důležitým krokem proti mizení odpadů z evidence odpadů a proti zbytečnému zatěžování orgánů veřejné správy vysokým počtem rozhodnutí o souhlasu k provozu těchto mobilních zařízení.

Bude zaveden Centrální informační systém odpadového hospodářství, který bude zřizovat, spravovat a provozovat MŽP jako informační systém veřejné správy. Navržený koncept bude vycházet z dlouhodobého sys-

tematicky připravovaného záměru sledování dat o produkci, způsobech nakládání s odpady a obaly a údajů o zařízeních. V tomto případě se nebude jednat o vytváření zcela nového dosud technicky neaplikovaného systému sběru dat, ale o jeho legální zakotvení v úpravě zákona o odpadech.

Dále budou provedeny změny některých pojmů a definic. Budou reagovat na potřebu zajištění souladu s definicemi rámcové směrnice Půjde zejména o pojmy - odstraňování a využívání odpadů, jejichž dosavadní definice, založené na neúplných seznamech činností, vyvolávaly četné výkladové problémy. V případě definice pojmu odpadu, návrh zákona bude stanovovat podmínky, za kterých není nutné považovat věc za odpad, nýbrž za vedlejší produkt a kritéria, za kterých je možné uznat, že odpad se stal výrobkem.

Z důvodu zachování maximální přehlednosti návrh nového zákona počítá s rozpracováním konkrétních technických požadavků na jednotlivé vybrané odpady a vybrané odpadní výrobky vyhláškami, jejichž pracovní návrhy jsou k návrhu zákona připojeny.

5. Možné zdroje financování

5.1 Tuzemské zdroje financování

Zdroje financí poskytované Středočeským krajem:

Dotace z Fondu životního prostředí Středočeského kraje

Podrobnější a aktuální informace lze získat na www.kr-stredocesky.cz – odkaz životní prostředí

Nově zřízené dotační tituly v r. 2009:

- 1) Odstranění „černých“ skládek odpadů z katastrálního území obce
 - maximální výše dotace: 250 000 Kč
 - povinné spolufinancování: 10 %
 - povinné podmínky, které musí projekt splňovat:
 - příjemci dotace mohou být pouze obce
 - skládka bude odstraněna v souladu s platnou legislativou
- 2) Příspěvky na realizaci opatření, která jsou v souladu se závaznou částí Plánu odpadového hospodářství
 - maximální výše dotace: 1 500 000 Kč
 - povinné spolufinancování: 20 %
 - povinné podmínky, které musí projekt splňovat:
 - opatření musí být v souladu se zásadami a cíli POH Středočeského kraje
 - příslušné povolení k realizaci opatření
 - kritéria pro určení priorit mezi předloženými žádostmi:
 - soulad s dále uvedenými konkrétními zásadami z aktualizované závazné části POH Středočeského kraje - 1.2.2. – ve všech obcích s více než 1 000 obyvateli je podporována výstavba sběrných dvorů; 1.2.3. – je podporován rozvoj domácího a komunitního kompostování včetně výstavby malých zařízení ve smyslu § 33b zákona o odpadech; 1.2.5 – jsou podporovány chráněné dílny zabývající se zpracováním elektrozařízení a elektroodpadů
 - výše finanční spoluúčasti žadatele
 - rozsah území pokrytý projektem
 - kapacita zařízení
- 3) Zajištění činností dle Konceptce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty Středočeského kraje
 - maximální výše dotace: 50 000 Kč
 - povinné spolufinancování: 20 %
 - povinné podmínky, které musí projekt splňovat:
 - dotace bude poskytována pouze na činnosti uvedené v kapitole 4.2 Aktualizace Konceptce EVVO Středočeského kraje prioritou 1 (pouze P.1.1. – P.1.5), prioritou 2 (pouze P.2.3.), prioritou 3, prioritou 4 (pouze P.4.1 – P.4.35)

- nelze předkládat projekty realizované v rámci smluvního zajištění služeb EVVO ze strany Středočeského kraje
 - výroční zpráva o činnosti (v případě, že žadatelem je občanské sdružení nebo obecně prospěšná společnost)
 - kritéria pro určení priorit mezi předloženými žádostmi jsou výše finanční spoluúčasti žadatele, nadlokální významnost projektu pro Středočeský kraj
- 4) Podpora projektů škol zaměřených na ochranu životního prostředí
- maximální výše dotace: 50 000 Kč
 - povinné spolufinancování: 5 %
 - povinné podmínky, které musí projekt splňovat:
 - žadatelem je škola nebo školské zařízení včetně organizací zřizovaných Středočeským krajem; projekt musí naplňovat Koncepti EVVO Středočeského kraje.
 - dotace bude poskytována pouze na následující činnosti uvedené v kapitole 4.2 Aktualizace Koncepte EVVO Středočeského kraje - priorit 1 (pouze P.1.1. – P.1.5), priorit 3, priorit 4 (pouze P.4.1 – P.4.35)
 - program EVVO školy
 - kritéria pro určení priorit mezi předloženými žádostmi jsou výše finanční spoluúčasti žadatele, nadlokální významnost projektu pro Středočeský kraj, míra uplatnění závěrů prací v praxi

5.2 Mezinárodní zdroje financování

Státní fond životního prostředí je zprostředkujícím subjektem pro získání finančních prostředků z těchto mezinárodních fondů:

Operační program Infrastruktura

Cílem Operačního programu Infrastruktura je ochrana a zlepšování životního prostředí a rozvoj a zkvalitňování dopravní infrastruktury při respektování principů udržitelného rozvoje s důrazem na naplňování standardů EU. Tento program je financovaný z Evropského fondu regionálního rozvoje (ERDF).

Operační program Infrastruktura tvoří čtyři základní priority a z nich oblasti odpadového hospodářství se týká Priorita č. 3 - Zlepšování environmentální infrastruktury.

V jejím rámci jsou realizována čtyři opatření, kde pro oblast odpadového hospodářství je důležité Opatření 3.4 - Nakládání s odpady a odstraňování starých ekologických zátěží.

Operační program Infrastruktura, byl vyhlášen pro roky 2004-2006 a projekty z něj financované musí být dokončeny do konce roku 2008

Operační program Životní prostředí

Operační program Životní prostředí tematicky navazuje na Operační program Infrastruktura. Tento operační program je vyhlášen pro roky 2007-2013.

Objemem vyčleněných prostředků jde o druhý největší operační program v České republice - pro žadatele je připraveno 5,2 miliardy eur, tj. cca 150 mld. Kč. Tento program je financovaný z Fondu Soudržnosti.

Projekty v rámci Operačního programu Životní prostředí budou v letech 2007 až 2010 financovány podle pravidla n+3. To znamená, že prostředky alokované na rok 2007 lze čerpat v průběhu následujících tří let. Řídicím orgánem operačního programu je Ministerstvo životního prostředí ČR. Odpovídá za účinnost a správnost řízení a za celkové provádění programu. Vlastní realizaci zajišťuje Státní fond životního prostředí ČR, který je odpovědný zejména za příjem a hodnocení žádostí a správu schválených projektů. Forma podpory z tohoto programu je nevratná finanční pomoc. Výše možné dotace je do 85 % (z celkové způsobilých výdajů projektu) finančních prostředků z evropských prostředků, 5 % ze státního rozpočtu a podmínkou spolufinancování je 10% prostředků ze zdroje žadatele.

Příjemci podpory mohou být územní samosprávné celky a jejich svazky, neziskové organizace, občanská sdružení, příspěvkové organizace, nadační fondy a nadace.

Operační program Životní prostředí je členěn do sedmi priorit. Pro oblast odpadového hospodářství je důležitá prioritní osa č. 4 – Zkvalitnění nakládání s odpady a odstraňování starých ekologických zátěží. Hlavním

cílem tohoto programu pro období let 2007 až 2013 je snižování produkce odpadů nezávisle na ekonomickém růstu, maximální využívání odpadů jako náhrady primárních přírodních zdrojů, minimalizace negativních vlivů na zdraví lidí a životní prostředí při nakládání s odpady, odstraňování závažných starých ekologických zátěží.

Podpora 4.1 Zkvalitnění nakládání s odpady zahrnuje aktivity budování integrovaných systémů nakládání s odpady, budování systémů odděleného sběru odpadů, budování zařízení na využívání odpadů, zejména na třídění, úpravu a recyklaci odpadů, budování sběrných dvorů a skladů, budování zařízení na nakládání s nebezpečnými odpady (vyjma skládkování), budování systémů odděleného sběru nebezpečných odpadů, včetně nebezpečných komunálních odpadů a nebezpečných odpadů ze zdravotnictví, rekultivace starých skládek, včetně komunálního a ostatního odpadu, odstranění nepovolených (černých) skládek ve zvláště chráněných územích, evropsky významných lokalitách a ptačích oblastech, podpora výstavby kompostáren a biofermentačních stanic

Nutno sledovat průběžně internetové stránky www.sfzp.cz nebo www.opzp.cz, kdy budou vyhlášeny jednotlivé termíny pro přijímání žádostí do jednotlivých prioritních os Operačního programu životní prostředí.

Podrobnější informace (v elektronické podobě na www.opzp.cz, www.sfzp.cz, www.mzp.cz)

lze získat z následujících publikací

Implementační dokument Operačního programu životní prostředí, Příručka pro žadatele, Směrnice MŽP o předkládání žádostí a poskytování podpory, Závazné pokyny žadatel, Usnesení vlády č. 1500 z 16.11. 2005

Další informace poskytují pracovníci Státního fondu životního prostředí na tzv. zelené lince (zdarma) telefon 800 260 500 od 7.30 do 16.00 (pondělí až pátek) nebo na e-mailu: dotazy@sfzp.cz

6) Zdroje dalších informací

Publikace, instituce, webové stránky

Poslanecká sněmovna (www.psp.cz)

Vláda ČR (www.vlada.cz)

Ministerstvo životního prostředí ČR (www.mzp.cz)

Ministerstvo vnitra ČR (www.mvcr.cz)

Ministerstvo průmyslu a obchodu (www.mpo.cz)

Státní zdravotní ústav – referenční laboratoř pro odpady (www.szu.cz)

Státní fond životního prostředí ČR (www.sfzp.cz)

Centrum pro hospodaření s odpady Výzkumný ústav vodohospodářský TGM (www.vuv.cz)

Cenia (dříve Český ekologický ústav) (www.cenia.cz)

Středočeský kraj (www.kr-stredocesky.cz, www.stredoceske-odpady.cz)

Česká inspekce životního prostředí (www.cizp.cz)

Operační program životní prostředí (www.opzp.cz)

Aktualizace informací o návrzích předpisů a dalších dokumentech EU (www.europa.eu.int)

Nakládání s biologicky rozložitelnými odpady (www.biom.cz)

Enviweb – web o životním prostředí (www.enviweb.cz)

Časopis odpadové fórum (www.odpadoveforum.cz)

Časopis odpady (<http://odpady.ihned.cz>)

Územní plánování

Doc. Ing. arch. Vladimíra Šilhánková, PhD.

Územní plánování je jedním ze třech stěžejních plánovacích procesů (územní, ekonomické a strategické plánování), které probíhají prakticky ve všech našich obcích – městech i vesnicích. Územní plánování je v podmínkách České republiky chápáno jako výkon státní správy, jejíž realizace je ale přenesena na nejnižší správní jednotky tj. obce. Hovoříme tedy proto o územním plánování jako výkonu obcí v přenesené působnosti. Problematice územního plánování se tedy musí představitelé státní správy a samosprávy věnovat na všech jejích úrovních, od nejmenších obcí až po úroveň plánování na území celé Evropské unie. V praxi územního plánování to ale funguje opačně tj. od plánování velkých prostorů – na úrovni EU, přes dokumenty na úrovni jednotlivých států, krajů až po územní plánovací dokumenty jednotlivých obcí.

Obecně lze říci, že *územní plánování* se zabývá praktickou koordinací všech územních složek (funkčním uspořádáním, stanovováním limitů a regulativů apod.). Na rozdíl od *urbanismu*, což je věda o uspořádání území je *územní plánování* zejména **proces**. Je to soubor nástrojů a technik vedoucích k prostorové a časové koordinaci rozvoje osídlení.

1. Základní urbanistické charakteristiky

Abychom se dále mohli alespoň základně věnovat problematice územního plánování, musíme se alespoň krátce zmínit o základních územních charakteristikách, které územní plánování koordinuje. Jsou jimi v podstatě tři složky, a to:

- funkce (funkční uspořádání sídla, ať již města nebo vesnice);
- prostor (prostorové uspořádání, urbanistická kompozice);
- provoz (dopravní a technická infrastruktura).

1.1 Funkce

Funkce nebo též funkční využití území hodnotí, využití území dle jeho základních funkčních typů. Z hlediska funkčního uspořádání rozlišujeme v současném městě následující základní druhy funkcí:

1. bydlení;
2. občanská vybavenost, centrum;
3. výroba / pracovní příležitosti;
4. zeleň a rekreace;
5. doprava;
6. technická infrastruktura - sítě.

Bydlení

Bydlení je základní funkční složkou každého sídla. Všechny ostatní funkce mohou být v určitém sídle potlačeny, ne tak funkce bydlení. Toto výsadní postavení funkce bydlení vychází z historické skutečnosti, že města (nebo opevněná sídla) vznikala prvotně především jako místa chráněného bydlení. Další funkční složky se ve městech vyvinuly následně. I když rozsah bydlení se místo od místa liší, generálně se dá říct, že je kolem 50 % všech zastavěných ploch ve městě je věnováno právě bydlení.

Občanská vybavenost, centrum

Občanská vybavenost má své nezastupitelné společenské postavení, ať už jako stavby pro vzdělávání, zdravotnictví, administrativu či obchod a služby. Podle velikosti zájmového území mají občanské stavby charakter základní občanské vybavenosti jako jsou mateřská škola, základní škola, základní vybavení obchodu a služeb, vyšší občanské vybavenosti (centra čtvrtě, obvodová, sektorová a celoměstská) např. střední školy, divadla, polikliniky, objekty správy nebo charakter nadmístní občanské vybavenosti – vysoké školy, fakultní nemocnice, velké sportovní soubory apod.

Výroba / pracovní příležitosti

Každé město vedle funkce bydlení musí zajišťovat i možnost pracovního uplatnění svých obyvatel. Obecně by se dalo říci, že 50 % veškerého obyvatelstva je v ekonomicky aktivním věku. Z hlediska oboru činnosti a podle doby jejich vzniku členíme pracovní příležitosti do 4 kategorií.

1. **primér** – nejstarší způsob zaměstnání v zemědělství (případně v lesnictví či rybolovu / rybníkářství). V současných městech je jen zanedbatelné procento lidí zaměstnaných v primérním sektoru. Zemědělství a v současnosti už spíše péče o krajinu se staly výsadou venkovského osídlení;
2. **sekundér** představovaný průmyslovou výrobou a výrobními službami zaznamenal svůj rozmach ve 2. polovině 19. století, kdy dramaticky změnil tvář měst příchodem velkého množství obyvatelstva. V současnosti s postupující automatizací výroby je tento způsob zaměstnání na ústupu;
3. **terciér**: rozvoj terciéru logicky navázal v 1. polovině 20. století na průmyslový rozvoj. Pro pracující v průmyslu bylo třeba zajišťovat obchod a služby ve větším rozsahu než v předešlé době. S postupujícím prodlužováním volného času a zvyšováním životní úrovně se nyní jedná nejen o vybavenost a služby zajišťující fungování života ve městě, ale stále větší důraz je kladen na terciér zajišťující volnočasové aktivity (turistika, sport apod.);
4. **kvartér** je zatím posledním typem zaměstnání, které zaznamenalo svůj nárůst ve 2. polovině 20. století v souvislosti s vědeckou – technickou revolucí. Typickými zaměstnáními v kvartérní sféře je zaměstnání ve školství, vědeckých institucích a výzkumu.

Celkově by se dalo říct, že zatímco primér prakticky vymizel z měst a je situován pouze ve venkovském osídlení, sekundér je na dlouhodobém ústupu, terciér a kvartér zaznamenávají postupný růst, přičemž terciér roste jak ve městech, tak i na venkově, kdežto kvartér zůstává doménou městského osídlení.

Zeleň a rekreace

Jako městskou zeleň můžeme chápat všechny plochy vegetace, které se vyskytují v organismu města a zároveň veškerou bodovou a liniovou vegetaci. Některé definice uvádějí, že součástí zeleně jsou také stavební technické prvky, drobná architektura nebo umělecká díla, která doplňují vegetaci.

Pojem rekreace označuje periodicky se opakující zdravotně preventivní složku životního režimu člověka. Je proto potřeba, aby se vykonávala v prostředí, které by bylo schopné umožňovat fyzické zotavení a psychické uvolnění. Její realizace je většinou spojená s potřebou volných ploch v sídle nebo v krajině.

1.2 Prostor

Kompozicí obecně rozumíme uspořádání prvků v celku, skladbu, vzájemný vztah mezi jednotlivými částmi a celkem. Urbanismus je obor, který se zabývá prostorovým uspořádáním území, prostorovým uspořádáním jednotlivých prvků v území. Vlastní disciplinou řešící otázky uspořádání a forem urbanistické struktury je *urbanistická tvorba*, jejímiž základními atributy je hmota a prostor. Urbanistická kompozice vytváří zajímavosti, rozmanitosti a přitažlivosti, má zásadní význam pro orientaci v prostoru. Mezi základní kategorie urbanistické kompozice řadíme: měřítko, proporci, rytmus, gradaci, dominantu, kontrast, symetrii, asymetrii.

1.3 Provoz

Doprava

Soudobé osídlení se neobejde bez dopravy, která v nejšířším smyslu slova zahrnuje jakékoliv přemísťování osob, předmětů a hmot, energií a také zpráv a informací. Doprava přitom sama o sobě nemá smysl a jejím základním posláním je pouze zprostředkovat nezbytné vazby mezi prostory vyhrazenými základním aktivitám (bydlení, práce, rekreace ...) Přesto se řešení dopravy stalo v současnosti jednou z klíčových složek řešení území a v některých extrémních případech se dokonce prostorové uspořádání omezuje pouze na vyřešení dopravních problémů území zejm. sídla případně na jeho postavení v dopravní struktuře státu či regionu.

Nejčastějším typem dopravy je **doprava silniční**, která obsahuje, jak nákladní, tak osobní část. Z hlediska způsobu přepravy osob potom rozlišujeme silniční dopravu na *individuální automobilovou* dopravu a *hro-*

madnou dopravu. Pro zásobování území i jeho výrobních závodů hraje v současnosti stále větší roli silniční nákladní doprava.

Ve středních a velkých městech a zejména pak mezi městy a jejich příměstskými zónami je doprava osob vedle individuálních způsobů dopravy (automobily, jízdní kola nebo pěši) zajišťována (**městskou hromadnou dopravou** - (M)HD). (M)HD rozumíme pravidelnou osobní dopravu provozovanou na území města, případně v jeho nejbližší příměstské oblasti speciálními dopravními prostředky s obsaditelností 8 a více osob.

Ekologicky čistá, levná a relativně rychlá, tak by bylo možno charakterizovat **cyklistickou dopravu**. Její rozvoj v našich městech je více než žádoucí. Jedná se o typ dopravy, který je možno využívat jednak jako dopravní spojení v sídlech všech velikostí, stejně jako rekreační záležitost.

Pěší doprava je nejstarším druhem dopravy. Přestože je pěší doprava nejzákladnějším způsobem přemísťování osob ve městě je jí v současném dopravním inženýrství věnována jen okrajová pozornost. Statistiky obvykle opomíjí fakt, že asi 50 % cest ve městě ujdou lidé pěšky. Pěší jsou velmi často odkazováni do prostorů, které zbudou pro využití uličního prostoru automobily a není výjimkou případ, že na frekventované ulici je pro pěší vyhrazen jen 0,5 m široký pás. Podle fyziologie člověka by měl pruh pro jednoho chodce představovat minimálně 0,6 m s tím, že optimální šířka méně frekventovaného pásu pro chodce je 1,5 m a více frekventovaného od 2,5 m.

Železniční doprava je po dopravě silniční druhým nejrozšířenějším druhem dopravy. Železniční doprava se vyznačuje segregovaným závislým vedením na speciálním tělese. Železniční doprava se obdobně jako doprava silniční dělí na dopravu *osobní* a *nákladní*. Oproti silniční dopravě je osobní železniční doprava vždy hromadná. Z hlediska obsluhy území ji rozdělujeme na *dálkovou* a *příměstskou*.

Nákladní železniční doprava má velký význam pro zásobování území, zejm. v rámci výrobního cyklu průmyslových podniků - přísun surovin a odbyt výrobků, především velkých objemů (sypké materiály apod.).

Další typy doprav jsou už v našich podmínkách méně významné. **Letecké dopravy** se využívá téměř výhradně k přepravě osob. Ve velkých městech (od 100 tis. obyvatel) jsou v našich podmínkách situována menší letiště využívaná zejména sezónně pro charterové lety (např. Pardubice). Pouze v metropolích (od 500 tis. obyvatel) se nacházejí letecké terminály s pravidelným leteckým provozem (Praha – Ruzyně, Brno – Tuřany, Ostrava – Mošnov). Ani **vodní doprava** nepatří v České republice mezi nejrozšířenější. Pravidelná nákladová doprava funguje pouze na Labi.

Technická infrastruktura

Technickou infrastrukturou města rozumíme souhrn technických zařízení, která umožňují provoz území na soudobé civilizační úrovni. Základními součástmi systému technické infrastruktury města jsou:

1. **zásobování pitnou a užitkovou vodou** - vodárenská soustava (systém zásobování pitnou a užitkovou vodou) je závislá za přírodním zdroji vody. Podle charakteru vodního zdroje je dělíme na zdroje podzemní vody (prameny, vrty) nebo na zdroje vody povrchové (jímání vody z vodních toků);
2. **odvádění a čištění odpadních a dešťových vod** - kanalizační rozumíme soubor zařízení, umožňující neškodné odvádění dešťových a splaškových vod ze všech ploch ve městě a jejich vyčištění do takového stupně, aby bylo možno tyto vody opět vypustit do vodního toku bez narušení jeho přírodního systému;
3. **zásobování tepelnou energií** (např. centrální zásobování teplem) - zahrnuje zejména řešení potřeby vytápění jednotlivých objektů a přípravu teplé užitkové vody;
4. **zásobování elektrickou energií**
5. **zásobování plynem** - výroba a rozvoj energie ve formě plynu sahá do poloviny 19. století. V současnosti se u nás v rámci plynárenské soustavy používá k vaření, vytápění a technologickým účelům výhradně zemní plyn;
6. **spojová zařízení (např. sdělovací kabely)**

- 7. odstraňování pevného odpadu** domovního, městského a průmyslového - Způsoby likvidace pevného komunálního odpadu se řídí mnoha hledisky, z nichž nejdůležitější jsou hledisko hygienické a hledisko ochrany životního prostředí. V současnosti se dynamicky rozvíjí separování různých druhů odpadů (papír, plasty, sklo, textilie, bio-odpad) a jeho druhotné využití. Odpad, který není využitelný pro druhotné zpracování je likvidován buď skládkováním na skládkách nebo spalováním ve spalovnách.

2. Územní plánování v kontextu České republiky

Rozvoj a různé právní úpravy územního plánování můžeme v Česku dohledat přibližně již k roku 1886, kdy platilo na území Čech, Moravy a Slezska pět stavebních řádů. České a moravské stavební řády si byly do značné míry podobné. Stavební řády měly převážně veřejnoprávní charakter, upravovaly zejména veřejnoprávní povinnosti při odvracení škod a rizik hrozících ze stavební činnosti a víceméně položily základy a principy moderního stavebního práva.

Skutečná plošná legislativa v oblasti územního plánování a stavebního řádu započala po druhé světové válce, kdy došlo ke kvalitativní změně vydáním zákona č. 280/1949 Sb., o územním plánování a výstavbě obcí a prováděcí vyhlášky č. 709/1950, o podrobnějších předpisech pro pozemní stavby, které přinesly pojem územního plánování jako nástroje komplexního řešení území oproti předchozím dílčím plánovacím metodám. Uplatnění tohoto zákona bylo výrazně poznamenáno centralistickým pojetím ekonomického plánování. Zákon stanovil, že stavby smějí provádět jen národní, komunální nebo jiné stavební podniky. Dále bylo zakotveno, že o plánu směrném, podrobném a zastavovacím je třeba dosáhnout dohody mezi orgány veřejné správy; s občanem jako stavebníkem zákon příliš nepočítal a s občanem jako účastníkem procesu územního plánování nepočítal vůbec. Tento stav přetrvával do roku 1976.

Změna provedená zákonem č. 84/1958 Sb. znamenala prohloubení krize urbanismu a územního plánování v Československu. Zákon č. 84/1958 definoval územní plánování jako průmět národohospodářského plánu do území. Zákon stanovil hierarchii tří druhů dokumentů: územní plán rajonu, směrný územní plán a podrobný územní plán. Dokumenty hierarchicky „vyšší“ byly závazné pro dokumenty „nižší“. Zákon předpokládal cyklickou revizi všech dokumentů v rytmu pětiletých plánů, což se ukázalo jako nereálné. Územní plánování bylo zcela podřízeno úkolům a záměrům národohospodářských plánů. Namísto metody účasti veřejnosti a obcí v procesu územního plánování byl zvolen princip silového vynucování plnění pětiletých plánů i v oblasti územního plánování.

Zákon č. 50/1976 Sb., územním plánování a stavebním řádu znamenal v územním plánování návrat do Evropy, neboť do určité míry připustil opět účast veřejnosti v procesu územního plánování (tento požadavek byl však v praxi naplňován jen formálně) a obnovil systematický přístup při zhotovování podkladů územního plánování. V původní podobě bylo územní plánování definováno jako součást systému řízení rozvoje společnosti. Vztah vůči národohospodářskému plánování je chápán jako rovnoprávný, což však v praxi nebylo možné. Nacházíme zde poprvé i důraz na ochranu životního prostředí, a to už v základním vymezení poslání a cíle územního plánování. To je pak rozvedeno výčtem dílčích úkolů, které má územní plánování plnit. I mezi nimi převažují ty, které jsou zaměřeny na ochranu a reprodukci životního prostředí nad těmi, které mají vytvářet předpoklady hospodářské využití území. Ve skutečnosti efektivnost působení územního plánování jako nástroje ochrany životního prostředí byla snižována jednak trvajícím dominantním rolí národohospodářských plánů.

Vývoj po roce 1989 znamenal pro tuto oblast v podstatě zrušení a posléze přebudování veškeré dosud platné legislativy. Změny v legislativním prostředí územního plánování proběhly hlavně v letech 1992 – 1994. Stavební zákon a na něj navazující vyhlášky byly novelizovány dílčím způsobem. Změny především reflektovaly přeměnu centrálně řízené společnosti a ekonomiky na pluralitní demokracii s tržním hospodářstvím a z toho pramenící novou úlohu státu a jeho orgánů. Územní plánování se stalo významným prostředkem prosazování veřejného zájmu v tržním prostředí. Velká novelizace z roku 1998 si za jeden z hlavních cílů kladla zjednodušení a zrychlení procesu územního plánování a stavebního řízení.

Nového stavebního zákona resp. Zákona o územním plánování a stavebním řádu se odborná veřejnost dočkala až v roce 2006, kdy byl schválen Zákon č. 183/2006 Sb. včetně prováděcích vyhlášek. Tento zákon vešel v platnost k 1. 1. 2007 a přinesl celou řadu změn, jak v základním přístupu k územnímu plánování (důraz na principy udržitelného územního plánování), tak v oblasti postavení občanů a ochraně veřejných, ale i soukromých zájmů v území, tak i změny nástrojů územního plánování a částečně i v oblasti vlastního územně plánovacího procesu.

3. Nástroje územního plánování vytvořené dle předešlé právní úpravy

I když v roce 2006 vešel v platnost nový stavební zákon, který zásadním způsobem změnil jak vlastní územně plánovací proces, tak vlastní nástroje územního plánování, v praxi se ještě po relativně dlouhou dobu budou vyskytovat a používat dokumenty, které byly vytvořeny podle předešlé právní úpravy, což byl Zákon č. 50/1976 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (Stavební zákon), který prošel za dobu své existence mnoha novelami.

Nástroji územního plánování dle předešlé právní úpravy byly:

- a) územně plánovací dokumentace;
- b) územně plánovací podklady a
- c) územní rozhodnutí.

3.1 Územně plánovací dokumentace

Územně plánovací dokumentace byly zásadními dokumenty řízení územního rozvoje. Jejich účelem bylo zejména vytvářet podmínky pro rozvoj území, zabezpečit soulad jejich jednotlivých činností v území a přitom omezit na nezbytnou míru jejich negativní vlivy, zajistit předpoklady pro zlepšování kvality životního prostředí a umožňovat pouze přiměřené využívání neobnovitelných přírodních zdrojů. Územně plánovací dokumentace byly vždy schvalovány a jsou proto pro území na něž se vztahují právně závazné. Mezi územně plánovací dokumenty řadíme:

Územní plán velkého územního celku (ÚP VÚC), který se zpracovával pro vymezené území více obcí resp. okresů, zpravidla pro území vyššího územně správního celku; ÚP VÚC stanovil uspořádání a limity řešeného území, vymezil významné rozvojové plochy, hlavní koridory dopravy a technické infrastruktury, územní systémy ekologické stability a další území speciálních zájmů.

Územní plán obce / města (ÚPO / ÚPM) se zpracovával pro celé správní území obce (tj. pro všechna celá katastrální území, která obec tvoří). Po dohodě schvalujících orgánů mohl být zpracován pro území více obcí nebo mohl být zpracován pro vymezenou část území hlavního města Prahy a územně členěných statutárních měst; ÚPO stanovil urbanistickou koncepci, řešil přípustné, nepřípustné případně podmíněně přípustné funkční využití ploch, jejich uspořádání, určoval základní regulaci území a vymezoval hranice zastavitelného území obce.

Regulační plán (RP) se zpracovával pro část území obce nebo pro celé území malé obce s jednoznačnými územně technickými a urbanistickými podmínkami; RP stanovil využití jednotlivých pozemků a určoval regulační prvky plošného a prostorového uspořádání.

Závazné a směrné části územně plánovací dokumentace

Každá schválená územně plánovací dokumentace byla rozdělena podle právní závaznosti jednotlivých svých částí na tzv. závaznou a směrnou část.

Závazná část územně plánovací dokumentace je vyjádřena ve formě *regulativů* obsahujících závazná pravidla, která omezují, vylučují, popřípadě podmiňují umístování staveb, využití území nebo opatření v území a stanoví zásady pro jeho uspořádání. Regulativy a limity jsou ve stávající praxi v zásadě pozitivně vymezovány tj. regulační plán stanovuje co v území *má* resp. *musí* být. Regulativy vymezují v zásadě funkce přípustné ev. podmíněně přípustné a nepřípustné.

Dále pak v rámci závazné části bylo možno vymezit a schválit *veřejně prospěšné stavby*. Za veřejně prospěšné stavby se považují stavby určené pro veřejně prospěšné služby a pro veřejné technické vybavení území podporující jeho rozvoj a ochranu životního prostředí.

Závazná část územně plánovací dokumentace se vyhlášovala obecně závaznou vyhláškou obce.

Jak již bylo řečeno výše, územně plánovací dokumentace má kromě části závazné i **část směrnou**. Z hlediska procesu řízení rozvoje území je ve směrné části velmi významné vymezení *etapizace* výstavby a změn v území. Návrh etapizace vycházel ze stanovených podmiňujících a vyvolaných investic (např. technická infrastruktura, doprava) a dále z ekonomické reality. Etapizace měla zahrnovat především stavby veřejného sektoru (např. úpravy veřejných prostorů).

Obecně lze konstatovat, že ty části, které nejsou součástí závazné části územně plánovací dokumentace jsou směrné. Základní rozdíl spočívá v míře závaznosti jednotlivých prvků územního plánu, a to nikoli pro investora / stavebníka, ale pro orgán (dnes úřad) územního plánování. Závaznou část územního plánu lze totiž změnit pouze na základě provedené a zastupitelstvem obce resp. kraje schválené změny. Směrné části mohou být upravovány, což je v kompetenci právě orgánu (dnes úřadu) územního plánování.

3.2 Územně plánovací podklady

Územně plánovací podklady sloužily zejména pro zpracování nebo změnu územně plánovací dokumentace, pro sledování vývoje a vyhodnocování stavu a možností rozvoje území. Územně plánovací podklady se nikdy neschvalovaly a nejsou tudíž pro území pro které jsou zpracovány právně závazné, není-li však pro území, pro které jsou zpracovány schválena územně plánovací dokumentace slouží stavebnímu úřadu jako podklad pro územní rozhodování. Územně plánovací podklady podle předešlé právní úpravy jsou:

Urbanistická studie (US), která se zpracovávala zpravidla pro získání variantních nebo alternativních řešení vybraných problémů v území.

Územní generel se zpracovával, bylo-li účelné ověřit samostatně řešení některé složky osídlení a krajiny mající podstatný vliv na využití území (např. generel dopravy, generel bydlení, generel zeleně).

Územní prognóza, která byla vypracovávána pro území více obcí nebo okresů, případně pro území hlavního města Prahy nebo statutárních měst, buď jako podklad pro zpracování územního plánu velkého územního celku, nebo pro ověření dlouhodobých směrů rozvoje území.

Územně technické podklady, které obsahovaly podstatné informace o stavu, možnostech a limitech využití a jiných závazných omezení, vyplývajících z právních předpisů, schválené územně plánovací dokumentace a platných správních rozhodnutí. Sloužily především jako podklad pro zpracování územně plánovací dokumentace, pro územní rozhodování a pro další potřeby veřejné správy.

3.3 Územní rozhodnutí

Územní rozhodnutí bylo správním rozhodnutím, kterým se do území umísťovaly stavby nebo se měnil způsob využití území případně se vyhlášovala ochrana důležitých zájmů v území. Územní rozhodnutí vydávaly místně příslušné stavební úřady na základě žádosti navrhovatele (stavebníka) jako výsledek územního řízení. Průběh územního řízení se na rozdíl od procesu územního plánování řídil správním řádem.

4. Současná právní úprava územního plánování

Současná právní úprava územního plánování je představována Zákonem č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), který posouvá dřívejší chápání role územního plánování, když defi-

nuje za **stěžejní cíl územního plánování zajišťování udržitelného rozvoje území**, spočívající ve vyváženém vztahu podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společnosti obyvatel území, který uspokojuje potřeby současné generace aniž by ohrožoval podmínky života generací budoucích a dále územnímu plánování ukládá zajišťovat udržitelný rozvoj území soustavným a komplexním řešením účelného využití a prostorového uspořádání území s cílem dosažení obecně prospěšného souladu veřejných a soukromých zájmů na rozvoji území. Územní plánování ve veřejném zájmu bude chránit přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví, a s ohledem na ně určuje podmínky pro hospodárné využívání zastavěného území a zajišťuje ochranu nezastavěného území a nezastavitelných pozemků.

Cílem územního plánování je vytvářet předpoklady pro výstavbu a pro udržitelný rozvoj území, spočívající ve vyváženém vztahu podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území a který uspokojuje potřeby současné generace, aniž by ohrožoval podmínky života generací budoucích.

Územní plánování zajišťuje předpoklady pro udržitelný rozvoj území soustavným a komplexním řešením účelného využití a prostorového uspořádání území s cílem dosažení obecně prospěšného souladu veřejných a soukromých zájmů na rozvoji území. Za tím účelem sleduje společenský a hospodářský potenciál rozvoje.

Orgány územního plánování koordinují veřejné i soukromé záměry změn v území, výstavbu a jiné činnosti ovlivňující rozvoj území a konkretizují ochranu veřejných zájmů vyplývajících ze zvláštních právních předpisů.

Územní plánování ve veřejném zájmu chrání a rozvíjí přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví. Přitom chrání krajinu jako podstatnou složku prostředí života obyvatel a základ jejich totožnosti. S ohledem na to určuje podmínky pro hospodárné využívání zastavěného území a zajišťuje ochranu nezastavěného území a nezastavitelných pozemků. Zastavitelné plochy se vymezují s ohledem na potenciál rozvoje území a míru využití zastavěného území.

Úkolem územního plánování je zejména:

- a) zjišťovat a posuzovat stav území, jeho přírodní, kulturní a civilizační hodnoty,
- b) stanovovat koncepci rozvoje území, včetně urbanistické koncepce s ohledem na hodnoty a podmínky území,
- c) prověřovat a posuzovat potřebu změn v území, veřejný zájem na jejich provedení, jejich přínosy, problémy, rizika s ohledem například na veřejné zdraví, životní prostředí, geologickou stavbu území, vliv na veřejnou infrastrukturu a na její hospodárné využívání,
- d) stanovovat urbanistické, architektonické a estetické požadavky na využívání a prostorové uspořádání území a na jeho změny, zejména na umístění, uspořádání a řešení staveb,
- e) stanovovat podmínky pro provedení změn v území, zejména pak pro umístění a uspořádání staveb s ohledem na stávající charakter a hodnoty území,
- f) stanovovat pořadí provádění změn v území (etapizaci),
- g) vytvářet v území podmínky pro snižování nebezpečí ekologických a přírodních katastrof a pro odstraňování jejich důsledků, a to přírodě blízkým způsobem,
- h) vytvářet v území podmínky pro odstraňování důsledků náhlých hospodářských změn,
- i) stanovovat podmínky pro obnovu a rozvoj sídelní struktury a pro kvalitní bydlení,
- j) prověřovat a vytvářet v území podmínky pro hospodárné vynakládání prostředků z veřejných rozpočtů na změny v území,
- k) vytvářet v území podmínky pro zajištění civilní ochrany,
- l) určovat nutné asanační, rekonstrukční a rekultivační zásahy do území,
- m) vytvářet podmínky pro ochranu území podle zvláštních právních předpisů před negativními vlivy záměrů na území a navrhopvat kompenzační opatření, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak,
- n) regulovat rozsah ploch pro využívání přírodních zdrojů,
- o) uplatňovat poznatky zejména z oborů architektury, urbanismu, územního plánování a ekologie a památkové péče.

Úkolem územního plánování je také vyhodnocení vlivů politiky územního rozvoje, zásad územního rozvoje nebo územního plánu na vyvážený vztah územních podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území; jeho součástí je posouzení vlivů na životní prostředí a posouzení vlivu na evropsky významnou lokalitu nebo ptačí oblast.

5. Současné nástroje územního plánování

5.1 Evropské perspektivy územního rozvoje

Na úrovni Evropské unie existuje koordinovaná územní politika, která vychází z dlouhodobého strategického dokumentu s názvem „Evropské perspektivy územního rozvoje“ (European Spatial Development Perspective - ESDP).

Dokument byl zpracováván Evropskou komisí od r. 1994 a v r. 1999 přijat ministry států EU odpovědnými za územní plánování jako dohoda o společných cílech a koncepcích budoucího rozvoje území EU.

Záměrem „Evropských perspektiv územního rozvoje“ je „působit ve směru k dosažení vyváženého a trvale udržitelného rozvoje území EU“. Vychází z kombinace tří vzájemně provázaných cílů, a to:

1. ekonomická a sociální soudržnost;
2. zachování a spravování přírodních zdrojů a kulturního dědictví;
3. vyváženější soutěživost evropského území.

Základními politickými cíli rozvoje EU definovanými v rámci Evropských perspektiv územního rozvoje jsou:

1. územní orientace politiky;
2. polycentrický územní rozvoj a nový vztah mezi městem a venkovem;
3. rovnost a dostupnost infrastruktury a vědomostí;
4. prozíravá péče o přírodní a kulturní dědictví.

Nástroji územního plánování ve smyslu českého stavebního zákona pak jsou:

- a) územně plánovací podklady;
- b) politika územního rozvoje;
- c) územně plánovací dokumentace;
- d) územní opatření;
- e) úprava vztahů v území.

5.2 Územně plánovací podklady

Územně plánovací podklady tvoří územně analytické podklady, které zjišťují a vyhodnocují stav a vývoj území a územní studie, které ověřují možnosti a podmínky změn v území; slouží jako podklad k pořizování politiky územního rozvoje, územně plánovací dokumentace, jejich změně a pro rozhodování v území. Typy územně plánovacích podkladů jsou:

1. územně analytické podklady;
2. územní studie.

Územně analytické podklady obsahují zjištění a vyhodnocení stavu a vývoje území, jeho hodnot, omezení změn v území z důvodu ochrany veřejných zájmů, vyplývajících z právních předpisů nebo stanovených na základě zvláštních právních předpisů nebo vyplývajících z vlastností území („limity využití území“), záměrů na provedení změn v území, zjišťování a vyhodnocování udržitelného rozvoje území a určení problémů k řešení v územně plánovací dokumentaci („rozbor udržitelného rozvoje území“).

Územní studie navrhuje, prověřuje a posuzuje možná řešení vybraných problémů, případně úprav nebo rozvoj některých funkčních systémů v území, například veřejné infrastruktury, územního systému ekologické stability, které by mohly významně ovlivňovat nebo podmiňovat využití a uspořádání území nebo jejich vybraných částí.

5.3 Politika územního rozvoje

Politika územního rozvoje určuje ve stanoveném období požadavky na konkretizaci úkolů územního plánování v republikových, přeshraničních a mezinárodních souvislostech, zejména s ohledem na udržitelný rozvoj území, a určuje strategii a základní podmínky pro naplňování těchto úkolů.

Politika územního rozvoje s ohledem na možnosti území koordinuje tvorbu a aktualizaci zásad územního rozvoje, tvorbu koncepcí schvalovaných ministerstvy a jinými ústředními správními úřady a záměry na změny v území republikového významu a stanoví úkoly zajišťující tuto koordinaci.

Politika územního rozvoje České republiky

V návaznosti na výše popsanou právní úpravu byla vypracována a 17.5.2006 vládou ČR schválena Politika územního rozvoje České republiky. Tímto dokumentem jako „červená nit“ prochází formulace směřující k vytvoření systému územního plánování pro zajištění udržitelného rozvoje území. V návrhu republikových priorit územního plánování je např. následující požadavek v § 16: „Vytvářet předpoklady pro udržitelný rozvoj území, spočívající ve vyváženém vztahu územních podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel v území“ nebo § 19 - „Ve veřejném zájmu chránit a rozvíjet přírodní, civilizační a kulturní hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví. Zachovat ráz jedinečné urbanistické struktury území, struktury osídlení a jedinečné kulturní krajiny, které jsou výrazem identity území, jeho historie a tradice. ...“ § 22 dále požaduje „Stanovit podmínky pro hospodárné využívání zastavěného území a zajistit ochranu nezastavěného území. Vytvářet předpoklady především pro nové využívání opuštěných areálů a ploch (tzv. brownfields průmyslového, zemědělského, vojenského a jiného původu)“ a z pohledu spíše sociálního pak i § 29 žádá „Předcházet při změnách nebo vytváření urbánního prostředí prostorově-sociální segregaci s negativními vlivy na sociální soudržnost obyvatel.“

5.4 Územně plánovací dokumentace

Zásady územního rozvoje stanoví zejména základní požadavky na účelné a hospodárné uspořádání území kraje, vymezí plochy nebo koridory nadmístního významu a stanoví požadavky na jejich využití, zejména plochy nebo koridory pro veřejně prospěšné stavby, veřejně prospěšná opatření, stanoví kriteria pro rozhodování o možných variantách nebo alternativách změn v jejich využití. Zásady územního rozvoje mohou vymezit plochy a koridory, s cílem prověřit možnosti budoucího využití, jejich dosavadní využití nesmí být měněno způsobem, který by znemožnil nebo podstatně ztížil prověřované budoucí využití („územní rezerva“). Součástí zásad územního rozvoje je i vyhodnocení vlivů na udržitelný rozvoj území. Ve vyhodnocení vlivů na životní prostředí se popíše a vyhodnotí zjištěné a předpokládané závažné vlivy zásad územního rozvoje na životní prostředí a přijatelné alternativy naplňující cíle zásad územního rozvoje.

Územní plán stanoví základní koncepci rozvoje území **obce**, ochrany jeho hodnot, jeho plošného a prostoroového uspořádání („urbanistická koncepce“), uspořádání krajiny a koncepci veřejné infrastruktury; vymezí zastavěné území, plochy a koridory, zejména zastavitelné plochy a plochy vymezené ke změně stávající zástavby, k obnově nebo opětovnému využití znehodnoceného území („plocha přestavby“), pro veřejně prospěšné stavby, pro veřejně prospěšná opatření a pro územní rezervy a stanoví podmínky pro využití těchto ploch a koridorů.

Územní plán může ve vybraných plochách a koridorech uložit prověření změn jejich využití územní studií nebo pořízení regulačního plánu jako podmínku pro rozhodování o změnách v území; v tomto případě stanoví podmínky pro jeho pořízení a pro jeho vydání, které jsou zadáním regulačního plánu.

Územní plán v souvislostech a podrobnostech území obce zpřesňuje a rozvíjí cíle a úkoly územního plánování v souladu se zásadami územního rozvoje kraje a s politikou územního rozvoje. Územní plán se pořizuje a vydává pro celé území obce, pro celé území hlavního města Prahy, popřípadě pro celé území vojenského újezdu. Územní plán se vydává formou opatření obecné povahy podle správního řádu.

Územní plán je závazný pro pořízení a vydání regulačního plánu zastupitelstvem obce, pro rozhodování v území, zejména pro vydávání územních rozhodnutí. Poskytování prostředků z veřejných rozpočtů na provedení změn v území nesmí být v rozporu s vydaným územním plánem.

Regulační plán v řešené ploše stanoví podrobné podmínky pro využití pozemků, pro umístění a prostorové uspořádání staveb, pro ochranu hodnot a charakteru území a pro vytváření příznivého životního prostředí. Regulační plán vždy stanoví podmínky pro vymezení a využití pozemků, pro umístění a prostorové uspořádání staveb veřejné infrastruktury a vymezí veřejně prospěšné stavby nebo veřejně prospěšná opatření.

Regulační plán nahrazuje v řešené ploše ve schváleném rozsahu územní rozhodnutí a je závazný pro rozhodování v území. Regulační plán vydaný krajem je dále závazný pro územní plány a regulační plány vydávané obcemi. Regulační plán nenahrazuje územní rozhodnutí v nezastavěném území.

Územní rozhodnutí. Umisťovat stavby nebo zařízení, jejich změny, měnit jejich vliv na využití území, měnit využití území a chránit důležité zájmy v území lze jen na základě územního rozhodnutí nebo územního souhlasu.

Územním rozhodnutím je rozhodnutí o:

- a) umístění stavby nebo zařízení („rozhodnutí o umístění stavby“);
- b) změně využití území;
- c) změně stavby a o změně vlivu stavby na využití území;
- d) dělení nebo scelování pozemků;
- e) ochranném pásmu.

Územním rozhodnutím stavební úřad schvaluje navržený záměr a stanoví podmínky pro využití a ochranu území, podmínky pro další přípravu a realizaci záměru, zejména pro projektovou přípravu stavby; vyžaduje-li to posouzení veřejných zájmů při provádění stavby, při kontrolních prohlídkách stavby nebo při vydávání kolaudačního souhlasu, může uložit zpracování prováděcí dokumentace stavby. V rozhodnutí stavební úřad rozhodne o námitkách účastníků řízení, v odůvodnění vyhodnotí připomínky veřejnosti a stanoví dobu platnosti rozhodnutí, má-li být delší než 2 roky.

Místo územního rozhodnutí může stavební úřad vydat **územní souhlas**, a to na základě oznámení o záměru, pokud je záměr v zastavěném území nebo v zastavitelné ploše, poměry v území se podstatně nemění a záměr nevyžaduje nové nároky na veřejnou dopravní a technickou infrastrukturu.

5.5 Územní opatření

Územní opatření o stavební uzávěře, které se vydává jako opatření obecné povahy podle správního řádu, omezuje nebo zakazuje v nezbytném rozsahu stavební činnost ve vymezeném území, pokud by mohla ztížit nebo znemožnit budoucí využití území podle připravované územně plánovací dokumentace, jestliže bylo schváleno její zadání, nebo podle jiného rozhodnutí či opatření v území, jímž se upravuje využití území. Územním opatřením o stavební uzávěře nelze omezit nebo zakázat udržovací práce.

Územní opatření o asanaci území, které se vydává jako opatření obecné povahy podle správního řádu, se vydává na území postiženém živelní pohromou nebo závažnou havárií, v jejímž důsledku došlo k podstatnému zásahu do využití území a je nezbytné stanovit podmínky pro odstranění dopadů živelní pohromy nebo havárie a pro další využití území. Územní opatření o asanaci území se vydává rovněž pro zastavěné území, ve kterém jsou závažné stavby, z důvodů hygienických, bezpečnostních, požárních, provozních a ochrany životního prostředí, u nichž je ve veřejném zájmu nutné nařídít odstranění závad staveb a úpravy staveb a nařídít opatření k asanaci území.

5.6 Úprava vztahů v území

K pozemku určenému územním plánem nebo regulačním plánem pro veřejně prospěšnou stavbu nebo pro veřejně prospěšné opatření má obec nebo kraj, který je vymezil v územně plánovací dokumentaci, nebo stát podle příslušnosti k vlastnictví **předkupní právo**. Obec má též předkupní právo k pozemku určenému územním plánem nebo regulačním plánem pro veřejné prostranství.

Náhrada za změnu v území. Vlastníkovi pozemku nebo stavby, jehož práva byla při užívání pozemku nebo stavby na základě územního opatření o stavební uzávěře omezena, náleží náhrada, stejně tak jako vlastníkovi pozemku, jehož určení k zastavění bylo zrušeno na základě změny územního plánu nebo regulačního plánu, anebo vydáním nového územního plánu nebo regulačního plánu nebo zrušením územního rozhodnutí.

Vzhledem ke skutečnosti, že nová právní úprava teprve vešla v platnost od 1. 1. 2007 nedají se zhodnotit její dopady na skutečné řízení územního rozvoje a event. pozitivní dopady ve vztahu k procesům suburbanizace. Rovněž tak v současnosti nelze uvést příklady konkrétní implementace těchto zásad na žádné z plánovacích úrovní.

6. Aktéři územního plánování

Do územně plánovacího procesu vstupují v různé míře různí účastníci - aktéři. Nejdůležitějšími z nich jsou *pořizovatel* a *zpracovatel* územně plánovací dokumentace nebo územně plánovacích podkladů. Pořizovatel i zpracovatel mají stavebním zákonem přesně vymezené úkoly v rámci územně plánovacího procesu.

Pořizovatelem územně plánovací dokumentace a územně plánovacích podkladů obce je Obecní úřad obce s rozšířenou působností neboli „úřad územního plánování“ (§6 Zákona). Tímto úřadem jsou zejména obce, v rámci nich pak příslušné odbory např. Útvar hlavního architekta, Útvar územního rozvoje, Odbor územního plánování apod., nebo referáty regionálního rozvoje krajských úřadů (na území vojenských újezdů pak Ministerstvo obrany).

Obecní úřad obce s rozšířenou působností („úřad územního plánování“) v přenesené působnosti zejména:

- a) pořizuje územní plán a regulační plán pro území obce,
- b) pořizuje územně plánovací podklady,
- c) pořizuje územní plán, regulační plán a územní studii na žádost obce ve svém správním obvodu,
- d) pořizuje vymezení zastavěného území na žádost obce ve svém správním obvodu,
- e) je dotčeným orgánem v územním řízení z hlediska uplatňování záměrů územního plánování, pokud nevydává územní rozhodnutí,
- f) je dotčeným orgánem v řízení podle zvláštního právního předpisu, v němž se rozhoduje o změnách v území.

Zpracovatelem je právnická nebo fyzická osoba, která územně plánovací dokumentaci a územně plánovací podklady zpracovává na základě oprávnění (autorizace u České komory architektů).

Do vlastního územně plánovacího procesu pak zejména ve fázi projednávání dokumentace vstupují dotčené orgány státní správy a veřejnost.

Pod názvem „**dotčené orgány státní správy**“ (DOSS) chápeme v územně plánovacím procesu všechny orgány a instituce, jejichž vyjádření – názor musíme získat, aby bylo možno územně plánovací dokumentaci zpracovat, projednat a následně schválit. Tuto skupinu proto dělíme na „*neopominutelné orgány státní správy*“, kterých je obvykle 12 (tento počet může kolísat s ohledem na místní zvláštnosti území) a jsou jimi zejména orgány ochrany životního prostředí, dopravní orgány, hygienické stanice apod. Dále do této skupiny náleží „*další orgány státní správy a veřejnou správou zřízené organizace*“ jako jsou např. Policie, Státní inspekce životního prostředí apod. Třetí skupinu tvoří „*ostatní instituce*“, což jsou zejména distribuční společnosti technické infrastruktury jako vodovody a kanalizace, telekomunikační operátoři apod.

Veřejnost vstupuje do územně plánovacího procesu ve stejném období jako „dotčené orgány státní správy“ tj. zejména v fázi projednání. Seznámit veřejnost s aktuálně zpracovávanou územně plánovací dokumentací příp. územně plánovacími podklady ukládá pořizovatelí stavební zákon a s ohledem na závažnost tohoto procesu a jeho dopady do majetkoprávních vztahů (vymezení stavebních a nestavebních, příp. nezastavitelných pozemků, podklad pro vyvlastňovací řízení) mělo by být v zájmu samotného pořizovatele příp. schvalujícího orgánu, aby byl dostatečně jasně vysvětlen veřejnosti a aby se s ním co největší část veřejnosti ztotožnila.

Posledním, kdo do územně plánovacího procesu vstupuje je **volený orgán místní samosprávy** – zastupitelstvo obce, krajské zastupitelstvo příp. zastupitelstvo městské části. Tomuto orgánu přísluší především rozhodnutí o zpracování územně plánovací dokumentace (povolení pořízení) a následné schvalování jednotlivých etap pořizovaného dokumentu.

7. Současné územní plánování a udržitelný rozvoj

Nový stavební zákon zavádí pojem trvale udržitelného rozvoje i do územně plánovacího procesu. „**Cílem územního plánování je vytvářet předpoklady pro výstavbu a pro udržitelný rozvoj území spočívající ve vyváženém vztahu podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území a který uspokojuje potřeby současné generace, aniž by ohrožoval podmínky života generací budoucích.**“ (§18 odst. 1). Je tak v podstatě průlomový, neboť dříve s tímto termínem operovaly výhradně zákony zaměřené na ochranu životního prostředí.

Takto definovaný cíl je ale samozřejmě natolik obecný, že by nebylo možné principy udržitelnosti skutečně uplatňovat, a tak zákon obratem stanovuje úkoly, kdy v § 19 říká, že: „úkollem územního plánování je také vyhodnocení vlivů politiky územního rozvoje, zásad územního rozvoje nebo územního plánu na vyvážený vztah územních podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území - vyhodnocení udržitelného rozvoje území (VURÚ); jeho součástí je posouzení vlivů na životní prostředí a posouzení vlivu na evropsky významnou lokalitu nebo ptačí oblast, pokud orgán ochrany přírody svým stanoviskem takovýto vliv nevyloučil“.

Druhou novinkou přibližující současné územní plánování principům udržitelného rozvoje je zavedení povinnosti periodicky zpracovávat územně analytické podklady (viz výše a viz § 26 a násl.), kdy „územně analytické podklady obsahují zjištění a vyhodnocení stavu území a vývoje území, jeho hodnot, omezení změn v území z důvodu ochrany veřejných zájmů, (limity využití území) nebo vyplývající z vlastností území, záměrů na provedení změn v území, zjišťování a vyhodnocování udržitelného rozvoje území - rozbor udržitelného rozvoje území (RURÚ), a určení problémů k řešení v územně plánovací dokumentaci“.

7.1 Rozbor udržitelného rozvoje území (RURÚ)

Jak už bylo řečeno, rozbor udržitelného rozvoje území (RURÚ) je součástí zpracování územně analytických podkladů a stanovuje pro obce s rozšířenou působností a pro krajské samosprávy povinnost sledovat kromě celé řady technických dat i ukazatele, které odrážejí udržitelné využívání území. RURÚ vychází z dat sebraných v rámci přípravy územně analytických podkladů, což představuje pro krajskou úroveň 37 sledovaných jevů (hladin datového modelu) a 119 položek na úrovni obcí s rozšířenou působností.

Příř	Počet jevů sledovaných dle Vyhlášky	
	Na úrovni kraje	Na úrovni ORP
Environmentální	5	30
Územní	8	86
Sociální	14	0
Ekonomický	9	1
Ostatní	1	2
<i>Celkem</i>	<i>37</i>	<i>119</i>

Zdroj: vlastní konstrukce na základě přílohy č. 1 k Vyhlášce č. 500/2006 Sb.

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že jsou-li na krajské úrovni ještě sledované jevy v alespoň přibližné optické rovnováze na úrovni lokální (obcí s rozšířenou působností) se sledované jevy soustředí téměř důsledně na fyzický popis území. Ekonomický a sociální pilíř ve sledovaných jevech prakticky zastoupeny nejsou. Sledované jevy tak spíše odpovídají sledování jevů v průzkumech a rozborech, které byly podkladem pro tvorbu územně plánovacích dokumentací podle předešlého stavebního zákona z roku 1976 než skutečně soudobému sledování vyvážených pilířů udržitelného rozvoje.

Základním stavebním kamenem pro zpracování RURÚ je pak SWOT analýza (analýza silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb). Vyhláška stanovuje i strukturu SWOT analýzy. Z pohledu principů udržitelného rozvoje ale bohužel ani tuto strukturu nelze považovat za vyváženou – viz následující tabulka. Paradoxem ale je, že podílý jednotlivých oblastí sledovaných ve struktuře SWOT analýzy nevychází z podílů jevů sledovaných v územně analytických podkladech.

Pilíř	Počet oblastí sledovaných dle Vyhlášky
Environmentální	6
Územní	2
Sociální	2
Ekonomický	1

Zdroj: vlastní konstrukce na základě §4 Vyhlášky č. 500/2006 Sb.

Připočteme-li tedy skutečnost, že v dané věci neexistuje podrobnější metodika a zkušenosti s obdobnými úlohami jsou v naší územně plánovací praxi prakticky nulové a dále skutečnost, že o přidělení zakázky podle zákona o zadávání veřejných zakázek rozhoduje výhradně nabídková cena, můžeme se koncem roku setkat s velmi různými přístupy k řešení této úlohy, stejně tak jako s velmi rozdílnou hloubkou propracování resp. nepropracování tématu pro jednotlivá území ORP. Z tohoto důvodu se domnívám, že bude na základě teoretických a v tuto chvíli už i několika praktických zkušeností z přípravy UAP a RURÚ (zejména pro úroveň ORP) metodiku tvorby tohoto dokumentu doplnit.

7.2 Vyhodnocení udržitelného rozvoje území (VURÚ)

Jak již bylo uvedeno nový stavební zákon zavedl povinnost zpracovávat na úrovni zásad územního rozvoje (kraje) a územního plánu obce a „vyhodnocení udržitelného rozvoje území“. V rámci zpracování těchto dokumentů musí dle dikce zákona mj. dojít k „posouzení udržitelnosti jednotlivých rozvojových záměrů uvedených v zásadách územního rozvoje a v územním plánu“. VURÚ obsahuje zejména vyhodnocení udržitelnosti stavu a dlouhodobého vývoje území, včetně porovnání s jinými územně správními celky a hodnocení vyváženosti vztahu územních podmínek pro příznivé životní prostředí, hospodářský rozvoj a soudržnost společenství obyvatel území.

Problémy k řešení v územně plánovací dokumentaci se stanoví zejména na základě vyhodnocení udržitelného rozvoje území. Zahrnují zejména požadavky na řešení problémů udržitelnosti stavu a dlouhodobého vývoje území, nevyváženosti vztahu územních podmínek udržitelného rozvoje území, sídelní struktury zlepšující součinnost obcí v hospodárném vymezování zastavitelných ploch, územních důsledků hospodářských změn (odstraňování starých ekologických zátěží, znovuvyužití opuštěných výrobních areálů, vymezení ploch určených k asanaci atd.), předcházení přírodním a jiným katastrofám (zejména ohrožení povodněmi), veřejné infrastruktury a prvků územního systému ekologické stability, střetů záměrů a zájmů v území, ochrana a rozvoj hodnot území.

Příloha č. 5 k vyhlášce č. 500/2006 Sb. o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti stanovuje obsah pro vyhodnocení VURÚ, rozhodné části tohoto obsahu jsou ale natolik obecné, že návod jak VURÚ skutečně zpracovat nenabízí.

„Obsah“ sice požaduje vyhodnocení vlivů na vývoj území podle vybraných sledovaných jevů obsažených v územně analytických podkladech, ale vzhledem k charakteru územně analytických podkladů na úrovni obcí

s rozšířenou působností spíše v rovině územně plánovacích „průzkumů a rozborů“ je skutečné vyhodnocení vlivů na všechny tři resp. čtyři (vč. územního) pilíře udržitelnosti spíše hypotetické, o vlivu vyhodnocení na rovnovážnost mezi jednotlivými pilíři ani nemluvě.

K dispozici je zatím z praxe jen velmi málo příkladů zpracování VURÚ. VURÚ, které již existují jsou zejména na úrovni změn územních plánů obcí. Při neexistenci jakékoli doporučené metodiky je ale reálná situace spíše tragická. Celá řada zpracovatelů se totiž omezí na konstatování, že záměr či změna v území žádné negativní vlivy na udržitelný rozvoj území nemají. Pěkné české, vlk (tedy zákon) se „nažral“ a koza (tedy územně plánovací dokumentace) „zůstala celá“ – rozumějte ve své podstatě nezměněná oproti dřívější plánovací praxi. Pokud tedy předpokládáme, že právě toto nebylo záměrem zákonodárců, pak je nejvyšší čas pokusit se alespoň naznačit metodické možnosti vypracování VURÚ a stanovit jeho minimální standardy.

7.3 Metodika hodnocení udržitelného rozvoje území

Základem pro hodnocení udržitelného využití území jsou SWOT analýzy neboli analýzy slabých a silných stránek, příležitostí a hrozeb. Vyhláška č. 500/2006 o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti stanovuje zpracování SWOT analýzy v tematickém členění: tematickém členění: horninové prostředí a geologie, vodní režim, hygiena životního prostředí, ochrana přírody a krajiny, zemědělský půdní fond, pozemky určené k plnění funkcí lesa, veřejná doprava, technická infrastruktura, sociodemografické podmínky, bydlení, rekreace a hospodářské podmínky.

Komplexní expertní SWOT analýza

Pro skutečné komplexní vyhodnocení stavu území z hlediska jeho udržitelného rozvoje je třeba doplnit výše zmiňovanou tematickou SWOT analýzu o expertní analýzu po jednotlivých pilířích udržitelného rozvoje. V podstatě jde o to, že se vytvoří tým expertů ve složení: environmentalista (ekolog), sociální geograf, (územní) ekonom, územní plánovač (urbanista) a znalec místního prostředí. Každý těchto expertů vytvoří vlastní SWOT analýzu z úhlu pohledů své profese. Vznikne tak v podstatě pět oborových SWOT analýz, které jsou dále shlukovou analýzou agregovány - jsou sloučeny do analýzy jedné, kde se vyhodnotí četnost témat tj. kolikrát se to, které téma v analýzách opakovalo.

Pro vyhodnocení SWOT analýzy jsou pak dále rozpracovány předpokládané vlivy jednotlivých témat na udržitelný rozvoj, a to nejen v tradičním posouzení po jednotlivých pilířích ale i metodou interakcí mezi jednotlivými pilíři. Témata ze SWOT analýzy se posoudí z pohledu jejich vztahů mezi pilíři UR následovně :

- Environmentálním x sociálním (Env x S);
- Environmentálním x ekonomickým (Env x Ek);
- Sociálním x environmentálním (S x Ek).

Kromě zařazení okruhů (otázek) SWOT analýzy do interakčních souvislostí mezi pilíři (které oblasti jsou navzájem ovlivněny), je dále posouzena míra ovlivnění v rámci tohoto hodnocení. S ohledem na složitost posuzování území je uplatňována pětistupňová škála -2 až 2, tedy vč. negativní škály. Stanovení interakčních souvislostí mezi pilíři UR a hodnocení významu okruhu na UR je opět provedeno expertní metodou po jednotlivých pilířích udržitelnosti a pak dále agregováno (slučováno).

Tab. 1. Ukázka pracovní verze komplexní SWOT analýzy – expertní hodnocení interakcí mezi pilíři udržitelného rozvoje

Silné stránky	Typ interakce Soc x Eko					Agregovaná hodnota
	1. exp.	2. exp.	3. exp.	4. exp.	5. exp.	
Vysoce kvalitní přírodní prostředí vč. zachovalého ÚSES	0	0	-2	1	0	0
Dobrá dopravní dostupnost hromadnou dopravou - (autobus) - existence zastávky, popř. její dobrá dostupnost z obce, dostatečná četnost spojení	2	1	2	2	2	2
Není zaznamenáno obecně větší znečištění prostředí	0	2	0	0	0	0
Existující možnosti pro cestovní ruch přírodního i kulturně-historického charakteru	2	1	1	2	1	1
Bohatý kulturní život, nabídka společenských, kulturních akcí a dalších nabídek volnočasových aktivit ve většině obcí ORP	2	1	2	2	1	2
Dobrý přirozený imigrační přírůstek v letech v letech 2003- 2007	1	2	2	2	1	2
Nízká dlouhodobá nezaměstnanost a pracovní příležitosti v některých obcích	2	2	2	2	2	2

Zdroj: RURÚ pro ORP Polička

Takto posouzené interakční vazby jednotlivých témat SWOT analýzy mezi jednotlivými pilíři udržitelného rozvoje jsou pak zpracovány do komplexní SWOT analýzy s celkovým vyhodnocením interakcí a závažnosti dopadů jednotlivých témat v území – viz následující ukázka v tab. 2.

Slabé stránky	Vazby mezi pilíři			
	Četnost	Soc x Eko	Soc. x Envi	Envi x Eko
Nedostatečné vybavenost území technickou infrastrukturou - vodovod, kanalizace s napojením na ČOV	5	-2	-2	-2
Nedostatečná kvalita místních komunikací a silnic III. třídy	5	-1	-2	-1
Existence brownfields vč. starých ekologických zátěží	5	-1	-2	-2
Nedostatečná dopravní dostupnost některých obcí hromadnou dopravou	4	-2	-2	-1
Nedostatečná vybavenost některých obcí občanskou vybaveností	4	-2	-1	0

Zdroj: RURÚ pro ORP Polička

Témata ze SWOT analýzy, která se opakují více než dvakrát, jsou dále zpracována do tzv. **hlavních témat regionu** neboli jsou tímto způsobem „určeny problémy k řešení“ v územní.

Např. pro ORP Polička to bylo např. těchto 11 témat:

- 1 Vybavenost území dostatečnou a kapacitní technickou infrastrukturou v oblasti vodního hospodářství a odkanalizování území vč. napojení na ČOV;
- 2 Kvalita silnic III. třídy a místních komunikací;
- 3 Disparita v dostupnosti území hromadnou dopravou;
- 4 Dostupnost občanské vybavenosti pro všechny obyvatele regionu;
- 5 Zachovalost krajinného rázu;
- 6 Nevýhodné podmínky v oblasti zaměstnanosti a pracovních příležitostí v regionu vč. vývoje mezd;

Gradient rozvoje turistického ruchu (rozvoj ekoturistiky, agroturistiky apod.);
 Vývoj počtu obyvatel a jejich věková struktura;
 Absorpční kapacita regionu v oblasti získávání finančních zdrojů pro rozvoj obcí;
 Existence a další vznik brownfields;
 Kvalita a kapacita zásobení obcí energiemi.

Na základě vyhodnocení komplexní SWOT analýzy a hlavních témat regionu lze pak vytvořit celkovou hodnotící tabulku, která shrnuje výsledky interakcí mezi jednotlivými pilíři a sděluje míru „udržitelnosti“ jak v rámci jednotlivých pilířů, tak s ohledem na jejich interakce.

Tab. 3. Matice vyhodnocení interakcí mezi jednotlivými pilíři UR

ENV	-	-	-	+	+	+	-	+
EK	-	-	+	-	+	-	+	+
SOC	-	+	-	-	-	+	+	+
	Výrazně neudržitelné	Neudržitelné			Udržitelné s výhradami			Udržitelné

Zdroj: vlastní konstrukce

Hlavní témata regionu jsou pak opět vyhodnocena vazbami mezi pilíři udržitelnosti a je stanoven jejich aktuální stav v regionu ORP na škále:

- Výrazně udržitelné
- Udržitelné
- Neudržitelné
- Výrazně neudržitelné

Tab. 4. Vyhodnocení hlavních témat regionu z pohledu udržitelnosti

	Hlavní témata regionu	Soc x Eko	Soc. x Envi	Envi x Eko	Hodnocení
1	Vybavenost území dostatečnou a kapacitní technickou infrastrukturou v oblasti vodního hospodářství a odkanalizování území vč. napojení na ČOV	-2	0	-1	mírně neudržitelné
2	Kvalita silnic III. třídy a místních komunikací	-2	-1	-2	výrazně neudržitelné
3	Disparita v dostupnosti území hromadnou dopravou	-2	-2	-1	Výrazně neudržitelné
4	Dostupnost občanské vybavenosti pro všechny obyvatele regionu	-2	0	-1	mírně neudržitelné
5	Zachovalost krajinného rázu	1	2	2	výrazně udržitelné

Zdroj: RURÚ pro ORP Polička

Výše uvedeným způsobem jsou pak stanoveny výsledky hodnocení jednotlivých hlavních témat regionu, která lze dále opět agregovat a stanovit tak celkový stav území z pohledu udržitelného rozvoje.

Například v Poličce lze konstatovat, že z 11 posuzovaných hlavních témat regionu lze jen jedno považovat za výrazně udržitelné (stav krajiny a kvalita životního prostředí). Většina ostatních vytipovaných témat regionu vykazuje neudržitelné tendence, a to až již v sociálním, tak i ekonomickém pilíři. Výraznou neudržitelnost vykazuje zejména stav v oblasti dopravy a významná je i podinvestovanost území v oblasti technické infrastruktury atp. Z hodnocení pak vyplývá, že celkově lze území regionu ORP posoudit jako region se zachovalým kvalitním přírodním prostředím (výraznými pozitivy v environmentální oblasti) nicméně s nepřehlédnutelným sklonem k neudržitelnému vývoji zejm. v oblasti sociální a ekonomické. (V této souvislosti je třeba mít na zřeteli, že principem konceptu trvale udržitelného rozvoje je vyváženost! rozvoje mezi jednotlivými pilíři a pouhé zakonzervování přírodních hodnot v území tuto ideu nemůže naplnit.)

Indikátory udržitelného rozvoje území

Dalším významným prvkem, který musí hodnocení udržitelného rozvoje území obsahovat je odvození systému indikátorů udržitelného rozvoje a neudržitelnosti (mezních limitů) pro rozvoj území ORP, popis souhrnu indikátorů udržitelnosti, vymezení limitů udržitelnosti s doporučením ke sledování dalších dat a parametrů rozvoje území.

Proto, aby bylo možné vyhodnocovat nejen dynamiku rozvoje území K nebo OD udržitelnosti, ale aby bylo možné vyhodnocovat i dopady plánovacích postupů a dalších opatření veřejné správy a samosprávy v území, slouží v praxi indikátory (ukazatele) udržitelného rozvoje resp. udržitelnosti. K vybraným „hlavním tématům“ je tedy třeba dále stanovit ukazatele (indikátory), kterými se budou v daném území do budoucna vyhodnocovat dopady konkrétních záměrů územního plánování na udržitelný rozvoj území.

Příklady indikátorů pro hlavní témata jsou uvedeny v následující tabulce – tab. 5

Hlavní témata regionu	Indikátor
Vybavenost území dostatečnou a kapacitní technickou infrastrukturou v oblasti vodního hospodářství a odkanalizování území vč. napojení na ČOV	1.1 Počet obyvatel / domů napojených na veřejný vodovod
	1.2 Počet obyvatel / domů napojených na kanalizaci s ČOV
Kvalita silnic III. třídy a místních komunikací	2.1 Roční míra investic na opravy a budování silnic III. třídy a místních komunikací v regionu
	2.2 Počet kilometrů a dnů v roce kdy jsou komunikace nesjízdné (např. zimní údržba)
	2.3 Dojezdový čas IAD do Poličky z jednotlivých obcí

Zdroj: RURÚ pro ORP Polička

Ke každému indikátoru musí být stanovena měrná jednotka, zdroj odkud lze sledovaný údaj získat a frekvence s jakou by měl být údaj sledován. Při stanovování indikátorů je vhodné vycházet zejména z existujících datových zdrojů např. Český statistický úřad, ČHMI, CENIA, ČGS. Jen tam, kde neexistuje adekvátní veřejný zdroj informace jsou navrhovány indikátory sledované přímo úřadem územního plánování. Frekvenci měření je směřována k dvouletému intervalu – ve vazbě na aktualizace územně analytických podkladů a vyhodnocování rozboru udržitelného rozvoje území. A opět jen několik málo indikátorů by mělo být sledováno každoročně. Jsou to ty indikátory, kde se situace může měnit velice dynamicky a kde jsou data dostupná z existujících databází sledovaných veřejnou správou (měření hluku, nezaměstnanost, počty přenocujících v rámci turistického ruchu).

Tab. 6. Indikátory a jejich technické parametry

Hlavní témata regionu	Indikátor	Jednotka	Zdroj	Frekvence měření
Vybavenost území dostatečnou a kapacitní technickou infrastrukturou v oblasti vodního hospodářství a odkanalizování území vč. napojení na ČOV	1.1 Počet obyvatel / domů napojených na veřejný vodovod	počet osob / domů	ČSÚ	2 roky
	1.2 Počet obyvatel / domů napojených na kanalizaci	počet osob / domů	ČSÚ	2 roky
Disparita v dostupnosti území hromadnou dopravou	3.1 Dojezdový čas HD do Poličky a do Pardubic z jednotlivých obcí	izochrony v časových intervalech 20,40 a 60 min.	Výpočet - úřad územního plánování	2 roky
	3.2 Dopravní obslužnost HD (četnost spojů)	počet spojů/den	výpočet obcí / úřadu územního plánování	2 roky

Zdroj: RURÚ pro ORP Polička

Vzhledem k tomu, že smyslem indikátorů udržitelného rozvoje je sledování vývoje území v čase je třeba založit časovou řadu indikátorové sady a v pravidelných časových intervalech je měřit a vyhodnocovat. Jen na základě reálných dat a sledování jejich vývoje bude možné navrhnout reálné a realistické územně plánovací dokumentace a koordinovat činnosti v území a jeho využití ve smyslu udržitelného rozvoje tak, jak to ukládá Stavební zákon.

V případě vyhodnocování složitějších záměrů v území lze postupovat obdobně. K vybraným „velmi významným okruhům“ je třeba dále stanovit ukazatele – indikátory, kterými se budou vyhodnocovat dopady záměrů územního plánování na udržitelný rozvoj. V zásadě je vhodné vytvořit dva okruhy indikátorů, a to tzv. *specifické indikátory* tj. indikátory vytvořené pro jednotlivé okruhy, které byly označeny jako velmi významné. tyto indikátory by měly být stanoveny zejména jako binární tj. s odpovědí ano/ne, realizováno/nerealizováno, jak ukazuje následující příklad.

Tab. 7 *Specifické indikátory pro vyhodnocení problémových okruhů záměrů rozvoje území*

	Problémový okruh	Indikátor UR	Pozn.
1	Výsadba biokoridoru	Funkční biokoridor a zeleň do 5 let od stavby	Ano/ne
2	Dostavba cyklostezky	Napojení na cyklostezku města do 2 let od stavby	Ano/ne
3	Zavedení environmentálních postupů (třídění odpadu, Alternativní energie, šetření surovin, využití-recyklace splachových vod, atp.)	Zavedení postupů, technologií, AZE, odpadových recyklací, užití dešťové vody, atp.	Ano/ne ročně

Druhým typem indikátorů jsou indikátory, které jsme označili jako *systémové indikátory UR*. V zásadě jde o dlouhodobě sledované ukazatele zda obec / město / kraj směřuje k udržitelnosti či nikoli. V praxi existuje celá řada takových indikátorových sad, které jsou sledovány, např. Sada společných evropských indikátorů ECI, Urban Audit, TISSUE a další. Indikátory stanovené v rámci VURÚ pak mají za úkol porovnat lokální dopady záměru vůči obci / městu / kraji jako celku. Následuje ukázka praktického využití indikátorů ze Sady společných evropských indikátorů ECI / TIMUR

Tab. 8 *Systémové indikátory pro vyhodnocení problémových okruhů záměrů rozvoje území*

Indikátor	Požadovaná opatření UR vyplývající z problémových okruhů	Popis sledovaného jevu	Pozn.
A1 Spokojenost s místním společenstvím	Zajištění kvality a komfortu bydlení v řešené lokalitě	Percepce kvality bydlení v lokalitě (v porovnání s celoměstským průměrem měřeným indikátorem ECI/TIMUR A1)	% nižší nebo rovno celoměstskému průměru
A3 Mobilita a místní přeprava cestujících	Podíl jednotlivých druhů dopravy do a z lokality (Zajištění a propagace kvalitní hromadné dopravy a cyklo dopravy do areálu)	Podíl jednotlivých druhů dopravy (v porovnání s celoměstským průměrem měřeným indikátorem ECI/TIMUR A3)	% počtu nižší nebo roven celoměstskému průměru
B8 Zatížení prostředí hlukem	Ochranná a kompenzační opatření proti negativním vlivům hluku z provozu centra a dopravy	Měření hluchnosti z činnosti centra (v porovnání s celoměstským průměrem měřeným indikátorem ECI/TIMUR B8)	% nižší nebo rovno celoměstskému průměru

Jednotlivé indikátory v jednotlivých oblastech pilířů udržitelnosti by měly být sledovány 5 let po realizaci záměru a měly by jednoznačně signalizovat, zda vývoj v oblasti je udržitelný, či nikoliv z hlediska obecných principů udržitelnosti rozvoje. Základním principem udržitelného rozvoje pak samozřejmě zůstává, že je nutno dnes zajistit při plánování rozvoje odpovědně i podmínky pro dostatečný rozvoj generací budoucích a z tohoto hlediska je nutno záměr posuzovat. Nejde jen o konzervaci a napravování nebo uzpůsobování prostředí, ale jak předchozí text a tabulky napovídají, tak jde zejména o interakce mezi sociální, environmentální a ekonomickou sférou a jejími dopady do územního rozvoje obce / města / kraje.

V závěrečné části hodnocení záměrů na udržitelný rozvoj území je pak třeba jednoznačně navrhnout další opatření, které by k větší udržitelnosti záměrů územního plánování vedly – opět následuje možný příklad:

Tab. 9 Systémové opatření na podporu udržitelného rozvoje území

Navržené opatření na podporu UR	Měřitelný ukazatel	Pozn.
Podpora místní komunity a zapojení do života obcí v okolí	Počet akcí s veřejností, množství prostředků vložených	Částka v Kč/ počet akcí za rok
Podpora alternativních způsobů využití energie, vody a odpadů	Výše investic do AZE, využití splachové vody a recyklace	Množství investic – Kč / rok

8. Závěr

Problematika územního plánování je velice široká, a proto jsem se ve výše uvedeném textu soustředila na dva základní aspekty: jednak na postihnoutí systému územního plánování jako celku (s odkazem na obecný systém plánování ve veřejné správě) a ve druhé části pak na „novinky“ v našem současném územní plánování. Zejména mi šlo o přiblížení tématu tzv. „udržitelného územního plánování“ a jeho nástrojů, které jsou dosud málo známé i nedostatečně teoreticky propracované. Jde především o „rozbory udržitelného rozvoje území“ a „vyhodnocení udržitelného rozvoje území“, se kterými se budeme v územně plánovací praxi v budoucnu setkávat a pro něž ale dosud neexistují zaužívané a obecně přijímané standardy kvality, rozsahu, struktury apod. Výše uvedeným textem jsem chtěla na některé praktické možnosti aplikace těchto nástrojů poukázat.

9. Zdroje dalších informací

Publikace:

- Bízek, V., Gill, R., Miškovský, J: Hodnocení udržitelnosti rozvoje navrženého strategickými dokumenty – Metodika DHV SAM in Urbanismus a územní plánování 5/2007 str. 36-39
- Evropské perspektivy územního rozvoje dostupné z www.uur.cz
- Pekárek, M. Územní plánování – jeho postavení a úloha při ochraně životního prostředí a jeho vztahy k dalším koncepčním nástrojům ochrany životního prostředí z pohledu práva, referát, III. česko-polsko-slovenská konference práva životního prostředí, 25. - 26. 10. 2002, Brno, dostupné z www.cspzp.cz/konference01/pekarek.doc
- Politika územního rozvoje České republiky dostupné z www.mmr.cz
- Územní plánování - vyhláška č. 500/2006 Sb. dostupné z www.mmr.cz
- Šilhánková, V., Koutný, J. Čablová, M.: Urbanismus a územní plánování, Univerzita Pardubice 2002
- Zákon č. 183/2006 o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) dostupné z <http://portal.gov.cz/zakon/183/2006>
- Zákon č. 50/1976 Sb. o územní plánování a stavebním řádu (platný do 31.12.2006)

www stránky:

- www.mmr.cz
- www.timur.cz
- www.uur.cz

Udržitelný rozvoj, strategické plánování, zapojení veřejnosti

PhDr. Alena Bauerová

1. Udržitelný rozvoj

Rovnováha mezi různými stránkami života – ekonomickou, sociální, duchovní, kulturní, organizační, estetickou, zdravé životní prostředí, souhrnně kvalita života, dlouhodobá perspektiva, řízení rizik, čerpání přírodních a dalších zdrojů, rozvoj lidské kapacity - to vše a řada dalších přístupů spadá pod pojem udržitelný rozvoj obce, města, regionu. Patří sem i dostatek času na osobní rozvoj, čas na rodinu, tvořivé činnosti ad.

„Udržitelný rozvoj znamená, že je třeba uspokojit potřeby současné generace, aniž by byla ohrožena schopnost budoucích generací uspokojovat potřeby svoje. Je to zastřešující cíl Evropské unie stanovený ve Smlouvě, kterým se řídí všechny politiky a činnosti Unie. Spočívá v zajištění schopnosti Země udržovat život v celé jeho rozmanitosti a je založen na zásadách demokracie, rovnosti žen a mužů, solidarity, právního státu a dodržování základních práv, včetně svobody a rovných příležitostí pro všechny. Má za cíl neustále zlepšovat kvalitu života a životní podmínky na zemi pro současné i budoucí generace. Za tímto účelem podporuje dynamickou ekonomiku s maximální zaměstnaností a vysokou úrovní vzdělání, ochranu zdraví, sociální a územní soudržnost a ochranu životního prostředí ve světě míru a bezpečnosti, a to při respektování kulturní rozmanitosti.“

Tato definice je uvedena v **nově revidované Strategii udržitelného rozvoje Evropské unie z června 2006.**

Nová strategie vymezuje cíle a opatření pro oblasti energetiky, změny klimatu, dopravy, udržitelné výroby a spotřeby, využívání přírodních zdrojů, veřejného zdraví, sociální soudržnosti, chudoby a rozvojové pomoci.

Politika udržitelného rozvoje EU je zakotvena v **Lisabonské strategii**, která byla schválena na zasedání Evropské rady v Lisabonu na jaře roku 2000 s desetiletým časovým horizontem do roku 2010.

Udržitelný rozvoj je horizontální prioritou pro projekty podporované z fondů EU a dalších zdrojů a jeho dosažení je jedním z účelů projektů.

Koncept udržitelného rozvoje je celosvětově podporovaný způsob života, hospodaření a rozhodování. Vyplynul z dosavadního vývoje situace lidstva v globálním i místním měřítku. **Koncepce udržitelného rozvoje** byla formulována ve zprávě Světové komise pro životní prostředí a rozvoj OSN, zpracované kolektivem odborníků pod vedením Gro Harlem Bundtlandové a vydané v roce 1987 pod názvem „**Naše společná budoucnost**“ následovně:

„Lidstvo je schopno učinit svůj rozvoj trvale udržitelným - může zajišťovat své potřeby, aniž tím omezí možnosti příštích generací uspokojovat jejich budoucí potřeby. Koncepce trvale udržitelného rozvoje zahrnuje určitá omezení. Tato omezení však nejsou absolutní, ale jsou dána současným stavem techniky a vztahem lidské společnosti k přírodním zdrojům a ke schopnostem biosféry vypořádávat se s vlivy lidských činností. Technika a organizace společnosti se však mohou přizpůsobovat a zdokonalovat tak, že otevřou cestu k nové epoše hospodářského růstu. Komise věří, že všeobecná chudoba nebude již nevyhnutelná. Chudoba není pouze zlem sama o sobě. Trvale udržitelný rozvoj vyžaduje, aby byly zajištěny základní potřeby všech lidí, aby všichni dostali možnost naplnit své tužby po lepším životě. Svět, který trpí chronickou chudobou, bude vždy náchylný k ekologickým nebo jiným katastrofám.“

Trvale udržitelný rozvoj není ovšem neměnným stavem harmonie, nýbrž procesem změn, v němž se využívání zdrojů, orientace investičního a technického rozvoje, jakož i vývoj institucionálních struktur uvádějí v soulad se současnými i budoucími potřebami. Nepředstíráme, že takovýto postup je snadný nebo přímočarý. Bude zapotřebí přistoupit i k bolestným rozhodnutím. Trvale udržitelný rozvoj se neobejde bez politické vůle.“

Podmínkou rozvoje je zachování možností rozvoje; základní možností je přitom zachování přírodních podmínek v místním měřítku i v celé biosféře.¹⁾

Udržitelný rozvoj znamená především dynamickou rovnováhu

mezi třemi základními oblastmi našeho života -

- **ekonomikou, sociálními aspekty a životním prostředím,**

také však rovnováhu mezi zeměmi, různými společenskými skupinami, dneškem a budoucností.

Mezi základní principy udržitelného rozvoje patří:

1. **propojení** základních **oblastí** života – **ekonomické, sociální a životního prostředí**; řešení zohledňující pouze jednu nebo dvě z nich není dlouhodobě efektivní,
2. **dlouhodobá perspektiva** - každé rozhodnutí je třeba zvažovat z hlediska dlouhodobých dopadů, je třeba **strategicky plánovat**,
3. **kapacita životního prostředí je omezená** – nejenom jako zdroje surovin, látek a funkcí potřebných k životu, ale také jako prostoru pro odpady a znečištění všeho druhu,
4. **předběžná opatrnost** - důsledky některých našich činností nejsou vždy známe, neboť naše poznání zákonitostí fungujících v životním prostředí je stále ještě na nízkém stupni, a proto je na místě opatrnost,
5. **prevence** – je mnohem efektivnější než následné řešení dopadů; na řešení problémů, které již vzniknou, musí být vynakládáno mnohem větší množství zdrojů (časových, finančních i lidských),
6. **kvalita života** – má rozměr nejen materiální, ale také společenský, etický, estetický, duchovní, kulturní a další, lidé mají přirozené právo na kvalitní život,
7. **sociální spravedlnost** (vnitrogenační odpovědnost) - tj. zabezpečení národnosti, rasové i jiné rovnosti, respektování práv všech současných generací na zdravé životní prostředí a sociální spravedlnost; příležitosti i zodpovědnosti by měly být děleny mezi země, regiony i mezi rozdílné sociální skupiny; chudoba je ohrožující faktor udržitelného rozvoje; naše odpovědnost za její odstranění je společná a diferencovaná,
8. **zohlednění vztahu „lokální – globální“** – činnosti na místní úrovni ovlivňují problémy na globální úrovni – vytvářejí je nebo je mohou pomoci řešit, a naopak,
9. **mezigenační odpovědnost** - mluvíme o morální povinnosti k budoucím generacím: zajišťujeme jim možnost života ve zdravém prostředí? Nebudou muset spíše řešit problémy, které dnes my vytváříme a nad kterými přivíráme oči?
10. **demokratické procesy** – zapojením veřejnosti již od počáteční fáze plánování vytváříme nejen objektivnější plány, ale také obecnou podporu pro jejich realizaci.

Zajištění udržitelného rozvoje v místních podmínkách obcí, měst a regionů nazýváme **místní Agendou 21**.

Myšlenka místní Agendy 21 se zrodila v roce 1991 při přípravě světové Konference OSN o životním prostředí a rozvoji UNCED (Rio de Janeiro, 1992) a je obsažena v dokumentu Agenda 21. V kapitole 28 jsou regionální a místní správy vyzývány, aby za účasti veřejnosti a partnerů vypracovaly vlastní strategie udržitelného rozvoje, tzv. místní Agendy 21. Dokument Agenda 21 přitom zdůrazňuje význam místních správ jako těch orgánů, které mají velký vliv na globální problémy a které mohou ovlivnit vývoj směrem k udržitelnému rozvoji nejen v místních, ale i globálních rozměrech.

Místní Agenda 21 (dále MA21) je celosvětově uznávaný a podporovaný způsob integrovaného řízení rozvoje obcí a regionů. Je to zastřešující metoda zvyšování kvality veřejné správy. Cílem je dosažení dobré a udržitelné kvality života a životního prostředí ve všech aspektech (zaměstnanost, životní úroveň, vztahy lidí, náplň volného času, sociální zabezpečení, zdravotní péče, zdravé a hezké životní prostředí, duchovní záležitosti aj.), a to tak, aby to nebylo na úkor jiných, více či méně vzdálených obcí a regionů nebo budoucích generací.

MA21 vychází jednak z obecných principů udržitelného rozvoje a dosaženého poznání v jednotlivých oblastech a jednak z konkrétní situace v místě – místních specifik, problémů, historického vývoje, kapacity území, možností lidských zdrojů, finančních možností atd.

¹⁾ Naše společná budoucnost, Praha, Academia 1991

Proces místní Agendy 21 musí být souvislou strategií a praxí rozvoje společenství s jasně stanovenými a společenskými skupinami a veřejností přijatými a realizovanými principy udržitelného rozvoje. Jednotlivé aktivity a projekty mohou proces místní Agendy 21 podporovat, nelze je však nazývat místní Agendou 21. Místní Agendy 21 je správným řízením věcí veřejných (angl. „good governance“) či „chytrým vládnutím“ (angl. „smart government“), ale současně i způsobem života lidí v daném společenství.

V ČR je udržitelný rozvoj zakotven např. v těchto právních normách koncepčních dokumentech:

- Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí
- Zákon č. 132/2000 Sb., o změně zákonů souvisejících se zákonem o krajích a obcích
- Zákon č. 406/2000 Sb., o hospodaření s energií ve znění pozdějších předpisů
- SEA (zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na ŽP, ve znění zákona č. 93/2004 Sb.)
- Zákon č. 561/2004 Sb., Školský zákon
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) - *zakotvuje pravomoc posoudit udržitelnost územních plánů prostřednictvím tzv. Rady obcí pro udržitelný rozvoj území a přímo zakotvuje jako cíl územního plánování udržitelný rozvoj území*
- Strategie udržitelného rozvoje ČR – UV 1242/2004, v letech 2008 - 2009 aktualizovaná (www.mzp.cz/cz/sur)
- Sektorové politiky, Koncepce:
- Např.: Státní politika životního prostředí 2004 - 2010, v roce 2009 byl zahájen proces aktualizace
- Dopravní politika České republiky na léta 2005 - 2013
- a další
- tematické rámce a metodiky, například Rámec programů udržitelné spotřeby a výroby
- Národní program reform (NPR)
- a další.

2. Strategické plánování ve veřejné správě

Strategické plánování je součástí strategického řízení. Ve veřejné správě, která značně ovlivňuje kvalitu života lidí v současnosti a dopady do blízké i vzdálené budoucnosti na stav společnosti, životního prostředí i ekonomického zajištění obce, města, regionu, nabývá strategické řízení velkého významu. Souvisí to mj. s pokračující globalizací, rychlým vývojem poznání vzájemných vývojových souvislostí a stále složitější strukturou problémů, stíráním bariér mezi obory, se změnami v životním prostředí, sociálními problémy v místním i globálním měřítku a také se stupňujícími se požadavky na kvalitu života. Všechny tyto a další faktory kladou stále větší nároky na řídicí funkce v oblasti veřejné správy.

Strategický plán obce, města nebo území (mikroregionů, kraje) spolu s následnými akčními plány a systémem ukazatelů (indikátorů) naplňování cílů, patří proto mezi základní manažerské nástroje řízení rozvoje společnosti a je proto také vyžadován při podpoře konkrétních projektů z evropské i celosvětové úrovně.

Strategický plán rozvoje obce, města, území má několik základních funkcí:

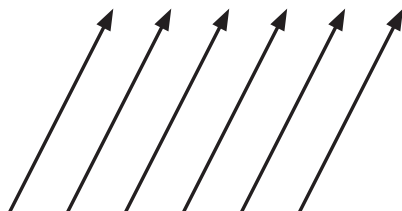
- zajistit dlouhodobou ekonomickou a sociální prosperitu společenství při zachování kvalitního životního prostředí a ekologické stability, tedy zajistit systematický a vyrovnaný rozvoj území – udržitelný rozvoj,
- stanovit společnou vizi a cíle, popsat žádoucí změny/stav a cestu jejich dosažení,
- stanovit priority na dané časové období,
- zhodnotit a řídit rizika a příležitosti, reagovat na měnící se vnitřní a vnější prostředí,
- zajistit propojení akcí se strategickými cíli a efektivní využívání zdrojů (lidských, přírodních, časových, finančních ad.),
- propojit různé oblasti, typy činností, utřídit aktivity a projekty do systému,
- zohlednit různé názory, potřeby a požadavky v rámci společenství vzhledem k možným vnitřním i vnějším kapacitám a hledat optimální řešení problémů,

- rozvíjet a budovat kapacitu v rámci společenství, mj. pro získávání dalších zdrojů,
- aktivizovat skupiny i jednotlivce a zapojit je do rozvoje společenství, definovat úlohy a zodpovědnost, vytvořit proaktivní atmosféru ve společenství,
- zajistit publicitu, PR obce, území.

Zjednodušeně se dá strategický plán znázornit takto:

VIZE

To co chceme - žádoucí situace

Současná situace

Strategie = popis cesty k dosažení žádoucího stavu při ohlednění vnitřních a vnějších kapacit, příležitostí a vlivů

Strategie, resp. strategické plánování, termín užívaný původně v armádě a cca od 60. let 20. stol. v oblasti podnikání, se v posledních dvou desetiletích stále více úspěšně prosazuje ve také veřejné správě. Jsou využívány různé modely z podnikání, avšak strategické plánování ve veřejné správě má svá specifika vyplývající z charakteru řízené jednotky, kterou je obec nebo město vč. příslušného území či (mikro) region a jejich postavení v celkové struktuře veřejné správy.

Zpracování, obsah i realizaci plánu ovlivňuje řada faktorů, které představují místní specifika, vč. historického vývoje, místní kultury, přírodních zdrojů vč. energií, kapacita lidských zdrojů, vztahy uvnitř společenství, s okolními i dalšími obcemi, regiony atd. Z praxe můžeme říci, že strategické plánování ve veřejné správě je poměrně složitý proces, který však danému společenství přináší značné výhody.

Pozitiva, které moderní strategické plánování obci nebo regionu přináší:

- Efektivní řízení rozvoje včetně plánování zdrojů a řízení rizik (informační zázemí, časová návaznost akcí, odstranění překryvů, mezer apod.),
- Systematický a vyrovnaný postup v rozvoji města, dlouhodobá perspektiva udržitelného rozvoje, propojení aktivit se strategickými cíli,
- Zvýšený zájem a spokojenost občanů, partnerů, zlepšení image úřadu a lepší pochopení práce veřejné správy, společný postup při dosahování cílů, zvýšení pocitu sounáležitosti, vytváření důvěry, předcházení konfliktům, zvýšení kapacity pro realizaci plánů,
- Získání zkušeností a vědomostí jiných lidí, nacházení nových řešení, získání řady podkladů pro další práci úřadu a vedení obce, města, regionu,
- Zvýšení veřejného povědomí o udržitelném rozvoji i dílčích oborech činnosti, oblastech života společenství,
- Možnost srovnání s dalšími obcemi, regiony v ČR, EU i ve světě,
- Vytvoření podkladu pro získání podpory z EU.

Strategický plán by měl být základním rámcem rozvoje společenství, rámcem dílčích strategií, např. Koncepce odpadového hospodářství, Energetické koncepcce, Koncepce rozvoje dopravy, kultury, územního plánu,

Komunitního plánu sociálních služeb atd. Protože se však strategické plánování v naší zemi teprve rozvíjí a strategické plány obcí nejsou dány povinností ze zákona, vzniká většinou strategický plán již za existence dílčích strategií/koncepcí/plánů a územního plánu. Úzká spolupráce při tvorbě strategického plánu se zpracovateli dílčích koncepcí je nezbytná – viz dále v textu.

Následující text popisuje základní charakteristiky moderního strategického plánování a řízení ve veřejné správě, tak jak jsou prezentovány a prosazovány Evropskou unií a dalšími mezinárodními společenstvími (např. OSN, IUCN ad.). V textu jsou zohledněny také praktické zkušenosti se strategickým plánováním na úrovni obcí, měst a krajů v ČR.

Čtyři charakteristiky moderního strategického plánování rozvoje obce, regionu

a) Dokument má vhodnou strukturu

Analytická část

Dobrá strategie vychází z dobré znalosti současného stavu a možných vnitřních i vnějších vlivů a trendů rozvoje. Analýza stávající situace by měla vycházet nejen z odborných studií a přehledů, ale také z diskusí a průzkumů, tedy z potřeb a názorů různých skupin obyvatelstva, podnikatelů a návštěvníků území a dalších důležitých cílových skupin.

Mezi podklady pro zpracování strategického plánu patří:

- profil obce, města, území,
- SWOT analýza (celková a SWOT analýza vzhledem ke stanovené vizi),
- SWOT analýzy klíčových oblastí rozvoje,
- trendy rozvoje a modelování scénářů,
- výsledky průzkumů (podnikatelského prostředí, názorů veřejnosti, neziskového sektoru ad.),
- oborové a skupinové analýzy, strategie a koncepce,
- vypracované plány (územní plán atd.),
- vyjádření expertů,
- a další dle situace.

Strategická část

Strategický plán by měl být skutečným nástrojem řízení, a proto je nezbytné stanovit cíle na různých úrovních obecnosti - strategické cíle a specifické cíle. Terminologie jednotlivých strategických plánů obcí a měst se liší, neboť není dána jednotná metodika, důležité však je, aby zúčastnění chápali význam pojmů a aby měl strategický plán příslušná „patra“. Cíle musejí být provázané vertikálně (nižší naplňují vyšší) a horizontálně (cíle napříč oblastmi si neodporují, naopak se podporují).

Struktura strategie a vazba na akční plán:

K jednotlivým rovinám:

Pojem	Význam pojmu
Mise	Společně sdílené hodnoty, základní výchozí principy pro zpracování i naplňování plánu, které budou respektovány všemi zúčastněnými. Je pojistkou v případě rozporů v průběhu zpracování i realizace plánu.
Celková vize	Popis ideálního výsledného stavu rozvoje města v delším časovém horizontu (15 - 25 let) rámcově určující strategické cíle, základní směřování rozvoje společenství a výsledky rozvojového procesu.
Klíčové oblasti	Oblasti vnitřně souvisejících problémů, jejichž řešení je významné pro dlouhodobý rozvoj města a vyžaduje soustředěnou pozornost.
Vize oblasti	Popis žádoucího výsledného stavu rozvoje města v dané klíčové oblasti v daném časovém horizontu.
Generická strategie	Určení základního nasměrování strategie k naplnění vize na základě provedené SWOT analýzy oblasti.
Strategické cíle	Základní vývojové tendence dlouhodobého rozvoje města směřující k naplnění vize v jednotlivých klíčových oblastech v souladu se zvolenou generickou strategií.
Opatření	Problémové podoblasti, které je potřeba řešit pro naplnění vize oblasti.
Specifické cíle	Konkrétní cíle, formulované v rámci jednotlivých opatření, jejichž realizace má vést k dlouhodobému plnění globálního cíle dané klíčové oblasti.

Pro stanovení každého z cílů je dobré použít **pravidlo SMART(E)** (z anglického smart = chytrý, inteligentní, prozíravý apod.):

Cíl by měl být:

určitý	Specific
měřitelný (stanoveny indikátory)	Measurable
odsouhlasený, přijatelný pro ty, jichž se týká	Acceptable, Agreed
realistický (z hlediska času, kapacity, možnosti)	Realistic
časově ohraničený (stanovené termíny)	Time aspects
ekonomicky proveditelný	Economically feasible

Dále pro stanovení cílů na jednotlivých úrovních je dobré využít **postup pro logický rámec řízení projektů**.

Příklad:

Klíčová oblast rozvoje 1. Sociální služby

Strategické cíle:

- Zajistit dostupnost, kvalitu a efektivitu sociálních a zdravotních služeb²⁾
- Vytvořit propojený systém mezi zdravotními a sociálními službami
- Zajistit informovanost o nabídce služeb

Strategické cíle budou naplňovány v jednotlivých *podoblastech, opatřeních*:

- 1.1 Sociální služby
- 1.2 Zdravotnictví
- 1.3 Spolupráce sociálních a zdravotních služeb

V rámci opatření 1.1 budou stanoveny např. tyto specifické cíle:

- 1.1.1 Vzdělávat pracovníky sociálních služeb, poskytovatele a uživatele
- 1.1.2 Zkvalitnit infrastrukturu, vytvořit technické zázemí
- 1.1.3 Vytvořit centrum (centra) sociálních služeb, rozmístit po území města
- 1.1.4 Dokončit a realizovat Komunitní plán sociálních služeb
- 1.1.5 Zajistit průběžnou informovanost a práci s veřejností, zvýšit vlastní odpovědnost lidí za kvalitu svého života
- 1.1.6 Zajistit financování (investiční, provozní, rozvojové) z veřejných a dalších zdrojů (vícezdrojové)
- 1.1.7 Spolupracovat při zajištění podporovaného bydlení

Při stanovení výčtu opatření odpovídám na otázku: Co vše musím sledovat, aby byly naplněny strategické cíle?

Při stanovení výčtu specifických cílů v jednotlivých opatřeních odpovídám na otázku: Čeho všeho musím dosáhnout, aby bylo naplněno dané opatření?

Každý cíl – strategický i specifický musí mít přiřazeny ukazatele úspěšnosti (indikátory – viz dále v textu).

Implementační část

Po úroveň specifických cílů je strategická část plánu. Na tu by mělo navazovat **zpracování Akčního plánu** na nejbližší období - podle podmínek se může jednat o 2 až 4 roky, je dobré zpracovat konkrétní postup na nejbližší období – 1 až 2 roky a dále výhled na další 2 roky, především z důvodů spolufinancování projektů. Každý rok by měl být Akční plán vyhodnocen a aktualizován na další období, ovšem tak, aby stále naplňoval specifické i strategické cíle. Akční plán by měl mít vazbu na stanovení rozpočtu.

²⁾ Tento příklad byl převzat ze strategického plánování ve městě Uherské Hradiště, které probíhalo v roce 2007.

Díky provázané struktuře a použití logického členění podoblastí a specifických cílů dosahujeme větší jistoty, že konkrétní projekt či jednotlivá akce má své opodstatnění v systematickém rozvoji, že je součástí řízení rozvoje ke stanovené vizi obce, města, regionu.

Akční plán je zpracováván **na základě určení priorit** – krátkodobých, střednědobých. Obsahuje konkrétní akce, projekty, termíny, zodpovědnost, zdroje, indikátory a další údaje.

Stanovení priorit

Ve strategickém plánu je definováno řádově několik desítek specifických cílů. Nelze řešit vše najednou, a proto je potřeba stanovit priority na nejbližší období (krátkodobé) a výhled (střednědobé), a to na základě:

- stanovených kritérií - např. naléhavost řešení, proveditelnost, dostupnost kapacity na realizaci, vliv na dosažení vyššího cíle, příspěvi k udržitelnému rozvoji, oprávněnost použití veřejných prostředků, soulad s vyššími dokumenty, prioritami EU atd.
- a z hlediska zúčastněných skupin – stanovení priorit by mělo být konsensuální, mělo by odrážet různé zájmy.

V průběhu naplňování strategického plánu je přitom třeba sledovat, aby se priority neopakovaly stále tytéž. Je třeba naplnit všechny stanovené cíle. Někdy se stává, že věci, které fungují, nejsou vnímány jako priorita, ale to neznamená, že není potřeba je zabezpečit. Měřítkem pro postup je naplnění stanovené vize – oblastí i celkově.

Provázanost strategického plánu s vyššími programovými dokumenty a dílčími koncepcemi, provázanost odvětvových a územních hledisek

Stanovení cílů obce, případně určitého území, je třeba zvažovat z hlediska cílů vyšších strategických, programových dokumentů, které pro nižší strategie vytvářejí rámec. Jedná se o takové dokumenty, jako je např. Strategie rozvoje kraje, Regionální operační program (ROP) pro příslušný NUTS II a dále národní či nadnárodní dokumenty, jako např. Národní strategický rozvojový plán a Národní strategický referenční rámec, jednotlivé tematické operační programy řízené příslušnými resorty či Strategie udržitelného rozvoje ČR a Strategie udržitelného rozvoje EU.

Další provázanost musí být sledována do odvětvových strategií – některé již existují, takže je potřeba propojit tyto strategické dokumenty tak, aby vytvářely logický celek, přičemž vždy platí, že vyšší strategie určuje rámec nižší strategii. Strategický plán by měl být nadřazen dílčím strategiím, plánům, koncepcím. Provázanost strategického plánu udržitelného rozvoje a dílčích koncepcí je přirozenou podmínkou životaschopnosti daných plánů. V praxi to znamená úzkou spolupráci při tvorbě strategického plánu s oborovými plánovači, hledání kompromisu mezi případnými rozpory a v případě potřeby návrhy na změnu dílčích koncepcí.

b) Dokument respektuje principy udržitelného rozvoje

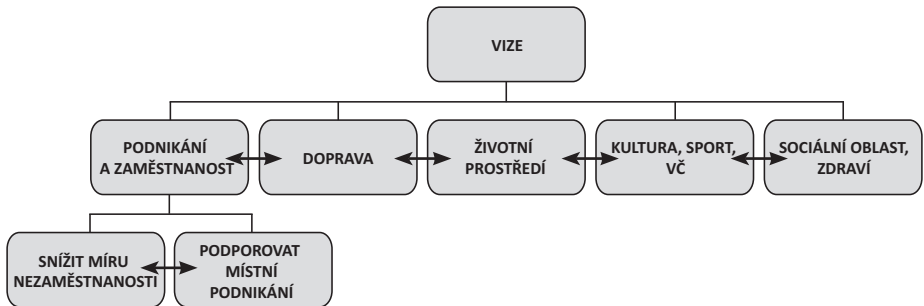
Tématu udržitelného rozvoje se věnuje 1. část této kapitoly. Vzhledem ke strategickému plánování je potřeba zdůraznit následující.

Provázanost cílů mezi jednotlivými oblastmi rozvoje (horizontální)

Jednou z pojmů udržitelnosti cílů stanovených ve strategickém plánu je jejich provázanost napříč klíčovými oblastmi rozvoje, a to na úrovni strategie i akcí.

Při stanovování cílů i při realizaci plánu je tedy velmi důležitou složkou koordinace mezi jednotlivými oblastmi rozvoje.

Příklad:

Odborníci pro udržitelný rozvoj

Poznání o udržitelnosti či spíše neudržitelnosti některých postupů v jednotlivých oblastech rozvoje jako je doprava, energetika, vodní hospodářství, tvorba krajiny, zemědělství a také sociální a zdravotní oblast a další, doznává rychlého vývoje. Pojistkou pro to, aby byly ve strategickém plánu obce, města, regionu stanoveny cíle, které v dlouhodobém měřítku nepoškodí dané území včetně dopadů na širší území a společnost, je přítomnost odborníků pro udržitelnost, specialistů pro jednotlivé oblasti rozvoje.

Strategické plány obcí, měst i regionů podléhají povinnosti Strategického posouzení vlivu na životní prostředí (SEA) podle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na ŽP, ve znění pozdějších předpisů (93/2004 Sb., 163/2006 Sb., 216/2007 Sb., 124/2008 Sb.). SEA probíhá optimálně spolu s vytvářením plánu. Záleží na dohodě s příslušnou organizací, která SEA realizuje, do jaké míry odborníky do procesu zpracování plánu zapojí.

c) Dokument je zpracován a realizován za účasti partnerů a veřejnosti

Bez zohlednění potřeb těch, kterých se plány týkají, není reálného a udržitelného rozvoje. Je však potřeba diskutovat o tom, co je možné, na co stačí současná kapacita, kde jsou další možnosti, co je udržitelné. Zapojení neznamená vytvoření seznamu požadavků ze strany veřejnosti a jejich předložení veřejné správě. Dobrý proces zapojení partnerů a veřejnosti vede k tomu, že se do naplňování cílů rozvoje aktivně zapojí co největší množství organizací, lidí a že veřejnost i partneři porozumí možnostem a potřebám společenství (ostatních i možné kapacitě) a přijmou spoluzodpovědnost za rozvoj obce, města, regionu.

Zapojení do plánování a rozhodování je proces, který je potřeba řídit na základě promyšlené a ucelené **Komunikační strategie**.

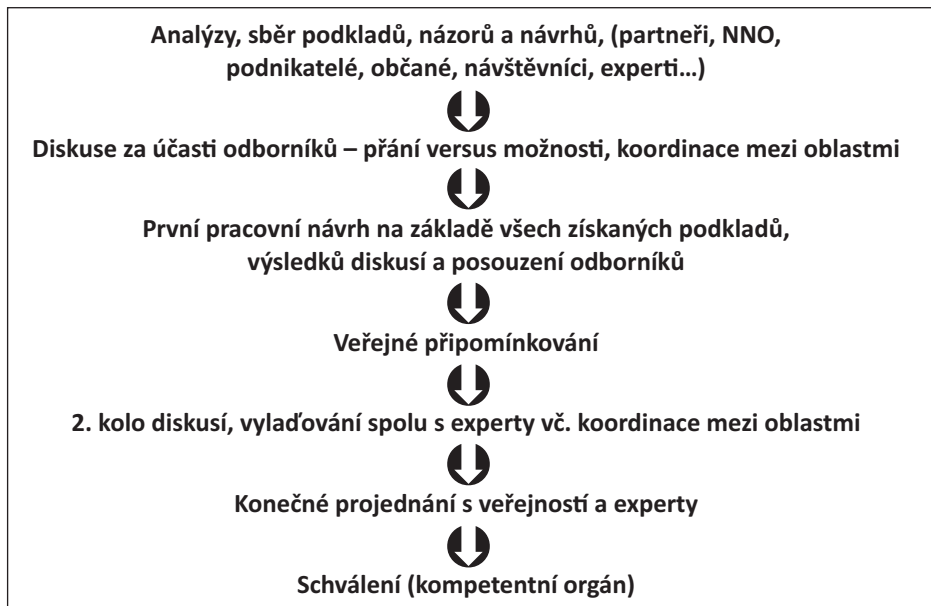
Zapojení znamená:

- zjištění co nejširšího spektra názorů, představ (průzkumy, netradiční akce, soutěže, elektronické ankety atd.),
- sérii diskusí, která vede k pochopení rolí, možností, cílů a k dohodě – konsenzu (kulaté stoly, pracovní skupiny, fóra, netradiční akce, rozhovory atd.),
- průběžnou širokou informovanost,
- průběžnou širokou osvětu,
- aktivní zapojení do realizace plánu
- a další.

Více viz 3. část této kapitoly.

d) Zpracování i realizace dokumentu je proces

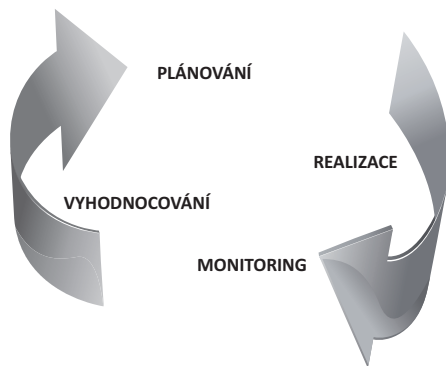
Postup zpracování strategického plánu je následující:

Změna oproti dřívějším, tzv. tradičním postupům zpracování plánu spočívá v 6 hlavních bodech:

- 1) Před vytvořením prvního návrhu je shromážděno maximum informací a podkladů včetně názorů a požadavků veřejnosti a partnerů – podnikatelů, neziskových organizací, zájmových sdružení, provozovatelů služeb atd. a návrhy jsou diskutovány. Tato fáze trvá oproti dřívějším postupům mnohem déle, ale výsledkem je, že se již v prvním návrhu objeví reálné a realistické požadavky zmíněných skupin a vznikne materiál, který dotyčné „osloví“, takže se snižuje riziko zamítnutí plánu.
- 2) V průběhu zpracování probíhají diskuse, během nichž se vyjasňuje, co je pro obec reálné, co ne. Diskusí se účastní kromě zástupců veřejné správy také odborníci pro udržitelný rozvoj, kteří mohou přímo na místě vysvětlovat, proč ten který návrh není z hlediska udržitelnosti vhodný. Praxe ověřila, že navrhovatel argumenty v průběhu diskuse většinou pochopí a přijme, zatímco v klasickém připomínkovém řízení dochází k negacím (i dlouhodobým) a konfliktům.
- 3) Návrhy se diskutují v několika kolech – je ověřeno, že ke skutečnému konsenzu a pochopení problémů a cílů jedno kolo diskuse nestačí. Zapojuje se maximální počet lidí včetně těch, kteří mají odlišné názory, pohledy na věc.
- 4) Dbá se na koordinaci výstupů z jednotlivých oblastí - horizontální i vertikální propojení cílů na úrovni strategie i akcí.
- 5) Probíhá široká informovanost a osvěta veřejnosti o daných problematikách – předchází se tak zcela nevhodným návrhům (i když ani ty samozřejmě nelze zcela vyloučit).
- 6) Zapojení partneři a veřejnost jsou vedeni k zodpovědnosti a spoluúčasti na rozvoji obce, regionu.

Strategické plánování je součástí strategického řízení

Strategický plán by měl sloužit jako praktický nástroj řízení rozvoje společnosti, a proto je třeba, aby k cílům byly přiřazeny indikátory neboli ukazatele, které umožňují monitorovat naplňování plánu. Výsledky je třeba průběžně vyhodnocovat a podle výsledků přijímat potřebná opatření, případně plán aktualizovat. Vyhodnocování realizace strategie slouží také jako podklad pro stanovení priorit na další období pro tvorbu dalšího akčního plánu.

Indikátory (ukazatelé) úspěchu a účinnosti práce

Indikátor neboli ukazatel je určitá množina informací, která nám ukazuje, jestli se ke stanoveným cílům přibližujeme nebo se od nich vzdalujeme a zda aktivity, které vyvíjíme, mají nějaký dopad na vybrané oblasti. Ukazatele se volí nejen pro celkový proces, ale i pro specifické cíle a pro dílčí projekty.

Ke každé úrovni cílů volíme příslušné ukazatele – strategické (vedení obce podle nich může sledovat dosahování strategických cílů – např. spokojenost občanů), manažerské (jak budeme kontrolovat, že systém dobře funguje?), implementační (podařilo se v příslušném čase, s příslušnými zdroji a v dostatečné kvalitě realizovat např. výsadbu květin v městském parku?). Indikátory na jednotlivých úrovních musí být provázány, neměly by se opakovat na jednotlivých úrovních.

Běžně užívané ukazatele rozvoje společnosti (jako např. hrubý domácí produkt) neposkytují dostatečné a komplexní údaje, jež jsou potřeba pro hodnocení udržitelnosti rozvoje společnosti. Musíme proto hledat nové indikátory – indikátory udržitelného rozvoje. V současné době již existují různé sady doporučených indikátorů a je vyvíjen systém indikátorů pro udržitelný rozvoj na místní, regionální i národní úrovni.

Ve vztahu k veřejnosti a partnerům slouží ukazatelé k tomu, abychom jednoduchým způsobem informovali o změnách, které probíhají na základě naplňování strategického plánu, resp. procesu místní Agendy 21. V tomto směru může dobře zvolený ukazatel upoutat pozornost veřejnosti a vést k zapojení dalších lidí do procesu.

Indikátory můžeme rozdělit v zásadě na objektivně ověřitelné (tedy takové, které se dají změřit dostupnými postupy) a objektivizované (týkající se převážně změn chování lidí, pocitů - spokojenost apod. V tomto případě záleží na dohodě. Takovéto subjektivní, objektivizované indikátory jsou pro lidi většinou mnohem přitažlivější než „suchá“ vědecká fakta. Doporučený postup je hledat řešení ve spolupráci s lidmi.

Dobry ukazatel má 3 hlediska:

- kvantitu (příklad: počet lidí nad 65 let v obci),
- kvalitu (příklad: počet spokojených lidí se službou xy nad 65 let v obci)
- a čas (příklad: počet spokojených lidí se službou xy nad 65 let v obci do konce roku 2010).

Aby byl ukazatel efektivní, musí mít určitou významnost. Je třeba promyslet zdroje údajů (které musí být spolehlivé) a to, že data budeme potřebovat získávat pravidelně a v delším časovém období. Nemá smysl zvolit ukazatel, který můžeme získat jednou za 10 let – je to příliš dlouhý čas a také nemá smysl ukazatel, k němuž získáme data pouze první 3 roky a pak už ne. Dostatečná frekvence a pravidelnost při získávání dat nám umožní sledovat trendy vývoje v oblastech.

Pro volbu ukazatelů existují různé modely – např. složkový přístup podle oblastí rozvoje (sociální, ekonomická, životní prostředí, správa věcí veřejných atd.) nebo podle modelu OECD „*Vliv – Stav – Odezva*“ (V-S-O), kde *vliv* znamená lidskou činnost, která má dopad na sledovaný jev, *stav* popisuje daný jev (hodnoty) a *odezva* popisuje opatření, která jsou učiněna k zmírnění negativních dopadů.

Pokud je to možné, měly by být vybrané ukazatele porovnatelné mezi jednotlivými obcemi a regiony, abychom bylo možné sledovat, která oblast zaostává za průměrem a kde se postup daří lépe. Stanovení společných ukazatelů je otázkou nadregionální, tzn. mělo by být vedeno z centrální úrovně, ovšem nikoli bez úzké spolupráce s obcemi a regiony.

Stanovení ukazatelů se také bude do určité míry řídit kapacitou, kterou budeme potřebovat na získávání dat a jejich vyhodnocování. Jeden extrém vede k tomu, že se nestanoví důležité ukazatele, protože „na to prostě není kapacita“. Druhý extrém je, že se stanoví velké množství ukazatelů, které ovšem obec není schopna sledovat ani vyhodnocovat. Mluvíme proto o potřebě stanovit tzv. **optimalizovanou sadu indikátorů (ukazatelů)**, která nám bude schopna ukazovat posun v rozvoji do té míry, abychom byli schopni reagovat na nebezpečné trendy, odchylky od směru žádoucího rozvoje a současně nevyplývali veškerou kapacitu pouze na monitoring.

Příkladem sady indikátorů jsou Společné evropské indikátory udržitelného rozvoje na místní úrovni:

1. Spokojenost občanů s životem v obci, všeobecná spokojenost občanů s různými rysy života v obci.
2. Místní příspěvek ke globální změně klimatu, emise CO₂ (vyjádřené jako ekologická stopa).
3. Místní doprava a přeprava osob, denní přepravní vzdálenosti a způsoby přepravy.
4. Dostupnost veřejné zeleně a místních služeb, dosažitelnost nejbližší veřejné zelené plochy pro místních obyvatele a dosažitelnost základních služeb.
5. Kvalita vnějšího ovzduší, počet dnů s dobrou a zdravotně nezávadnou kvalitou ovzduší.
6. Cestování dětí do a ze školy, způsoby dopravy, které děti používají k cestování mezi domovem a školou.
7. Udržitelný management obce a místních podniků, podíl státních i soukromých organizací, které přijaly a využívají environmentální a sociální způsoby řízení (EMS a EMAS).
8. Hluková zátěž, podíl obyvatel vystavených škodlivým hladinám hluku.
9. Udržitelné využívání půdy, udržitelný rozvoj, obnova a ochrana ploch a půdy v rámci obce/města.
10. Udržitelné výrobky, podíl certifikovaných ekologicky šetrných výrobků a produktů ekologického zemědělství na celkové spotřebě.

Společné evropské indikátory jsou doplňkovými indikátory k dalším potřebným indikátorům pro sledování naplňování strategického plánu konkrétní obce, města, regionu.

3. Jak efektivně pracovat s partnery a veřejností

Pokud chceme efektivně komunikovat v rámci společenství, pak bychom měli mít na paměti **základní pravidla práce s partnery a veřejností**. Ta jsou následující.

3.1 Zapojování veřejnosti a vytváření partnerství je proces ve kterém jsou posuzovány různé informace a hledána optimální řešení pro dané společenství a situaci

Zapojování veřejnosti neznámá, že veřejná správa plní pouze požadavky veřejnosti. Při seriózní práci s veřejností se pracuje s různorodými podklady – jednak od veřejnosti (výsledky průzkumů - anketních, reprezentativních, telefonických, elektronických, vizuálních atd.), diskusí, ohlasů) a jednak expertními (s analýzami, daty, trendy apod.) Podklady jsou vzájemně porovnávány tak, až je jasné, že určitý názor či požadavek je přáním většiny nebo že má tento názor či požadavek skutečné opodstatnění v životě určité skupiny lidí (například handicapovaní, staří lidé apod.) a současně je přínosem pro rozvoj obce.

Pokud mají lidé porozumět různým aspektům problému, je potřeba věnovat dostatek energie, času i peněz na vyjasnění podstaty problému, řešení a vyjasnění stanovených cílů. Jedna diskuse nebo vysvětlení nestačí – je potřeba zajistit opakování (sérii) diskusí, doprovázenou dalšími formami působení (články, rozhlasové relace, výstavy, akce apod.). Diskuse by měly končit shodou (konsenzem) s přijatým řešením. **Je nezbytné, aby se diskusí účastnili odborníci a zástupci veřejné správy a mohli přímo na místě reagovat na názory i náměty lidí.**

Viditelné pozitivní změny na začátku a v průběhu procesu motivují k další spoluúčasti. Lidé potřebují vidět nějakou konkrétní změnu takzvané „v dohledné době“. Proto je třeba udělat něco teď hned a dobře to prezentovat. Tyto drobnější akce by však neměly být dělány jen jako populistické, ale měly by být součástí strategických záměrů obce a součástí širšího procesu zapojení.

3.2 Nezbytné je vytvoření strategie zapojení (Komunikační strategie)

Neúspěch při zapojování veřejnosti snížíme na minimum, pokud si na začátku procesu zpracujeme tzv. Komunikační strategii, neboli popis systematického postupu k cílům, kterých chceme zapojením dosáhnout.

V podstatě bychom měli mít dlouhodobou Komunikační strategii a k ní vytvářet krátkodobé strategie pro konkrétní záměry. Ty krátkodobé by měly navazovat na dlouhodobou strategii jakožto jakési kampaně.

V Komunikační strategii pojmenováváme a analyzujeme konkrétní cílové skupiny (stakeholders – viz dále v textu), jejich zájmy a motivaci zapojit se, dále komunikační rozhraní (mezi kým bude komunikace probíhat), cíle a prostředky komunikace. Součástí Komunikační strategie je nastavení pravidel práce, rozdělení rolí, způsob nakládání s náměty od veřejnosti a partnerů, připomínkami, časový harmonogram plánovacího procesu atd.

Součástí komunikační strategie je akční plán, který stanovuje konkrétní akce, zodpovědnosti, zdroje, termíny. Abychom věděli, jestli jsme cílů dosáhli nebo ne, stanovujeme si také ukazatele úspěšnosti (indikátory). Ty bychom měli vyhodnocovat a případně, pokud se odchylujeme od stanovených cílů, strategii aktualizovat.

Zpracování Komunikační strategie není otázkou pouze odborníků, ale mělo by být prováděno spolu se zástupci cílových skupin, neboť ti nejlépe vědí, jaké komunikační kanály existují, jaké prostředky jsou vhodné, na co ta která skupina tzv. „slyší“.

Do Komunikační strategie patří i vnitřní komunikace v rámci organizace, místní/krajské správy, případně jiného „nosiče“ procesu. Dobře fungující vnitřní komunikace v organizaci je pro úspěšnost zapojování zcela zásadní.

3.3 Je nezbytné určit kompetence v procesu zapojení, být transparentní

Kdo zodpovídá za realizaci Komunikační strategie jako celku? Kdo za jednotlivé kroky? A kdo zaručí, že se s výsledky zapojení bude dále pracovat, že budou zohledňovány při rozhodování rady, zastupitelstva?

Je bezpodmínečně nutné mít dopředu vyjednáno, co se stane s výsledky práce s lidmi, jak bude s jejich názory a náměty naloženo a zda k nim bude rozhodovací orgán přihlížet. Bez jasného závazku, že názory a nápady veřejnosti budou využity, je lepší se do jejich zjišťování vůbec nepouštět. Může to vést ke ztrátě důvěry lidí, a ta se získává velmi těžko. Tento závazek musí být trvalý, ne jenom momentální příslib. Proces musí být transparentní (tzn. jeho vývoj, řízení a zajištění musí být jasné všem). Přitom je třeba nabízet jen to, co skutečně můžeme realizovat.

Jedním z cílů procesu zapojení by měla být dělba zodpovědnosti v rámci plánu. Je potřeba v lidech zvýšit pocit spoluzodpovědnosti za danou oblast, další rozvoj společnosti a aktivovat je.

3.4 Základem jsou informace, vysvětlování, osvěta a přítomnost odborníků na konkrétní téma

Spory často vznikají a přetrvávají jednoduše proto, že rozdílné skupiny nebo jednotlivci diskutují na základě rozdílných stanovisek k důležitému problému a na základě rozdílných klíčových informací. Dobré zapojení je postaveno na sdílení informací, vypracování společných dohod a shromažďování dalších informací, které mohou pomoci postoupit dále.

Požadavky lidí nemusejí být vždy smysluplné, lidé většinou nemají schopnost strategického myšlení, tedy vnímání dlouhodobých dopadů konkrétních rozhodnutí a činností, nemohou znát všechny souvislosti, odborné pozadí problému a možná řešení. Informovanost, osvěta a diskuse s veřejností jsou proto nesmírně důležitou součástí zapojení. Je potřeba, aby lidé měli možnost od začátku diskutovat s odborníky na danou oblast a zástupci veřejné správy, aby bylo průběžně vysvětlováno, proč některé požadavky nelze splnit – ať už z hlediska možností dané obce, území (finance, technické nároky, lidská kapacita apod.) nebo z odborných důvodů (negativní dopady v dané oblasti z dlouhodobého hlediska, na další oblasti života, životní prostředí atd.). Optimální je osobní přítomnost odborníka (odborníků) a diskuse, např. na kulatých stolech, při veřejných setkáních, v rozhlasových relacích apod. Při zvaní odborníků nezapomeňme pozvat specialisty na udržitelný rozvoj, neboť např. místní dopravce nemusí rozumět dopravě z hlediska udržitelnosti, tedy dlouhodobých dopadů na další oblasti života obce.

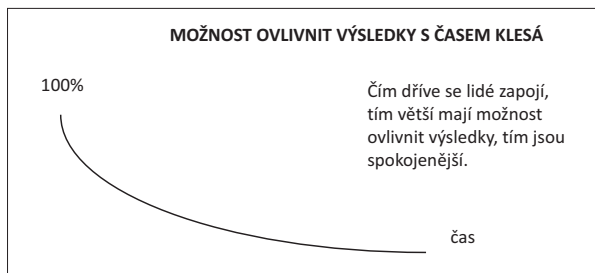
Požadavky na odborníky, kteří budou osobně diskutovat s občany, jsou veliké – především je potřeba trpělivosti, komunikačních dovedností včetně schopnosti mluvit s lidmi „jejich jazykem“. Není proto vůbec od věci proškolit odborníky v komunikačních dovednostech.

Je dobré hledat různé cesty průběžné osvěty – kromě článků v místním nebo regionálním tisku, rozhlasových relacích, soutěžích, výstav, kampaní apod. to mohou být netradiční happeningové akce, nebo využití tradičních oslav a svátků, výročí, založení nových tradic apod.

Zkušenosti praví, že lidé, pokud jsou jim situace nebo problém srozumitelně vysvětleny a pokud v konečném řešení najdou alespoň částečné řešení jejich problémů, jsou ochotni přistoupit na kompromis, dohodu.

Důležitá je také publicita zapojení, a to všemi dostupnými prostředky (místní a regionální tisk, rozhlas, kabelová TV, webové stránka (nezapomeňme na webové stránky partnerů!). Nebojme se informace opakovat, jednorázový článek nemůže splnit požadavek maximální informovanosti veřejnosti, partnerů.

3.5 Důležité je začít včas – nejlépe již při plánování projektu, záměru, strategie

3.6 Dát šanci všem, maximálně usnadnit lidem projevit svůj názor, různé cesty vedou k různým lidem

Článek v novinách, úřední deska a informace na webových stránkách – to jsou běžné způsoby komunikace s veřejností. Praxe však ukazuje, že tyto cesty nestačí.

I když je to náročné, potřebujeme zapojit maximální počet občanů, partnerů, proto, abychom získali co největší spektrum názorů, podnětů – jenom tak můžeme dojít k co nejobektivnějšímu řešení a informování těch, jichž se rozvoj obce týká.

Jak na různé lidi? Každému člověku vyhovuje něco jiného – někdo se rád aktivně účastní akcí, někdo si rád v klidu domova prostuduje článek, leták, brožuru, někdo upřednostňuje internet, poslech rozhlasu, jiný je soutěživý typ, někdo se nechce vůbec zabývat vážnými věcmi, ale rád se zúčastní nějaké slavnosti, zábavy, jiný rád osobně diskutuje ... apod.

Pro zapojení maximálního počtu lidí proto volíme různorodé formy a prostředky. Měli bychom také brát v úvahu různé možnosti lidí – staří lidé např. v zimě příliš ven nechodí, existují občané, kteří mají problém si něco přečíst, ekonomicky aktivní lidé nemají čas zúčastnit se setkání během dne apod. Kromě toho obecně platí, že lidé se většinou ostýchají projevit nahlas svůj názor jako jednotlivci, přestože každý nějaký názor má. Souvisí to s tendencí lidí vyhýbat se konfliktům (výjimky potvrzují pravidlo), a proto bychom jim měli cestu k aktivnímu zapojení maximálně usnadnit, odstranit fyzické i psychické bariéry.

Pro získání širšího spektra názorů je mj. potřeba vytvořit atmosféru důvěry a ujistit lidi, že mohou své názory projevit, aniž by za to byli jakýmkoli způsobem „potrestáni“. Jasně prezentování partnerství (tedy: všichni zúčastnění mají stejnou pozici, nikdo není nadřazený, ani ti, co rozhodují) neubírá nic na vážnosti veřejných zástupců obce ani na jejich právech učinit závěrečné rozhodnutí.

A na závěr tohoto bodu pár stručných doporučení:

- každého zajímají především jeho problémy, je tedy dobré postupovat od drobných individuálních zájmů lidí k širším problémům rozvoje obce,
- lidé by neměli nabytí dojmu, že zbytečně utrácejí čas; ocení profesionální vedení zapojení,
- je nutné pracovat s různými typy lidí, a proto je nezbytná velká trpělivost a tolerance,
- společné oslavy (byť malých) pokroků posilují chuť lidí něco dělat a důvěru v to, že mohou něco změnit!

3.7 Veřejnost není jeden „balík“ nekonkrétních občanů

Jedna z častých chyb při práci s veřejností je snaha oslovit všechny občany, případně partnery jednotně. Pro úspěšnou práci je potřebujeme rozdělit na podskupiny, pokud možno co nejkonkrétnější, abychom mohli co nejlépe definovat jejich zájmy, a tudíž znát jejich motivaci, proč by se měli zapojit, angažovat se. Těch, kteří se angažují jenom pro dobro ostatních, je minimum.

Přitom je třeba mít na zřeteli, že potřeby lidí, a tudíž jejich priority, se mohou měnit v čase a v závislosti na roli, která je právě v jejich životě dominantní.

V materiálech ze zahraničí i v domácích projektech se setkáváme s pojmem „stakeholder“ (čti: stejkhouldr – z angličtiny: držitel vykolikovaného území). Kdo je stakeholder?

Stakeholder

je ten (jedinec, skupina, organizace), kdo může ovlivnit nebo kdo může být ovlivněn (pozitivně i negativně) výsledkem rozhodnutí, plánu, programu nebo i procesem, který k výsledku vede.
Stakeholder má na procesu nebo jeho výsledku hmotný nebo jakýkoli jiný vědomý nebo potenciální zájem.

Český překlad pojmu stakeholder by mohl být: podílník, dotčená nebo zainteresovaná strana. Stakeholderi jsou pro nás současně cílovými skupinami komunikace. Pro úspěšnou komunikaci musíme provést jejich analýzu.

Postup při analýze stakeholderů:

- vypracovat co nejuplněnější seznam stakeholderů, zkontrolovat, zda jsou zastoupeny různé skupiny, resorty, sektory, zájmy, informace, zkušenosti...,
- provést analýzu stakeholderů z hlediska důležitosti, vlivu, dostupnosti komunikace atp.,
- rozdělit stakeholdery dle potřebnosti v projektu a z hlediska naší kapacity na ty, kteří:
 - musí být určité zapojeni,
 - měli by být zapojeni
 - a kteří mohou být zapojeni.
- To nám pomůže stanovit priority při postupu v komunikaci,
- analyzovat jejich konkrétní potřeby a tudíž motivace,
- vybrat zástupce hlavních skupin, zahájit cílenou komunikaci a spolu s nimi určit formy a prostředky komunikace a pro dané cílové skupiny.

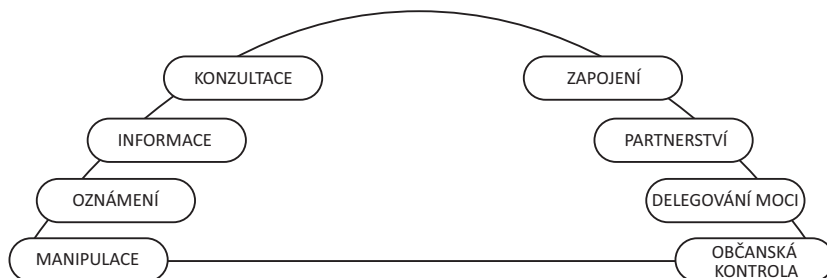
V některých krocích přesto budeme oslovovat občany plošně (články v tisku, rozhlasové relace, plakáty, letáky). Přesto i v takovýchto formách komunikace vždy myslíme na to, jaké konkrétní podskupiny, a tudíž zájmy, dotyčná informace osloví, a jakým způsobem je třeba ji prezentovat.

Zapojení veřejnosti neznamená vždy to samé

Zapojování veřejnosti a partnerů se většinou používá obecně – ale v praxi to neznamená jednu úroveň, nýbrž konkrétní postupy s konkrétními lidmi / skupinami a konkrétními cíli.

Shelley Arnstein, americká socioložka, vytvořila již v roce 1969 tzv. žebříček zapojení, který znázorňuje různé úrovně zapojení:

Obr.: Shelley Arnstein, Žebříček zapojení, 1969

K jednotlivým úrovním:

MANIPULACE	Zainteresané osoby/organizace netuší o plánech a rozhodnutích, které je ovlivňují, vůbec nic.
OZNÁMENÍ	Zainteresané osoby/organizace jsou obeznámené s plány a rozhodnutími, které je ovlivňují.
INFORMACE	Zainteresané osoby/organizace jsou obeznámené s plány a rozhodnutími, které je ovlivňují, a jsou jim k nim poskytovány informace.
KONZULTACE	Se zainteresovanými osobami/organizacemi se o plánech a rozhodnutích, které se jich týkají, diskutuje. Jejich názory se berou v úvahu, ale konečné rozhodnutí dělá někdo jiný.
ZAPOJENÍ	Zainteresané osoby/organizace jsou zapojené do rozhodovacího procesu. Může jít o částečné nebo úplné zapojení.
PARTNERSTVÍ	Zainteresané osoby/organizace jsou rovnocennými partnery v rozhodovacím procesu a mají spoluzodpovědnost za výsledky a implementaci rozhodnutí, plánu.
DELEGOVÁNÍ MOCI	Zainteresané osoby/organizace přebírají celou zodpovědnost za určité části projektu.
OBČANSKÁ KONTROLA	Zainteresané osoby/organizace mají plnou kontrolu nad zdroji, zodpovědností a rozhodovacím procesem.

Navzdory stáří tohoto modelu je široce používán a vycházejí z něj v podstatě všechny další modely zapojení. V konkrétním procesu zapojení zvolíme pro jednotlivé stakeholdery konkrétní úroveň zapojení, přičemž úroveň může být více v různých etapách procesu. Některé stakeholdery budeme chtít jenom informovat, některé budeme chtít získat pro bližší spolupráci, některým organizacím můžeme delegovat zodpovědnost za část procesu apod. Záleží tedy na „nastavení“ procesu zapojení, na tom, co od zapojení konkrétních lidí/skupin reálně očekáváme, chceme. Můžeme si, na základě obecného žebříčku a potřeb projektu, procesu, vytvořit vlastní žebříček zapojení.

3.8 Budování společného základu

I když problémy, které je potřeba řešit, jsou velmi složité a vyžadují spoustu energie a pozornosti, při práci s veřejností a partnery je potřeba najít takové společné body dohody, které přijme téměř každý, a na nich začít stavět. Společný základ otevírá komunikaci k řešení problematičtějších a kontroverzních otázek. Je ale potřeba nejprve tento společný základ **společně najít a pojmenovat**. Důležité kroky v procesu by neměly být udělány bez toho, aniž by byla jasná shoda v zásadních otázkách pro předchozí rovinu jednání, řešení problému. Konsenzus (dohoda) by měl být základem pro další postup.

3.9 Je třeba zajistit dostatečnou kapacitu pro zpracování výstupů zapojení, dotazy občanů, kontakt s partnery

Někdy se zapomíná na to, že úspěch při zapojování se projevuje zvýšeným zájmem občanů a partnerů o veřejné dění a spolupráci, a tak se může stát, že vzbuzený zájem je zmražen tím, že nemá kdo odpovídat na dotazy občanů, na jejich zájem o další informace, chybí kapacita na hlubší spolupráci. Značnou kapacitu – nejen odbornou, ale i časovou - vyžaduje také zpracování výstupů různých forem setkání s občany a partnery – veřejných setkání, pracovních skupin, kulatých stolů a dalších.

3.10 Hodnocení úspěšnosti a zachování kontinuity

Neoddělitelnou součástí práce s veřejností je zajištění zpětné vazby, nejlépe opakovaně. Některé trendy nám napoví, zda naše práce má odezvu či ne:

- přichází více **různých** lidí na naše akce?
- vysvětlování základu problému je věnováno méně času?
- jsou na činnosti pro udržitelný rozvoj obce přidávány nové zdroje?
- mají činnosti úřadu všeobecně větší podporu ?
- vznikl pocit spoluúčasti na otázkách rozvoje obce ?
- rozšiřuje se okruh spolupracovníků?
- řeší se méně konfliktů?

Buďme otevření ke zpětné vazbě – ať oceňuje nebo kritizuje. Udělejme si čas pro vlastní analýzu a kritickou reflexi.

Kromě výše uvedených otázek bychom měli mít nastaveny ukazatele, indikátory, které nám napoví, zda jsme v zapojování úspěšni. Pokud nám ukazatelé ukazují značné odchylky od stanovených cílů, je potřeba Komuniční strategii aktualizovat a poučit se z dosavadního průběhu procesu.

3.11 Efekty osobních setkání za účasti nestranného facilitátora

Důležitou formou komunikace, zvláště při zpracování plánů či sběru podkladů pro rozhodnutí jsou osobní setkání – od individuálních rozhovorů, přes pracovní skupiny až po velká veřejná setkání. Tuto formu nemůže plně nahradit žádná jiná. Zde je možnost okamžité a plně zpětné vazby, a tudíž mnohem většího pole k objasnění problému, ovlivnění pohledů na věc a nacházení vhodných řešení.

Projevuje se zde něco, co při jiných formách komunikace buď nevzniká vůbec nebo jen velmi omezeně, tzv. **synergický efekt** – tedy přidaná hodnota, která není prostým součtem dvou veličin. Při osobních jednáních a diskusích lidé přicházejí na řešení, případně úhly pohledů na problematiku, na která by jednotlivě ztěžili přišli.

Protože může dojít, a také dochází, ke střetu různých názorů a představ, je potřeba takové setkání pečlivě připravit. Praxe ověřila, že pro vedení jednání je velmi prospěšné povolání profesionálního facilitátora.

Facilitátor (z angličtiny „to facilitate = usnadňovat“) by měl být profesionál, který připraví takový průběh jednání, který bude efektivní – ušetří účastníkům vleklé diskuse, nedorozumění či dokonce konflikty, nedovolí sklouznout k nepodstatným detailům a pomůže dospět ke konkrétnímu výsledku, s nímž budou zúčastnění souhlasit (konsenzus). Existuje řada moderních technik, které jednání ulehčí, příjemní, zefektivní.

Role nestranného facilitátora zvnějšku je obzvláště důležitá, neboť mnoho problémů není možné řešit, pokud jednání vede jeden ze stakeholderů, např. zástupce vedení obce. I kdyby měl sebelepší úmysl být nestranný, ostatní jej budou předem podezírat z prosazování nějakého svého záměru. Zkušenosti praví, že při facilitaci „cizím“ člověkem se mj. objevují skutečnosti, zdroje, názory atd., které nebyly dříve prezentovány nehledě na to, že se jedná o profesionála, který je zodpovědný za výsledek.

Facilitace se vztahuje jak k pracovním setkáním, jednáním, tak k různým procesům. Existují tudíž také facilitátoři procesů.

Na závěr se pojďme podívat na to, **bez čeho se dobré zapojení veřejnosti a partnerů neobejde.**

- Je to nezbytná vstupní investice – kapacita lidí, finanční zdroje, časová náročnost.
- Je to nezbytný seriózní přístup ze strany veřejné správy – s výsledky diskusí, průzkumů apod. se musí pracovat, musí být zohledněny v rozhodování.
- Je to odbornost, takže je potřeba zapojit externí odborníky na komunikaci (pokud úřad nemá vlastní) a facilitátora/facilitátory.

4. Zdroje dalších informací

K oblasti udržitelného rozvoje:

Literatura základní

- Agenda 21, 1. vyd., Praha, MŽP 1998, ISBN: 80-7212-039-5
- Children and Agenda 21: A guide to UNICEF issues in the Earth Summit's blueprint for development and environment into the 21st century, Ženeva, UNICEF, 1992
- Záchraná mise Planeta Země -dětské vydání Agendy 21, vydala Společnost pro trvale udržitelný život, Praha 1999
- Naše společná budoucnost, editor: Brundtlandová, Gro Harlem, 1. vyd., Praha Academia, 1991, ISBN: 80-85368-07-02
- Keller, J.: Abeceda prosperity, Brno 2003, ISBN 80-7239-125-9
- Návrh strategie udržitelného rozvoje České republiky „Od ekonomického růstu k udržitelnému rozvoji“, Český ekologický ústav, Praha 2003
- Kol.: K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek. Svazek V: Národní Strategie udržitelného rozvoje a regionální rozvoj, Centrum Univerzity Karlovy pro otázky životního prostředí, Praha 2002, ISBN 80-238-8378-X (soubor)
- Meadowsová, D. H., Meadows, D. L., Randers, J.: Překročení mezí, Argo, Praha, 1995.
- Metodika pro místní Agendy 21 v České republice, Český ekologický ústav, DFID 2003
- Místní Agenda 21- průvodce základními pojmy, vydal Svaz měst a obcí ČR, Pardubice
- Nováček, Pavel: Perspektivy trvale udržitelného způsobu života, 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1997, ISBN: 80-7067-742-2
- Reitschmiedová, Alena: Jak rozvíjet obec a region, leták, ČEÚ Praha a The British Council, 2001 a 2003
- Reitschmiedová, Alena: Místní Agenda 21 - plakát, Praha, ČEÚ, 1997
- Reitschmiedová, Alena: Práce s veřejností a místní Agenda 21, 1. vyd., Praha, MŽP, ČEÚ, The British Council, 1998, ISBN: 80-7212-047-6
- Reitschmiedová, Alena, Rábelová, Eva a Rážgová, Eva: Místní Agenda 21 - případové studie z Velké Británie, vyd 1., Praha, Český ekologický ústav, Ministerstvo životního prostředí, Ústav pro ekopolitiku 2000
- Státní politika životního prostředí pro léta 2004 až 2010, MŽP 2004
- Weiszäcker, E. Ulrich: Faktor čtyři., 1. vyd., Ostrava, TU Ostrava - VŠ báňská, MŽP, Centrum pro otázky životního prostředí UK, 1996, ISBN: 80-85368-85-4
- Zrcadlo místní udržitelnosti, Barometr udržitelnosti měst, autorský kolektiv, TIMUR, REC, 2006

Literatura doplňující

- Agenda 21 pro udržitelnou výstavbu. Editor českého vydání Petr Hájek, Praha, Rotterdam, České vysoké učení technické CIB, 2001, ISBN 80-01-02467-990-6363-015-8
- Accelerating sustainable development: local action moves the world, ICLEI, 2002
- Šafránková, J., Droženová, W.: Člověk a jeho životní prostředí. Širší souvislosti udržitelného rozvoje ve stavebnictví. ČVUT, Fakulta stavební, Praha 2004, s. 111 – 112, ISBN 80 –01-03026-1
- Kolektiv autorů: Benchmarking ve veřejné správě, Praha, Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor modernizace veřejné správy 2006
- Co to je, když se řekne trvalá udržitelnost (metodické materiály pro učitele a pracovní listy pro žáky), vydalo SEV Šípek, c/o Gymnázium, Český Krumlov, 1999
- Danuše Kvasničková: Co to je trvale udržitelný rozvoj, vydal Klub ekologické výchovy, Praha 2001
- Indikátory životního prostředí (hlavní změny prostředí ČR za posledních 10 let) – vydalo MŽP, Praha 2001
- Krůčky k udržitelnosti – sbírka řešených příkladů Místní Agendy 21, STEP – Síť ekologických poraden, Brno 2000
- Lokální agenda 21 v České republice a ve Spolkové republice Německo / kolektiv autorů, vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2001

- Kaner, Sam: Facilitator's Guide to Participatory Decision-Making, New Society Publisher, Canada 2000
- Kohák, E: Průvodce po demokracii, Praha, Slon, 2002
- Města a obce 21. století – ohlédnutí, v edici Planeta 2003 vydal Ústav pro ekopolitiku, Praha 2003
- Pelcl Peter, Alistair Grimas: Obnova města a venkova: Příklady úspěšných skotských projektů, Centrum pro Komunitní práci, Pěřov 2001
- Seibert, Michal: Implementace lokální agendy 21, Ostrava, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, ISBN 80-7078-574-8
- Šafářová, Barbora. Implementace místních Agend 21 v České republice. 1. vyd., Praha, Universita Karlova, 2003, Institut sociologických studií, Katedra Veřejné a sociální politiky, diplomová práce - ved. dipl. práce Eva Kružíková
- Unese Země civilizací? – v edici Planeta 2000 vydalo MŽP, odbor pro styk s veřejností, Praha 2000
- Vsetín – město k životu (zahrnuje i příklady školních projektů), vydalo Sdružení pro výchovu a vzdělávání Ledňáček a ALCEDO – dům dětí a mládeže, Vsetín 2001

Domácí informační zdroje

- Portál místní Agendy 21 - www.ma21.cz
- Občanská společnost – návod k použití - <http://obcan.ecn.cz/index>
- Diskusní portál k místní Agendě 21 a místní Akci 21 - www.agenda21.cz
- Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj - www.timur.cz
- Rada vlády pro udržitelný rozvoj - http://www.mzp.cz/cz/rada_vlady_pro_udrzitelny_rozvoj
- MŽP – www.mzp.cz
- Zelený kruh - www.zelenykruh.cz/cz/
- Ústav pro ekopolitiku - www.ekopolitika.cz
- Econnect <http://zpravodajstvi.ecn.cz>
- Ekolist www.ekolist.cz
- Síť ekologických poraden ČR www.ekoporadna.cz
- Národní síť Zdravých měst České republiky – www.nszm.cz
- Centrum Univerzity Karlovy pro otázky životního prostředí www.czp.cuni.cz
- Koniklec www.koniklec.cz
- Agora Central Europe - www.agora-ce.cz
- Informační centrum OSN v Praze: www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=827
- Digitální knihovna Informačního centra OSN v Praze: www.osn.cz/knihovna-osn/digitalni-knihovna/

Zahraniční informační zdroje

- Hlavní internetová stránka Evropské Unie - Informační portál EU <http://europa.eu/>
- Tématická strategie EU pro urbanizované prostředí - http://ec.europa.eu/environment/urban/home_en.htm
- Rada evropských samospráv a regionů - Council of European Municipalities and Regions (CEMR) www.ccre.org
- Příklady konkrétního uplatnění místní Agendy 21: http://books.google.com/looks?ct=title&q=Local+Agenda+21+processes&btnG=Search+Books&as_brr=0
- Višegrádská skupina www.visegradgroup.org/
- Místní správa pro udržitelný rozvoj – ICLEI (Local Governments for Sustainability – ICLEI) www.iclei.org/
- Stránky Sekretariátu ICLEI pro Evropu (Website of the European Secretariat of ICLEI) www.iclei-europe.org/
- Evropská udržitelná města (Sustainable Cities and Towns Campaign www.sustainable-cities.eu/
- PlannersWeb – online průvodce k problematice rozšiřování měst (PlannersWeb – online guide to the urban sprawl issues) www.plannersweb.com/sprawl/sprawlguide.html
- Konference Aalborg + 10, Dánsko, 2004 a dokument Závazky z Aalborgu: www.aalborgplus10.dk

- Internetové stránky Severského sdružení pro udržitelný rozvoj (Website of the Northern Alliance for Sustainability) www.anped.org
- Projekt CEROI – Zprávy o životním prostředí měst na Internetu (The CEROI Project – City Environment Reports On Internet) www.ceroi.net
- Evropská environmentální kancelář (European Environmental Bureau - EEB) www.eeb.org
- Organizace spojených národů (United Nations - UN) www.un.org
- Komise pro udržitelný rozvoj OSN (The Commission on Sustainable Development - CSD) www.un.org/esa/dsd/csd/csd_index.shtml
- Mezinárodní institut pro udržitelný rozvoj (The International Institute for Sustainable Development - IISD) www.iisd.org
- Program OSN pro udržitelný rozvoj (Sustainable Development International - SDI) www.un.org/esa/sustdev
- Rozvojový program OSN (United Nations Development Program - UNEP) www.undp.org
- Stránky United Nations Environmental Programme (UNEP) www.unep.org
- Stránky Programu OSN pro lidská sídla UN – HABITAT (Website of United Nations Human Settlements Programme): www.unhabitat.org
- Organizace spojených národů pro vzdělávání, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO) www.unesco.org
- Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (Organization for Economic co-operation and development (OECD) www.oecd.org
- Internetová doména prezentuje naplňování principů Agendy 21 na úrovni evropských regionů Baltic 21 - Agenda 21 pro oblast baltského moře) www.baltic21.org
- Stránky Místních Agend 21 v Evropě, v Americe, v Asii, Austrálii (Centrum Břemy (Der Service des Sustainability Center Bremen) www.scb.ecolo-bremen.de
- Mezinárodní unie pro ochranu přírody (International Union for Conservation of Nature - IUCN) www.iucn.org
- Organizace pro potraviny a zemědělství (Food nad Agriculture Organization - FAO) www.fao.org
- Světový summit o udržitelném rozvoji v Johannesburgu (World Summit on Sustainable Development – WSSD): www.un.org/events/wssd/
- Stránka pro certifikaci místních úřadů z hlediska udržitelnosti www.sustainabilitycertification.org
- Světová obchodní organizace (World Trade Organization -WTO) www.wto.org
- Světová podnikatelská rada pro udržitelný rozvoj (Word Business Council for Sustainable Development - WBCSD) www.wbcd.ch
- Světová zdravotnická organizace (World Health Organization - WHO) www.who.int/en/
- Světová zdravotnická organizace, projekt Zdravá města (WHO, Centre for Urban Health, Healthy Cities Project) www.euro.who.int/Healthy-cities
- Faktor čtyři – příklady dobré praxe: www.wupperinst.org/FactorFour/FactorFour_best-practices.html

K oblasti strategického plánování:

- Mallya, Thaddeus: Základy strategického řízení a rozhodování, Grada Publishing 2007, ISBN: 978-80-247-1911-5
- Dubrin, A.J.: Essentials of Management. Thomson/South-Western, 2004
- Ochrana, F.: Veřejný sektor a efektivní rozhodování, Management Press, Praha, 2001, ISBN: 80-7261-018-X
- Drucker, Peter F. Managing in a Time of Great Change. Truman Talby, 1995.
- Evans, Philip E. and Thomas S. Wurster. „Strategy and the New Economics of Information.“ Harvard Business Review, September/October 1997.
- Farkas, Charles, Philippe De Backer, and Allen Sheppard. Maximum Leadership: The World’s Top Leaders Discuss How They Add Value to Companies. London: Orion, 1995.
- Hamel, Gary. „Strategy as Revolution.“ Harvard Business Review, July/August 1996.
- Mintzberg, Henry. The Rise and Fall of Strategic Planning. Hemel Hempstead: Prentice-Hall, 1994.
- Porter, Michael E. „What is Strategy?“ Harvard Business Review, November/December 1996, pp.

Rozvojová koncepce Středočeského kraje a územní plánování
informační odkaz:

www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/regionalni-rozvoj/

K oblasti zapojování veřejnosti:

- Community Work Skills Manual, Community Work Training and Associations of Community Workers, 2001, ISBN 1-903925-01-0
- Wilcox, David: The Guide to Effective Participation, Delta Press, ISBN 1-870298-00-4
- Weisbord, Marvin R., Janoff, Sandra: Future Search, Berrett-Koehler Publisher, Inc. 1995
- Kaner, Sam: Facilitator's Guide to Participatory Decision-Making, New Society Publisher, Canada 2000
- Participation Works! 21 techniques of community participation for the 21st century, New Economics Foundation, ISBN 1 899407 17 0
- Smith, Steve, Stenberg, Nicola, Bobry, Helen, Kyprianou, Paul: Make Partnership Work, ICARUS COLLECTIVE LTD.
- Wates, Nick: Akční plánování, Nadace partnerství 1999

Obecně závazné vyhlášky

Ing. Jiří Kučera

Obce jsou podle zákona o obcích (zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, (obecní zřízení)), ve znění pozdějších předpisů) oprávněny vydávat v mezích zákonného zmocnění své vlastní právní předpisy, kterými jsou obecně závazná vyhláška vydávaná v samostatné působnosti a nařízení obce v přenesené působnosti.

1. Musí obec vydávat své právní předpisy?

Zmocnění vydávat obecně závazné vyhlášky a nařízení obce je možností, nikoliv povinností obce. Zastupitelstvo se může rozhodnout, že nechce podrobněji upravit některé povinnosti dané zákonem, a žádné předpisy vydávat nebude. V řadě případů je však vydání obecně závazné vyhlášky pro obec výhodné a užitečné. Jen na základě obecně závazné vyhlášky je možné zřídit obecní policii, vybírat místní poplatky či stanovit, jak se má v obci nakládat s komunálním odpadem. Do nedávné doby se rovněž obecně závaznou vyhláškou vydávala závazná část územního plánu obce.

2. Jak se liší obecně závazná vyhláška a nařízení obce?

Obecně závaznou vyhláškou je možné vydat na základě zmocnění v zákoně o obcích nebo v jiném zákoně. Vydává se v samostatné působnosti a vyjadřuje tedy svobodnou vůli obce. Schvaluje ji zastupitelstvo obce. Obec se musí při vydání obecně závazné vyhlášky řídit pouze zákony. Obecně závazná vyhláška obce se vztahuje vždy pouze na obec, která ji vydala.

Pozor: Kromě pojmu „obecně závazná vyhláška“ se setkáváme ještě s veřejnými vyhláškami, což jsou v podstatě oznámení o nějakém správním úkonu, který se dotýká širšího okruhu lidí. Veřejnou vyhláškou se oznamuje například zahájení územního řízení na liniovou stavbu, ale také doručování písemnosti účastníkovi řízení, který nepřebírá poštu. Dříve se veřejnou vyhláškou oznamovalo i místo a doba konání voleb, nyní se tento úkon činí oznámením starosty. Veřejné vyhlášky nejsou právními předpisy a není možné zaměňovat veřejné vyhlášky a obecně závazné vyhlášky! Oznámit dobu a místo konání voleb obecně závaznou vyhláškou je zcela chybné. I když někdy v běžné praxi oba pojmy zkracujeme na výraz „vyhláška“, musíme si vždy uvědomovat, o jaký dokument jde. Pokud v tomto textu používám pojem „vyhláška“, rozumím tím obecně závaznou vyhláškou.

Nařízení obce se vydává v přenesené působnosti a je tedy výkonem státní správy, která je zákonem svěřena obci. Nařízení obce schvaluje rada obce a v obcích, kde není zřízena, zastupitelstvo obce. Při vydávání nařízení obce se obec musí řídit nejen zákony, ale i nařízeními vlády a vyhláškami. Obec s rozšířenou působností může v některých případech vydat nařízení obce platné pro její správní obvod, tedy i pro jiné obce.

Pozor: Do vydání zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, se i současná nařízení obce nazývala obecně závaznými vyhláškami. U zákonů vydaných do roku 2000 je tedy potřeba sledovat, o jaký právní předpis jde. Pokud je uveden zhruba takovýto text: „obec může vydat obecně závaznou vyhláškou v samostatné působnosti“, je tím míněna skutečně obecně závazná vyhláška schvalovaná zastupitelstvem obce. Když zákon obsahuje text: „obec může vydat v přenesené působnosti obecně závaznou vyhláškou“, musí obec vydat nařízení obce schválené radou obce. Pokud rozlišení samostatné a přenesené působnosti není uvedeno, jedná se o samostatnou působnost a tedy o obecně závaznou vyhlášku.

Tato obecně platná pravidla však skrývají některá překvapení. Například zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů, obsahuje zmocnění vydat v samostatné působnosti obecně závaznou vyhláškou požární řád obce. Nařízení vlády č. 172/2001 Sb. vymezuje „povinný“ obsah této vyhlášky, přestože se obec v samostatné působnosti musí řídit pouze zákony. Situaci zřejmě vyřeší budoucí novela zákona o požární ochraně, která převede zmocnění vydávat požární řád do přenesené působnosti. (Zákon říká, že kraj v přenesené působnosti stanoví podmínky k zabezpečení požární ochrany při akcích, kterých se účastňuje větší počet osob. Stejně zmocnění má i obec, ale tentokrát v samostatné působnosti. Pokud se obec rozhodne toto zmocnění využít, doporučuji zohlednit podmínky stanovené krajem a nevymýšlet zcela odlišné požadavky.)

Nepříjemně si zákonodárci zahráli se zákonným zmocněním ke stanovení podmínek pro spalování rostlinných materiálů nebo k zákazu jejich spalování v zákoně o ochraně ovzduší. Toto zmocnění se změnilo z přenesené na samostatnou působnost. Pokud tedy obec podle předchozí úpravy vydala nařízení obce, měla ho správně zrušit a vydat (třeba ve stejném znění kromě označení druhu předpisu) znovu jako obecně závaznou vyhlášku.

3. Jak se schvaluje právní předpis?

Veškerá rozhodnutí činí zastupitelstvo i rada obce usnesením. O návrhu právního předpisu tedy musí zastupitelstvo hlasovat a musí být schválen nadpoloviční většinou všech členů.

Způsob distribuce podkladů členům zastupitelstva a jeho projednání si upravuje zastupitelstvo samo svým jednáním řádem. Doporučuji, aby všichni členové dostali návrh právního předpisu v podkladech a při projednávání se nejprve hlasovalo o jednotlivých návrzích na změnu formulací a poté o usnesení, kterým se schvaluje celý návrh včetně odhlasovaných změn.

Usnesení o vydání vyhlášky musí být uvedeno v zápise ze zasedání zastupitelstva. Může znít například takto:

- Zastupitelstvo obce vydává (nebo: schvaluje vydání) obecně závazné vyhlášky č. x/xxxx, o ..., podle předloženého návrhu (*vyhláška byla přijata v navrženém znění*)
- Zastupitelstvo obce vydává (nebo: schvaluje vydání) obecně závazné vyhlášky č. x/xxxx, o ..., podle předloženého návrhu včetně přijatých změn (*jednotlivé změny a hlasování o nich musí být uvedeny detailně v zápisu!*)
- Zastupitelstvo obce vydává (nebo: schvaluje vydání) obecně závazné vyhlášky č. x/xxxx, o ..., podle předloženého návrhu s těmito úpravami:
 - v článku ... se doplňuje odstavec 4, který zní: „...“
 - v článku ... se místo slov „...“ uvede „...“ (*všechny přijaté změny jsou zopakovány v usnesení*)

4. Co všechno musí obsahovat právní předpis?

Každý právní předpis musí obsahovat:

- nadpis „Obec ...“ (nařízení obce se vydává v přenesené působnosti, ale v tomto jediném případě se písemnost vydává v přenesené působnosti neoznačuje nadpisem „Obecní úřad ...“, ale „Obec ...“)
- číslo právního předpisu – obecně závazné vyhlášky i nařízení města se číslují společně a číselná řada se uzavírá vždy koncem každého kalendářního roku. První předpis vydaný v roce 2008 tedy bude mít číslo 1/2008, druhý 2/2008 atd.
- označení, že jde o obecně závaznou vyhlášku či nařízení obce
- údaj, kdo a kdy předpis vydal a na základě jakého zákonného zmocnění
- vlastní text právního předpisu

Začátek obecně závazné vyhlášky by tedy mohl vypadat například takto:

<p>Obec ...</p> <h2 style="text-align: center;">Obecně závazná vyhláška</h2> <h3 style="text-align: center;">č. 1/2008</h3> <p style="text-align: center;">ze dne 28. února 2008,</p> <h2 style="text-align: center;">o nakládání s komunálním odpadem</h2> <p>Zastupitelstvo obce ... vydává (nebo: schválilo svým usnesením č. ... vydat) podle ustanovení § 17 odst. 2 zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech, ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s ustanoveními § 10 a § 84 odst. 2 písm. h) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů, tuto obecně závaznou vyhlášku:</p> <p style="text-align: center;">Čl. 1</p> <p style="text-align: center;">Úvodní ustanovení</p> <p>... text ...</p>
--

Jednotlivé části právního předpisu se označují jako články (čl.). Přestože to žádný zákon neupravuje, ministerstvo vnitra jako dozorový orgán zakazuje používání paragrafů (§).

Články (či paragrafy) se mohou členit na odstavce, které se nejčastěji označují číslem v kulaté závorce na začátku textu – např. (1). Jednotlivé položky ve výčtu se mohou označit písmeny – např. a).

5. Co je platnost a účinnost?

Schválený právní předpis ještě není platný. Předpis ve schváleném znění podepíše starosta a místostarosta a poté musí být vyhlášen vyvěšením na úřední desce obecního úřadu po dobu 15 dnů. Tento způsob vyhlášení je podmínkou platnosti. Pokud by právní předpis nebyl vyvěšen vůbec nebo byl vyvěšen po dobu kratší, není platný a nikdo nemůže být nucen k jeho dodržování. Na vyhotovení, které je vyvěšováno, je třeba vyznačit datum vyvěšení na úřední desku a sejmouti, aby bylo možné prokázat, že předpis byl řádně vyhlášen.

Ustanoveními právního předpisu se všichni musí řídit až po nabytí účinnosti. Pokud není v právního předpisu uvedeno jinak, nabývá účinnosti 15. dnem po dni vyhlášení. Dřívější účinnost je možné stanovit pouze výjimečně, vyžaduje-li to naléhavý veřejný zájem. Toto datum účinnosti musí být uvedeno přímo v předpisu a nesmí být stanoveno dříve, než je den vyhlášení, tedy vyvěšení na úřední desce. Zastupitelstvo nebo rada by v tomto případě měly do předpisu napsat, že nabývá účinnosti dnem vyhlášení, nikoliv konkrétní datum. Velmi nevhodné by bylo datum účinnosti shodné s datem vydání předpisu. V tomto případě by musel být v den zasedání zastupitelstva nebo schůze rady vyhotoven čistopis, podepsán a ještě vyvěšen na úřední desce. Za zcela nevhodné považují rovněž stanovení účinnosti předpisu dnem vyhlášení z důvodu naléhavého veřejného zájmu a následně vyhlášení tohoto předpisu až několik měsíců po schválení.

U předpisů, kde nabytí účinnosti není zcela naléhavé, doporučuji stanovit účinnost konkrétním datem přímo v textu předpisu na pozdější než 15. den. Tento postup přispívá k větší jistotě občanů, odkdy se musí předpisem řídit, protože datum vyvěšení na úřední desce (vyhlášení), od něhož se jinak počítá datum nabytí účinnosti, může být uvedeno pouze na jednom vyhotovení právního předpisu. Na internetu je obec povinna zveřejnit jednotlivé předpisy, ale ne jejich evidenci, ve které je datum účinnosti uvedeno.

Je rovněž možné stanovit účinnost jednotlivých částí právního předpisu odlišně. Některá ustanovení by tak nabyla účinnosti dříve či později než ostatní. Tuto možnost lze využít například ve vyhlášce o místních poplatcích, kdy by některé poplatky byly zavedeny „hned“ a jiné, které se platí ročně, až od 1. ledna následujícího roku. Tento postup však obecní předpisy zpřehledňuje a nelze ho příliš doporučovat.

6. Jaké má obec další povinnosti po schválení právního předpisu?

Obec je povinna zaslat obecně závaznou vyhlášku neprodleně po dni jejího vyhlášení ministerstvu vnitra, které je dozorovým orgánem. Podobná povinnost platí i pro nařízení obce, která se zasílají krajskému úřadu. Obec je povinna vést evidenci právních předpisů. Evidence obsahuje číslo a název právního předpisu, datum jeho schválení, datum nabytí jeho platnosti a datum nabytí účinnosti, popřípadě i datum pozbytí platnosti. Pokud obec vydá novelu nějakého předpisu, je vhodné u novelizovaného předpisu tuto skutečnost vyznačit. Právní předpisy obce (včetně již neplatných) a jejich evidence musí být každému přístupny u obecního úřadu v obci, která je vydala. Pozor: zákon o obcích nestanoví povinnost zveřejnit právní předpisy obce na obecních internetových stránkách, tato povinnost je však dána § 2 odst. 4 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.

7. Jak je možné změnit některé ustanovení právního předpisu?

Pokud je třeba změnit některé ustanovení právního předpisu, je možné ho změnit „novelizujícím“ předpisem, například zastupitelstvo vydá obecně závaznou vyhlášku č. x/xxx, kterou se mění obecně závazná vyhláška č. y/xyx. Tento postup lze doporučit v případě drobných změn. Pokud by změny měly být rozsáhlejší, je vhodnější právní předpis vydat znovu v upraveném znění a starý zrušit.

Pozor: v nově vydaném předpisu je vhodné ošetřit přechodnými ustanoveními přechod některých povinností, například ve vyhlášce o místních poplatcích je vhodné stanovit, že poplatníci, kteří splnili ohlašovací povinnost podle předchozí vyhlášky, nemusí znovu ohlašovat svoji poplatkovou povinnost.

Právní závaznost mají pouze právní předpisy tak, jak byly schváleny. Dochází-li však k novelám některých předpisů, pro občany se ztrácí přehlednost. Doporučuji proto jako pomoc pro občany zveřejňovat

i aktuálně platná (účinná) znění jednotlivých předpisů. Jde o stejnou službu, jakou u zákonů plní jejich různá komerční vydání.

Jiná cesta změny právního předpisu není korektní. Není tedy možné, aby se zastupitelstvo usneslo, že ve dva roky staré vyhlášce se mění část textu, aniž by vydalo vyhlášku, kterou tuto změnu vydá. Připustit nelze ani dokumenty, které se označují např. jako dodatek či doplněk k obecně závazné vyhlášce.

Pozor: příloha obecně závazné vyhlášky je součástí této obecně závazné vyhlášky a může být měněna pouze stejným způsobem jako samotná vyhláška. Ustanovení vyhlášky, že některou přílohu (např. seznam sběrných míst na odpad v obecně závazné vyhlášce o nakládání s komunálním odpadem) bude měnit příslušný úředník podle potřeby, je zásadním pochybením. (Nastíněnou situaci lze vyřešit tak, že místo výčtu do vyhlášky napíšeme: „seznam sběrných míst pravidelně zveřejňuje obecní úřad...“)

8. Jak je možné zrušit právní předpis?

Právní předpis je možné zrušit opět pouze právním předpisem stejné kategorie.

Pokud vydává obec nový předpis upravující stejnou problematiku, na konec před účinnost a podpisy zařadí článek „Zrušovací ustanovení“, do kterého vypíše staré právní předpisy, které se mají zrušit.

Pozor: do zrušovacích ustanovení neuvádějte datum, ke kterému se starý předpis zrušuje; bude tak zrušen dnem, kdy nabývá účinnosti nový předpis, a je zajištěna kontinuita.

Když se změni rozsah zákonných zmocnění nebo se obec jen rozhodne zrušit svůj dosavadní právní předpis bez náhrady, pak je třeba přijmout jednoduchý předpis o zrušení onoho předpisu. Pod hlavičkou se základními náležitostmi bude v článku 1 uvedeno, který předpis se zrušuje, a v článku 2 datum nabytí účinnosti nového předpisu.

9. Respektujte rozsah zákonného zmocnění!

Právní předpisy obce mohou upravovat pouze záležitosti, které stanoví zákonné zmocnění, a to pouze v rozsahu tohoto zmocnění. Není možné stanovit povinnosti nad rámec zákona. Například zákon o odpadech umožňuje vydat vyhlášku, kterou se stanoví systém nakládání s komunálním odpadem. Ve vyhlášce může být stanoveno, na jakých místech se odkládá jaký druh odpadu, ale je nepřipustné např. stanovit, že sběrné místo odebere odpad bezplatně pouze po předložení občanského průkazu nebo jiného dokladu, protože zmocnění se vůbec nezabývá financováním systému. Obec tedy bude např. nebezpečný odpad vybírat od plátců místního poplatku za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů bezplatně a od ostatních za běžné ceny, toto pravidlo však nesmí být uvedeno ve vyhlášce.

Ve vyhlášce nesmí být opakována ustanovení zákonů. Např. přestupkový zákon řeší zákaz zakládání černých skládek, ten tedy platí bez ohledu na existenci jakékoliv obecní vyhlášky. V obecní vyhlášce pak nemůže být uveden zákaz ukládání odpadu na černé skládce, protože by mj. při stíhání přestupce nebylo jasné, zda má být postižen za přestoupení zákona nebo obecní vyhlášky. Pokud chce obec upozornit na existenci zákazu v zákoně, nemůže tak učinit obecně závaznou vyhláškou, ale může například k vydávané vyhlášce připojit samostatné oznámení, ve kterém tuto povinnost připomeneme.

Ministerstvo vnitra rovněž nerado akceptuje, pokud vyhláška vychází z více zmocnění v různých zákonech. Do vyhlášky o nakládání s odpadem (o stanovení systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů včetně systému nakládání se stavebním odpadem) proto nepatří žádná ustanovení o spalování rostlinných odpadů, které je třeba ošetřit samostatnou vyhláškou vydanou podle zákona o ochraně ovzduší.

10. Co se stane po změně zákona, který obsahuje zmocnění k vydání předpisu obce?

V praxi se setkáváme s tím, že právní řád se vyvíjí, a to možná až příliš překotně. Stává se tedy, že novelizován zákon, který obsahuje zmocnění vydávat právní předpisy obcí, nebo je tento zákon nahrazen jiným zákonem.

Pokud je vydán nový zákon upravující stejnou problematiku, který obsahuje stejné zákonné zmocnění, pak může zůstat stávající právní předpis obce v platnosti beze změny, i když bude odkazovat na již neplatná zákonná zmocnění.

Pokud se novým zákonem zmocnění k vydávání právních předpisů obce změní, pak obec musí přezkoumat, zda je její předpis v souladu se zákonným zmocněním, a případně ho změnit či zrušit.

Když je novelou zákona zrušeno zákonné zmocnění, musí i obec zrušit svůj právní předpis, který vycházel z tohoto již neplatného zmocnění. V nedávné době se tak stalo u vyhlášek stanovících příspěvek na provoz školských zařízení, kde zmocnění zrušil nový školský zákon (stanovení a výběr příspěvku je nyní v pravomoci ředitele školského zařízení).

Pozor: v poslední době došlo v zákoně o obcích při změně ve výčtu pravomocí zastupitelstva k posunu v řazení jednotlivých písmen, takže dříve se úvod vyhlášky odkazoval na § 84 odst. 2 písm. i), ale nyní je správný odkaz na § 84 odst. 2 písm. h). Je tedy nutné před předložení návrhu právního předpisu zpracovaného i podle vhodného vzoru prověřit správnost a aktuálnost všech odkazů.

11. Jak dohlíží stát na právní předpisy obcí?

Jak už jsem uvedl výše, je obec povinna zasílat obecně závazné vyhlášky neprodleně ministerstvu vnitra a nařízení obce krajskému úřadu.

Ministerstvo vnitra přezkoumává soulad obecně závazných vyhlášek se zákony České republiky. Pokud zjistí nějaké pochybení, vyzve obec ke zjednání nápravy do 60 dnů od doručení výzvy. Když obec nezjedná nápravu změnou či zrušením napadené vyhlášky, ministerstvo pozastaví její platnost a stanoví lhůtu ke zjednání nápravy. V závažných případech může platnost vyhlášky pozastavit i bez předchozí výzvy k nápravě. Po zjednání nápravy ze strany obce ministerstvo své pozastavení zruší. Obec může také podat rozklad. Po marném uplynutí lhůty pro zjednání nápravy nebo zamítnutí rozkladu ministerstvo podá návrh na zrušení obecně závazné vyhlášky nebo její části Ústavnímu soudu. Když obec závalu odstraní ještě před rozhodnutím Ústavního soudu, řízení se zastaví. Rozhodnutí Ústavního soudu se zveřejňují ve Sbírce zákonů, a to bez zdůvodnění. Rozsudky včetně odůvodnění, které může být zajímavé i pro jiné obce, které hodlají vyhláškou upravit stejný problém, lze nalézt na internetových stránkách Ústavního soudu.

Pro předcházení problémů při dozoru ze strany ministerstva vnitra je vhodné vycházet ze vzorů doporučených ministerstvem a zpracovaný návrh předem konzultovat. I názory ministerstva se však vyvíjejí, takže ministerstvo může vyhlášku napadnout i třeba s ročním zpožděním. Je mi znám případ, kdy ministerstvo odsouhlasilo zpracovaný návrh vyhlášky a následně schválenou vyhlášku rok po jejím zaslání ve stejném znění napadlo pro rozpory se zákonem a ustálenou judikaturou Ústavního soudu. Přesto lze předchozí projednávání s ministerstvem doporučit.

12. Zdroje dalších informací

- <http://portal.gov.cz> – Portál veřejné správy, obsahuje aktuální znění všech zákonů, nařízení vlády a vyhlášek a adresář orgánů veřejné správy, oznámení o projednávání plánů péče o zvláště chráněná území a řadu dalších užitečných údajů; web provozuje a data garantuje ministerstvo vnitra
- www.mvcr.cz – stránky ministerstva vnitra – hledání je velmi nepraktické, proto jsou uvedeny konkrétní odkazy do starší verze stránek:
 - <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/stanoviska/index.html> – stanoviska odboru dozoru a kontroly veřejné správy
 - <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sprava/mistni/dokumenty.html> – metodická pomoc obcím – odkazy na vzory právních předpisů obcí, přehled zákonných zmocnění a jiné metodické materiály pro obce

Přehled zákonných zmocnění k vydávání právních předpisů obcí v oblasti životního prostředí

I. Obce

Obecně závazné vyhlášky:

Zákonné zmocnění	Obsah
zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů – § 29 odst. 1 písm. o)	požární řád obce
zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů – § 14 odst. 2	místní poplatky (včetně poplatku za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů)

zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů – § 13b odst. 2	stanovení trvalého označování psů a evidence jejich chovatelů
zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů – § 24 odst. 2	stanovení pravidel pro pohyb psů na veřejném prostranství a vymezení prostor pro volné pobíhání psů
zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů – § 10 písm. a)	zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku
zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů – § 10 písm. c)	udržování čistoty ulic a jiných veřejných prostranství, ochrana životního prostředí a zeleně, užívání zařízení obce sloužících potřebám veřejnosti
zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů – § 96	speciální ochranná dezinfekce a deratizace
zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů – § 17 odst. 2	systém shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů včetně systému nakládání se stavebním odpadem
zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů – § 17a odst. 1	poplatek za komunální odpad (nelze kombinovat s poplatkem podle zákona o místních poplatcích)
zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech, ve znění pozdějších předpisů – § 10a odst. 2	systém komunitního kompostování a způsob využití zeleného kompostu k údržbě a obnově veřejné zeleně na území obce
zákon č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích), ve znění pozdějších předpisů – § 26 odst. 1 písm. b) a § 9 odst. 11	náhradní zásobování vodou a náhradní odvádění odpadních vod
zákon č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích), ve znění pozdějších předpisů – § 26 odst. 1 písm. b) a § 20 odst. 4	úhrada vodného a stočného ve dvousložkové formě
zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší) – § 3 odst. 5 a § 50 odst. 3 písm. a)	podmínky pro spalování nebo zákaz spalování rostlinných materiálů
zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů – § 50 odst. 3 písm. b)	zákaz některých druhů paliv pro malé spalovací zdroje znečišťování
zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší) – § 50 odst. 3 písm. c)	regulace promítání světelných reklam a efektů na oblohu

Nařízení obce:

Zákonné zmocnění	Obsah
zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů – § 46 písm. b)	mimořádná veterinární opatření na návrh krajské veterinární správy
zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů – § 22 odst. 1	zajištění krizových opatření v podmínkách obce
zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší) – § 6 odst. 6	místní program snižování emisí
zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší) – § 8 odst. 5	místní regulační řád v oblastech se zhoršenou kvalitou ovzduší

II.**Obce s pověřeným obecním úřadem**

Žádný zákon neobsahuje zmocnění k vydání právních předpisů pro obce s pověřeným obecním úřadem

III.**Obce s rozšířenou působností****Nařízení obce:**

Zákonné zmocnění	Obsah
zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů – § 77 odst. 1	omezení nebo zákaz rušivé činnosti při obecné ochraně rostlin a živočichů
zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon) - § 19 odst. 3	omezení nebo vyloučení vstupu do lesa
zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon) – § 32 odst. 3	uložení stanovených opatření vlastníku lesa v případě mimořádných okolností, nepřesahují-li správní obvod obce s rozšířenou působností
zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon) – § 25 odst. 2	vyhlášení záměru zadat zpracování lesní hospodářské osnovy

Poskytování informací o životním prostředí

RNDr. Viktor Třebický, Ph.D., Karel Brandejský

1. Věcný úvod do problematiky

1.1 Právo na informace – historický kontext a vývoj

Historicky patřila k evropské tradici veřejné správy uzavřenost. K státům, které se domnívaly, že k efektivní správě věcí veřejných je nezbytné utajování celé řady vládních informací, patřila většina evropských zemí, včetně Británie, Francie, Německa a Rakouska-Uherska. Jedinou výjimku představuje **Švédsko**, které již v roce 1766 přijalo zákon o svobodném tisku (*Freedom of the Press Act*), který občanům zaručil právo na přístup k veřejným informacím. Tento zákon byl však ve své době i dlouho potom zcela ojedinělý.

Na základě dlouhé a podrobné diskuse v Evropském parlamentu a Evropské komisi, byla v roce 1990 přijata směrnice Rady 90/313/EHS *O svobodě přístupu k informacím o životním prostředí*. Tato směrnice nastartovala změny směrem k větší transparentnosti v oblasti životního prostředí v členských zemích Evropské unie v 90. letech 20. století. Postkomunistické země – nové členské země Evropské unie – následovaly o desetiletí později, i když přístup k veřejným informacím v mnoha z nich zůstává z historických i administrativních důvodů mnohem obtížnější než v zemích západní Evropy.

Podobně jako v jiných oblastech předběhly Evropu (s čestnou výjimkou Skandinávie) v oblasti transparentnosti vlády a vládních úřadů **Spojené státy americké**. Zákon o svobodě informací (*Freedom of Information Act*) byl přijat v roce 1966 a v některých ustanoveních byl předznamenán již v roce 1946 (*Administrative Procedure Act*). Po americkém vzoru následovaly další státy s podobným systémem práva (zvykové právo), což ve svém důsledku vedlo k změně vymezení ústavních práv¹⁾.

V **Československu** bylo obecné právo občanů na informace od orgánů veřejné správy zakotveno v **Listině základních práv a svobod** z roku 1991. **Česká republika** republikovala tento základní ustavní zákon usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993. Dané problematiky se týká zejména článek 17: „*Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny*“, a specificky ho rozvádí především odstavec 5: „*Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.*“

Problémem, který přetrvával v 90. letech bylo, že k ústavně deklarovanému právu na informace nebyl přijat příslušný **prováděcí předpis**. Tím zůstalo u prázdné, právně nevymahatelné deklarace práva občanů na informace. Iniciativy se proto chopilo občanské sdružení HOST, které v roce 1997 vypracovalo návrh textu zákona o právu na informace. Návrh vycházel z následujících zásad:

- občan má právo na informace o všem, co se ho týká
- co není tajné (či zcela soukromé), je veřejné
- na přístup k informacím mají stejné právo všichni občané (nejen novináři)
- není třeba specificky odlišovat právo přístupu k informacím v různých oborech (např. životním prostředí, lidských právech apod.) různými normami.

V září 1997 navrhli zásady **zákona o informacích** poslanci Michael Žantovský a Oldřich Kužilek. Zákon měl podle předkladatelů veřejné správě stanovit povinnost poskytovat prakticky všechny informace, kromě výjimek definovaných v zákonu. Návrh zákona byl schválen v květnu 1998 Poslaneckou sněmovnou Parlamentu, avšak poté vrácen Senátem k opětovnému projednání. Největší vliv na vrácení zákona měli členové ústavně-právního výboru, kteří svým kolegům doporučili zákon odmítnout kvůli *legislativním nedostatkům*. Zásahy

¹⁾ Peter H. Sand, *The Right to Know: Environmental Information Disclosure by Government and Industry*, 2002. http://www.inece.org/forumspublicaccess_sand.pdf

Senátu do osnovy zákona měly společný cíl: *při zajištění ústavního práva na informace současně garantovat i nedotknutelnost ústavního práva na soukromí, osobní čest a ochranu před zasahováním do soukromého a rodinného života.*

Zákon byl nakonec Parlamentem schválen 11. května 1999 (zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím).

1.2 Právo na informace o životním prostředí

Právo na informace o životním prostředí se postupně vydělilo z obecného práva na informace především proto, že jde o citlivé veřejné statky. Stav a kvalita životního prostředí ovlivňují zdraví každého občana – přístup k informacím o tomto stavu a metodách jeho ochrany jsou proto ošetřeny zvláštními předpisy. Obecně lze říci, že tyto předpisy jsou přísnější než obecná nařízení týkající se svobodného přístupu k informacím – to znamená, že v tomto směru by měly být úřady k občanům otevřenější.

V mezinárodním kontextu byla přelomem v oblasti *environmentální transparentnosti* **Konference OSN o životním prostředí a rozvoji**, která se konala v roce 1992 v Rio de Janairu. V návaznosti na významné dokumenty přijaté na této konferenci (Agenda 21, Deklarace z Ria a další), byla v témže roce přijata Úmluva o ochraně mořského životního prostředí v severovýchodním Atlantiku, které veřejnosti zpřístupnila vládní data o životním prostředí této oblasti. Následovala Rada Evropy, která v roce 1993 přijala Konvenci o odpovědnosti za životní prostředí, která umožňuje přístup nejen k vládním informacím o životním prostředí, ale také informacím *orgánů s veřejnou odpovědností za životní prostředí a pod kontrolou veřejných institucí*. Celý proces získal ještě širší geografický rozměr po zapojení Evropské hospodářské komise OSN (UN/ECE), která zahrnuje kromě evropských států i USA a Kanadu. Za velkého tlaku neziskových organizací jak ze západní tak východní Evropy byly v roce 1995 přijaty tzv. Sofijské principy o přístupu k informacím a účasti veřejnosti na rozhodování o životním prostředí. Ty předznamenaly přijetí **Aarhuské úmluvy** v roce 1998, které je věnována kapitola 1.4.

Česká republika **přijala zákon o právu na informace životním prostředím** v roce 1998 (Zákon č. 123/1998 Sb.), tedy paradoxně o rok dříve, než byl přijat obecný (ale neméně důležitý) zákon o právu na informace. Pomocí tohoto zákona se občané a další oprávněné osoby mohou ptát na jakoukoliv informaci týkající se stavu životního prostředí a přírodních zdrojů, kterou úřady disponují.

Nutnost přijetí tohoto zákona o právu na informace o životním prostředí vycházela z důvodů spočívajících ve vnitrostátním právu i v právu Evropské unie. Směrnice Rady ES č. 90/313/EHS ze 7.6. 1990 stanoví závazné podmínky o volném přístupu k informacím o životním prostředí. Před přijetím zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí v ČR neexistovalo adekvátní rozpracování tohoto ústavního práva a předpisu EU na úrovni zákona.

Je zřejmé, že v oblasti environmentálních informací zřetelně převažuje veřejný zájem na zpřístupňování informací nad zájmem na jejich utajení či chápání těchto informací ryze jako předmětu zbožně-peněžních vztahů. Jde o širší vývojový trend.

1.3 Právo na informace o chemických látkách

Po haváriích velkých průmyslových zařízení s velkými úniky škodlivin do okolí, jako byla v indickém Bhopálu či italském městě Seveso, se veřejnost ve vyspělých zemích začala dožadovat informací o tom, jaké nebezpečné látky jsou zpracovávány a vypouštěny průmyslovými podniky. Toto hnutí vedlo k významnému prolomení obchodního tajemství ve prospěch práva na informace.

Řešením, které se nejprve objevilo ve Spojených státech v roce 1986 pod názvem **Toxic Release Inventory**, bylo vybudování veřejně přístupného registru, který začal být v tištěné i databázové formě zpřístupňován veřejnosti - rozdáván do knihoven či později vystavován na internetu.

Po dobrých zkušenostech s americkým *Toxic Release Inventory* začaly podobné registry vznikat v Kanadě, Británii, Austrálii, Nizozemí, Evropské unii i jinde ve světě. Systém je nejčastěji označován zkratkou PRTR - *Pollutant Release and Transfer Register*. V České republice má systém jméno **IRZ - Integrovaný registr znečištění** a je řízen a spravován Ministerstvem životního prostředí jako veřejný informační systém veřejné správy. Provozovatelem IRZ je CENIA, česká informační agentura životního prostředí (www.cenia.cz). IRZ je databází údajů o emisích a přenosech vybraných znečišťujících látek, které jsou ohlašovány za jednotlivé provozovny na základě splnění stanovených kritérií. Zveřejnění údajů za předchozí kalendářní rok prostřednictvím internetu probíhá vždy k 30.9. běžného roku.

Právně problematiku práva na informace o chemických látkách upravuje zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o integrované prevenci). Legislativními akty, které problematiku integrovaného registru znečišťování dále upravují, jsou nařízení vlády č. 368/2003 Sb., o integrovaném registru znečišťování, ve znění pozdějších předpisů a vyhláška č. 572/2004 Sb., kterou se stanoví forma a způsob vedení evidence podkladů nezbytných pro ohlašování do integrovaného registru znečišťování.

1.4 Aarhuská úmluva

Aarhuská úmluva - Úmluva Evropské hospodářské komise OSN o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v otázkách životního prostředí - je mezinárodní smlouva, která zaručuje **občanům právo na informace o životním prostředí, právo na účast v rozhodování a také právo na právní ochranu v záležitostech týkajících se životního prostředí** – to jsou také její tři samostatné pilíře. Dává tak rámec účasti občanů i jejich sdružení na veřejné politice. Aarhuská úmluva v sobě spojuje a zároveň garantuje environmentální a občanská práva - právo na informace o znečištění a demokratickou debatu o velkých projektech; propojuje tři velká témata: životní prostředí, lidská práva a problémy spojené s korupcí. Pojem životní prostředí se navíc v pojetí Aarhuské úmluvy rozšiřuje, takže se dotýká i ochrany kulturních památek, veřejného zdraví či spotřebitelských práv.

Občané mají podle úmluvy například **právo na veškeré informace o znečištění** - úřady například nesmí utajovat výši exhalací z továren, údaje o kontaminaci pitné vody nebo obsah vydaného povolení ke zřízení skládky; **právo vyjadřovat se ke škodlivým projektům ve své čtvrti, za svou vesnici apod.**; - a také **právo obrátit se na soud se stížností proti úřadům** - každý může žádat, aby nezávislí soudci rozhodli, zda například povolení vypouštět toxické látky, které úřady udělily továrně nedaleko jeho domu, neporušuje zákony na ochranu zdraví. **Veřejní představitelé** (na národní, regionální či místní úrovni) pak mají dle úmluvy umožnit a zajistit, aby byla tato práva skutečně uplatňována.

Aarhuská úmluva vedle pojmu „**veřejnost**“ rozlišuje „**dotčenou veřejnost**“, která je nebo může být více ovlivněna výsledkem rozhodnutí a má také větší vliv na výsledek rozhodování. Pod pojem dotčená veřejnost zařazuje Aarhuská úmluva také **environmentální organizace** (odst. 5 článku 2); tj. spojuje s nimi požadavek na zajištění silnějších práv pro účast na rozhodování a přístup k právní ochraně v otázkách životního prostředí, než má veřejnost v obecném smyslu.

Úmluva byla **sjednána 25. června 1998** na 4. konferenci ministrů životního prostředí EHK OSN (UNECE) v rámci procesu *Životní prostředí pro Evropu* v dánském Aarhusu.

ČR úmluvu **podepsala v roce 1998** a poslanecká sněmovna ji **ratifikovala v roce 2004**. Ratifikací se úmluva stala závazným předpisem. V platnost vstoupila v říjnu 2004 (viz Sbírka mezinárodních smluv, částka 53/2004, Sdělení MZV č. 124/2004 Sb.m.s.).

Formálně Česká republika požadavky Aarhuské úmluvy splnila:

- **Právo na informace** naplňuje zákon o právu na informace o životním prostředí (č. 123/1998 Sb.) a zákon o svobodném přístupu k informacím (č. 106/1999 Sb.).
- **Právo na účast veřejnosti** naplňují zákon o posuzování vlivů na životní prostředí (EIA, č. 100/2001 Sb.), zákon o posuzování vlivu koncepcí na životní prostředí (SEA, č. 93/2004 Sb.) a zákon o ochraně přírody a krajiny (č. 114/1992 Sb.), na jehož základě se mohou stát občanská sdružení působící v ochraně přírody účastníky správních řízení. Možnost veřejných konzultací a účasti občanských sdružení ve správních řízeních je zpracována také do zákona o vodách (č. 254/2001 Sb.), zákona o prevenci závažných havárií (č. 353/ 1999 Sb.) či zákona o integrované prevenci a omezení znečištění (IPPC, č. 76/2002 Sb.).
- **Právo na přístup k soudní ochraně** je v České republice upraveno pouze obecně v zákoně č. 150/2002 Sb., soudním řádu správním. Výklad soudů o tom, kdo má právo podat podle této zákonné normy žalobu, je nejednotný. Stále převládá praxe, že žalovat mohou pouze občanská sdružení, pokud ve správním řízení, jehož se účastnily, byla porušena jejich procesní práva, a to takovým způsobem, že to podle soudu mohlo způsobit nezákonné rozhodnutí.

1.5 Současný stav v České republice a Evropské unii

Zákon o právu na informace o životním prostředí platí v ČR 10 let, širší zákon o svobodném přístupu k informacím 9 let. První zákon byl novelizován celkem 3x (132/2000 Sb., 6/2005 Sb., 413/2005 Sb.), druhý byl novelizován a změněn celkem 9x (101/2000 Sb., 159/2000 Sb., 39/2001 Sb., 413/2005 Sb., 61/2006 Sb., 110/2007 Sb., 32/2008 Sb., 254/2008 Sb., 274/2008 Sb.). Novelizace reagovaly na poznatky z prvních let praxe uplatňování zákona, kdy se často vyskytovalo zneužívání zákona ze strany povinných subjektů k neoprávněnému odepírání či blokování informací pomocí nesprávného výkladu zákona. Často k tomu bylo využíváno původní ustanovení o úhradě nákladů za poskytnutí informací. V daleko menší míře se také vyskytlo zneužívání zákona ke kverulantskému obtěžování úřadů nebo k pokusu řešit cestou vyžadování přístupu k informacím věcný obsah jiného sporu.

Naplňování Aarhuské úmluvy v praxi ČR sleduje nezisková organizace Zelený kruh, která k tomu každoročně od roku 2005 vydává zprávy. Ze zpráv vyplývá, že přestože se situace pomalu zlepšuje, úřady se v mnoha případech nenaucily s veřejností pracovat. Nemají jasný výklad, co je informace o životním prostředí a zda vedou řízení podle zákona o právu na informace či např. podle stavebního zákona. Soudy jsou pomalé, zaměřují se pouze na procesní nedostatky, a protože se nevyužívá odkladný účinek, i když soud rozhodne ve prospěch občanského sdružení, bývá už pozdě, protože stavba stojí.

Celkové hodnocení míry vlivu zákonů v oblasti práva na informace na transparentnost české veřejné správy je obtížné. Pohled neziskových organizací (NNO), které se danou problematikou zabývají, je spíše skeptický. Podle nich přetrvává u řady úřadů neochota informace poskytovat či praktikují různé obstrukce. Stížnosti NNO směřují i na nečinnost nadřízených orgánů a nefungující kontrolní mechanismy. Pohled úřadů, či „běžných občanů“ může být právě opačný – žádosti o informace podávají nejčastěji různí notoričtí žadatelé a subjekty, které je využívají ke svým privátním účelům. Katastrofálně přetíženým úřadům přibyla další povinnost, což vede ke zpomalení běžných řízení a komplikuje to chod úřadů.

V Evropské unii nahradila původní směrnici z roku 1990 Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2003/4/ES ze dne 28. ledna 2003 o **přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí**. Směrnice určuje základní pravidla, která příslušné národní zákony musí dodržet. V každé zemi Evropské unie by proto měly při žádosti o informace o životním prostředí platit zhruba stejná pravidla. Pod pojmem informace o životním prostředí se podle směrnice rozumí například:

- Informace o stavu životního prostředí
- Informace o faktorech ovlivňujících životní prostředí
- Informace o stavu lidského zdraví a bezpečnosti
- Informace o provádění předpisů na ochranu životního prostředí

Cílem směrnice je zaručit právo přístupu k informacím o životním prostředí a zajistit co nejvyšší dostupnost těchto informací veřejnosti. Pro tento účel bude podporováno využívání telekomunikační, nebo elektronické technologie.

1.6 Očekávaný vývoj v horizontu příštích pěti let

V současné době probíhá další novelizace zákona o svobodném přístupu k informacím. Jako podklad byla koncem roku 2007 zpracována rozsáhlá analýza účinnosti tohoto zákona, z hlediska rozsahu uplatňované veřejné kontroly činnosti orgánů státu, kraje, obce a jimi zřízených či jinak ovládaných právnických osob a dalších povinných subjektů. Analýza byla schválena vládou v lednu 2008.

Na základě rozhodnutí vlády byla podle jednotlivých dílčích závěrů analýzy připravena novela zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, která by měla mezi *povinné subjekty* zahrnout i právnické osoby ovládané státem či územními samosprávnými celky a která by současně měla odstranit analýzou identifikované aplikační a interpretační nedostatky stávající podoby zákona.

Pokud jde o vývoj v oblasti práva na informace o životním prostředí a o chemických látkách, lze předpokládat, že bude především přibývat veřejně dostupných informací o jednotlivých složkách ŽP a faktorech, které ho ovlivňují. Hlavním médiem bude nepochybně internet a různé informační systémy o životním prostředí a chemických látkách. Bude se také zlepšovat propojenost různých databází a využívání agregovaných indikátorů, takže občané a další žadatelé získají lepší, komplexnější a srozumitelnější informace např. o kvalitě životního prostředí v místě jejich bydliště. Lze věřit, že se postupem času bude zlepšovat transparentnost úřadů, v souladu s trendy ve starších členských zemích EU.

2. Požadavky relevantních právních předpisů, které se týkají obcí

2.1 Výčet zákonů a prováděcích předpisů a metodických pokynů, týkajících se dané problematiky

- Ústavní zákon **23/1991 Sb.**, kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky.
- Zákon **128/2000 Sb.**, o obcích (obecní zřízení).
- Zákon **500/2004 Sb.**, správní řád.
- Zákon **76/2002 Sb.**, o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci).
- Zákon **123/1998 Sb.**, o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon **106/1999 Sb.**, o svobodném přístupu k informacím.

2.2 Mandatorní požadavky právních předpisů na obce

Orgán obce, (zastupitelstvo obce, rada obce, starosta, obecní úřad, komise rady a výbory zastupitelstva) jako povinný subjekt podle § 2 písm. b) zákona č. 123/1998 Sb., zpřístupní na základě žádosti, informace o životním prostředí jimiž disponuje, nebo které má k dispozici, a to postupem podle zákona č. 123/1998 Sb.

Co je **informace o životním prostředí** (dále jen „informace“) je uvedeno v § 2 písm. a) zákona 123/1998 Sb. Jsou to informace, které vypovídají např. o:

1. stavu a vývoji životního prostředí, o příčinách a důsledcích tohoto stavu,
2. připravovaných nebo prováděných činnostech a opatřeních a o uzavíraných dohodách, které mají nebo by mohly mít vliv na stav životního prostředí a jeho složek,

3. stavu vody, ovzduší, půdy, živých organismů a ekosystémů, dále informace o vlivech činností na životní prostředí, o látkách, hluku a záření do životního prostředí emitovaných a o důsledcích těchto emisí,
4. využívání přírodních zdrojů a jeho důsledcích na životní prostředí a rovněž údaje nezbytné pro vyhodnocování příčin a důsledků tohoto využívání a jeho vlivů na živé organismy a společnost,
5. vlivech staveb, činností, technologií a výrobků na životní prostředí a veřejné zdraví a o posuzování vlivů na životní prostředí,
6. správních řízení ve věcech životního prostředí, posuzování vlivů na životní prostředí, peticích a stížnostech v těchto věcech a jejich vyřízení a rovněž informace obsažené v písemnostech týkajících se zvláště chráněných součástí přírody a dalších součástí životního prostředí chráněných podle zvláštních předpisů,
7. stavu kulturních a architektonických památek, pokud jsou nebo mohou být ovlivněny stavem složek životního prostředí, emisemi nebo činnostmi, opatřeními a dohodami podle bodu 2,
8. zprávách o provádění a plnění právních předpisů v oblasti ochrany životního prostředí,
9. mezinárodních závazcích týkajících se životního prostředí a o plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána,
10. zdrojích informací o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů, atd.

Žádost o poskytnutí informace **nesmí být zdůvodněna**. Může být učiněna v podstatě jakýmkoli způsobem (ústně, písemně, telefonicky, elektronicky, faxem a pod.). Musí z ní být zřejmé, čeho se má týkat informace, jež má být poskytnuta a kdo žádost podal.

Lhůty pro zpřístupnění informací jsou upraveny v § 7 zákona obdobně jako ve správním řádu, tedy informace je třeba zpřístupnit bez odkladů, nejpozději do 30 dnů, výjimečně do 60 dnů. V případě nesrozumitelné žádosti, podání žádosti nepřislušnému povinnému subjektu nebo v případě již zveřejněné informace, musí povinný subjekt reagovat do 15 dnů a vyzvat žadatele k upřesnění žádosti, postoupit žádost příslušnému povinnému subjektu a uvědomit o tom žadatele, popř. sdělit žadateli údaje umožňující vyhledání a získání zveřejněné informace. Podrobnosti jsou rozvedeny v § 3,4 a 5 zákona.

Informace se zpřístupňují **v pracovní době** příslušných povinných subjektů, případně ve zvlášť stanovených úředních hodinách. Každý má právo nahlížet do listin a pořizovat si z nich výpisy nebo opisy. Každý má rovněž právo, je-li to provozně možné, na pořízení kopií listin. Povinné subjekty jsou v souvislosti se zpřístupňováním informací oprávněny žádat úhradu ve výši, která nesmí přesáhnout náklady spojené s pořízením kopií, opatřeními technických nosičů dat a s odesláním informací žadateli. Povinné subjekty zpracují veřejně přístupný sazebník úhrad podle odstavce 3 s uvedením podmínek, za nichž se úhrady vybírají, popřípadě za nichž je možno od vybírání úhrad upustit.

Přístup k informacím má samozřejmě také svá **omezení**. Povinný subjekt odepře zpřístupnění informací v případech uvedených v § 8 zákona. Jedná se o případy, kdy zpřístupnění informací vylučují předpisy:

- ochraně utajovaných skutečností
- o ochraně osobních nebo individuálních údajů a o ochraně osobnosti,
- o ochraně duševního vlastnictví,
- o ochraně obchodního tajemství.

V § 8 zákona jsou uvedeny ještě další případy, kdy může být rovněž odepřeno zpřístupnění informací a další podrobnosti k situacím kdy je zpřístupnění informací odepřeno. Pokud povinný subjekt žádosti o zpřístupnění informace, byť i jen zčásti nevyhoví, vydá o tom ve lhůtě pro zpřístupnění informace rozhodnutí o odepření zpřístupnění informace. Další podrobnosti upravuje § 9 zákona; při řízení podle § 9 zákona se použijí předpisy o správním řízení.

2.3 Fakultativní požadavky právních předpisů na obce

Obce mají dvě možnosti, jak **informovat veřejnost**:

- zajištěním práva občana na odpověď na požadovanou informaci, podle postupu stanoveném v zákoně (viz. výše),
- samostatnou informační a publikační činností (viz. dále).

Podle zákona č. 123/1998 Sb. patří k fakultativním povinnostem povinných subjektů, tj. včetně obcí, **aktivní zpřístupňování informací**. Tím se rozumí jejich poskytování neomezenému okruhu subjektů, aniž by bylo třeba podat žádost (§ 2 písm. d). K dokumentům, které podle zákona zpřístupňují obce, patří:

- koncepce, politiky, strategie, plány a programy týkající se životního prostředí a zprávy o jejich provádění, pokud jsou zpracovávány,
- zprávy o stavu životního prostředí, pokud jsou zpracovávány,
- souhrny údajů o sledování činností, které mají nebo by mohly mít vliv na stav životního prostředí a jeho složek,
- správní rozhodnutí v případech, že je jeho vydání podmíněno vydáním stanoviska k posouzení vlivů provedení záměru na životní prostředí podle zvláštního právního předpisu,
- dokumenty pořizované v průběhu posuzování vlivů na životní prostředí podle zvláštního právního předpisu,
- hodnocení rizik týkající se životního prostředí, pokud jsou zpracovávány.

Obce mají možnost, v případě nesrozumitelné nebo příliš obecně formulované žádosti požádat do 15 dnů od obdržení žádosti o její **upřesnění** (§ 3 ods. 2). Rovněž v případě telefonicky podané žádosti mohou požádat o její zaslání v písemné podobě, pokud nelze žádost neprodleně vyřídit (§ 3 ods. 3). Pokud obce požadovanou informaci nedisponují, a ani jí podle zvláštních předpisů nemají sledovat, sdělí žadateli, že informaci nemohou poskytnout (§ 4). Pokud žádost směřuje k poskytnutí zveřejněné informace, mohou obce v dané lhůtě (15 dní) odkázat na zdroj této informace. Pokud však žadatel trvá na přímém poskytnutí informace, musí mu být poskytnuta (§ 5).

V části zákona věnované **environmentální výchově, vzdělávání a osvětě** (EVVO - § 13) je uvedena možnost obcí (orgánů veřejné správy) zřizovat zvláštní fondy k podpoře EVVO.

3. Institucionální kontext

3.1 Poskytování informací z pohledu obce

Práva a povinnosti obcí z hlediska zákona č. 123/1998 Sb. byly uvedeny v předchozí kapitole. Obce jako orgány veřejné správy patří k **povinným subjektům** podle tohoto zákona, pokud tedy disponují požadovanými informacemi o životním prostředí, musí je poskytnout. Řada obcí a dalších správních úřadů má k dané problematice vyhrazenou speciální část webových stránek, kde pro zájemce popisují způsob poskytování informací. Často také nabízí standardizovaný formulář žádosti o informace. Jedná se především o problematiku „obecného“ zákona o svobodném přístupu k informacím č. 106/1999 Sb. Některé obce danou problematiku upravují interními směrnicemi či vyhláškami. Obce musí podle §18 zákona každoročně zveřejňovat výroční zprávu o své činnosti v oblasti poskytování informací.

Každý úřad musí provozovat svoji **úřední desku**, na které informuje o novinkách. Podle nového správního řádu (zákon č. 500/2004 Sb.) musí být navíc tyto úřední desky přístupné na internetu stejně jako podatelna úřadu. Při orgánech státní správy a samosprávy je provozována řada informačních systémů, které jsou veřejně přístupné. Příkladem je např. **obchodní rejstřík** (<http://portal.justice.cz>) **ARES - Administrativní registr ekonomických subjektů** (<http://www.info.mfcr.cz>), informační systém o **veřejných zakázkách**, dražbách a ostatních nabídkách (<http://www.centralniadresa.cz/cadr/>) či **CEDR - Centrálním evidenci dotací ze státního rozpočtu** (<http://cedr.mfcr.cz>).

Ministerstvo životního prostředí doporučuje ve své publikaci **V obcích ekologicky - Základy ochrany životního prostředí v malých obcích** obcím následující kroky k větší atraktivnosti a srozumitelnosti poskytovaných informací:

- Udržujte informace aktuální.
- Navrhňte si jednotný vizuální styl. Občané vnímají, jak se obec reprezentuje.
- Volte více prostředků, způsobů informování. Podaří se vám tak lépe oslovit vybrané cílové skupiny.
- Informujte veřejnost pravidelně.
- Při informování občanů můžete spolupracovat s místními nestátními neziskovými organizacemi nebo vzdělávacími a výchovnými institucemi.
- Vyplatí se využívat levné elektronické komunikace – internetové stránky, SMS zprávy. Navíc tyto způsoby umožňují i oslovení střední generace, která tráví hodně času v zaměstnání.

3.2 Poskytování informací z pohledu žadatele

Díky činnosti především neziskových organizací, které se zabývají danou problematikou, občané disponují podrobnými návody, jak jednat s úřady v případě žádosti o informace. Příkladem portálu, který obsahuje podrobné informace k právu vědět je **Občanská společnost – návod k použití** (www.obcan.ecn.cz), provozovaný dvěma NNO – Econnectem a BEZK. Portál obsahuje tři hlavní sekce: Právo vědět, Účast na rozhodování a Rovné příležitosti. Jeho deklarovaným cílem je nabídnout občanům i neziskovým organizacím praktické návody a informace potřebné pro aktivní účast na správě věcí veřejných a povzbudit je k aktivnější účasti na veřejném životě a rozhodování. Součástí portálu je výklad k relevantním zákonům v ČR a EU, přehled informačních zdrojů a odkazů, slovníček pojmů a návod, jak využívat práva vědět a vzory podání ve věcech přístupu k informacím.

4. Zdroje dalších informací

Ministerstvo životního prostředí a další orgány státní správy a samosprávy provozují řadu informačních systémů a databází, které jsou veřejně přístupné. Problémem zůstává vzájemná nepropojenost řady z těchto zdrojů.

- **Brána k informacím o životním prostředí**, provozovaná CENIA - <http://portal.env.cz/> (aktualizace portálu byla od 5. 3. 2009 dočasně pozastavena)

Vybrané další zdroje informací o ŽP:

- **Informační systém EIA** – záměry na území ČR - <http://tomcat.cenia.cz/eia/view.jsp>
- **Informační systém SEA** - <http://eia.cenia.cz/sea/koncepce/prehled.php>
- **Integrovaný registr znečištění** - www.irz.cz/
- **Systém evidence kontaminovaných míst** - <http://sekm.cenia.cz/portal/>
- **Informační systém o odpadovém hospodářství – ISOH** - http://ceho.vuv.cz/CeHO/CeHO/Informacni_systemy/CeHO_Informacni_systemy.html
- **Informační systém kvality ovzduší - ISKO** - www.chmi.cz/uoco/oco_main.html
- **Informační systém voda** - www.voda.gov.cz/portal/
- **Hydroekologický informační systém VÚV T.G.M.** - <http://heis.vuv.cz/>
- **Portál ochrany přírody ČR** - <http://portal.nature.cz/>
- **Geologický informační systém** - www.geofond.cz/IS/vyvoj.html

Environmentální poradenství veřejnosti

David Kunsberger

1. Charakteristika environmentálního poradenství veřejnosti

Environmentální poradenství veřejnosti (dále též poradenství pro ŽP) je soubor služeb spočívající v poskytování a poskytování odborných a kvalifikovaných rad a doporučení veřejnosti, ve zpřístupnění výsledků vědy a výzkumu ve prospěch ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje, v přibližování životních standardů šetrných k životnímu prostředí veřejnosti, v ovlivňování veřejnosti ve smyslu rozšíření myšlenek cílevědomé ochrany životního prostředí a případně i udržitelného rozvoje společnosti.

Součástí poradenství pro ŽP je i poskytování informací o zákonných požadavcích v oblasti ochrany ŽP jako celku na občany a obce a také o potřebách a možnostech jejich naplnění, poskytování informací o tom, kde je možno obdržet další informace o ochraně ŽP a jeho vývoji, případně kauzách.

Poradenství pro životní prostředí se snaží podpořit odpovědné chování občanů, předcházet konfliktním situacím při jednání úřady a dále prostřednictvím kontaktu s konkrétními klienty ovlivňovat jejich postoje a jejich okolí k ochraně životního prostředí a to zejména formou zajištění přístupu k informacím, relevantním konzultacím a praktické pomoci v otázkách ochrany životního prostředí, ať již v rámci prevence, tak při řešení vzniklých situací.

Z hlediska přístupu ke klientovi rozlišujeme následující druhy poradenství pro ŽP:

Preventivní poradenství, které se zaměřuje na podporu jednání šetrného k životnímu prostředí. Preventivní poradenství v sobě nese často prvky osvěty – například propagační nástěnky či letáky k třídění odpadů v obci. Motivace občanů je převážně finanční (například „třídění odpadu se projeví nižšími platbami za vyvážení popelnice“), případně investice do budoucnosti (například „zateplením fasády se sníží náklady na vytápění objektu“).

Poradenství v životní situaci na rozdíl od preventivního poradenství zabývá řešením konkrétní situace občana, do které se dostal shodou okolností, vlivem své činnosti, se začátkem účinnosti zákonných norem, atp. (stavební, nakládání s odpady, zásahy do zeleně, hospodaření v krajině, atp.). Součástí služby poradenství v životní situaci bývá pomoc občanovi s projednáním konkrétního problému s úřadem, vyhledání postupu jak vyhovět zákonným, či jiným požadavkům, případně i zastoupení občana v dalším jednání.

Z hlediska tematického zaměření rozlišujeme tyto druhy poradenství pro ŽP:

Generalizované poradenství se zaměřuje průřezově na většinu témat souvisejících s ochranou životního prostředí, pomáhá s komplexními tématy (často přesahujícími rozsah obce, případně regionu), věnují se mu často nestátní neziskové organizace

Specializované poradenství je zaměřeno na konkrétní téma, složku (odpadové poradenství, energetické, vodohospodářské). Věnují se mu zejména komerční subjekty, zčásti i odborné ústavy.

2. Poskytovatelé poradenství pro ŽP

V ČR působí řada subjektů, které poskytují služby poradenství pro ŽP. Jsou to především:

Ekologické poradny provozované nestátními neziskovými organizacemi. Tyto poradny poskytují zpravidla generalistické poradenství s tím, že určitá část z nich je schopna vyřešit i specifické problémy občana – převážně zprostředkováním kontaktu na poradce – specialistu. Těžištěm činnosti poraden je poradenství preventivní. Většina poraden je však schopna poskytnout i poradenství v životní situaci, zpravidla doporučením zákonného

postupu. Zatupování občana při jednání s úřady je u poraden provozovaných nestátními neziskovými organizacemi spíše ojedinělé. Poradenství zajišťované nestátními neziskovými organizacemi je pro občana bezplatné.

Na území ČR existuje mimo jiné síť poraden STEP (www.ekoporadna.cz). Tato síť pracuje dlouhodobě a systematicky a její členské organizace musí splňovat minimální definované standardy poradenství pro ŽP.

Díky podpoře EU zprostředkované ministerstvem ŽP vznikla síť poraden prezentovaná nyní jednotně na www.ekoporadny.cz

Většina organizací poskytujících poradenství v „kamenné“ poradně a / nebo zveřejňuje zodpovězené dotazy na svých internetových stránkách. Tyto odpovědi jsou často velmi stručné a / nebo vázané na konkrétní lokalitu.

Alternativou k tomuto klasickému schématu je elektronický „Systém environmentální asistence“, který byl uveden do provozu v roce 2007. Systém je vhodným zdrojem okamžitých konzultací a reálných informací, dostupných prostřednictvím internetu. Poskytuje výklad životních situací a umožňuje přístup k zákonným normám v oblasti ŽP, zajišťuje případný přímý kontakt s expertem odpovídající kvalifikace (zaměření). Systém environmentální asistence je k dispozici na adrese www.senas.cz

Poradenství poskytované občanskými poradnami. Jedná se o pilotní projekt, kdy vybrané občanské poradny rozšířily nabídku svých poradenských služeb o tematiku životního prostředí. Jelikož poradenství v ŽP není nosným tématem občanských poraden, poskytují pouze základní, generalistické poradenství s tím, že pro specializované problémy zprostředkují kontakt. V rámci Středočeského kraje poskytují služby poradenství pro ŽP Občanská poradna Beroun a Občanská poradna Nymburk.

Poradci pro životní prostředí jsou konkrétní osoby, které poskytují praktické služby EP, ať již v neziskových organizacích, jako jednotlivci nebo v soukromých firmách. I komerční poradci velmi často poskytují základní rady občanům s problémy, kteří se na ně obrátí, zdarma. Komplexnější službu si poradci pro životní prostředí zpravidla účtují.

Stát v současnosti prostřednictvím MŽP pracuje na systému akreditace poradců, kteří budou moci poskytovat služby ve veřejném zájmu a na jejichž činnost bude možné získat finanční dotaci.

3. Legislativní zakotvení poradenství pro ŽP a strategické dokumenty

Termín je zakotven v § 13 zákona **123/1998 Sb.**, o právu na informace o životním prostředí, kde je uloženo Ministerstvu životního prostředí podporovat rozvoj environmentálního poradenství.

Konkrétní priority a cíle poradenství pro životní prostředí jsou rozpracovány v Rozvojovém programu environmentálního poradenství v České republice pro období 2008 – 2013, který byl schválen **Usnesením vlády č. 408/2008** v dubnu 2008.

Usnesením vlády č. 1303/2009 byl v říjnu 2009 schválen Realizační plán Rozvojového programu environmentálního poradenství v České republice na léta 2010 – 2013, který navrhuje soubor opatření k rozvoji cílené environmentální služby ve veřejném zájmu na odpovídající odborné a technické úrovni, která je mimořádně účinným prostředkem, jak ovlivnit chování a jednání jednotlivců ve prospěch ochrany životního prostředí.

4. Obce a poradenství pro ŽP

Ačkoli obce jako takové poradenství pro ŽP neposkytují, podle průzkumu prováděného v roce 2006 Agenturou Koniklec na objednávku Ministerstva životního prostředí v obcích s rozšířenou působností považovalo asi 25 % dotazovaných úředníků za správné, aby úřad sám poskytoval potřebné rady v oblasti ochrany životního prostředí. Obdobný podíl tázaných naopak vyjadřoval názor, že úřad koná vždy jen v rámci zákonů a jemu svěřených kompetencí a žádné další služby občanům poskytovat nemůže.

Obce, zejména ty větší, mohou například ve spolupráci s neziskovými organizacemi zřizovat vlastní poradny, nebo poskytovat prostory pro tuto činnost.

Obce by měly být schopny doporučit občanům vhodnou poradnu, či poradce, případně jiný zdroj požadovaných informací nebo služeb.

5. Finanční nástroje pro rozvoj poradenství pro ŽP v obcích

Pro další rozvoj zázemí a infrastruktury pro environmentální poradenství jsou uvolněny investiční prostředky z Operačního programu Životní prostředí, spravovaného Státním fondem pro ŽP. Obce jsou v tomto programu přijatelnými žadateli.

Z prostředků lze zakoupit, rekonstruovat, nebo vybavit objekt, který bude sloužit jako ekologická poradna nebo informační centrum pro ŽP.

Výzvy vyhlašuje průběžně Státní fond životního prostředí. Harmonogram výzev a další informace jsou k dispozici na webových stránkách Operačního programu Životní prostředí – www.opzp.cz

6. Zdroje dalších informací

Podkladová studie pro vytvoření národního systému akreditovaného vzdělávání ekoporadců www.mzp.cz/cz/akreditace_ekoporadce (DHV CR, 2007)

Studie o stavu environmentálního poradenství mimo resort ŽP v ČR – dostupné ze stránky www.mzp.cz/cz/odborne_studie_enviro_poradenstvi (Agentura Koniklec, 2006)

Komplexní studie potřebnosti a využívání environmentálního poradenství v České republice www.mzp.cz/cz/potrebnost_vyuziti_poraden (Agentura Koniklec a BEZK, 2009)

Ing. Vladislav Bízek, CSc.

autor příspěvku Ochrana ovzduší a klimatu v obcích, hlavní odborný konzultant projektu

Absolvoval Vysokou školu chemicko-technologickou v Praze, obor Anorganická technologie (1978). Na této škole dále absolvoval vědeckou přípravu v oboru Technologie jaderných paliv (1982) a později postgraduální studium v oboru Inženýrská matematika (1987). V letech 2000 až 2002 absolvoval manažerské kurzy na univerzitách v Nynenrode (Nizozemsko) a v Rochesteru (USA). Po deseti letech působení v oblasti chemického inženýrství na Ústavu teoretických základů chemické techniky ČSAV (nyní Ústav chemických procesů AV ČR) nastoupil v roce 1992 na Ministerstvo životního prostředí ČR, kde působil krátce jako vedoucí oddělení pro vědu a výzkum a poté jako ředitel odboru environmentálních projektů a ředitel jednotky PHARE PMU. V roce 1993 byl jmenován náměstkem ministra-ředitelem sekce politiky životního prostředí a tuto funkci vykonával do roku 1998. V roce 1999 se stal ředitelem české pobočky nizozemské inženýrsko-konzultační společnosti DHV. Od roku 2008 působí jako nezávislý konzultant v oblasti ochrany životního prostředí a na částečný úvazek jako senior konzultant pro strategické studie v Technologickém centru Akademie věd České republiky a jako externí poradce ministra průmyslu a obchodu ČR. V letech 1999 až 2007 byl, vedle manažerské práce, řešitelem nebo spoluřešitelem téměř stovky konzultačních a vědecko-výzkumných projektů v oblasti ochrany životního prostředí v České republice i v zahraničí (Gruzie, Moldova, Nizozemsko, Ruská federace, Srbsko, Švýcarsko, Ukrajina). Je členem Vědecké rady Ministra životního prostředí, Rady odpadového hospodářství ČR a řady dalších odborných gremií.

PhDr. Alena Bauerová

autorka příspěvku Udržitelný rozvoj, strategické plánování, zapojení veřejnosti

Dlouhodobě se zabývá praktickým udržitelného rozvoje v podmínkách obcí a regionů - místní Agendou 21. Zaměřuje se na zapojování veřejnosti a partnerů do plánovacích procesů i řešení konkrétních problémů vč. výchovy a osvěty a zapojením stakeholderů v chráněných územích. Spolupracuje s odborníky z Velké Británie, Německa a Nizozemí, je členka CEC IUCN. Byla hlavní konzultantkou zpracování Strategického a Akčního plánu města Hradce Králové se širokým zapojením veřejnosti (2004), zpracovatelkou fondové Strategie rozvoje města Chomutova (2005), Strategického plánu města Uherské Hradiště a Český Brod (2007) a Strategického plánu města Poděbrady (2008). Přednáší pro různé cílové skupiny a je spoluautorkou vzdělávacích programů pro představitele veřejné správy.

Karel Brandejský

autor příspěvku Ochrana zeleně, spoluautor příspěvku Poskytování informací o ŽP

V roce 1987 absolvoval studium vodního hospodářství v rámci Energetického institutu v Praze. V oblasti životního prostředí pracoval od roku 1984 nejdříve jako vodohospodář posléze jako ekolog v podniku AVIA Kutná Hora. Od roku 2000 Městský úřadu Kutná Hora, odbor životního prostředí. Od roku 2003 na pozici vedoucího oddělení odpadů a ochrany ovzduší – výkon státní správy v oblasti odpadů a ochrany ovzduší na úrovni obce s rozšířenou působností. Externě jako expert v projektu environmentálního poradenství (SENAS). Držitel osvědčení o zvláštní odborné způsobilosti v oblasti nakládání s odpady a v oblasti ochrany ovzduší.

Ing. Jiří Kučera

autor příspěvků Ochrana vod v podmínkách obcí a Obecně závazné vyhlášky

V roce 1998 zakončil studium oboru technologie ochrany prostředí na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze. Pracuje ve Výzkumném ústavu vodohospodářském, veřejné výzkumné instituci v oboru technologie vody, v současnosti na pozici vedoucího oddělení odběrů a zpracování vzorků a zástupce vedoucího odboru. Je předsedou základní organizace Českého svazu ochránců přírody Hostivice a členem Ústřední výkonné rady ČSOP. Působí jako člen zastupitelstva města Hostivice a je předsedou komise pro životní prostředí.

Mgr. Michael Pondělíček

autor příspěvku Ochrana přírody a krajiny, ochrana zvířat

Je volně pracujícím poradcem pro oblast ochrany životního prostředí, zejména pak oblast aplikované ekologie a ochrany přírody a krajiny. V minulosti pracoval v poradenských a projekčních společnostech i státní správě. V současnosti pracuje na různých projektech v oblasti rozvoje environmentálního poradenství (SENAS), udržitelného rozvoje (TIMUR), ochrany přírody (ČSOP) a územního plánování (FA VUT Brno). Je členem ČKA, Českého svazu ochrany přírody a dalších.

Ing. Lucie Stuchlíková

autorka příspěvku Energetické úspory, využití obnovitelných zdrojů energie, energetické auditu a projekty

V letech 1996-2002 absolvovala magisterský studijní program (obor konstrukce pozemních staveb) na Stavební fakultě ČVUT v Praze se zaměřením na stavební fyziku budov. Od roku 2002 spolupracuje s konzultačními a poradenskými společnostmi zaměřenými na energetiku, stavebnictví a životní prostředí. Ve společnosti PORSENNA o.p.s. se podílí mj. na projektech vzdělávání a osvěty pro školy v oblasti úspor energie a využití OZE, prosazování principů udržitelného rozvoje ve stavebnictví a energetice v rámci konkrétních projektů pro obce a města (2004-2007) a na spolupráci a pomoci při zavádění energetického managementu v obcích a městech. Další náplní činnosti je zpracování energetických auditů budov a zařízení využívajících OZE, účast na zpracování územních energetických koncepcí, posouzení k prokázání splnění požadavků na energetickou náročnost budov a odborné poradenství. Zapsána do Seznamu energetických auditorů vedeného MPO podle zákona č. 406/2000 Sb.

Doc. ing. arch. Vladimíra Šilhánková, Ph.D.

autorka příspěvku Územní plánování

Vystudovala Fakultu architektury VUT v Brně (dokončeno 1994) a již od studií se zaměřovala na urbanistické disciplíny. Tamtéž získala vědecký titul doktor v oboru urbanismus (2000) a obhájila habilitační práci na téma Veřejné prostory v územně plánovacím procesu (2003). Po působení na Magistrátu města Brna (1995-1997) pracovala na Magistrátu města Hradce Králové jako vedoucí odboru – hlavní architektka města (1997-1999). Od roku 2000 se věnuje převážně pedagogické a výzkumné činnosti v oboru urbanismu, územního plánování a regionálního rozvoje na Univerzitě v Pardubicích.

Ing. Jitka Tobolová

autorka příspěvku Zemědělství a půda

Absolventka ČVUT Praha, fakulta stavební, obor inženýrství životního prostředí (1992 - 1998); ČVUT Praha, fakulta stavební, katedra inženýrské pedagogiky (1996 - 1998). Od 1. 11. 2005 je autorizovaným inženýrem v oboru stavby vodního hospodářství a krajinného inženýrství (ČKAIT). Od roku 1998 je zaměstnána v projekční firmě která se specializuje na komplexní řešení problematiky dopravní infrastruktury, zejména železničních, silničních a dálničních staveb a systémů městské hromadné dopravy. Ve firmě pracuje na pozici samostatný projektant v oboru životního prostředí se zaměřením na problematiku vyhodnocení vlivu staveb na zemědělský půdní fond.

RNDr. Viktor Třebický, PhD.

autor příspěvku Poskytování informací o životním prostředí

Vystudoval ochranu životního prostředí a ekologii. V dizertační práci se zabýval intrekci mezi turismem a ochranou přírody v národním parkem Šumava. Působil v Ústavu pro ekopolitiku a od roku 2004 v Týmové iniciativě pro místní udržitelný rozvoj (TIMUR). V roce 2005 spoluzaložil konzultační společnost v oblasti udržitelného rozvoje a ochrany životního prostředí EnviConsult, s.r.o. Odborně se zabývá teorií i praktickou implementací strategického plánování na místní, regionální a mezinárodní úrovni, sledováním indikátorů udržitelného rozvoje zejména na úrovni obcí a měst a ekologickou stopou. Podílel se a řídil řadu národních a mezinárodních projektů v daných oblastech. K další kvalifikaci patří výzkum, publikační a lektorská činnost v oblasti udržitelného rozvoje a ochrany životního prostředí a účast a aktivní vystupování na řadě mezinárodních a národních konferencí, seminářů a workshopů k výše uvedeným tématům.

Ing. Marcela Týlová

autorka příspěvku Odpadové hospodářství

Absolventka Fakulty životního prostředí, Univerzity J.E. Purkyně v Ústí nad Labem se specializací na odpadové hospodářství a Vyšší odborné školy a průmyslové školy stavební v Děčíně, obor železniční stavitelství. Praxe: Česká inspekce životního prostředí, oddělení ochrany ovzduší (problematika nových zařízení sloužících k ochraně ovzduší, REZZO, měření emisí, odborná stanoviska atd.) Magistrát hl.m. Prahy, odbor životního prostředí, oddělení komunální hygieny Ministerstvo životního prostředí, odbor odpadů (nakládání se stavebními odpady, problematika stavebních výrobků z odpadů, podklady pro jednání vlády, odborná stanoviska, atd.)

Praktická a cílevědomá ochrana životního prostředí v obcích Středočeského kraje
sborník textů ze seminářů

Vydala Agentura Koniklec, o.s.
Praha 3, Chelčického 12
<http://agentura.koniklec.cz>
<http://obce.koniklec.cz>

Náklad: 3.000 výtisků

ISBN: 978-80-902606-7-2

Výroba Aladin Agency, Praha 3, Baranova 31
www.aladin.cz

Praha, 2009

Text neprošel jazykovou úpravou

Sborník vznikl za podpory Státního fondu životního prostředí ČR.

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY